

1419

ΕΙΡΗΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
(ΕΙΡΗΝΗΣ ΑΘΗΝΑΙΑΣ)

ΜΑΡΙΑΣ ΠΟΛΥΜΕΝΑΚΟΥ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ
ΤΟΥ ΕΝ ΡΕΘΥΜΝΗ ΓΥΜΝ. ΘΗΛ.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ
ΤΗΣ Α' ΤΑΞ. ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΥΜΙΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

(διάτετυπα 2000)

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Ι. Ν. ΣΙΔΕΡΗ
ΑΘΗΝΑΙ - ΣΤΑΔΙΟΥ - 52

1936

Κάθε γνήσιο άντίτυπο έχει τις ύπογραφές των συγγραφέων και τη σφραγίδα του έκδότου.

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ-ΣΠΑΧΗ
ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΚΑΛΕΡΓΗ & ΣΙΑ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ

“Ο πρωτόγονος ἄνδραπος

ΠΩΣ ΖΟΥΣΑΝ ΟΙ ΠΡΩΤΟΓΟΝΟΙ

ΠΑΛΑΙΟΛΙΘΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Πρὸιν γεννηθῆ ὁ ἀνθρωπος, ἡ Γῆ, μὲ τὶς στεργιές της, τὶς θάλασσες, τὰ ζῶα καὶ τὰ πουλιά της, ἔταν σὰ μιὰ ὡφαία ζωγραφιά, μὰ χωρὶς ἀρκετὴ ἔκφραση. Ὡς που κάποια μέρα, γεννήθηκε κι αὐτός. Τότε ἡ Δημιουργία συμπληρώθηκε. Κι ὅχι μόνο οἱ ἔρημες ἐκτάσεις τῆς γῆς πῆραν κίνηση καὶ ζωή, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ σμίξουν καὶ νὰ συνδεθοῦν ὅλες οἱ ὅμορφιές της σὲ σύνολο ἀρμονικό, τῆς ἔδωσαν καὶ τὴν ἔκφραση ποὺ τῆς ἔλειπε.

Οἱ ἀνθρωποι βγῆκε στὸ φῶς τοῦ κόσμου ἔδῶ καὶ πενήντα χιλιάδες χρόνια. Στὴν ἀρχὴ τῆς ζωῆς του εἶχε περισσότερες ὅμοιότητες μὲ τὰ ζῶα παρὰ μὲ τὸν ἀνθρωπο, δπως ἔξελίχθηκε. Ζοῦσε στὸ ὑπαιθρο. Κι ἐπειδὴ αἰσθανόταν τὴν ἀνάγκη τοῦ νεροῦ, γιὰ νὰ τὸ βρίσκῃ εὔκολα, κατοικοῦσε κοντὰ σὲ ἀκτὲς καὶ σὲ πηγές.

Οἱ πρῶτοι ἀνθρωποι, ἀν καὶ σὲ τέτοια κατάσταση, εἶχαν

τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντήρησης πολὺ δυνατό. Ἀγαποῦσαν τὴν ζωὴν μὲ δῆλη τὴν δρμὴν τῆς ἄγριας φύσης τους κι ὁ πόθος νὰ τὴν χαροῦν δῆσσο γινόταν περισσότερο, τοὺς ἔκανε νὰ ἐνεργοῦν μπροστά στὸν κίνδυνο μὲ ἀξιοθαύμαστους τρόπους. Γι αὐτὸ στὰ μέρη ποὺ κατασκήνωναν, σιύβαζαν ξύλα, κι ὅταν ξεσποῦσαν καταιγίδες ἢ ἔβγαιναν θηρία ἀπὸ τὰ δάση, τρύπωναν ἀπὸ κάτω.

Τὸ πρῶτο ὑλικὸ ποὺ μεταχειρίσθηκαν οἱ πρωτόγονοι ἦταν ὁ πυρίτις λίθος, ποὺ σήμερα τὸν λέμε τσακμακόπετρα. Μ' αὐτὸν ἔφτιαναν τὰ χοντρά, βαριὰ ἐργαλεῖα τους. Μ' αὐτὸν ἄναβαν τὴν φωτιὰ. Ἄμα ἔπιανε τὸ ξερὸ ὑλικό, ποὺ ἔβαζαν γιὰ προσάναμμα, φρόντιζαν νὰ τὴν κρατοῦν ἀκοίμητη πιὰ γιατὶ τοὺς ζαίσταινε, τοὺς θεραπεύει ἀπὸ πολλὲς ἀδιαθεσίες καὶ κοντά της προστατεύονταν ἀπὸ τὸ ἄγρια ζῶα. Ἡ φωτιά, στοὺς πρωτογόνους, εἶχε πάρει ὑπόσταση θεῖκή.

Ἐκεῖνα τὰ χρόνια, ξεχωριστὰ ἀπὸ τὶς ἄλλες ταλαιπωρίες ποὺ περνοῦσαν οἱ ἀνθρώποι, εἶχαν νὰ παλεύουν καὶ μὲ τὶς καιρικὲς μεταβολές. Ὅταν ἀρχιζαν οἱ χειμωνιάτικες καταιγίδες, τελειωμὸ δὲν εἶχαν. Ἄλλὰ καὶ τὸ καλοκαίρι ὁ ἀέρας ἦταν τόσο κρύος, ὥστε οἱ ἀνθρώποι γιὰ νὰ ὑποφέρουν λιγότερο, κάθονταν μαζεμένοι ὁ ἔνας κοντὰ στὸν ἄλλο σὲ παχιὰ σιρώματα ἀπὸ βρῦνα καὶ φτέρη. Φαίνεται ὅμως πώς σὲ καμιὰ ἐποχὴ δὲν τοὺς ἀπόλειπε ἡ φωτιὰ τὶς ὠρες ποὺ δούλευαν. Ὁ γεροντότερος τῆς ὅμιλας πελεκοῦσε ἔκει κοντὰ τὸν πυρίτη, τὰ παιδιὰ ἔκαναν τὸ ἔδιο, μαθαίνοντας ἔτσι τὴν τέχνη κι οἱ γυναικες χτυποῦσαν μὲ φαρδιὰ τὸν ἀκαθάριστο πυρίτη γιὰ νὰ πέσῃ ἡ κιμωλία. Τὶς ὠρες, ποὺ δὲν εἶχαν δουλειά, τὰ γυναικόπαιδα γύριζαν νὰ βροῦν ὑλικὸ γιὰ τὴν φωτιά.

Οἱ πρωτόγονοι πολὺ γρήγορα μεταχειρίστηκαν τὰ δέρματα τῶν ζώων. Οἱ ιστορικοί, περιγράφοντας τὴν ζωὴ τους, μᾶς λένε,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὅτι γύρω ἀπὸ κάθε κατασκήνωση ἦταν ἀπλωμένα τομάρια. Τὰς ζῶα τὰ σκότωναν, βέβαια, σὰν πιὸ δυνατοὶ οἱ ἄντρες^{*} μὰ τὰ τομάρια τὰ καθάριζαν οἱ γυναικες. "Επειτα τὰ τέντωναν, τὰ στερέωναν στὴ γῆ, κι ἅμα στέγνωναν, τύλιγαν μ' αὐτὰ τὰ παιδιά τους. Στὸ πολὺ κρύο τὰ είχαν γιὰ στρωσίδι καὶ σκέπασμα καὶ οἱ μεγάλοι.

Κάθε διμάδια είχε τὸν ἀρχηγό της. "Εκεῖνος κυβερνοῦσε καὶ διάταξε δλους τοὺς ἄλλους. "Ως καὶ τὴ ζωὴ τους ἐκεῖνος τὴν ὥριζε. "Οταν τ' ἀγόρια ἔφταναν σὲ ήλικία νὰ κάνουν τὴ δικὴ τους οἰκογένεια, ὁ ἀρχηγὸς ἀπὸ ζήλεια τὰ σκότωνε. Πάντα, βέβαια, δὲν τοῦ ἦταν εὔκολο νὰ τὸ κάνῃ, γιατὶ τ' ἀγόρια πρόφταιναν κι ἔφευγαν. "Οσα κορίτσια τῆς διμάδας μποροῦσαν καὶ ἥθελαν, πήγαιναν μαζί τους. "Άλλοιως τὰ παλληκάρια περιπλανιόνταν μοναχά τους ὕσπου νὰ βρεῦν ἄλλη διμάδα. Τότε, ἀρπάζαν ἀπ' αὐτὴ τὰ κορίτσια ποὺ ἥθελαν γιὰ γυναικες τους καὶ πήγαιναν νὰ κάνουν τὴ δικὴ τους κατασκήνωση.

"Οταν δὲ ἀρχηγὸς τῆς διμάδας γερνοῦσε καὶ δὲν ἦταν πιὰ σὲ κατάσταση νὰ κυβερνάῃ, τὸν αἰσθάνονταν βάρος οἱ ἄλλοι κι ἔπειπε νὰ πεθάνῃ. Τὴ θανάτωση τὴν ἔκανε πάντα ὁ δυνατότερος ἀπὸ τοὺς ἄντρες τῆς διμάδας κι ἔπαιρνε ἐκεῖνος τὴ θέση του.

Οἱ πρωτόγονοι ἦσαν σαρκοφάγοι καὶ χορτοφάγοι. "Ετρώγαν τὰ φουντούκια, τὰ βελανίδια κι δλους τοὺς ἄγριους καρπούς. "Αγαποῦσαν τὰ πουλιά, τ' αὐγά, τὶς κερῆθρες, τὶς σαῦρες, τοὺς βατράχους, τὰ σαλιγκάρια καὶ τὰ κάθε λογῆς φεΐδια καὶ ἑρπετά. Συνήθιζαν ἀκόμα τὰ ψάρια τῆς θάλασσας καὶ τοῦ γλυκοῦ νεροῦ, ζωντανὰ εἴτε ψόφια, κι δλα τὰ κρέατα. Καθημερινή τους τροφὴ ἦταν ἓνα μῆγμα σὰ βούτυρο, ποὺ τὸ ἔφτιαναν ἀπὸ λυμένα κόκκαλα.

Οἱ πρωτόγονοι είχαν δεξύτατη δσφρηση. "Ηξαιραν τὴ γεύση κάθε φαγιοῦ, πρὶν ἀκόμα τὸ δοκιμάσουν. "Άλλα καὶ οἱ ἄλλες αἰσθήσεις τους ἦταν τόσο δυνατές, ὅστε μποροῦσαν κι ἔχαιρονταν μ' αὐτὲς πολλὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς.

ΝΕΟΛΙΘΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Ο νεολιθικὸς ἄνθρωπος εἶχε μεγάλη διαφορὰ ἀπὸ τὸν παλαιολιθικὸ πρόγονό του. ³ Ήταν βάρβαρος ἀκόμα. Οἱ δυστυχίες ὅμως ποὺ πέρασε καὶ εἶδε σ' αὐτὸ τὸ ἀπέραντο διάστημα, ἀπὸ τὴ μιὰ ἐποχὴ στὴν ἄλλη, φώτισαν κάπως τὸ νοῦ του κι ἄρχισε νὰ σκέπτεται, νὰ φαντάζεται καὶ νὰ θέλῃ κι αὐτὸς κάτι νὰ πλάσῃ. ⁴ Ως ποὺ σιγά - σιγά οἱ φαντασίες του ἔγιναν ἔργα. Κι ἀπὸ τότε ἐκδηλώθηκε στὸν ἄνθρωπο ἡ θεία χάρη νὰ δημιουργῇ.

Οἱ νεολιθικοὶ δὲν ἀπολάμβαναν τὴν πλάση μόνο μὲ τὶς αἰσθήσεις, τὴν ἔνιωθαν καὶ σὰ δύναμη ποὺ ἔνεργοῦσε ἀπάνω τους εὐεργετικά. Καὶ ἡ ἀνάγκη νὰ ἔχουν κοντὰ τὸ νερό, ἀλλὰ καὶ νὰ εἴναι προφυλαγμένοι ἀπὸ τοὺς ἔχθρούς, τοὺς ἔκανε νὰ φτιάνουν κατοικίες καὶ μέσα στὶς λίμνες. Θεμέλια τέτοιων σπιτιῶν πρωτοβρέθηκαν στὰ 1854, ποὺ τὰ νερὰ κάποιας ἐλβετικῆς λίμνης κατέβηκαν πολὺ χαμηλά.

Οἱ κατοικίες ἔκεινες ἦσαν παραδοξες. Στηρίζονταν σὲ χοντρά, κάθετα παλούκια, στερεωμένα στὸ βυθὸ καὶ συγκοινωνοῦσαν μὲ γέφυρες. Δὲν ξαίρουμε τί σχέδιο καὶ ποιὲς εὐκολίες μποροῦσαν νὰ εἴχαν. ⁵ Αν κρίνωμε ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα πὸν βρέθηκαν ἔκει κάτω, ἐργαλεῖα, ἔυλογλυπτα καὶ πέτρινα δοχεῖα, κοσμήματα, κουρέλια καὶ κόκκαλα ζώων ἀκόμα, μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς οἱ λιμναῖοι ἤταν ἀνώτεροι ὅπὸ δλοντοὺς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ποὺ ζοῦσαν τὸν ὕδιο καιρό. ⁶ Ήταν, νὰ ποῦμε, οἱ ὅδηγοί τους.

Οἱ νεολιθικοὶ ουνηγοῦσαν, ψάρευαν καὶ καλλιεργοῦσαν τὴ γῆ. ⁷ Ήταν ἀγγειοπλάστες, καλαθοπλέχτες, ὑφαντές, ξυλογλύπτες καὶ μορμαροπλεκητές. ⁸ Ακόμα, ἤξαιραν καὶ δούλευαν πολλὰ μέταλλα. Τὰ ἐργαλεῖα πὸν μεταχειρίζονταν γι' αὐτὲς τὶς δουλειές, τσεκούρια, τόξα, βέλη, δίχτια, κοντάρια, τὰ κρεμοῦ-

Ψηφιοποήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σαν στοὺς τοίχους, μαζὶ μὲ τὰ μυτερά, ἀπὸ κάτω, πιθάρια τους κι ἄλλα τ' ἀράδιαζαν κοντὰ στὰ κάθε λογῆς δοχεῖα μὲ τὶς τροφές. Κάπου ἐκεῖ σὲ μιὰν ἄκρη τοῦ σπιτιοῦ ἔβαζαν καὶ τὰ ζῶα τους. "Ετσι ὅχι μόνον δὲν φοβούνταν μήπως τὰ χάσουν ἀλλὰ μὲ τὴν ἀναπνοή τους τὸ χειμῶνα ζεσταίνονταν. Κι ἀπὸ τότε ἔγινε συνήθεια νὰ ἔχουν οἱ ἄνθρωποι κατοικίδια. "Ετρεφαν βώδια, χοίρους, πρόβατα, κατσίκες. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ μεγάλοι είχαν δλες τὶς βαριές δουλειές, τὰ ζῶα τὰ ἔβοσκαν τὰ παιδιά. Φρόντιζαν μόνο νὰ γυρίζουν τὸ βράδυ πρὶν βγοῦν ἀπὸ τὸ δάσος οἱ ἀρκοῦντες καὶ οἱ λῦκοι. Στὶς μεγάλες κακοκαιρίες, ποὺ στιβαζόταν τὸ χιόνι καὶ πλημμυροῦσε τὸ νερό, οἱ ἄνθρωποι ἔπρεπε νὰ μποροῦν νὰ ταΐσουν τὰ ζῶα στὰ σπίτια τους. Καὶ ἡ ἀνάγκη νὰ ἔχουν πάντα τροφές, τοὺς ἔχανε νὰ σκεφθοῦν νὰ καλλιεργήσουν τὴν γῆ, ὅχι πιὰ μόνο γιὰ τὰ ζῶα τους ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό τους. "Αρχισαν κι ὥργωναν, τὸ ὅργαμα τὸ ἔχαναν χτυπώντας τὸ χῶμα μὲ ἓνα κοντάρι, ποὺ κατέληγε σὲ ἑλαφοκέρατο. Στὴ ἀρχὴ ἔσπερναν δημητριακά, σιτάρι, ρύζι καὶ κεχρί. "Οταν ἔρχόταν ὁ καιρὸς τοῦ θερισμοῦ, μάζευαν τοὺς σπόρους τοὺς ἔψηναν, τοὺς κοπάνιζαν καὶ τοὺς φύλαγαν σὲ δοχεῖα.

Οἱ νεοελιθικοί, μὴ ξαίροντας τὸ προϊόντι, ἔφτιαναν ἕνα ψωμὶ σκληρό, πλακωτὸ καὶ συμπλήρωναν τὴν τροφή τους μὲ κρέας ἀπὸ ζαρκάδια, ἐλάφια, ἄγρια βώδια καὶ ἀετούς. Στὴν ἀνάγκη ἔτρωγαν καὶ ἀλεποῦντες. Τὸ λαγὸ ἀπόφευγαν νὰ τὸν φάνε, ἀπὸ φόβο μὴ γίνουν δειλοὶ σὰν κι αὐτόν. "Άλατι μεταχειρίστηκαν γιὰ πρώτη φορά, ὅταν ἀρχισαν νὰ τρῶνε χόρτα. "Οσο γιὰ τὸ γάλα, τὸ ἔδιναν μόνον στὰ παιδιά τους. Οἱ μεγάλοι ἀργησαν πολὺ νὰ τὸ πιοῦν.

"Η φορεσιά τους ἦταν παράδοξη καὶ παρδαλή. Τὸ χειμῶνα σκέπαζαν τὸ σῶμα τους μὲ δέρματα. Ἄλλα ὅταν ὁ καιρὸς ἦταν καλὸς φοροῦσαν φοῦχα ἀπὸ λινάρι, ποὺ τὰ στόλιζαν, κατὰ τὴν περίσταση, μὲ κομμάτια ἀπὸ τὸ ἵδιο ὄφασμα.

Τὸ χτένισμά τους ἀκολουθοῦσε κι ἐκεῖνο τὸν τρόπο τῆς

φορεσιᾶς. Χώριζαν τὰ μαλλιά καὶ τὰ ἔκαναν πολλὲς σφιχτὲς πλεξίδες ἥ τὰ ἐστριβαν καὶ τὰ στήριζαν στὸ κεφάλι μὲ φουρ-κέτες κατασκευασμένες ἀπὸ τὰ μέταλλα ποὺ μεταχειρίζονταν γιὰ τὰ κοσμήματά τους.

Τὰ σπίτια τους γιὰ πάτωμα εἶχαν πατηκομένη ἄργιλλο καὶ φωτίζονταν ἀπὸ τὴν λάμψη τοῦ τζακιοῦ. Κι' ὅπως δὲν ἔξαιρον ἀκόμα οἵ νεολιθικοὶ νὰ κάνουν καθίσματα καὶ τραπέζια, ἔτρωγαν καὶ δούλευαν καθισμένοι χάμω σταυροπόδι.

*Ἐκεῖνοι οἱ ἀνθρωποι δὲν ξαίρομε πότε ἄρχισαν νὰ τραγούδοῦν. Στὴν ἀρχὴ ἥ ἀνάγκη νὰ τραγούδησουν ἐκδηλώθηκε σ' αὐτοὺς μὲ φωνὲς χωρὶς λόγια.

Τὰ ὅργανά τους, ἦταν ταμπούρια ἀπὸ πηλὸν ἥ ἀπὸ ξύλο, μὲνα τεντωμένο δέρμα απάνω. Είχαν ὅμως καὶ ἔγχορδα. Γιὰ νὰ τὰ φτιάσουν φαίνεται πὼς ὁδηγήθησαν ἀπὸ τὸν ἥχο τῆς χορδῆς τοῦ τόξου.

*Η ἔμπορικὴ συναλλαγὴ εἶναι κι αὐτὴ ἐπινόηση τῶν νεολιθικῶν καὶ διαδόθηκε ἀπὸ τότε ποὺ ἀνακαλύφθηκε τὸ σίδερο. Δὲ γινόταν, βέβαια, ὅπως σήμερα. *Αλλὰ ὅσα πρόγαματα εἶχαν ἀξία γιὰ τὴν ζωή, τὰ ἔργαλεῖα, τὸ χρυσάφι, οἱ πολύτιμες πέτρες, τὰ δέρματα, τὰ ὑφάσματα, τὰ στολίδια, τὰ ἀντάλλαζαν οἱ ἀνθρωποι ἀνάλογα μὲ τὴν ἀνάγκη ποὺ εἶχε ὁ καθένας τους. *Ετοι ἔκαναν ἀπὸ τότε αὐτὸν ποὺ λέμε σήμερα ἀνταλλακτικὸ ἔμπόριο.

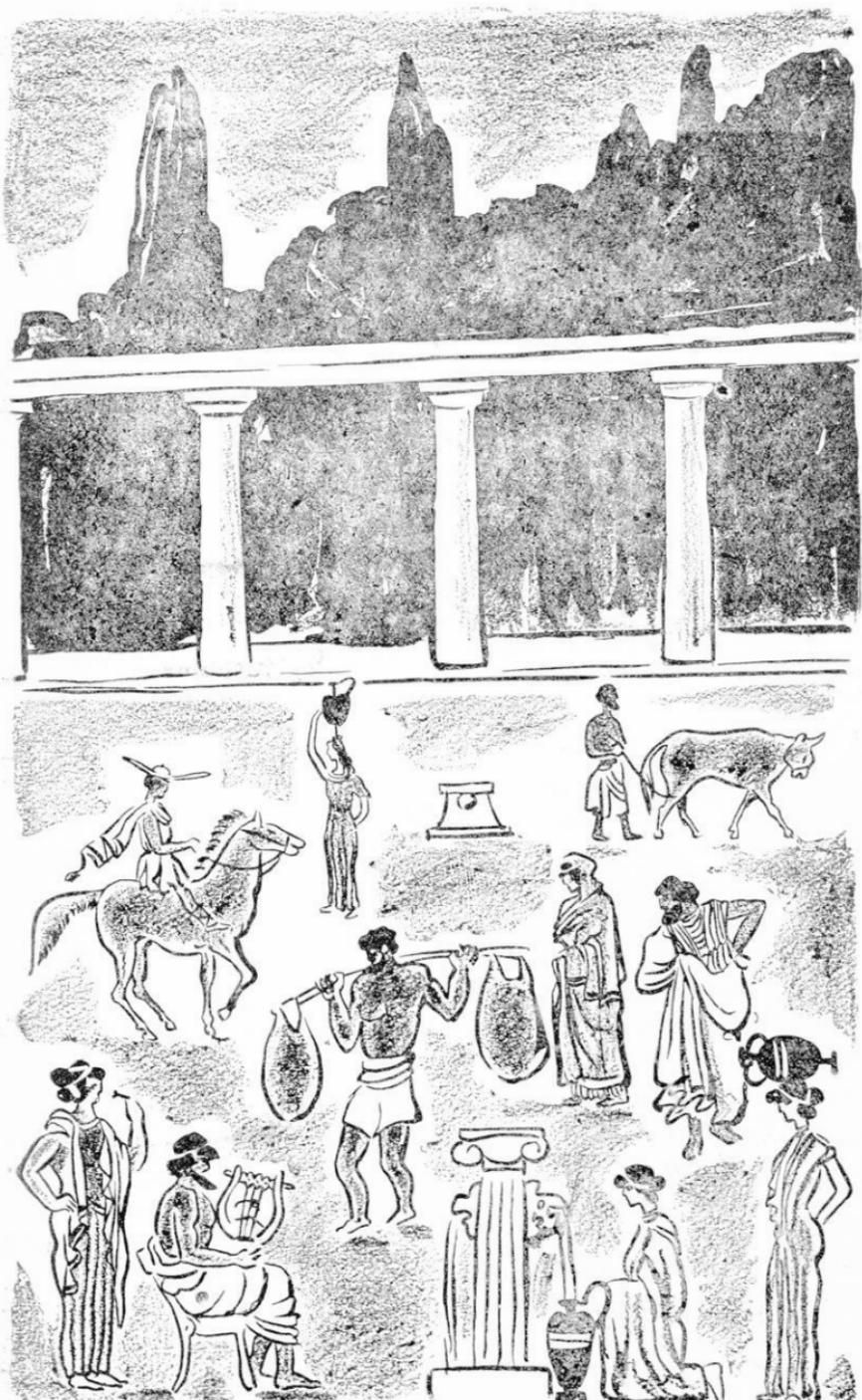
*Απὸ τὶς πληροφορίες αὐτές, συμπεραίνουμε, ὅτι ὁ ἀνθρώπος γεννήθηκε ἔχοντας μέσα του ὅλες τὶς δυνάμεις ποὺ φανέρωσε στὰ κατοπινὰ ἀπειρα χρόνια. Μόνο ποὺ δὲν τὶς αἰσθανόταν. Καὶ εἶναι νὰ θαυμάζῃ κανεὶς ἀμάρτινος σκεφθῆ μὲ πόσες προσπάθειες καὶ μὲ πόσους ἄγῶνες ἀπόκτησε στὴν ζωὴ τῇ σημερινὴ κυριάρχη θέση του. Τώρα βρίσκεται στὸ σημεῖο νὰ κάνῃ ἔργα, ποὺ λίγες ἔκατοντάδες χρόνια πρίν, οὔτε καν τὰ φανταζόταν. Γιὰ νὰ πάρῃ αὐτὴ τὴν ἐξέλιξη, ποιὸς ξαίρει ποῦ ἀκόμα θὰ φθάση στὸ μέλλον.

E. Γ. Οὐέλλες—Διασκευή.

'Απὸ τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα

Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα Εἰρ. Δημητρακοπούλου καὶ
Μαρίας Πολυμενάκου ᜒκδ. Δ'

2

Ψηφιοποήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΥΜΝΟΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

(Απόσπασμα α')

Σὰν τί τραγούδι νὰ βρεθῇ ποὺ νὰ ταιριάζῃ ἐσένα;
στὸ ὄλόλευκό σου φόρεμα ποὺ τόχουν ὑφασμένο
τὰ χέρια τὰ σοφώτερα καὶ τὰ δικά σου χέρια
φαίνεται χρυσοκεντιστὸς δ ὁ ὑρανὸς μὲ τὸ ἄστρα
Οἱ δίπλες του ταράζονται στὸ κάθε κίνημά σου
Σὰν κύματα ποὺ τὰ φιλοῦν τοῦ φεγγαριοῦ οἱ ἀχτῖνες,
καὶ τρέμοντας λαμποκοποῦν ἀπὸ τὸ φίλημά τους.
Στῆς περικεφαλαίας σου τὸν ἵσκιο ἀποκάτου
χωροῦν καὶ σκέπη βρίσκουνε χιλιάδες παλληκάρια.
Στὸν ἵσκιο σου χαρούμενα μερεύουν τὰ λιοντάρια.
Τὸ μέτωπό σου ἀσκέπαστο ἔανοίγετ' ἀπὸ πέρα,
Σὰν τὸ ἄστρο τοῦ Ὡρίωνα, πρῶτο στὸ ἄστέρια τὸ ἄλλα.
Ἀπάνου στῆς ἀσπίδας σου τὸ ἀπάρθενο χρυσάφι
σοῦ σκάλισε τοὺς Γίγαντες ἔνας θεὸς τεχνίτης
τὴν ὅρα ποὺ τὸν "Ολυμπὸ χυμᾶν καὶ φοβερίζουν,
κι ἔτσι ἔκει πάνου μιὰ ζωὴ τὴν χάρισε καὶ ἡ Τέχνη
παντοτεινὴ στὴ λύσσα τους καὶ στὴ δική σου νίκη!
Στὴ μέση ἀπὸ τὸ ἀμόλυντο καὶ τὸ ἄγκιχτό σου στῆθος
ποὺ διασκορπίζει μυστικὴ μοσχοβολιὰ ἀπὸ κοῖνα,
κι ἀσάλευτο καμαρωτὸ τεντώνει, ἔχωρίζει,
τὸ στοιχειωμένο δείχνεται κεφάλι τῆς Γοργόνας.

“Αλλοίμονο στοὺς πονηρούς! Τὸ βλέπουν, μαρμαρώνουν.
“Ετσι ὅτι γκίη ὁ κεραυνὸς τὸ κάνει μαύρη στάχτη,
καὶ τῆς ἀλήθειας ἡ πνοὴ τὸ ψέμα⁷ ἀποστομώνει.
Γύρω στὰ πόδια σου γλυστροῦν καὶ σοῦ φιλοῦν τὰ χέρια
δρνια ἄλλου κόσμου καὶ πουλιὰ καὶ φείδια μαγεμένα,
—καὶ τῶν φειδιῶν τὰ στόματα λαλοῦνε σὰν ἀηδόνια—
καὶ κρέμοντ⁸ - ὅλα ὑπάκουα μονάχ’ ἀπὸ τὴν ματιά σου.
Κι δὲ Φόβος κι δὲ Κατατρεγμὸς καὶ ἡ Δύναμη καὶ ἡ Νίκη
λάμπουν, μαυρίζουν, καρφωμένα στέκονται σιμά σου.
Τριγύρω σου λιγοθυμᾶ τὸ ἀγέρι φοβισμένο,
τὸ στόμα σου κι ὅποιος τὸ ἰδῆ, καὶ δίχως νὰ τὸ ἀνοίξῃς,
νιώθει πώς λόγια γνωστικά, λόγια σοφὰ θὰ βγάλῃ.
Κι ἐνῶ εἴσαι σὰν τὴν ἄδολη τοῦ βράχου ἐσὺ ἀνεμώνη,
ἐνας σου λόγος τοὺς λαοὺς γεννάει καὶ μεγαλώνει.
Μέρα σκορποῦν τὰ μάτια σου τὰ γαλανὰ στὴν μέρα.
Δόξα σοι, δόξα σοι θεὰ παρθένα καὶ Μητέρα !

K. Παλαμᾶς

Η ΑΘΗΝΑΙΑ ΚΟΡΗ ΚΑΙ ΣΥΖΥΓΟΣ

Kαλύτερα θὰ γνωρίσωμε τὴν ζωὴ τῆς Ἀθηναίας ἀν μποῦμε
μαζὶ της στὸ πατρικὸ καὶ στὸ συζυγικὸ τῆς σπίτι.

“Η Ἀθηναία παντρευόταν τὶς περισσότερες φορὲς πολὺ μικρή.
Ποιά ἦταν ἡ ζωὴ τῆς ὡς τὴν ὥρα τοῦ γάμου τῆς;

“Οταν γενιόταν κρεμοῦσαν ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ
μιὰ λουσίδα ὕφασμα. Ἰσως γιὰ νὰ συμβολίσουν δλάκερη τὴν ζωὴ
τῆς. Στὶς ἑπτὰ ἡ στὶς δέκα μέρες τῆς ἔδιναν ὄνομα ποὺ τὸ διά-
λεγε δὲ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας.

“Η μικρούλα μεγάλωνε κλεισμένη στὸ γυναικωνίτη χωρὶς νὰ
μαθαίνῃ τίποτα. Ἡ μητέρα τὰ ἀνάτρεψε τὰ παιδιὰ, μὰ δὲν τὰ
μόρφωνε. Οἱ καλύτερες μητέρες ἔδιναν γιὰ μόνη μόρφωση τὸ
καλὸ παράδειγμα. Πρόσεχαν καὶ στὰ λόγια τους καὶ στὶς πράξεις
τους. Σὲ ἄλλα μέρη, ὅπως στὴ Σπάρτη, τὸ ἀγόρια καὶ τὰ κορί-

τσια ἔβγαιναν ἀπὸ τὸν γυναικωνίτη σὲ ὁρισμένη ἡλικίᾳ· γιὰ νὰ μορφωθοῦν σωματικὰ καὶ πνευματικὰ πήγαιναν στὸ σχολεῖο καὶ στὶς παλαιστρες.

“Η Ἀθηναία ὅμως οὕτε σὲ παλαιστρες οὕτε στὸ σχολεῖο πήγαινε. Κλεισμένη μέσα στὸ σπίτι της μάθαινε Ἰσως λίγο· γράψιμο, λίγην ἀνάγνωση καὶ λίγο χορὸ κι ὅσο, φυσικὰ, σήκωνε ἡ ἡλικίᾳ της, μάθαινε καὶ τὸ νοικοκυριό.

Μά, ἀς ἀκούσωμε καλύτερα τὸν Ἰσχόμαχο ποὺ περιγράφει στὸ Σωκράτη, πῶς πῆρε τὴ γυναικα του καὶ πῶς τὴν δίδαξε.

Σ.—“Οταν τὴν πῆρες τὴ γυναικα σου, Ἰσχόμαχε, τί ἥξαιρε;

I.—Τί ἥθελες νὰ ξαίρῃ, Σωκράτη, ἀφοῦ ὅταν παντρευτῆς καμε δὲν ἦταν ἀκόμη δεκαπέντε χρονῶν! Μὰ καὶ πρὶν ναρθῇ στὰ χέρια μου, εἶχαν φροντίσει στὸ σπίτι της νὰ μὴ μάθῃ τίποτα, νὰ μὴν ἀκούσῃ τίποτα καὶ νὰ μὴ ωτᾶ γιὰ τίποτα. Ἡ μόνη δουλειὰ ποὺ ἥξαιρε ἦταν νὰ ὑφαίνη.

Καὶ διηγιέται ὁ Ἰσχόμαχος πῶς γεμάτος συγκατάβαση καὶ καλοσύνη προσπάθησε νὰ ὑψώσῃ τὴν μικρούλα πνευματικὰ ὅς ἔκει ποὺ στεκόταν ὁ ἴδιος, Ἀφοῦ ἔκαναν θυσία στοὺς θεοὺς, γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸς καλὸς διδάσκαλος κι αὐτὴ καλὴ μαθήταια, ἀρχισε ἡ διδασκαλία:

—Ξαίρεις, τῆς λέει, γιατί οἱ γονεῖς σου διάλεξαν ἐμένα γιὰ ἄντρα σου κι ἐγὼ ἐσένα γιὰ γυναικα μου; Γιατὶ εἴδανε πῶς εἶχαμε ἡθικὲς δμοιότητες καὶ οἱ δυό, ποὺ ἔξασφαλίζουν τὴν εὐτυχία. Ἀπὸ τώρα εἴμαστε δυὸ συναγωνιστὲς καὶ θὰ είναι νικητὴς ἔκεινος ποὺ θὰ συντελέσῃ περισσότερο στὴν εὐτυχία τοῦ σπιτιοῦ μας.

“Επειτα ὁ Ἰσχόμαχος εὐλογεῖ τοὺς θεοὺς, ποὺ ἔτσι σοφὰ κανόνισαν τὰ συζυγικὰ ζεύγη, ὥστε νὰ συμπληρώνῃ ὁ ἔνας τὸν ἄλλο. Παρομοιάζει τὴ γυναικα μὲ τὴ βασίλισσα τῆς κυψέλης . . . «Ἐτσι, λέει, είναι καὶ ἡ νοικοκυρά· αὐτὴ δίνει ζωὴ καὶ κίνηση σὲ ὅλο τὸ σπιτικό».

“Η μικρὴ Ἀθηναία ἀκούει γεμάτη φόβο καὶ μὲ ἔκπληξη τὰ λόγια, ποὺ πρώτη φορὰ ἀντηχοῦν στὰ αὐτιά της.

Μὲ ἀπορία βλέπει τὸν κόσμο ποὺ ξανοίγεται μπροστά της καὶ ωτάει:

—Τί μπορῶ ἐγὼ νὰ κάνω; Ἡ μητέρα μου μοῦ εἶπε, ὅτι δικὴ μου δουλειὰ είναι νὰ είμαι πάντα νπάκον.

Μὰ σιγὰ - σιγὰ ἐνθουσιάζεται, γιατὶ αἰσθάνεται πῶς θὰ μπορέσῃ ἔδω νὰ κινηθῇ, νὰ ἐνεργήσῃ. Νιώθει, ὅτι ἀξίζει κι αὐτὴ, καὶ γεμάτη ὅρεξη καὶ θέληση ἀκούει τὴν διδασκαλία τοῦ ἄνδρα τῆς.

“Οταν μιὰ μέρα ὁ Ἰσχόμαχος ζήτησε κάτι, ἥ μικρὴ νοικοκυρὰ δὲν μπόρεσε νὰ τὸ βοηθῇ. Ἔψαξε σὲ ὅλο τὸ σπίτι καὶ στενοχωρημένη, ἥταν ἔτοιμη νὰ κλάψῃ. Τότε τῆς λέει:

—Δὲν εἶναι δικὸ σου τὸ λάθος, ἐγὼ φταίω ποὺ δέ σοῦ ἔδειξα στὸ σπίτι μας τὴν θέση τὴν πρεπούμενη γιὰ κάθε πρᾶμα.

Κι ἀκοῦμε τὸν Ἀθηναῖο ποὺ ἐνθουσιάζεται μὲ τὸ ὡραῖο, νὰ λέη: «Θὰ γελάσῃ κανένας ἀν μ' ἀκούση, ἀλλὰ εἶναι τόσο ἀρμονικὸ νὰ βλέπῃ κανένας τὶς χύτρες κανονικὰ βαλμένες!»

“Αλλη φορὰ πάλι, ὅταν εἴδε ὁ Ἰσχόμαχος τὴν γυναῖκα του φτιασιδωμένη, γιὰ νὰ φανῆ πιὸ ὠραία, μὲ εὐγένεια καὶ καλοσύνη τὴ διώρθωσε.

«Θέλεις τῆς λέει, ἐγὼ νὰ σοῦ πῶ ψέμματα ὅτι ἔχω πλούτη καὶ νὰ σοῦ δείξω ψεύτικα κοσμήματα καὶ ψεύτικα νομίσματα;»

—“Οχι, γιατὶ δὲ θὰ σ' ἀγαπῶ, λέει ἥ μικρή.

—“Εισι λοιπὸν κι ἐσὺ δὲν πρέπει νὰ γυρεύῃς νὰ μὲ γελάσης. Ἀν θέλης νὰ εἶσαι ἀληθινὰ ὠραία, δούλεψε ὅλη τὴν ἥμέρα καὶ θὰ εἶσαι γερή καὶ οδοκόκκινη.

Τοῦ φτιωχοῦ Ἀθηναίου ἥ γυναῖκα ἥταν ἀναγκασμένη καὶ μέσα στὸ σπίτι τῆς νὰ κάνῃ μόνη της τὶς δουλειές, ἀλλὰ καὶ ἔξω νὰ βγαίνῃ γιὰ νὰ ψωνίζῃ. Πολλὲς φορὲς ἥ φτώχεια μάλιστα τὴν ἔσπρωχνε δόλοτελα ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ ἔκανε τὸν ἔμπορο στὴν ἀγορὰ, ἀν καὶ ἥ κοινὴ γνώμη ἥταν πολὺ αὐστηρὴ καὶ τὴν κατεδίκαζε.

Μέσα στὸ σπίτι τῆς καὶ στὸ νοικοκυριό τῆς ἥ Ἀθηναία ἥταν βασίλισσα. Καὶ καθὼς δὲν εἴχε στὰ χέρια της ἀλλη ἔξουσία, πιανόταν ἀπ' αὐτὴ μὲ ὅλη της τὴ δύναμη, Ἡταν περίφανη καὶ δὲν ἄφηνε κανένα νὰ ἀνακατευθῇ στὴ διοίκηση τοῦ σπιτιοῦ τῆς. Ὁ Ἀθηναῖος τῆς ἄφηνε μ' εὐχαρίστηση αὐτὴ τὴ φροντίδα. Βέβαια μᾶς παρουσιάζουν σὲ κωμικοὶ καὶ γυναικες ἀκατάστατες ἥ λαίμαργες ποὺ ἀνάγκαζαν τοὺς ἀντρες τους νὰ τοὺς παίρνουν τὰ κλειδιά, ἀλλὰ γενικὰ ἔκεινες εἶχαν ὅλη τὴν εὐθύνη τοῦ σπιτιοῦ.

‘Η γυναικα ὅμως ζηλότυπα πιασμένη ἀπ’ αὐτὴν τὴν ἔξουσία, ἀποκτοῦσε μερικὰ ἐλαττώματα ποὺ τὴν ἔκαναν συχνὰ βαρετὴ στὸ ἄντρα τῆς. ‘Η συμβίωσή της μὲ τὶς σκλάβες γινόταν ἀφορμὴ νὰ ἀποκτήσῃ τρόπους καὶ τόνο ἐπιτακτικὸ καὶ κυριαρχικό. Γι’ αὐτὸ πολλὲς φορές, συνηθισμένη ἀσχημα, φερνόταν καὶ στὸν ἄντρα τῆς κακά. Συχνὰ οἱ κωμικοὶ μᾶς διηγοῦνται τέτοια ἐπεισόδια. Στὸ Μένανδρο ἔνας σύζυγος φωνάζει: ‘Απὸ ὅλα τὰ ἄγρια θεριὰ τὸ πιὸ ἄγριο εἶναι ἡ γυναικα’. Πάντα συντελοῦσε στὴ γκρίνια καὶ στὴ νευρικότητα κι ἡ συνάσθηση γιὰ τὴν ταπεινὴ ψέση, ποὺ τῆς ἔδινε ὁ νόμος καὶ ἡ κοινωνία. Κοντὰ στὸν ὑπερβολικὸ ζῆλο τῆς νοικουχρᾶς εἶχε ἡ ἀρχαία Ἀθηναία καὶ ἔνα ἄλλο ἐλάττωμα. Θέλοντας νὰ εἶναι οἰκονόμα καταντοῦσε φιλάργυρη. ‘Ο Ἀριστοφάνης μᾶς παρουσιάζει συζύγους σαστισμένους καὶ ζαλισμένους ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο ἐλαττώματα τῆς γυναικας του. ‘Ο κακομοίόης ὁ Στρεψιάδης, στὶς Νεφέλες, κλαίει τὴν κακοτυχιὰ του. ‘Απλὸς αὐτὸς καὶ μετρημένος, παντρεύτηκε γυναικα ἀπὸ μεγάλη οἰκογένεια καὶ πλούσια. ‘Εχασε τὴν ἡσυχία του. Εἶναι δυστυχισμένος. ‘Ολοι μέσα στὸ σπίτι του τὸν περιφρονοῦν κι ὁ κακομοίόης χάνει τὸ δικαίωμα νὰ ἀναθρέψῃ τὸ παιδί του ὅπως αὐτὸς θέλει.

‘Υποφέρει ὁ ἄντρας, μὰ ὑποφέρει καὶ ἡ γυναικα, γιατὶ μέσα στὴν οἰκογένεια ἔγινε τὸ λάθος ἡ γυναικα νὰ περιπατῇ δίπλα στὸν ἄντρα, σὲ ὅλη τους τὴ ζωή, μὰ ποτὲ νὰ μὴ πέρνη μέρος σ’ αὐτή. ‘Οπως ἔλεγε ὁ Μένανδρος: «Ζητοῦμε χίλιες πληροφορίες ἀνώφελες. Ζητοῦμε ποιὸς εἶναι ὁ παπποὺς καὶ ποιὰ ἡ γιαγιὰ τῆς κόρης ποὺ παίρνουμε γυναικα μας, μετράμε τὴν προῖκα καὶ χίλια ἄλλα, μὰ γιὰ κείνη ποὺ θὰ τὴν ἔχωμε σὲ ὅλη μας τὴ ζωὴ δὲ ωτήσαμε καθόλου τί ἀξίζει καὶ τὴν παίρνουμε στὴν τύχη».

Μένοντας ἡ γυναικα στὸ περιθώριο τῆς ζωῆς τοῦ ἄντρα, τί ἔκανε γιὰ τὸ παιδί της; Σχεδὸν τίποτα, γιατὶ τίποτα δὲν εἶχε γιὰ νὰ τοῦ δώσῃ τὰ παιδιά της τὰ ἐμπιστεύεται στὴν τροφὸ κι αὐτὴ μένει ἔνη στὴ ζωὴ τους.

‘Ἄς γνωρίσωμε ὅμως τώρα καὶ τὶς λίγες στιγμές, ὅπου ἡ μονότονη ζωὴ τοῦ γυναικωνίτη ἔπαιρνε κάποια ποικιλία. Εἶναι οἱ ὥρες ποὺ ἡ Ἀθηναία δεχόταν τὶς φίλες της στὸ σπίτι της γιὰ συμπόσιο ἢ οἱ μέρες, ποὺ ἔβγαινε ἡ ζδια νὰ πάγι σὲ ἐπίσκεψη ἢ σὲ καμμιὰ θρησκευτικὴ τελετή.

Ἃς προετοιμασίες της γιὰ τέτοιες στιγμὲς ἦταν, ὅλοι τὸ νιώθουμε, μεγάλες. Εἶναι ἡ ψυχολογία καὶ ὁ τρόπος τῆς πολὺ κλεισμένης γυναίκας, ποὺ ἔνας περίπατος πιὰ παίρνει γι' αὐτὴ σημασία μεγάλη. Στολίζεται, λοιπόν, ἡ Ἀθηναία. Ζητεῖ νὰ διορθώσῃ τὰ φυσικά της ἐλαττώματα, ἔνω μιὰ σκλάβα κρατεῖ στὸ χέρι ἔνα ἀπὸ τοὺς κομψοὺς μετάλλινους καθρέφτες μὲ τὶς τρισχαριτωμένες καλλιτεχνικὲς μυθικὲς παραστάσεις. Ἐχει μαλλιὰ συνήθως μαῦρα, μὰ δὲ Ἀθηναῖος προτιμᾶ τὰ ἔξανθά. Μιὰ σκόνη, λοιπόν, δίνει στὰ μαλλιὰ τὸ χρυσαφὶ χῶμα ποὺ ὑμνοῦν οἱ ποιητές. Γυναῖκες, χλωμὲς ἀπὸ τὸν περιορισμό, βέβαια, καταφεύγουν σὲ καλλυντικὰ διάφορα, ποὺ μᾶς τὰ παραδίνουν τὰ κρυστάλλινα ἢ ἀπὸ ἐλεφαντόδοντο μπουκαλάκια ποὺ ἔχουμε στὸ Μουσεῖο, γιὰ νὰ ἀποκτήσουν δημοφιὰ καὶ δροσιά. Φοροῦν τὸν κομψὸ Ἰωνικὸ χιτῶνα μὲ τὶς μακριὲς χειρίδες, ποὺ ἔφτανε ὡς κάτω στὰ πόδια πλούσια στολισμένος. Μιὰ ζώνη στὴ μέση συγκρατοῦσε τὸ μακρὺ χιτῶνα καὶ σχημάτιζε τὸ βαθὺ κόλπο. Συμπλήρωνε τὸ ντύσιμο πέπλος, ποὺ ἄλλοτε τὸν φοροῦν στὸ κεφάλι καὶ ἄλλοτε τὸν περνοῦν κάτω ἀπὸ τὸ δεξὶ κέροι καὶ ἀπάνω ἀπὸ τὸν ἀριστερὸ ὅμο. Στὰ μαλλιά τους, δεμένα γενικὰ σὲ κόρυμβο, λαμποκοποῦν χρυσὲς ἢ ἀργυρὲς καρφίδες, ποὺ ἀπολήγουν σὲ λωτὸ ἢ σὲ κεφάλι πουλιοῦ. Τὰ πλούσια κοσμήματα, περιδέραια, βραχιόλια, δαχτυλίδια, ὅλα ἀπλὰ μὰ καὶ ἀριστουργηματικά, ἀφηνανθανμάσιες λάμψεις. Βέβαια τέτοιες ἐπισκέψεις γίνονται στὰ πλούσια ἀθηναϊκὰ σπίτια. Ἡ φτωχὴ Ἀθηναία ἔκανε δλότελα βιαστικὲς ἐπισκέψεις στὶς γειτόνισσες, πότε γιὰ νὰ ζητήσῃ καμμιὰ χύτρα, πότε γιὰ νὰ φέξῃ μιὰ ματιὰ στὴν ἀρρωστη φιλενάδα της ἢ νὰ τῆς παρασταθῇ στὴ γέννα της.

Ομως γιὰ κάθε Ἀθηναία οἱ πιὸ λαμπρὲς ἡμέρες ἦταν οἱ μεγάλες θρησκευτικὲς τελετὲς καὶ πομπές. Γιατὶ φαντάζεται κανένας τὴν ἔντυπωση ποὺ θὰ ἔκανε ἡ λαμπροφορεμένη περήφανη πόλη στὴν κατάκλειστη γυναικούλα ποὺ μόλις ξετρύπωνε ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ γυναικωνίτη.

P. Ιμβιώτη

ΥΜΝΟΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

('Απόσπασμα β')

Kαὶ μόνον σὰν ἀγνάντεψες στὸ διάφανον ἄέρα
τὴ χώρα τὴ διθάλασση ποὺ ὅλομεσίς φυλᾶνε
ἄπὸ τὴν μιὰν δὲ "Υμητὸς καὶ δὲ Πάρνης ἀπὸ τὴν ἄλλη,
σὰν ἀδερφὴ μονάκριβη δυὸ ἀντρειομέν² ἀδέρφια,
καὶ ποὺ ἔχει χάρες κι ὅμορφιές, ἀλλὰ τῆς λείπει ἀκόμα
τὸ ἀρμονικό σου τὸ ὄνομα κι ἡ σκέπη σου κι ἡ δόξα,
τότε μονάχα στάθηκες, χαμήλωσες, κατέβης
ἔδῶ στὴ μεγαλόπερην Ἀκρόπολην ἐπάνω,
καθὼς τρανὴ βασίλισσα στὸ θρόνο τὸ δικό της.
Παλάτι σου εἴν³ δὲ "Ολυμπος, κι ἡ Ἑλλάδα εἶναι ναός σου,
καὶ τοῦ ναοῦ σου δὲ πιὸ λαμπρὸς βωμὸς εἴν⁴ ἡ Ἀθήνα !
"Αθήνα ! χρυσοστέφανη καὶ τιμημένη χώρα !
οἱ μεγαλόχαροι θεοὶ ἀπάνω σου ἀγρυπνοῦνε
καὶ φεύγουν ἀπὸ τὸν "Ολυμπο γιὰ νὰ ξεκουραστοῦνε
στὴ γῆ σου τὴ βραχόσπαρτη. Γιατὶ ἔδῶ πέρα βρίσκουν
πῶς πιὸ πολὺ μὲ τοὺς θεοὺς δὲ ἀνθρωπος ταιριάζει,
γιατὶ ἔδῶ πέρα ἡ προσευχὴ πιὸ γκαρδιακὴ ἀνεβαίνει,
ἀκούγεται γλυκύτερη τῶν ποιητῶν ἡ λύρα,
καὶ τὸ καθάριο τὸ νερὸ καὶ τὸ ξανθὸ τὸ μέλι
καὶ τὸ χιλιάκριβο ποτὸ ποὺ διώχνει τὶς φροντίδες
προσφέρονται μὲ ἀγνότερη ψυχὴ στοὺς ἀθανάτους,
καὶ τὶς εἰκόνες τῶν θεῶν σκαλίζουν οἱ τεχνίτες
πλέον πιστὰ κι ἀληθινὰ στὸ μάρμαρον ἐπάνω
ποὺ τὴν κρατάει ἀνάλλαγη τὴ φωτειρή του ἀσπράδα.

• • • • •
• • • • •
"Εδῶ τὰ πάντα εὐγενικά, θεϊκὰ πλασμένα πάντα !
Πέρα γυαλίς⁵ ἡ θάλασσα κι εἴν⁶ ἀπλωτὴ σὰν κάμπος
κι ἔδῶ εἴν⁷ ἡ γῆ καμαρωτὴ σὰν κυματοῦσα θάλασσα.
"Εδῶ κανεὶς ἵσκιος βαρὺς δὲν κάθεται στὰ μάτια,
ἔδῶ ψηλώματ⁸ ἀφταστα, περίσσιες πρασινάδες
δὲν κρύβουν σὲ καμιὰ μεριὰ τὴ γῆ, δὲν τὴ χαλοῦνε,
ἄπλα, σεμνά, προσεχτικά, γραφτὴ μὲ τὸ κοντύλι.

“Κι” ὅλόβαθος ὁ οὐρανὸς καὶ πλουμιστὸς τὰ βράδια
πάντα στὰ μάτια εἶναι μπροστὰ ποὺ τὸν ἀναζητᾶνε,
πάντα Ἐμοφράδ’ ἀρχοντικὴ καὶ μυστικὰ χυμένη
ποὺ δὲ θαμπώνεις τὴν ματιά, ποὺ τὴν ψυχὴ φτερώνεις !
“Η Ἄρμονία, νὰ τῆς χρυσῆς Παφίας ἡ θυγατέρα !
“Η Ἄρμονία ξανθή, ξανθή γεννήθηκ” ἐδῶ πέρα !

K. Παλαμᾶς

ΤΑ ΠΥΘΙΑ

Kάθε χρόνο ὁ γυρισμὸς τοῦ Ἀπόλλωνα στοὺς Δελφοὺς ἔσφραγίσταν μὲ μίαν ἀνοιξιάτικη ἔօρτή, τὰ Θεοφάνια, μὲ τὰ ὅποια ἀρχιζε καὶ τὸ δελφικὸ ἔτος. Τὸν ἀκόλουθο μῆνα γίνονταν τὰ Θεοξένια καὶ ἀκολουθοῦσαν τὰ Πύθια, ἡ μεγαλύτερη Δελφικὴ ἔօρτή, ποὺ γινόταν ἄλλοτε τὸν Βουκάτιον, καὶ ἄλλοτε τὸν Ἡραῖον μῆνα. Μετὰ τὸν πρῶτον ἵερὸ πόλεμο τελοῦσαν τὰ Γύθια (582 π. Χ.), κάθε πέμπτο χρόνο (πυθικὴ πενταετηρίς) καὶ είχαν τὴν ἐποπτεία τους οἱ ἀμφικτίονες ποὺ ἦταν καὶ οἱ ἀγωνοθέτες. Τὸ θρησκευτικὸ τυπικὸ τῆς ἔօρτῆς δὲ εἶναι ἀρκετὰ γνωστό. Οἱ θρησκευτικὲς τελετὲς ἀρχιζαν τὴν ἔκτη μέρα τοῦ Βουκατίου μὲ θυσίες. Τὴν ἑσπέρα γινόταν ἡ ἀναπαράσταση τοῦ φόνου τοῦ δράκοντα, ποὺ ἀργότερα, ἀπὸ τὸ 342 π. Χ.. πῆρε τὴν μορφὴ τῶν Σεπτηρίων. Ἀκολουθοῦσε τὴν ἄλλη μέρα ἡ μεγάλη πομπὴ τῶν ἱερέων, τῶν θεωρῶν καὶ τῶν ἀγωνιστῶν μὲ τὰ θύματα γιὰ τὴν ἑκατόμβη στὸ βωμὸ τοῦ Ἀπόλλωνα καὶ τὴν ἑσπέρα γινόταν πανηγυρικὸ δεῖπνο. Τὴν τετάρτη μέρα ἀρχιζαν οἱ ἀγῶνες, οἱ μουσικοὶ καὶ δραματικοὶ πρῶται, ἐπειτα οἱ γυμνικοὶ καὶ οἱ ἵππικοι. Οἱ κόσμος, Ἐλληνες καὶ βάρβαροι, συναθροίζονταν στὰ Πύθια ἀπὸ κάθε χώρα, καὶ τὴν ἔօρτὴν ἔκαναν μεγαλοπρεπέστερην οἱ ἐπίσημες ἀντιπροσωπεῖες τῶν πόλεων, ἀνάμεσα στὶς διοῖνες ξεχωριστὴ θέση είχεν ἡ Ἀθηναϊκὴ «Πυθατίς θεωρία».

F. Μηλιάδης

ΔΕΛΦΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

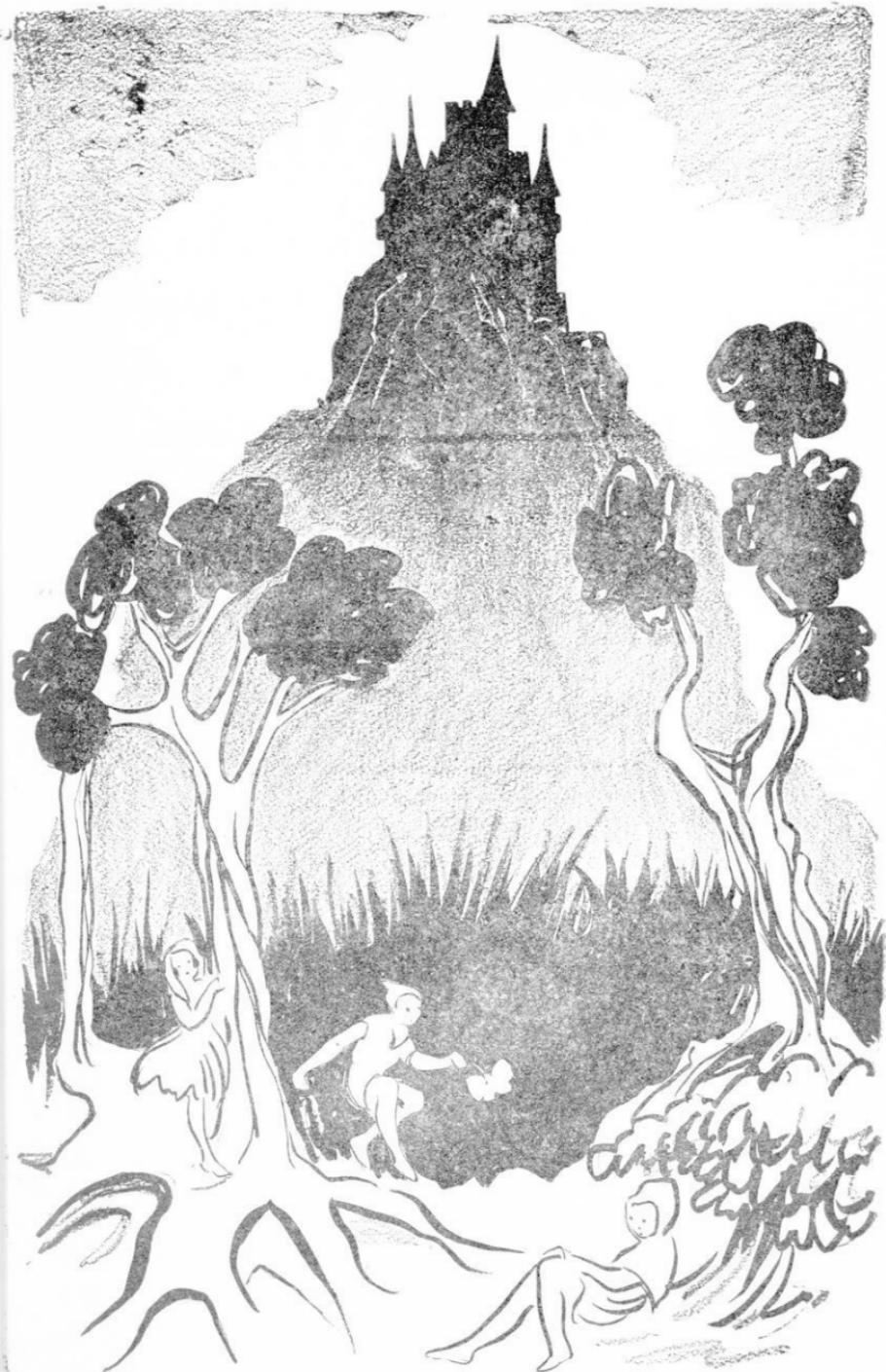
Εσένα τὸν κιθαριστὴ τὸν κοσμοξακουσμένο
Θὰ ψάλω, τοῦ τρανοῦ Διὸς Ἐσένα τὸ βλαστάρι,
Τὰ λόγια Σου τὸ ἀθάνατα θὰ τραγουδήσω, ἔκεινα
Ποὺ φανερώνεις, ὃ Θεέ, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ὅλους
Κοντὰ στὸ χιονοστέφανο τὸ βράχο ! Θὰ κηρύξω
Τὸ μαντικὸ τὸν τρίποδα πὼς ὠρμῆσες καὶ πῆρες,
Τὸν τρίποδα, ποὺ ὁ δράκοντας ὁ ἐπίβουλος κρατοῦσε,
Σφυρίζοντας, ἀλύπητος καὶ πὼς μὲ τὸ δοξάρι
Τοῦ τρύπησες τὸ παρδαλό, τὸ στριφογυρισμένο
Κορμί ! Καὶ πὼς ἐκράτησες παράλυτο μπροστά Σου,
Μ' ὅλη του τὴν παλλικαριά, τὸν ἄπιστο Γαλάτη !
Τοῦ βροντεροῦ Διὸς Ἐσεῖς πανώριες θυγατέρες,
ποὺ δρίζετε πυκνόδεντρο τὸν Ἐλικῶνα, ἐλᾶτε,
Καὶ μὲ τραγούδια, μὲ χορούς, ύμνείτε, διαλαλεῖτε
Τ' ἀδέορφι Σας τὸ θεϊκό, τὸ χρυσομάλλη Φοῖβο.
Ἀπάνου κεῖ στοῦ Παρνασοῦ τοὺς δίκοοφους τοὺς θρόνους,
Στὰ κρυσταλλένια τὰ νερὰ τῆς Κασταλίας προβάλλει
Ἀνάμεσα στὰ Δελφικὰ τὰ πανηγύρια, ἀφέντης
Τοῦ φημισμένου αὐτοῦ βουνοῦ, τοῦ μαντικοῦ τοῦ βράχου.
Καὶ χαιρε, ὃ πολυδόξαστη, μεγάλη χώρα, Ἀθήνα,
Τῆς πολεμόχαρης θεᾶς λάτρισσα, οἰζωμένη
Σὲ γῆν ἀπάνου ἀσάλευτη γι' αὐτή σου τὴν λατρεία !
Καίει τῶν ταύρων τὰ μηριὰ στοὺς βωμούς Του
‘Ο Ἡφαιστος, καὶ ἀραβικὸ θυμίαμα σκορπίζει
Ψηλὰ ψηλὰ ὡς τὸν Ὄλυμπο μαζὶ μὲ τὴν φωτιά Του.
Χίλια λαλήματα κι δ' αὖλός ὁ λυγερὸς κυλάει,
“Υμνους κι ἡ γλυκερόφωνη χρυσῆ κιθάρα ἀπλώνει.”
Τῶν Ἀθηναίων δ' λαός, Θεέ, Σὲ προσκυνάει !

K. Παλαμᾶς

Μύδοι καὶ παραμύδια

Επειδή τοι "Διάστημα" θέλει να συναντηθεί με
την αρχαία Ελληνική γλώσσα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Νεοελληνικά Ἀναγνώσματα, Εἰρ. Δημητρακοπούλου καὶ
Μαρίας Πολυμενάκου, ἔκδ. Δ'.

Η ΜΑΝΑ

Πέθανε ό γέροντας γονιός κι οι δυὸς Νεράϊδες μοίρασαν τὰ κάστρα· ή μιὰ πήρε τὸ Χλομούτσι καὶ ή ἄλλη τὸ Σανταμέρι. Οἱ δυὸς ἀδερφάδες εἶχαν μιὰ χαρὰ καὶ μία λύπη καθεμία. Ἡ Νεράϊδα ποὺ πήρε τὸ Χλομούτσι ἔχαιρόταν γιατ' ἡταν ὅμορφη κι ἐλυπόταν γιατὶ δὲν εἶχε παιδιά. Ἡ Νεράϊδα ποὺ πήρε τὸ Σανταμέρι ἐλυπόταν γιατ' ἡταν ἀσχημη, μὰ ἔχαιρόταν γιατ' εἶχε παιδιά. Τὰ παιδιά, βλέπεις, είναι ή μοναχὴ εὐτυχία στὸ σπίτι. Σὰν τάβλεπε ξαπλωμένα στὸν πύργο, τόνα ἔδω νὰ κυλιέται κατὰ γῆς, τ' ἄλλο ἔκει νὰ πηδάῃ καὶ νὰ γελάῃ χωρὶς νάχη καμιὰ φορὰ φανερὴ αἰτία, τ' ἄλλο παρέκει νὰ θέλῃ μὲ τὸ καλάμι νὰ φθάσῃ τὸ Θεό καὶ τ' ἄλλο νὰ παίρνῃ φόρα γιὰ νάρθη νὰ τὴν καβαλλήσῃ στὶς πλάτες, ἐλησμόναγεν ή μάνα καὶ τὴν ἀσχημιά της κι ὅλα. Κι ἂν ἐτηραζόταν καμιὰ φορὰ στὸ γυαλὶ κι ἔβλεπε τὸ ζαρωμένο πρόσωπό της καὶ τὰ μαλλιά της τὰ κόκκινα κι ἄγρια, ἐτραβιόταν πίσω κι ἔλεγε χαμογελώντας γιὰ ξερὴ παρηγοριά :

—Τὰ νειᾶτα μου τάδωκα στὰ παιδιά μου! Κι ἐλησμόναγε ὅλα καὶ τοῦ κόσμου τὰ λόγια καὶ τῆς γειτονιᾶς ἀκόμη τὶς κακογλωσσιὲς ἔκανεν ὅτι δὲν τὶς ἄκουεν.

*Έχεις δυὸς μάτια σὰν αὐγὴ δυὸς χείλια σὰν τρουμπέτες, κι ἐπάνω στὰ ρουθούνια σου μετράνε τὶς γαζέτες.

Τῆς ἔλεγαν τὰ κατὰ στόματα τραγουδιστά, σὰν νὰ λέγαν καμιὰ ρίμα τάχα. Τότες ἡ ἀσχημη Νεοάιδα φουρκιζόταν, ἔκλαιγε ἀπὸ τὸ κακό της, μὰ ἔξαφνα γύριζε κι ἐφώναζε μὲ φωνὴ δυνατὴ, ν^ο ἀκουστῇ σ^ο ὅλα τὰ κάστρα καὶ τοὺς πύργους γύρω.

—Τί κοιτᾶν ἐμέ· νὰ ἰδοῦν τὸ κορίστι μου!

Κι ἀλήθεια εἶχε ἔνα κοριτσάκι ποὺ ἦταν νὰ τὸ πιῆ κανεὶς στὸ ποτήρι—ἴδια ἡ Πεντάμορφη!

Μὰ ἡ ἄλλη ἡ Νεοάιδα τοῦ Χλομούτσι τί νὰ εἰπῇ καὶ πῶς νὰ παρηγορηθῇ; Τί κι ἂν ἦταν γαλανομάτα κι ὅμορφη, τί κι ἂν ωμολογοῦσαν τὰ κάλλη της ὅλοι γύρω, τί κι ἂν ἔδινε τὸ βίος του γιὰ νὰ τὴν κάμη ταίρι ο δ γείνονάς της ο Ἀράπης τῆς Αὐλακιᾶς· τί κι ἂν τὰ ξωτικὰ τοῦ Λίντζι κάθε βράδυ καὶ μεσ' τὰ ξημερώματα ἔχαλαγαν τὸν κόσμο μὲ τὰ ταμποῦρλα, τὴν όμορφιά της τραγουδώντας: "Οταν ἔθυμόταν, καὶ τὸ ἔθυμόταν κάθε λίγο καὶ λιγάκι, ἡ δόλια! — πῶς ἦταν μοναχὴ, καταμόναχη στὸ κάστρο της, πῶς οἱ αὐλεῖς δλες οἱ πόρτες ἔμειναν ἔρημες, ἄλαλες, ἀνατριχίλα τὴν ἔπιανε, κρυερὴ ἀνατριχίλα, κι ἔπεφτε τοῦ θανατᾶ προύμυτα κι ὅλα ἔκλαιγεν, ἔκλαιγε. Γιατὶ κι ἔκείνη νὰ μὴν ἔχῃ ἔνα παιδί; γιατί, Θεέ μου, νὰ μὴν ἔχῃ ἔνα παιδάκι, μικρό, παχουλό, ροδοκόκινο παιδάκι, νὰ κλώθη τὰ σγουρά του τὰ μαλλιά μὲ τὰ δάχτυλά της, νὰ δένη στὸ λαιμό της τὰ μικρὰ χεράκια του, νὰ κολλάῃ ἐπάνω της, νὰ γελάῃ μὲ τὸ ἀθῶ του γέλοιο, νὰ παιζῃ ἡ γλώσσα του λέγοντας ἀδιάκοπα:

Mána—καλημάνα
βάρα τὴν καμπάνα
νὰ κατεβοῦν οἱ Φράγκοι
νὰ φᾶνε μακαρούνια
μὲ τὰ χρυσᾶ περούνια!

Μιὰ μέρα ποὺ πῆγε στὸ Σανταμέρι νὰ ἰδῃ τὴν ἀδελφή της κι εἶδε τὴν τόση χαρὰ ἐσάστισε.

—Νὰ σου εἰπῶ, καημένη, δὲν μοῦ δίνεις κι ἐμένα ἔνα παιδί; εἶπε στὴν ἀσχημη.

—Τί τὸ θές;

Νὰ τόχω συντροφιά· γίνουμαι τόσο κακὰ μοναχή· μέρα νύχτα ἀρρωσταίνω! . . .

—Οού, καῦμένη, δὲ δοξάζεις τὸ Θεὸ ποὺ σὲ φύλαξε ἀπὸ δαῦτα! . . .

· Ή ἄσκημη ἔκανε τάχα πὼς εἶναι βαργομισμένη ἀπὸ τὰ παιδιά· μὰ ἡ καρδιά της ἥξαιρε ποιά ἦταν ἡ ἀλήθεια . . .

—Πάρε δόποιο θές· εἶπε στὸ τέλος στὴν ἀδεօφή της.

Κι ἀλήθεια, σὰν ἔφυγε τὸ βράδυ ἡ ὅμορφη, πῆρε μαζί της καὶ τὸ καμάρι τοῦ Σανταμεριοῦ, τὴν ὅμορφη κόρη τῆς ἄσκημης Νεράϊδας.

Πέρασαν μῆνες καὶ καιροί, μὰ οὕτε τὴν ἀδεօφή της οὕτε τὴν κόρη της εἶδε πιὰ ἡ ἄσκημη. Χάνει μιὰν ἡμέρα τὴν ὑπομονὴ καὶ κινάει καὶ πάει στὸ κάστρο τοῦ Χλομούτσι. Μὰ βρίσκει τὸ κάστρο ἔρημο καὶ βουβό, τὶς πόρτες μανταλωμένες. Χτυπάει τὶς πόρτες, χτυπάει τοὺς τοίχους, φωνάζει, κλαίει, τίποτα. Ή Νεράϊδα ἡ ὅμορφη μὲ τὴν ὅμορφη κόρη, παίζει μέσα καὶ γελάει, εὐτυχισμένη στὴ συντροφιὰ καὶ κάνει πὼς δὲν ἀγροικᾶ τὴ μάνα, τὴ θλιβερὴ μάνα, ποὺ χτυπιέται ἔξω καὶ δέρνεται γιὰ τὴν κόρη της τὴν πεντάμορφη, γιὰ τὴν ἵδια της τὴν ὅμορφιά! . . .

Καὶ τώρα ἀκόμη δὲν ἔχασε τὴν ἐλπίδα καὶ πηγαίνει συχνὰ στὸ κάστρο μὲ σκοπὸ νὰ πάρῃ τὴν κόρη της. Καὶ πηγαίνε πάντα μὲ χαρὲς καὶ μὲ γέλοια, μὲ τραγούδια καὶ παιγνίδια τόσο γλυκά, ποὺ δλος δ κόσμος γύρω, δλος δ κάμπος δὲν σιέται, δὲν ἀναδεύεται, σὰν νὰ εἶναι μεθυσμένος, θαρρεῖς ἀπὸ τὴ γλύκα. Μὰ σὰν κουραστῆ ἡ ἄσκημη μάνα χτυπώντας τοὺς τοίχους τοῦ κάστρου, σὰν ματώσουν τὰ δάκτυλά της στὶς πέτρες καὶ βραχιάση δ λάρουγγάς της ἀπ' τὶς φωνές καὶ τὸ κλάμμα, θυμᾶται καὶ τ' ἄλλα τὰ παιδιά καὶ γυρίζει πίσω στὸ Σανταμέρι. Στὸ γυρισμό της δὲν εἶναι ἡ χαρούμενη μάνα ποὺ πάει νὰ πάρῃ τὸ παιδί της· παρὰ ὠργισμένη Νεράϊδα, σίφουνας δυνατός, ποὺ στὸ διάβα του συνεπαίρνει δ, τι τύχη, δέντρα ξερριζώνει, χτίρια γκρεμίζει, σκέπτες φίχνει, βότσαλα καὶ λιθάρια σαρώνει κι ἀκούγεται στὸν ἄλλο κόσμο τὸ κλάμμα της.

A. Καρκαβίτσας

Ο ΔΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΦΕΙΔΙ

Σὰν ἐπληροφορήθηκαν ἀπὸ τὶς βροντὲς τὰ ζῶα τὸ πῶς ὁ Δίας στὸν Ὀλυμπὸν εἶχε χαρὰ καὶ γλέντι ἔκάνανε συνέλεψη, βουλὴ κι ἀποφασίσαν καθένας μὲ τὰ μέσα του καὶ μὲ τὴ δύναμή του, νὰ τοῦ χαρίσουν κάτι τι. Τὸ ἄκουσε καὶ τὸ φείδι, κι ἔκοψε ἔνα τριαντάφυλλο· στὰ δόντια τὸ κρατάει, κι ἔτσι σερνάμενο κι αὐτό, μαζὶ μὲ τὸ ἄλλα ζῶα ἀνέβηκε στὸν Ὀλυμπὸ. Τόδε μπροστά του ὁ Δίας, καὶ μὲ ἔνα γέλοιο δυνατὸ γυρίζει καὶ τοῦ λέει : — «Ἐτράνταξε ἡ βουνοκορφή. — Τὰ δῶρα ὅλων τῶν ζῶων τὰ δέχομαι καλόκαρδα, μὲ εὐγνωμοσύνη ἀκόμα. Δὲν είμαι δὰ τόσο ἀγαθὸς ὅσο θεὸς κι ἀν είμαι νὰ πάρω τὸ τριαντάφυλλο κι ἀπὸ τὸ δικό σου στόμα.

ΛΙΟΝΤΑΡΙ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Κάποιον καιρὸν ἔνας ἀνθρωπὸς κι ἔνα λιοντάρι ἀντάμα ἀδερφικὰ δρομίζανε καὶ λέγαν τὰ δικά τους. «Μὴ συζητᾶς, λιοντάρι μου, κι ἄκου με ποὺ σοῦ λέω, πιὸ δυνατοὶ εἰναι οἱ ἀνθρωποι». Καὶ τὸ λιοντάρι : «Ἐγώ, ἀνθρωπέ μου, νὰ σοῦ πᾶ, θαρρῶ πᾶς κάνεις λάθος..» «Εσεῖς πιὸ δυνατοὶ ἀπὸ μᾶς ! καὶ πῶς τὸ συμπεράίνεις ;» «Ἐκεῖ ποὺ τὰ μιλούσανε καὶ τὰ φιλονεικοῦσαν ἐν ἀγαλμαῖς ξαμώσανε, πούδειχνε ἔνα λιοντάρι νὰ κοίτεται, νὰ ξεψυχᾶ στὰ πόδια ἐνδὸς ἀνθρώπου. «Τὰ βλέπεις τα, λιοντάρι μου, ποὺ πάντα ἐμεῖς νικᾶμε ; τὸ δείχνουν καὶ τὸ ἀγάλματα». Καὶ τὸ λιοντάρι στέκει, κοιτάζει μιὰ τὸν ἀνθρωπὸ μιὰ τὸ ἀγαλμα, καὶ λέει : ««Ὄταν θὰ μάθουμε καὶ μεῖς τὴν γλυπτική, ἀδερφέ μου, συχνότερα στὸ ἀγάλματα θὰ βλέπεις τοὺς ἀνθρώπους νὰ κοίτωνται, νὰ ξεψυχοῦν στῶν λιονταριῶν τὰ πόδια».

N. Παπαγεωργίου

Ο ΠΕΤΕΙΝΟΣ ΚΙ ΟΡΝΙΘΑ

Ο πετεινὸς κι ἡ ὅρνιθα περνοῦσαν ἀσκημη̄ ζωὴ στὸ δάσος ἔναν καιρό. Τὰ γεράκια τὴν ἡμέρα δὲν τοὺς ἀφηναν νὰ σταθοῦν σὲ χλωρὸν κλαρί. Τὴν νύχτα οἱ ἀλεποῦδες πήγαιναν καὶ τοὺς εὔρισκαν στὴ φωλιά τους. Χίλιοι δυὸς ἄλλοι κίνδυνοι τοὺς φοβιζόιζαν. Ἡ γενιά τους δῆλο καὶ λιγόστευε. Θαρκόταν μιὰ μέρα ποὺ νὰ σβύσῃ ὀλότελα. Τί νὰ κάμουν;

Ρώτησαν τὸ ἄλλα τὰ πουλιά, κι δῆλα τὰ βρῆκαν παραπονεμένα μὲ τὴ μοῖρα τους τὴν ἀδικη. Τὸ ἄλλο γιατὶ τὸ φτέρωμά του τὸ πλούσιο δὲν τὸ ἀφηνε νὰ τρυπώνῃ στὶς πατουλιές. Ἀλλο ἔκλαιγε τὸν ἔαυτό του πὼς ἥταν ἀσκημό, ἄλλο πὼς ἥταν ὅμορφο καὶ ζηλεμένο. Ἀλλο πὼς εἶχε μύτη μεγάλη κι ἄλλο μικρή. Ἀλλο πὼς ἥταν μακροπόδαρο καὶ κολοβό, κι ἄλλο κοντόσωμο καὶ μακρονούρικο.

‘Ο πετεινὸς κι ἡ ὅρνιθα βρέθηκαν σὲ μεγάλη στενοχωρία. Ἔκεῖ ποὺ βρῆκαν νὰ βοσκήσουν ἀπάντησαν ἔναν κόρακα. Μόλις εἶχε ἀποσώσει τὰ φαγί του καὶ χώνευε τώρα καθισμένος σὲ ἕνα κλαδὶ κι ἀγνάτευε. ‘Ο πετεινὸς κι ἡ ὅρνιθα τὸν εἶδαν ἔτσι μαῦρον, ἀσκημον καὶ δὲν τοὺς γιόμισε τὸ μάτι. Δὲν ἦξαιραν τίποτα γιὰ τὴν ἥλικία καὶ τὴ σοφία του. Κι εἶπαν μὲ τὸν ἔαυτό τους.

— Αὐτὸς δὰ θὰ εἶναι χειρότερος κι ἀπὸ μᾶς. Νὰ τὸν ρωτήσωμε; Ἀς τὸν ρωτήσωμε κι αὐτὸν.

Καὶ χωρὶς πολλὲς ἐλπίδες τούδωσαν γνωριμία. Ὁ κόρακας βρέθηκε σὲ διάθεση. Τοὺς μίλησε ἀποσκάλεστος γιὰ τὸν ἔαυτό του.

— Ἐγὼ περνῶ τὴ ζωὴ μου ὅπως μὲ ἀρέσει, εἶπε. Κανένας δὲ μὲ συλλογίεται, αὐτὸς πού θέλω κι ἐγώ. Γιατὶ, ἀλήθεια, δὲν ἀξίζω καὶ τίποτα. Ἡ σάρκα μου εἶναι γιὰ πέταμα. Μονάχα ἐγώ θὰ μποροῦσα νὰ τὴ φάω, πρᾶμα ποὺ δὲν ἔχω ἀνάγκη. Ἐτσι, ἀν δὲν ξαίρω πεῖνα τί θὰ πῆ, δὲν παραδίνω καὶ τὰ κῶλα στὴν ἀχορταγιὰ ἄλλουνοῦ πιὸ δυνατοῦ μου. Κι ὅπως γιὰ

τὴν τροφή μου δὲν σκοτίζομαι, τρώγοντας ὅ, τι βρίσκω ὅ, τι κανεὶς δὲ θάξτρωγε, τὸ ἔδιο κι ἄμα ἔρθη ἡ ὥρα τοῦ θανάτου παραδίνομαι χωρὶς ἀντίσταση. Γέροντας πιὰ πολύχρονος δὲν ἔχω τί νὰ λυπηθῶ. Μονάχα τὸ θάνατο βαραίνω.

“Ο πετεινὸς καὶ ἡ ὁρνιθὰ συχάθηκαν τὸν κόρακα. Ἡθελαν νὰ φύγουν κι ὅμως ἔμειναν θαυμάζοντες πῶς βρέθηκε ἐνας εὐχαριστημένος τῆς φυλῆς του. Ἀγάλια τὸν πῆραν καὶ σὲ ὑπόληψη. Κι ἀποφάσισαν νὰ τοῦ ἀνοίξουν τὴν καρδιά τους,

— Μὴ ωτᾶς τὴν χάλια καὶ τὰ δικά μας, τοῦ εἰπαν. Δὲ σοῦ λέμε τίποτα. Ἰσως εἶναι κι ἀπὸ δικό μας φταίξιμο. Γιατὶ ἔχομε φαίνεται, κάτι ποὺ μᾶς κάνει ζηλευτοὺς σ' ὅσους μᾶς κυνηγοῦν· Κι αὐτὸς εἶναι τὸ κρέας καὶ τὸ αὐγά μας. Ηές μας, τί νὰ κάνωμε γιὰ νὰ σωθοῦμε; Φαίνεσαι σοφός. Ἀπ' τὴν σοφία σου κρεμόμαστε.

— Σᾶς λυπᾶμαι, εἴπε δὲ κόρακας. Θέλω νὰ σᾶς βοηθήσω στὴ περίστασή σας. Ὁμως δὲν ἔχω οὔποτ' ἄλλο νὰ σᾶς συμβουλέψω παρ' αὐτὸ, νὰ σηκωθῆτε καὶ νὰ πάτε νὰ βρήτε τὴ μοῖρα σας, ποὺ εἶναι ἡ Μοῖρα ὅλων τῶν πουλιῶν. Αὐτὴν θὰ σᾶς φωτίσῃ τί νὰ κάμετε. Ποῦν θὰ τὴ βρήτε; κι ἔγω δὲν καλοξαίρω. Ζητήστε την! Περοπατεῖ μαζὺ μὲ τὸ ἄλλα τὰ πουλιά. Καὶ τρώει ἀπὸ τὰ ἔδια ἄμα πεινάει. Κι εἶναι ἀχόρταγη! Γι' αὐτὸν νὰ φυλαχθῆτε ἄμα τὴν ἀπαντήσετε. Ζητήστε την! Πολλὰ χρόνια κι ἔγω ἔψαχνα γι' αὐτήν. Καὶ πέρασα τὰ μύρια. Καὶ γέρασα ὅσο νὰ τὴν εὕρω. Καὶ τὸ ὅτι ἀκόμα ζῶ εἶναι δεῖγμα πῶς τὴν ηὗρα. Καὶ σεῖς λοιπὸν νὰ τὴν ζητήσετε, ἀν θέλετε νὰ μὴν ἔρθη μοναχή της. Καὶ τότε ἀλλοίμονό σας! Νὰ πάρετε κάμπους καὶ δάση καὶ βουνά. Κι ἀφοῦ τὴ σμίξετε, νὰ κάμετε ὅ, τι σᾶς διατάξῃ.

“Ο πετεινὸς κι ἡ ὁρνιθὰ συλλογίστηκαν τοὺς κόπους καὶ τὰ βάσανα ποὺ θάχε τέτοιο τόλμημα. Πάλι νὰ μὴν κάμουν τίποτα ἥταν χειρότερο. Ἀποφάσισαν λοιπὸν νὰ βάλουν σὲ πράξη τοῦ κόρακα τὴ συμβουλή. Ἀρχισαν τὸ ταξίδι τους καὶ τὸ τί πέρασαν στὸ δρόμο δὲν λέγεται. Ὅπόφεραν ἀπὸ δίψα τρομερή, κι ἀπὸ τότε, χάσκοντας καὶ ἀπάνου καὶ περιμένοντας νὰ βρέξῃ ἀπόκτησαν τὴ συνήθεια νὰ κοιτάζουν τὸν οὐρανό, ἄμα πίνουν νερό. Ἡ πεῖνα τοὺς θέριζε, κι ἀπὸ τότε πάλι, μὴ ἔχοντας τί νὰ φάνε, κακόμαθαν νὰ σκαλίζουν τὰ σκουπίδια.

Μιὰ μέρα τέλος, χαμένοι ἀπὸ τοὺς κόπους, μισόγδυτοι,

κυνηγημένοι ἀπὸ ἔναν ἄγριο γέρακα ἔφτασαν σὲ μιὰ σπηλιὰ κατάμαυρη καὶ μπῆκαν μέσα. Ἀφοῦ συνήθισαν τὰ μάτια τους στὸ σκοτάδι, γύρω τους εἶδαν πλῆθος κόκκαλα πουλιῶν στρωμένα καταγῆς. Βαθύτερα, στὴ φίξα τῆς σπηλιᾶς, ἔνα δρυιο μεγαλόσωμο, μαδημένο, ἀσαρχο ἀπὸ τὰ γεράματα, στεκόταν ἀπάνω σὲ μιὰ πέτρα ἀκίνητο καὶ κατασκόπευε. Τὸ στόμα καὶ τὰ νύχια του ἦταν γιομάτα αἴματα πηγμένα. Καὶ φαινόταν πεινασμένο τὸ θεριό, ἔτοιμο νὰ χυμήσῃ. Ὁ πετεινὸς κι ἡ δρυιθα φοβήθηκαν φρικτά. Πρώτη φορὰ ἐβλεπαν τόσο μεγάλο πουλὶ καὶ τόσο παράξενο. Στάθηκαν μακροὺ του, ἔτοιμοι νὰ πάρουν φτερό, ἀν ἥθελε τὸ δρυιο νὰ τοὺς πλησιάσῃ. Καὶ ποῦ νὰ καταφύγουν; Ὁξει ἄλλος φόβος τοὺς περίμενε. Ὁ γέρακας δὲ γερακομύτης! Ἀπελπισμένοι, εἶπαν δὲ ἔνας μὲ τὸν ἄλλον:

— Ἀκόμα ἡ κακὴ μας μοῖρα θὰ μᾶς βασανίζῃ! Ποῦ μᾶς ἔρριξε τώρα; Τί ἔχουμε νά πάθουμε;

Τὸ δρυιο κατάλαβε τὰ λόγια τους.

— Ἐλάτε πιὸ κοντὰ! τοὺς εἶπε ἄγρια.

— Δὲ βλέπομε, ἀφέντη, εἴμαστε κοντόματοι, εἶπε δὲ πετεινὸς (κι εἶπε τὴν ἀλήθεια)

— Τί θέλετε ἐδῶ; Ποιὸν ζητᾶτε; τοὺς φώτησε αὐστηρά.

— Ζητᾶμε τὴ μοῖρα τῶν πουλιῶν, εἶπε ταπεινὰ δὲ πετεινός.

— Τὴ Μοῖρα μας, ποὺ νὰ μὴ σώσῃ! εἶπε ἡ δρυιθα ἀγανακτισμένη.

— Ἐγὼ εἴμαι! φώναξε τὸ δρυιο θυμωμένο.

Δόξα νάχης! εἶπε δὲ πετεινός. Ἡταν ὥρα τέλος νὰ σὲ βροῦμε!

— Ξέρεις, ἀδεօφέ, εἶπε ἡ δρυιθα, πὼς μᾶς πέθανες δσο νὰ σὲ ξετρυπώσωμε; Τί σοῦρθε νὰ φωλιάσῃς ἐδῶ μέσα; Νυχτοπούλι εἰσαι; Μπούφος; Ἡ κόρακας; Κι αὐτὰ τὸ ἀπομεινάρια; Ἐσὺ ἔκαμες χαλασμό. Τί ξεκοκάλισμα!

— Βουβάσου, παληογύναικο! εἶπε τὸ δρυιο μὲ φοβέρα.

— Αμέσως ἡ δρυιθα ἔχασε τὴ λαλιά της. Γιατὶ ὅς τότε λαλοῦσε σὰν πετεινός. Κι ἀπὸ τότε ὅλες οἱ δρυιθες ἔπαψαν νὰ λαλοῦν σὰν πετεινοί. Ὁ πετεινός μας τώρα τὰ χρειάστηκε. Στάθηκε ἀντίκρου στὸ δρυιο καὶ τὸ παρεκάλεσε.

— Λυπήσου μας! τοῦ εἶπε χανόμαστε! Τὸ καὶ τὸ, Κικιρίκιο!

Τ^ο δ^ρνιο, ἀφοῦ ἄκουσε τὸν πετεινό, γλύκανε τὸ θυμό του· Σύλλογίστικε λίγο κι εἶπε :

—Σὺ μοῦ φαίνεσαι ἔνας φωνακλάς καλόβουλος. Λοιπὸν σοῦ δίνω κατὰ τὴ φωνή σου, καὶ τὸ χάρισμα νὰ ἔχωριζης τὰ σημάδια τῶν καιρῶν καὶ νὰ τὰ διαλαλῆς. Αὐτὸν σοῦ φτάνει. Κοίταξε ὅμως ἔνα πρᾶμα, νὰ κρατῆς τὴ γυναῖκα σου πιστὴ στὸ θέλημά σου. ἾΑν φανῆς ἀνάξιος, θὰ κατανήσῃς χειρότερα ἀπ' ὅ, τι τώρα βρίσκεσαι. Καὶ θὰ σοῦ δώσω καὶ πολλὲς γυναῖκες.

—Μὴ σὲ μέλη ! εἶπε ὁ πετεινὸς χαρούμενος. Ὁμως αὐτηνῆς τῆς κακομοίρας δὲν θὰ τῆς δώσης τίποτα ; Δῶσ^σ της, τὸ λιγότερο, τὴ φωνή της.

—Τὴ φωνή της, κοῦκο, καὶ γιὰ καλὸ δικό σου ἀκόμα δὲ θὰ τῆς τὴ δώσω. Γιατὶ σὰ θηλυκὸ πρᾶμα ποὺ εἰναι, μπορεῖ μὲ τὴ γλωσσάρα της πολλὰ κακὰ νὰ προξενήσῃ. Μονάχα μιὰ παραχώρηση τῆς κάνω, τότε νὰ βρίσκη τὸ λάλημά της, ὅταν θάχη θανάτου συμφορὰ νὰ διαλαλήσῃ.

—Καλὸ κι αὐτὸ τὸ χάρισμά σου εἶπε ἀπὸ μέσα της ἡ δ^ρνιθα. Μοῦ χρειάζεται.

—Δὲν εἰναι καλοσύνης χάρισμα, κακότροπη ! εἶπε τ^ο δ^ρνιο (κατάλαβε τῆς δ^ρνιθας τὴ σκέψη). Εἰναι χάρισμα κατάρας !

—Καὶ σὲ τί θὰ μᾶς χρησιμέψουν αὐτὰ σου τὰ χαρίσματα ; Θώτησε πάλι ὁ πετεινός.

—Νὰ πάτε νὰ βρήτε ἔνα ζῆο ποὺ λέγεται ἀνθρωπος. Νὰ μπῆτε στὴ δούλεψή του. Αὐτὸς θὰ σᾶς προστατέψῃ. Κι ὅ, τι θελήσῃ νὰ σᾶς κάμη θὰ τὸ ὑποφέρετε. Κι ἂν σᾶς φάη, θὰ φαγωθῆτε. Εἰναι ἀπόφασή μου.

Λυπημένοι, πήραν τὸ δρόμο ὁ πετεινὸς κι ἡ δ^ρνιθα νὰ γρίσουν στὰ κατατόπια τους. ἾΕνῳ πήγαιναν, θέλησε ὁ πετεινὸς νὰ δοκιμάσῃ τὴν δύναμή του. Κοίταξε κατὰ τὸν οὐρανό.

—Κικιοίκο ! Θὰ βρέξῃ ! εἶπε,

—Ἐπιασε μιὰ βροχὴ, ποὺ τοὺς ἔκαμε παπιά. Νύχτωσαν σ^σ ἔνα δάσος. Κοιμήθηκαν. Ξυπνάει, κοιτάζει ἐπάνω ὁ πετεινός.

—Κικιοίκο ! Θὰ ξημερώσῃ ! εἶπε.

“Εγινε μέρα. Πῆγαν πάλι τὸ δρόμο τους. Ἡ δ^ρνιθα ἔσκαζε ποὺ δὲν εὔρισκε νὰ δοκιμάσῃ κι αὐτὴ τὴ δύναμή της. Τέλος, ἀπάντησαν ἔνα πλάσμα ἀλλοιώτικο.

- Κικιρίκο ; Τί είσαι σύ ; ρώτησε ὁ πετεινός.
- "Ανθρωπος, είπε ὁ ἄνθρωπος.
- Θέλεις δουλειά ; Τί μπορεῖτε νὰ κάμετε ;
- 'Εγώ ξαίρω πότε θὰ βρέξῃ καὶ θὰ ξαστερώση. Ξαίρω τὶς ώρες τῆς νυχτας καὶ τῆς ήμέρας.
- Καλὸς είσαι. Αξίζεις πιὸ πολὺ ἀπὸ ρωλόγι. Κι ἡ γυναῖκα σου τί δουλειὰ κάνει ;
- Αὐγά.
- "Ας ἔλθη κι αὐτή. Μ' ἀρέσει γιατί, βλέπω ἔχει καὶ τὰ λόγια μαζωμένα. Συχαίνομαι τὶς γλωσσοῦδες.
- "Εμειναν κοντά του καὶ τὸν δούλευαν. Ἡταν εὐχαριστημένος ὁ ἄνθρωπος ἀπ' τὴ δουλειά τους. Είχε τῆς ὅρνιθας τὸ αὐγὰ καὶ τοῦ πετεινοῦ τὰ διαλαλήματα. Ἡ ὅρνιθα ὅμως δὲν τὸν χώνευε. Φύλαγε νὰ τοῦ δείξῃ τὴ δύναμή της. Μιὰ μέρα ὁ ἄνθρωπος χρειάστηκε ἐνα αὐγό. Πήγε στὴ φωλιά, δὲν ηὔρε. "Επιασε τὴν ὅρνιθα νὰ δῆ ἀν τόχε. Πρώτη φορὰ πάθαινε ἡ ὅρνιθα τέτοιο κακό. Μέσ' τὸ θυμό της ηὔρε καὶ τὴ φωνή της.

— Κικιρίκο ! Θὰ πεθάνης ! εἶπε.

— Τί εἴπες, βρωμοῦσα ; ἔκαμε ὁ ἄνθρωπος. Πῶς λάλησες ἔτσι ; Θὰ μᾶς κάμης τώρα καὶ τὸν κόκκορα ; Θὰ σὲ διορθώσω.

Καὶ τῆς ἔκοψε τὸ λαρύγγι. Ἀπὸ τότε ἅμα ἡ ὅρνιθα λαλῇ σὰν πετεινός, τὴ σφάζουν γιὰ νὰ διώξουν τὸ κακὸ μάντεμα. Κι ἔτσι ὁ πετεινός ἔμεινε χηρευάμενος. "Ομως γρήγορα παρηγο- παρηγορήθηκε.

Αὐτὴ ἡταν ἡ μοῖρα τοῦ πετεινοῦ καὶ τῆς ὅρνιθας.

Γ. Βλαχογιάννης

ΤΟ ΦΛΟΥΡΙ ΚΑΙ Η ΔΙΟΡΙΑ

Mιὰ μέρα πάει στὸ Ναστραντίν·χότζα ἐνας φίλος του καὶ τοῦ λέει :

— 'Η θέση μου εἶναι ἀσκημη φίλε μου.

— 'Ο Θεός νὰ κάνῃ τὸ καλό του, τοῦ ἀποκρίνεται ὁ χότζας μὲ συμπόνια.

— Σὲ παρακαλῶ νὰ μὲ βοηθήσης.

— Ὁ, τι, μπορῶ, ὅ, τι μπορῶ· τοῦ λέει πρόθυμα ὁ χότζας.

· Ο ἀνθρωπος κοιτάζοντας τὴν προθυμία τοῦ χότζα προχώρησε στὸ ζήτημά του μὲ περισσότερη ἐλπίδα.

— Ἐρχομαι χότζα μου, νὰ σοῦ γυρέψω δυὸ πράματα· πρῶτα νὰ μοῦ δώσης δανεικὸ ἔνα φλουρὶ καὶ κατόπιν νὰ μοῦ δώσης διορία νὰ σοῦ τὸ γυρίσω.

— Διορία, φίλε μου, τοῦ λέει ὁ Νασρατίν-χότζας, σοῦ δίνω ὅση θέλεις, φλουρὶ ὅμως μὴν περιμένης νὰ σοῦ δώσω γιατὶ δὲν ἔχω.

ΚΑΡΥΔΙΑ ΚΑΙ ΚΑΡΠΟΥΖΙΑ

Μιὰ μέρα ὁ Νασραντίν-χότζας πῆγε νὰ δῆ τὸ μποστάνι του. Ἀφοῦ τὸ γύρισε ὅλο καὶ τὸ χάρηκε γιὰ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα καρπούζια καὶ πεπόνια του, κάθισε νὰ ξεκουραστῇ κάτω ἀπὸ μιὰ φουντωτὴ καρυδιά. Ἐκεῖ συλλογίστηκε πῶς δὲν ἔκανε καλὰ ὁ Θεός νὰ δώσῃ στὴ μεγάλη καρυδιὰ τόσο μικροὺς καρποὺς καὶ τὰ μεγάλα καρπούζια νὰ τ' ἀφήσῃ κάτω στὴ γῆ νὰ κοίτωνται.

Σὲ λίγο ὅμως πέφτει ἔνα καρύδι καὶ τὸν κτυπᾶ στὸ κεφάλι. Τρελλάθηκε ἀπὸ τὸν πόνο.

— Πώ, πώ, Θεούλη μου! φώναξε, κι ἄν αὐτὸ ποὺ ἔπεσε ἀπάνω στὸ κεφάλι μου ἦταν καρπούζι, τί θὰ γινόμουν! χωρὶς ἄλλο θὰ πέθαινα. Σοφὰ τάκανες ὅλα ἔσù καὶ μόνο ἔγῳ εἴμαι ὁ ἀνόητος.

M. Φιλήντας

”Εδιμα και Παραδόσεις

NANARIΣΜΑΤΑ

Υπνε μου, καὶ ἔπαρέ μου το, κι ἀμε το στὰ περβόλια,
καὶ τὴν ποδιά του γέμισε τριαντάφυλλα καὶ ρόδα.
Τὰ ρόδα νάν^τ τῆς μάνας του, τὰ μῆλα τοῦ κυροῦ του,
καὶ τ' ἀσπρα τριαντάφυλλα νάναι τοῦ σάντουλού του.
Ο ὑπνος τρέφει τὰ μωρά, κι δ κάμπος τὰ βοσκάρια,
κι ἐμένα τὸ παιδάκι μου τὸ τρέφουνε μὲ χάδια.
Ο ὑπνος μου στὰ μάτια σου κι ἡ γειά στὴν κεφαλή σου,
κι ἡ ἀγρυπνιά στὸν κύρη σου νὰ κάμη τὸ προικί σου.
Κοιμήσουν, ποὺ στὸ γάμο σου στ' ἀρραβωνιάσματά σου
θ' ἀνοίξουν ρόδα καὶ ἀνθοὶ μέσα στὴ κάμαρά σου.
Τὰ χιόνια ἀλεύρια θὰ γενοῦν καὶ τὰ βουνά δαμάλια,
κι ἡ θάλασσα γλυκὸ κρασὶ νὰ πιοῦν τὰ παλληκάρια.

Χῆνα μου, ἀπλωσ^τ τὰ φτερά, νὰ πλύνω τοῦ παιδιοῦ μου,
ἀτέ μου τὰ φτερούγια σου, ν' ἀπλώσω ταγοριοῦ μου,
καὶ σύ, ἀηδόνι μου χρυσό, στὴν κούνια νὰ καθήσης,
μὲ τὴ γλυκιά σου τὴ φωνὴ νὰ μοῦ τὸ νανουρίσης
καὶ σὰν τὸ ἴδης νὰ κοιμηθῇ, τὰ μάτια του νὰ κλείση,
τρέξε τὸν ὑπνο φώναξε, νὰ μοῦ τὸ σεργιανίση.
Ἐλα, "Υπνε, καὶ πᾶρε το, πάν το στὰ περιβόλια,
καὶ γέμισε τοὺς κόρφους του τριαντάφυλλα καὶ ρόδα
τὰ ρόδα θὰ εἴν^τ τῆς μάνας του καὶ τάνθη τοῦ κυροῦ του
καὶ τὰ χρυσὰ τριαντάφυλλα θανὰ εἴναι τοῦ νονοῦ του.

ΤΟ ΔΟΚΙΜΙΝ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

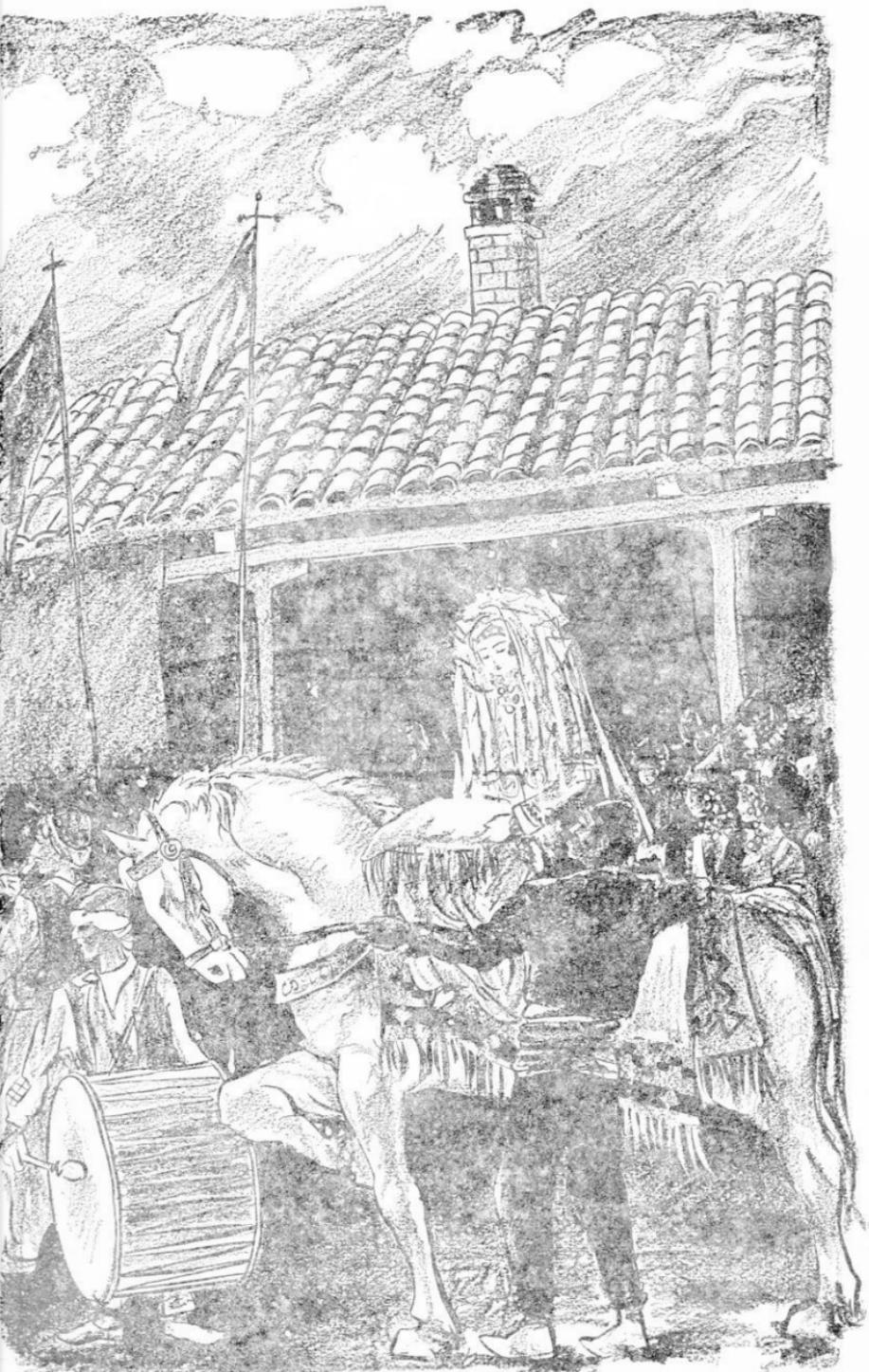
(Παραλογή)

\sum αράντα δυὸς ἀρχοντόπουλα μιὰ κόρη ναγαποῦσαν,
κόρη πανώρια κι ὅμορφη καὶ στὰ φλωριὰ χωσμένη.
Κι ὅλοι νεκαλεστήκανε μιὰ μέρα γιὰ νὰ πᾶνε.
Γεμίζουν οἱ στάβλοι νάλογα τὰ παραθύρια σέλλες,
καὶ τὰ πορτοπαράθυρα σκάλες καὶ χαλινάρια.
Στρώνει τὴν τάβλα νὰ γευτοῦν πολλῶ λογιῶ τραπέζη
«Τρῶτε καὶ πίνετε, ἀρχοντες, κι ἐγὼ νὰ σᾶς φηγοῦμε.

Μέσα στὸ περιβόλι μου στὴ μέση τῆς αὐλῆς μου,
μάρμαρο νέχει ὁ ἀφέντης μου δοκίμιν τῆς ἀγάπης
κι ὅποιος βρεθῇ καὶ πιάσῃ το, κι ὅπίσω του τὸ οἵξη,
ἐκεῖνος εἶναι ὁ ἄντρας μου κι ἐγὼ εἴμαι ἡ ποθητή του»,
Κι οὖλοι μονοσυνάγονται, κι οὖλοι τὸ δοκιμάζουν,
κι ἔνας τὸ παίρνει δάχτυλο, κι ἄλλος μούτε καθόλου,
καὶ τῆς Μαριᾶς ὁ ψυχογίος, τάξιο τὸ παλληκάρι,
μονοχεριάρι τὸ πιασε κι ὅπίσω του τὸ οίχτει.
«Ἐγὼ εἴμαι κόρη, ὁ ἄντρας σου καὶ σὺ εἶσαι ἡ ποθητή αου».

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

\sum τὸ παραθύρι κάθεται ἡ πεθερὰ κι ἡ νύφη,
μὲ τὰ μαλλάκια ἔπλεγα στὶς πλάτες της οηγμένα.
Οὔλον τὸν κάμπο ἀγνάντευε, τὰ πράσινα λειβάδια.
Θὰ σὲ ωτήσω, πεθερά, θὰ σὲ ωτήσω, ἡ μάνα,
τὸ τίνος εἶν, τὰ πρόβατα ταργυροκουδουνᾶτα,
ποὺ χίλιασαν καὶ μύριασαν καὶ γέμισαν οἱ ράχες;
— Δικά μας εἶναι, νύφη μου, δικά μας μαυρομάτα.
— Θὰ σὲ ωτήσω πεθερά, θὰ σὲ ωτήσω, ἡ μάνα,
τὸ τίνος εἶναι τ'ἄλογα, ποὺ βόσκουν στὰ λιβάδια;
— Δικά μας εἶναι, νύφη μου, δικά μας μαυρομάτα.

Νεοελληνικά Ἀναγνώσματα, Εἰρ. Δημητρακοπούλου καὶ
Μαρίας Πολυμενάκου, ἔκδ. Δ'.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

- Θὰ σὲ ρωτήσω, πεθερά, θὰ σὲ ρωτήσω ἥ μάνα,
τὸ τίνος εἶναι τὰ σκυλιά, ποὺ εἶν' ἄξια σὰ λιοντάρια;
- Δικά μας εἶναι νύφη μου, δικά μας μαυρομάτα.
- Θὰ σὲ ρωτήσω πεθερά, θὰ σὲ ρωτήσω, ἥ μάνα,
τὸ τίνος εἶναι οἱ πιστικοί, τ' ἄξια τὰ παλληκάρια;
- Δικοί μας εἶναι, νύφη μου, δικοί μας μαυρομάτα.
- Θὰ σὲ ρωτήσω πεθερά, θὰ σὲ ρωτήσω, ἥ μάνα,
τὸ τίνος εἶν' ἐκειὸς ὃ νιὸς ὃ μαυροκιτρινιάρης;
- "Αντρας δικός σου, νύφη μου, δικός σου, μαυρομάτα.
- Φωτιὰ νὰ κάψῃ τ' ἀσπρα του καὶ φλόγα τὰ φλουριά του,
λύκος νὰ φάῃ τὰ πρόβατα, κι' ἀρκούδα τ' ἄλογά του,
μπροστὰ στὸν ἄντρα τὸν καλό, μπροστὰ στὸ παλληκάρι!"»

ΣΤΟ ΝΟΙΚΟΚΥΡΗ ΑΝ ΕΙΝΑΙ ΓΕΩΡΓΟΣ

Eσένα πρέπει, ἀφέντη μου, τὸ ἄξιο τὸ ζευγάρι,
τὸ ἄξιο, τὸ περήφανο καὶ τὸ στεφανωμένο.
"Ἄσ εἰν' καλὰ τ' ἀλέτοι σου, Θεὸς νὰ τὸ πλουταίνῃ,
γιὰ νὰ θερίζης σταυρωτά, νὰ δένης ἄντρειωμένα,
νὰ θυμωνιάζης πυργωτά, νὰ ζῆς γιὰ νὰ σὲ πάρω,
νὰ κοσκινίζης μάλαμα, νὰ πέφτη τὸ χρυσάφι,
τὰ πυκνοκοσκινίσματα νὰ δίνης στὶς βαΐστρες.

ΣΤΗΝ ΚΥΡΑ

Kυρὰ ἀργυρή, κυρὰ χρυσή, κυρὰ μαλαματένια,
σὰν ὃ Θεὸς ἔμοίραζε τὴν ἔμορφιὰ στὸν κόσμο,
καὶ σὺ στὴ πόρτα στέκουσαν, τὴν καλομοῖρα πῆρες.
Πῆρες τὰ ρόδα ἀπ' τὴ ροδιά, τ' ἀσπράδι ἀπὸ τὸ χιόνι,
πῆρες καὶ τὸ ματόφρυδο ἀπὸ τὸ χελιδόνι.

ΣΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΓΙΟ

Eλα κι ἂς τὸ παινέσουμε τοῦτο τὸ παλληκάρι,
ὅπόχει πλάτες γι' ἀρματα κι' ἀρμοὺς γιὰ τὸ λιθάρι,
καὶ χέρια γοργογύριστα νὰ ορήχνουν τὴ σαΐτα,
νὰ σαΐτεύῃ τὰ πουλιὰ καὶ τὰ ὅμορφα κορίτσια

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΕΙΑΣ

Tὴν ἔσειται, τὴν δοφανιά, τὴν πίκρα, τὴν ἀγάπη,
τὰ τέσσερα τὰ ζύγιασαν, βαρύτερα εἰν^τ τὰ ἔνα,
Ο ἔνος εἰς τὴν ἔσειται πρόπει νὰ βάνη μαῦρα,
γιὰ νὰ ταιριάζῃ ἡ φορεσιὰ μὲ τῆς καρδιᾶς τὴ λάβρα.

Ξενιτεμένο μου πουλὶ, καὶ παραπονεμένο,
ἡ ἔσειται σὲ χαίρεται κι ἐγὼ ἔχω τὸν καημό σου.
Τί νὰ σοῦ στείλω ἔνε μου, τί νὰ σοῦ προβοδήσω ;
Μῆλο ἀν σοῦ στείλω σέπεται, τριαντάφυλλο μαδιέται,
σταφύλι ἔερογιάζεται, κυδώνι μαραγκιάζει.
Νὰ στείλω μὲ τὰ δάκρυα μου μαντήλι μουσκεμένο,
τὰ δάκρυα μου εἶναι καυτερά, καὶ καῖνε τὸ μαντήλι.

Tί νὰ σοῦ στείλω, ἔνε μου, τί νὰ σοῦ προβοδήσω ;
Σηκώνουμαι τὴ χαραγὴ γιατὶ ὑπνο δὲν εὑρίσκω,
ἀνοίγω τὸ παράθυρο, κοιτάζω τοὺς διαβάτες,
κοιτάζω τὶς γειτόνισσες καὶ τὶς κιλοτυχίζω,
πῶς ταχταρίζουν τὰ μικρὰ καὶ τὰ γλυκοβυζαίνουν.
Μὲ παίρνει τὸ παράπονο, τὸ παραθύρι ἀφήνω,
καὶ μπαίνω μέσα, κάθομαι, καὶ μαῦρα δάκρυα χύνω.

ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ

Eἴχα μηλιὰ στὴ πόρτα μου καὶ δέντρο στὴν αὐλή μου,
καὶ τέντα κατακόκκινη τὸ σπίτι σκεπασμένο,
καὶ κυπαρίσσι δλόχυρο κι ἥμουν ἀκουμπισμένη,
εἴχα κι ἀσημοκάντηλο στὸ σπίτι κρεμασμένο.
Τώρα ἡ μηλιὰ μαράθηκε, τὸ δέντρο ἔεροιζώθη,
καὶ ἡ τέντα ἡ κατακόκκινη, καὶ κείνη μαύρη ἐγίνη,
τὸ κυπαρίσσι τὸ χρυσὸ ἔπεσε κι ἐτσακίστη,
τὸ ἀσημοκάντηλο ἔσβυσε, τὸ σπίτι δὲν φωτάει.

ΤΟΥ ΧΑΡΟΥ

Pοιόδος ἔχει πέτρινη καρδιά, θέλω νὰ μὴ φαίση,
νὰ εἰπῶ τραγούδι χλιβερὸ καὶ παραπονεμένο,

μηδ' ἀπὸ κῆρος τ' ἄκουσα, μηδ' ἀπὸ παντρεμένες
τοῦ Χάρου διά μάνα τόλεγε, τέσουσνε μοιρολόγι.

«Πέρχουν παιδιά, δις τὰ κρύψουνε, κι ἀδέλφια δις τὰ φυλάξουν,
γυναῖκες τῶν καλῶν ἀντρῶν νὰ κρύψουνε τοὺς ἀντρες,
γιατὶ ἔχω γιὸ κυνηγητή, γιατὶ ἔχω γιὸ κουρσάρο·
οὗλο τὶς νύχτες περιπατεῖ καὶ τὶς αὐγὲς κουρσεύει,
κι ὅπόβρη τρεῖς παίρνει τοὺς δυό, κι ὅπόβρη δυὸ τὸν ἕνα,
κι ὅπόβρη κι ἔνα μοναχό, κεῖνον τὸν ξεκληρίζει».

Μὰ νάτον καὶ κατέβαινε στοὺς κάμπους καβαλλάρης.

Μαῦρος ἦταν, μαῦρα φρεσῆ, μαῦρο καὶ τ' ἄλυγό του,
σέρνει στελέτα δίκοπα, σπαθιὰ γιὰ τὰ κεφάλια,
στελέτια τάχει γιὰ καρδιές, σπαθιὰ γιὰ τὰ κεφάλια.

«Ἐκκογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ
Ἐλληνικοῦ Δαοῦ» *N. Πολίτη*

ΝΕΡΑΙΔΑ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ΕΤΙΑ

Στῆς Μηλιᾶς τὸν κάμπο, στ' ἀμπέλια κοντὰ στὴν Τουρκόβρυση, ἦταν μιὰ ἐτιά. «Ο συχωρεμένος δι Αημητράς, δι ἀδελφὸς τοῦ Γιανναρᾶ ἀπὸ τὴ Σιέχη, ἀνέβηκ» ἔνα μεσημέρι νὰ κόψῃ κλάδες, νὰ τὶς πάη στὸ σπίτι του νὰ μαυροπλύνουν. «Ἡταν μοναχός, κι ἔκει πόκοψε δυὸ τρεῖς κλάδες, ἀκούει καὶ σίεται δι ἐτιὰ καὶ σκούζει. «Ωχ; ἔγω είμαι δι ἐτιὰ γιατὶ μὲ κόβεις; βάνε στὴ στιγμὴ τοὺς κλώνους στὴ θέση τους». «Ο ἀνθρωπος ἔλαβε φόβο, ποὺ ἄκουσε νὰ μιλάῃ τὸ δένδρο, κι ἔκατέβηκε λιγοθυμισμένος. Σὲ τρεῖς ἡμέρες ἀπέθανε, κι ἀφῆκε τὴν κακομοῖρα τὴν γυναῖκα μὲ ἔφτα παιδιά.

ΟΙ ΗΜΕΡΕΣ ΤΩΝ ΠΟΥΛΙΩΝ

Οἱ καλεῖς ἡμέρες ποὺ κάνει στὰ μέσα τοῦ Γεννάρη λέγονται ἡμέρες τῶν πουλιῶν. Γιατὶ τὰ γλαρόνια ποὺ χτίζουν τότε τὶς φωλιές των, παρεκάλεσαν τὸ Θεὸν νὰ τοὺς χαρίσῃ δυὸ τρεῖς καλεῖς ἡμέρες γιὰ νὰ μὴ χαλάῃ δι τρικυμία τὶς φωλιές των καὶ νὰ ἥμποροῦν νὰ ξεκλωσιάζουν τὰ αὐγά των. «Ο Θεὸς τὰ ἄκουσε καὶ γιὰ τοῦτο στὴν καρδιὰ τοῦ χειμῶνα κάνει τρεῖς ἡμέρες καλοκαιρινές.

Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ

Bασιλιάς τῶν πουλιῶν εἰν̄ ὁ καλογιάννος γιατὶ μιὰ φορᾶ· ἔξητοῦσαν τὰ πουλιὰ βασιλιὰ κι ὁ Θεὸς τοὺς εἶπε νὰ γίνη ἔκεινος ποὺ θὰ πετάξῃ ψηλότερα. Τὰ πουλιὰ δὲν ἥθελαν, γιατὶ ἡξαιροῦν πῶς θὰ γίνη ὁ ἀετὸς· μόνον ὁ καλογιάννος ἐπέμενε. Παραδέχτηκαν λοιπὸν τὰ πουλιά, πετάει ὁ ἀετὸς καὶ ἅμα ἐπέρασε ὅλα τὰ πουλιὰ στὸ ὕψος καὶ ἔφτασε ὡς ἔκει, ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ πετάξῃ πιὰ ψηλότερα, ἐφώναξε: Ποιός μπορεῖ νὰ πετάξῃ ψηλότερα ἀπὸ ἐμένα; «Ο καλογιάννος, ποὺ εἶχε κρυφτῆ στὴ οάχη τοῦ ἀϊτοῦ, ἀνετινάχτη λίγο κι ἐφώναξε, «Ἐγώ!» Κι ἔτσι ἔγινε βασιλιάς.

ΤΟ ΓΙΟΥΣΟΥΡΙ

Tὸ Γιούσουρι εἴναι δενδρὶ ποὺ φυτρώνει στὸν πάτο τῆς θάλασσας, μὲ κορμὸ καὶ κλαδιὰ χωρὶς φύλλα. Εἴναι ζωντανὸ πρᾶμα καὶ γιὰ νὰ τὸ κόψῃς πρέπει νὰ τὸ βρῆς στὸν ὕπνο του. Γιὰ τοῦτο οἱ σφουγγαράδες ἅμα τὸ ἀπαντήσουν κοντοζυγώνουν σιγὰ καὶ ὅτι πρωτοκόψουν μὲ τὸ πριόνι. Ἄμα ξυπνήσῃ δὲν κόβεται.

«Ἐνα γιούσουρι, μεγάλο σὰν πλατάνι, βρίσκεται στὸν κόρφο τοῦ Βόλου, ἀπάνου σ’ ἔναν πάγκο δεκαφτά δρυγυὲς τοῦ βάθους.

Εἴναι στοιχειωμένο. Ἔνας σφουγγαρὰς ἔνα κλαδὶ ἔκοψε ἀπὸ δαῦτον τὸν παλιόν καιόρ.

Ἄμα βγῆ ἀπὸ τὸ νερὸ τὸ γιούσουρι εἴναι κιτρινοπράσινο. ἔπειτα παίρνει καὶ μαυρίζει ὡς ποὺ στὸ τέλος γίνεται κατ’ιμαρο.

Στὰ Γεροσόλυμα κάνουν κομπολόγια καὶ σταυροὺς ἀπὸ δαῦτο. Μοσκοβιστέ τόσο ποὺ ἀνασταίνει. Ὅταν ἔχης λύπη καὶ τὸ κρατᾶς σκάει, ἔπειτα μαζώνει πάλι.

«Παραδόσεις» N. Πολίτη

Ο ΓΑΜΟΣ ΣΤΟ ΡΟΥΜΛΟΥΚΙ

Tὴν Κυριακὴ τὸ πρωῒ στὶς ἐννιά φεύγουν ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ δυὸ στενοὶ συγγενεῖς του, οἱ νιραφτσαραῖοι, μὲ ἔνα μπουκάλι κρασὶ καὶ ωακὶ καὶ μιὰ κουλούρα, γιὰ νὰ παραλάβουν τοὺς μπράτιμους καὶ νὰ τοὺς φέρουν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ.

Αντὴ τὴ φορὰ τὰ μπρατίμια κρατοῦν καὶ τὰ χλάμπουρα καὶ φοροῦν τὴν ἐπίσημη φορεσιά τους, ποὺ ἀλλοτε ἦταν φουστανέλα μὲ τὸ φέσι. "Οταν φτάσουν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ τὸν βάζουν στὴ μέση καὶ κάθονται γιὰ νὰ ὑποδεχτοῦν ὅλους τοὺς καλεσμένους, ποὺ θὰ μαζευτοῦν γιὰ νὰ ξεκινήσουν ὅλοι μαζὶ νὰ πᾶνε στῆς νύφης.

"Αν ἡ νύφη εἶναι ἀπὸ ἄλλο χωρὶς τότε ξεκινοῦν νωρίτερα. Τὴν ἵδια ὥρα ἡ νύφη ἀλλάζει, ἐνῶ τρία κορύτσια τραγουδοῦν:

Ἄλλαξ ἡ νύφη μας
κι ἀχημεύγεται
βάνει πουκάμισο ἀχήμευτο,
βάνει σαγιάν ἀχήμευτο,
βάνει ἀντιρὶ ἀχήμευτο,
βάνει κοντόσι ἀχήμευτο κτλ.

Κάθεται ἡ νύφη στὴν ψάθα κάτω ἀπὸ τὴν ὅποίαν ἔχουν βάλει τὸ σιδερένιο λουρὶ τοῦ ἀροτρου γιὰ νὰ στεριώσῃ σὰν «οὐσίδηρους». Ἐπειτα τρεῖς πρωτοστέφανες γυναῖκες παίρνουν τὸ λουρί, ποὺ σκαλώνεται στὸ ἀλέτρι, καὶ τὸ περνοῦν τρεῖς φωρὲς στὸ σῶμα τῆς νύφης «γιὰ νὰ μὴν ἀρμενιάζεται», δηλαδὴ γιὰ νὰ μὴν ματιάζεται καὶ γιὰ νὰ εἶναι σβέλτα σὰν τὸ λουρί.

Βάζουν ἐπειτα τὰ ροῦχα της στὸ κόσκινο μαζὶ μὲ ζαχαρωτὰ ρίζι κτλ. καὶ τὰ ρίχνουν ὅλα τρεῖς φωρὲς ἀπάνω της. "Υστερα τῆς φοροῦν ὅλα τὰ ροῦχα της μὲ τὴ σειρά, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ζουνάρι καὶ τὰ παπούτσια, ποὺ τ' ἀφήνουν μέσα στὸ κόσκινο. "Ετσι ἡ νύφη εἶναι ἔτοιμη πιὰ γιὰ νὰ περιμένῃ τὸ γαμπρό, ἐνῶ φτάνουν οἱ διάφοροι καλεσμένοι τοῦ σπιτιοῦ.

Κατὰ τὶς δέκα μὲ ἔντεκα ἡ ὥρα, ὁ γαμπρὸς ξεκινάει ἀπὸ τὸ σπίτι του μὲ τὰ δργανα, τὰ μπρατίμια καὶ τοὺς συγγενεῖς του. Πᾶνε πρῶτα νὰ παραλάβουν τὸ νουνὸ καὶ τὴ νουνὰ ἀπὸ τὸ σπίτι τους. "Η συνοδεία, ύστερα ἀπὸ τὰ ἀπαραίτητα κεράσματα, ξαναγυρίζει στοῦ γαμπροῦ μὲ τὴ νουνὰ καὶ τὸ νουνό, ποὺ κρατάει τὸ χλάμπουρο του. Τὸ χλάμπουρο τοῦ νουνοῦ εἶναι, ὅπως εἴπαμε, τὸ πιὸ πλούσιο. Σὲ πολλὰ ὅμως χωρὶς ἔχουν οἱ κοινότητες, χλάμπουρο βακούφικο, γιὰ τὸ νουνό. Μόλις φτάσουν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ καὶ ἔτοιμάζονται, γιὰ νὰ πᾶνε πιὰ στῆς νύφης φεύγουν πρῶτα δυὸ ντρατφσαραῖοι γιὰ νὰ φέρουν τὴν εἰδηση, τὴν ντρά-

φτσα στὸ σπίτι τῆς νύφης, πὼς φτάνει ὁ γαμπρὸς καὶ νὰ τὴν κεράσουν μὲ ωκεὶ καὶ κρασὶ ποὺ ἔχουν στὸ μπουκάλι μαζί τους. Ἔτσι δταν ἔρθῃ ὁ γαμπρὸς; τὴν ντράφτσα τὴν ἔχουν φέρει.

Τότε ὁ γαμπρὸς μὲ τοὺς συγγενεῖς του, χωφὶς τὴ μάνα του καὶ τὸν πατέρα του, ποὺ μένουν στὸ σπίτι, μὲ τὸ νουνὸς καὶ τὴ νουνά, καὶ μὲ τὰ μπρατίμια ποὺ κρατοῦν τὰ χλάμπουρα τους, ἔκεινοῦν γιὰ τὴς νύφης. Μπρὸς πηγαίνουν οἱ γιοῦφτοι μὲ τὰ νταούλια καὶ τοὺς ζουρνάδες, παῖζοντας ἀδιάκοπα, καὶ δλόγυφα τους τὰ μπρατίμια, δ νουνὸς καὶ δλοὶ οἱ συγγενεῖς, μπρὸς οἱ ἄντρες, πίσω οἱ γυναικες. Ἡ νουνά, πλούσια «ἀλλαγμένη», κρατάει ἔνα κόσκινο γεμάτο ζαχαρωτὰ καὶ ρίζι, τυλιγμένο μὲ κόκκινο μεταξὺ τὸ πανί. Ὅταν φτάσουν στὴν πόρτα τοῦ σπιτότοπου τῆς νύφης, στὴν πρώτη πόρτα τοῦ ἀνθύκηπου σταματοῦν τὰ γταούλια παῖζοντα πιὸ δυνατά. Μιὰ στενὴ συγγένισσα τῆς νύφης βγαίνει ἀπὸ τὸ σπίτι μ' ἔνα δίσκο μὲ νερά, ωκεὶ καὶ λουκούμια, φιλεύει πρῶτα τὸ γαμπρὸ καὶ ὑστερα τοὺς ἄντρες. Χορεύουν λίγο καὶ κινοῦν γιὰ τὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ, δπου οἱ γυναικες στὴ σειρὰ περιμένουν. Μόλις φτάσουν στὸ σπίτι, πλάγια πρὸς τ' ἀκοῦντι, στὸ μέρος ποὺ «τηράει» πρὸς τὸν ἥλιο, σταματοῦν καὶ τὰ δργανά σωπαίνουν.

Βγαίνει τότε ἀπὸ τὸ σπίτι πρῶτος ἐ πατέρας τῆς νύφης νὰ καλωσορίσῃ τὸ γαμπρό, καὶ μὲ τὴ σειρὰ ἡ μάνα τῆς νύφης καὶ οἱ στενοὶ συγγενεῖς της. Τὸν χαιρετοῦν καὶ τοὺς χαιρετάει τρεῖς φορὲς σταυρωτά, χωρὶς ἀσπασμό, μὰ σιμώνοντας τὰ κεφάλια καὶ κουνώντας τα δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Ἀφοῦ χαιρετήσει μὲ ἀπλὸ πιὰ χαιρετισμὸ καὶ τοὺς ἄλλους πιὸ μακρινοὺς συγγενεῖς τῆς νύφης, ἔρχεται ὁ δίσκος μὲ τὸ ωκεῖ, ποὺ τὸν κρατάει ἡ ἀδελφὴ ἢ ἡ ξα-δέρφη τῆς νύφης. Παίρνουν δλοὶ οἱ ἄντρες ἔνα ποτηράκι ωκεὶ στὸ χέρι καὶ δλοὶ μαζὶ βγάζουν μὰ κραυγὴ ἄναρθρη χαρᾶς. Τότε τὰ νταούλια ποὺ σώπαιναν βροντοῦν ἥχηρά καὶ συνάμα ἔνα ἄλογο μὲ τὸν καβαλλάρη τὸν φεύγει σὰν ἀστραπὴ ἀπὸ τ' ἀκοῦντι, μπρὸς ἀπὸ τὰ «μπρόστια» τοῦ σπιτιοῦ. Είναι τὸ ἀσπρὸ ἄτι ποὺ θὰ καβαλικέψῃ ἡ νύφη γιὰ νὰ πάη στὴν ἐκκλησία καὶ πρέπει νὰ τρέξῃ καμιὰ ὅρα γιὰ νὰ κουραστῇ. Τὸ τρέξιμο τοῦ ἄλογου τὸ κρατοῦν σὰν ἀπαράβατη συνήθεια στοὺς γάμους, ποὺ ἡ νύφη γιὰ νεωτερισμό, δὲν καβαλικεύει τ' ἄλογο ἀλλὰ πηγαίνει μὲ ἀραμπὰ στὴν ἐκκλησία.

Ηροχωροῦν στὴν αὐλὴ. Οἱ ἄντρες κάθονται σὲ μπάγκους

βαλμένους κάτω ἀπὸ τὸ ἀμπάρι, μὲ τὸ γαμπρὸ στὴν μέση. Τὰ μπρατίμια καὶ ὁ νουνὸς ἀκουμποῦν τὰ χλάμπουρα στὸ μέρος τῆς στέγης ποὺ προεξέχει, στὸν ἀστραχά. Ξαναρχίζουν τότε τὰ ὅργανα. Οἱ πιὸ ἐπίσημα καλεσμένες μπαίνουν στὸ σπίτι νὰ καιροτήσουν τὴν νύφη· οἱ ἄλλες «μνήσκουν ἔξω γιὰ νὰ λογιάσουν» (νὰ δοῦν), ποὺ θὰ βγοῦν τὰ προικιὰ καὶ ἡ νύφη. Ὁ κῆπος καὶ ἡ αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ γεμίζουν ἀπὸ κόσμο. Ὅλοι εἶναι σοβαροὶ καὶ ἀμύλητοι, ἀντρες καὶ γυναῖκες σὰν νὰ βρίσκονται στὴν ἐκκλησία. Πιστοὶ στὶς παραδόσεις τοῦ τόπου τους, παρακολουθοῦν μὲ εὐλάλησια, κατάνυξη καὶ προσοχὴ ὅλες τὶς συνήθειες, ποὺ μὲ ἀκρίβεια πρέπει νὰ τηρηθοῦν καὶ ποὺ ἔχουν γι’ αὐτοὺς τὴν δύναμη νόμου ἀγραφου καὶ ἀπαράβατου. Βγαίνει ἀπὸ τὸ σπίτι ἔνας συγγενὴς τῆς νύφης μὲ ἔνα κόσκινο στὸ κέροι. Μέσα στὸ κόσκινο εἶναι διάφορα «ραντίσματα» καὶ τὸ ζουνάρι τοῦ γαμπροῦ, ποὺ ἔχει φάνει ἡ νύφη. Ὁ ἀντρας βοηθάει τὸ γαμπρὸ νὰ ζωστῇ τὸ ζωνάρι ἐνῶ οἱ φίλοι του τὸν περιτριγυρίζουν. Τότε ἔνας ἄλλος ἀντρας κυλάει τὸ κόσκινο τρεῖς φορὲς στὸ χῶμα. Ὅταν τὸ κόσκινο πέσῃ μὲ τὴν βάση πρὸς τὰ πάνω, τὸ πρωτότοκο τοῦ ζεύγους θὰ εἶναι ἀγόρι, «παιδί» καὶ ἀν ἀντίστροφα, θὰ εἶναι κορίτσι. Χτυποῦν τὰ ὅργανα καὶ οἱ γυναῖκες, συγγένισσες τῆς νύφης, ἀρχίζουν τὸ χορό. Τὸν σέργουν μὲ τὴν σειρά της καθεμιά.

Τὰ δύο μπρατίμια μπαίνουν στὴν κάμαρα τῆς νύφης καὶ ὁ ἔνας τῆς φοράει νὰ παπούτσια καὶ ὁ ἄλλος τὸ ζουνάρι. Ἐξω ἀπὸ τὴν κάμαρα τὰ κορίτσια τραγουδοῦν τὸ ἀκόλουθο τραγούδι :

Ναί, μπρατίμια μου,
σταυραδέρφια μου,
τὴν νυφίτσα μας
καλοζῶστε την
Τὸ ἀλογάκι της
ποιὸς τὸ σέλλωνε;
ποιὸς τὸ ἀρμάτωνε;
— Κορὸς ὅπ’ ἀγαπᾶ
καὶ ποὺ χαίρεται,
κείν’ τὸ σέλλωσε
καὶ τὸ ἀρμάτωσε.

Στὸ ἀναμεταξὺ δύο ἄντρες σέργουν ἔναν ἀραμπὰ χωρὶς ἄλιγο-
μπρὸς στὰ μπρόστια τοῦ σπιτιοῦ. Δυὸς γυναικες ἀρχίζουν νὰ
βγάζουν ἀπὸ τὸ σπίτι τὰ προικιά, γιὰ νὰ στολίσουν μὲ αὐτὰ
τὸν ἀραμπὰ καὶ νὰ τὰ λογιάσῃ ὁ κόσμος. Πρῶτα βγάζουν τὸ
σεντούκι καὶ ὑστερα ἀρχίζουν νὰ κρεμοῦν δλόγυρα στὸν ἀραμπὰ
τὰ βελεντιά, τὰ σεντόνια, τὰ προσκέφαλα, τὶς προσκεφαλίνες,
καμιὰ εἰκοσαριὰ τουρβάδια καὶ καμιὰ πενηνταριὰ πετσέτες. Ὅμα
στολίσουν τὸν ἀραμπά, δυὸς ἄντρες τὸν πέργονον παράμερα γιὰ νὰ
ζέψουν τ' ἄλιγο ἢ τὸ βόδι ποὺ θὰ τὸν σύρῃ. Ὅτι ἀραμπὰς πρέ-
πει ν' ἀκολουθήσῃ τὴν νύφη λίγο δρόμο προτοῦ φθάσῃ στὴν
ἐκκλησία καὶ ὑστερα νὰ στρίψῃ γιὰ τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, δπου
δ πατέρας καὶ ἡ μητέρα του θὰ παραλάβουν τὰ προικιά.

Καὶ ἥρθε ἡ στιγμὴ ποὺ θὰ βγῆ ἡ νύφη στὰ πρόστια τοῦ
σπιτιοῦ. Ὅτι χρός παύει καὶ ὅλα σωπαίνουν. Ἐνα νταούλι καὶ
δυὸς ζουρνάδες «βαροῦν» κάτι σὰν ἐμβατήριο κι ἔπειτα παύουν
ἀμέσως. Βγαίνει ἡ νύφη. Ὅτι μεγαλύτερος μπράτιμος ἀφοῦ τὴν
«σταυροχαιρετήσει» τρεῖς φορές, τὴν παίρνει στὴν ἀγκαλιά του
καὶ γυρισμένος ἀνατολικά, «πρὸς τὸν ἥλιο», τὴν σηκώνει τρεῖς
φορές.

Τέλος προχωρεῖ ἡ νύφη γιὰ νὰ καβαλικέψῃ τὸ ἀσπρο ἄτι-
πον θὰ τὴν πάη στὴν ἐκκλησία. Φορεῖ τὰ χρυσά της καὶ κρατάει
τὸ «φλοκιαστὸ» προσκεφάλι στὸ χέρι. Οἱ ποδιὲς τοῦ σαγιᾶ της
είναι κατεβασμένες καὶ δλόκληρο τὸ πρόσωπό της σκεπασμένο
μὲ τὴ λεπτὴ ἀσπρη σκέπη ποὺ φθάνει ὡς τὴ μέση της. Ἐχει τὰ
μάτια χαμηλωμένα, σχεδὸν κλειστά. Ἡ ταραχὴ καὶ ἡ συγκίνησή
της φανερώνωνται μὲ τρεμούλιασμα τοῦ κορμιοῦ της. Ἡ στάση,
της μεγαλόπρεπη, ἐπιβλητική, γιορτάσιμη. Οἱ κινήσεις της σεμνές,
ρυθμικές, καθιερωμένες. Ἀντρες καὶ γυναικες γίνονται ἀκόμη σο-
βαρώτεροι. Ὁρδοὶ παρακολουθοῦν συγκινημένοι, προσεχτικοί,
ἀμύλητοι. Γυρισμένη ἀνατολικά, προσκυνάει τρεῖς φορὲς τὸν ἥλιο
κάνοντας τὸν σταυρό της. Ἐντις νοικούρης φέρνει τὸ ἄλιγό του
γυρισμένο πρὸς τὸν ἥλιο στὰ μπρόστια, κάτω ἀπὸ τὸν ἀστραχά
τοῦ σπιτιοῦ. Ἐχει στὰ χάμουρα τ' ἄλιγου του δεμένη μιὰ πε-
τσέτα, δῶρο τῆς νύφης στὸ νοικούρη ποὺ θὰ τὴν πάη στὴν
ἐκκλησία. Τὴν ράχη τοῦ ἄλιγου σκεπάζουν μὲ ἔνα βελετζὶ τῆς
νύφης, δλοπλούμιστο. Δυὸς ἄντρες τότε πιάνουν ἔνα σανίδι, δπου
ἀνεβαίνει ἡ νύφη καὶ σηκώνοντάς το ἥσυχο πρὸς τ' ἀπάνω, ἀνε-
βάζουν τὴν νύφη στὸ ἄλιγο. Σήμερα ὅμως σὲ πολλοὺς γάμους

ἀντὶς γιὰ ἄλογο, φέρνει ἔνας νοικοκύρης ἀμάξι τετράτροχο, τὸν ἀραμπά, ὃπου ἀνεβαίνει ἡ νύφη. Πάνω ἀπὸ τὸ ἄλογο ἡ δρυΐα στὸν ἀραμπά, ἡ νύφη προσκυνάει πάλι τρεῖς φορὲς τὸν ἥλιο κάνοντας καὶ τὸ σταυρό της. Χαμηλώνει ὅσο μπορεῖ πιὸ σιγὰ τὸ κορμί της, δρῳδώνοντάς το βραδύτατα καὶ ουθμικὰ πρὸς τὰ πάνω καὶ πρὸς τὰ πίσω, ὅσο παίρνει. Ἀφοῦ προσκυνήσῃ τρεῖς φορὲς μὲ τὸν ἔδιο τρόπο καὶ μὲ ὅση γίνεται βραδύτητα καὶ ἐπισημότητα, βγάζει ἀπὸ τὴν τσέπη της τὴν «μπουζουνάρα», ἕνα μικρὸ πρόσωφο, «τὸ κλίκι», τὸ σπάει στὴ μέση καὶ τὸ ἔνα κομμάτι ρίχνει στὰ κεραμίδια τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὸ ἄλλο τὸ κρύβει στὸν κόρφο της γιὰ νὰ τὸ φέρῃ ἔπειτα στὸ συκὶ μὲ τὸ ἀλεύρι τοῦ γαμπροῦ καὶ νὰ τοῦ φέρῃ «μπερχέτι», γούρι. Οἱ καλεσμένοι γύρω τὴν ωαντίζουν μὲ γέννημα καὶ φίλι, συνήθεια, ποὺ συμβολίζει τὴν ἀφθονία στοὺς καρποὺς τῆς γῆς καὶ ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ ἀρχαῖα καταχύσματα. Στὸ ἀναμεταξὺ τραγουδοῦν τὰ κορίτσια :

Tί σκέπτεσαι χρυσὴ μηλιά ;
Τί δὲν κινᾶς ;
— Πάρα πονῶ τὴ μάνα μου
Καὶ δὲν κινῶ,
Πάρα πονῶ τὸ ἀδέλφια μου
Καὶ δὲν κινῶ,
Πάρα πονῶ τὸ συντρόφισσες
Καὶ δὲν κινῶ.
— Χαιρέτα τὴ μανίτσα σ᾽
Καὶ πάινε,
Χαιρέτα τα τὸ ἀδέλφια σ᾽
Καὶ πάινε,
Χαιρέτα τὶς συντρόφισσες
Καὶ πάινε.

Ἐτσι ἡ νύφη κάθεται πιὰ στὸ ἄλογο ἡ μπροστὰ στὸν ἀραμπά καὶ βάζει πρὸς στὰ γόνατά της τὸ φλοκιαστὸ προσκέφαλο ποὺ μετὰ τὸ γάμιο θὰ τὸ δωρίσῃ, ὅπως εἴδαμε, στὸ νουνό. Δυὸ στενοὶ συγγενεῖς πιάνουν τὸ ἄλογο καὶ ὁ ἔνις μπράτιμος μὲ τὸ χλάμπουρο τὴν πιάνει ἀπὸ τὸ μανίκι. Ὁ γαμπρὸς μὲ τὸ νουνὸ δεξιά του καὶ τὸν ἄλλο μπράτιμο ἀριστερά του, τοποθετοῦνται

μπρὸς ἀπὸ τῆς νύφης τῷ ἄλογῳ. Ὁ νουνὸς βαστάει τὸ χλάμπουρο μὲ τὸ δεξὶ του χέρι καὶ ὁ μπράτιμος μὲ τὸ ἀριστερό. Τότε ὁ γαμπρός, χωρὶς νὰ κοιτάζῃ τὸ σπίτι τῆς νύφης, σηκώνει τὸ χέρι του καὶ φίχνει πρὸς τὰ πίσω τὸ τσεκούρι του, γιὰ νὰ προκόψουνε. Τρεῖς φορὲς τὸ φίχνει καὶ τρεῖς φορὲς οἱ ἄλλοι τὸ σηκώνουν καὶ τοῦ τὸ δίνουν,

Ἄμεσως τότε ἔκεινοῦν γιὰ τὴν ἐκκλησία. Μπρὸς τὰ ὅργανα ποὺ βαροῦν δίλοένα, πίσω οἱ καλεσμένοι. Στὸ δρόμο, ὅσο νὰ πάνε στὴν ἐκκλησία, τρεῖς φορὲς παύουν τὰ ὅργανα καὶ ἡ συνοδεία σταματάει. Κάθε φορὰ ποὺ στέκονται, ἡ νύφη σηκώνεται καὶ προσκυνάει τρεῖς φορὲς πρὸς τὸ γαμπρό, δείχνοντας πὼς αὐτὸς εἶναι ὁ ἀφέντης της. Οἱ ντραφτσιφάῖοι μὲ τὰ μπουκάλια κερνοῦν κρασὶ καὶ οακὶ καὶ εὔχονται. Τὰ ὅργανα τότε ἔναρχίζουν καὶ ὅλοι προχωροῦν. Πρέπει δμως, ὅταν ἡ νύφη προσκυνάντα ὁ γαμπρός καὶ οἱ συγγενεῖς του νὰ μὴ γυρίσουν νὰ κοιτάξουν, γιατὶ εἶναι ἀμαρτία.

Στὴν αὐλὴ τῆς ἐκκλησίας περιμένει ὅλο τὸ χωριό, ἀντρες καὶ γυναῖκες χωριστά. Προτοῦ φτάσουν στὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας, τὰ νταούλια καὶ οἱ ζουρνάδες παραμερίζουν καὶ προχωρεῖ ἡ νύφη πάνω στὸ ἄλογο ἢ στὸν ἀριμπάτα. Σηκώνεται δλόρη, κάνει τὸ σταυρὸ της ωυθικά, ἀργὰ καὶ προσκυνάει τὸν ἥλιο τρεῖς φορές, ἀπαράλλαχτα ὅπως ἔκαμε στὰ μπρόστια τοῦ σπιτιοῦ της. Ἀφοῦ προσκυνήσει ἀνάμεσα στὴ γενικὴ ἡσυχία καὶ τάξη βγάζει ἀπὸ τὴν μπουζούνάρα τοῦ σαγιᾶ τῆς ἔνα μῆλο ἢ οόδι καὶ τὸ φίχνει ψηλὰ στὸν ἀέρα, «στὸ βύθος». Οἱ ἀντρες τρέχουν ποιὸς νὰ τὸ προταροπάξῃ. Ὁποιος τὰ καταφέρει καὶ τὸ πάρει ἀποδείχνεται ὁ ἀξιώτερος. Τῆς φέροντον τότε ἔνα μικρὸ ἀγοράκι, ποὺ ἀρχίζει τὰ κλάματα, γιατὶ δὲν ξαίρει τί πρόκειται νὰ τοῦ κάνουν. Ἡ νύφη κάθεται, τὸ παίρνει στὰ γόνατά της, τὸ ἀγκαλιάζει, τοῦ σφουγγίζει τὸ πρόσωπο μὲ τὴν ποδιὰ τοῦ σαγιᾶ καὶ μὲ τὸ μπρουμάνικο, βγάζει ἀπὸ τὴν μπουζούνάρα ἔνα μαντήλι καὶ ζαχαρικὰ καὶ τοῦ τὰ προσφέρει. Τὸ παιδάκι παύει τὰ κλάματα καὶ ἡ νύφη τοὺς τὸ παραδίνει, ἀποδείχνοντας ἔτσι σὲ ὅλους, μὲ τὶς περιποιήσεις της, πὼς θὰ γίνη καλὴ καὶ τρυφερὴ μητέρα. Τότε προχωρεῖ ἡ νουνά, τὴ χαιρετάει καὶ τῆς φιλοδωρίζει μερικὰ τάλιρα.

Ο γαμπρός μὲ τὸ νουνὸ προχωροῦν καὶ στέκονται στὴ στοὰ τῆς ἐκκλησίας, τῆς ὅποιας ἢ πόρτα εἶναι κλεισμένη. Ἐνας πρῶ-

τος ἔξαδελφος τοῦ γαμπροῦ κατεβάζει τὴν νύφη ἀπὸ τὸ ἄλλο γ καὶ τὴν σηκώνει ψηλὰ τρεῖς φορές, «τὴν ἀξιώνει», Τὴν ὅδηγε ἔπειτα στὸ νάρθηκα καὶ τὴ βάζει νὰ παρασταθῇ πίσω ἀπὸ τὸν γαμπρό. Οἱ κοντινοὶ συγγενεῖς, ἄλλοι στέκονται πιὸ πίσω ἀπὸ τὸν γαμπρὸ καὶ τὴ νύφη καὶ ἄλλοι μπαίνουν μὲ δησυχία στὴν ἐκκλησία, ἀπὸ τὴν ἄλλη πόρτα της. Οἱ φίλοι περιμένουν ἀπέξω. Τέλος ἀνοίγει ἡ πόρτα καὶ ἀφοῦ προεξοφληθοῦν οἱ ὅφειλες γιὰ τὸ γάμο— γιατὶ ἀλλιῶς φαίνεται πῶς λησμονοῦνται—παίρνει ὁ παπᾶς μὲ τὸ ἔνια χέοι τὸ γαμπρὸ καὶ μὲ τὸ ἄλλο τὴ νύφη καὶ τοὺς μπάζει μέσα στὴν ἐκκλησία. Τοὺς ἀφήνει στὸ νάρθηκα καὶ προχωρεῖ μόνος στὸ ίερό.

Στὴ μέση τῆς ἐκκλησίας ἔχουν στρώσει μιὰ βελέντζα καὶ πάνω της ἔχουν τοποθετήσει ἔνα τραπέζι μὲ τὸ ίερὸ εὐαγγέλιο καὶ τὸ ἀσημένια βακούφικα στέφανα. Ἔτσι στὸ Ρουμλούκι τὸ ἔθιμοτῶν ἰδιαιτέρων στεφάνων δὲν ὑπάρχει ὅπως ἐπίσης καὶ ὁ δαχτύλιος ἀρραβώνας τοῦ γάμου. Ἀπάνω στὸ τραπέζι τοποθετοῦν ἀκόμη καὶ ἔνα φλιτζανάκι μὲ κρασί, τὸ ἄναμα, γιὰ τὴν Ἄγια Μετάδοση.

Σὲ λίγο βγαίνει ὁ παπᾶς ἀπὸ τὸ ίερὸ καὶ ψάλλοντας τὸ «Ἄξιον ἔστι μακαρίζειν» παίρνει πρῶτα τὸ γαμπρὸ ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸν πηγαίνει στὴ μέση τῆς ἐκκλησίας, μπρὸς στὸ τραπέζι. Ὅπερα διαγράφεται καὶ φέρονται τὴν νύφη ποὺ τὴν ἀκολουθάει ὁ νουνός. Οἱ πιὸ κοντινοὶ συγγενεῖς ἀναβαίνουν πάνω στὸν ἀμβωνα ὅπου ἔχουν τοποθετήσει κριθάρι, λεφτά, ζυχαρωτά, γιὰ νὰ τὰ οἴξουν στὸ γαμπρὸ καὶ τὴ νύφη, κατὰ τὸ χρό τοῦ Ἡσαΐα.

Στὴ μέση τοῦ μυστηρίου, προτοῦ ἀρχίσουν τὸν ἀπόστολο, ὁ νουνός σκεπάζει καὶ τοὺς δύο, τοὺς κουκούλωνει ἀπὸ τὸ κεφάλι μὲ ἔνα μακρύ, πλούσιο μεταξωτὸ ὑφασμα. Αὐτὸς εἶναι τὸ δῶρο τοῦ νουνοῦ. Καὶ τὸ ὑφασμα αὐτὸς θὰ χρησιμέψῃ γιὰ νὰ κάνῃ ἥ νύφη τὸ δεύτερο ἀντιρό της. Ἔτσι κουκούλωμένο τὸ ζεῦγος μένει ὡς τὸ τέλος τοῦ μυστηρίου, ἐνῶ ὁ νουνός κρατάει ἐπάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τοὺς, μὲ τὸ κάθε του χέρι, ἀπὸ ἔνα κερί ἀναμμένο, γιὰ νὰ συνδεθοῦν στενὰ καὶ νὰ εἶναι φωτισμένοι στὸ καλό.

Προτοῦ πῆ ὁ παπᾶς τὸ «Ἡσαΐα χόρευε» παίρνει τὸ φλιτζανάκι μὲ τὸ κρασί, κάνει τὴν εὐχὴν καὶ τοὺς δίνει τὸ ἄναμα. Πρῶτα δίνει στὸν ἀντρα νὰ πιῇ, ὕστερα στὴ γυναῖκα καὶ ἔπειτα στὸ νουνὸ ποὺ τὸ ἀδειάζει. Ἡ νουνὰ παίρνει τὸ φλιτζανάκι ἀπὸ

τὰ χέρια τοῦ παπᾶ καὶ τὸ βάζει κάτω ἀπὸ τὴν βελέντζα γιὰ νὰ τὸ σπάσῃ ὁ γαμπρὸς στὸ γύρῳ τοῦ Ἡσαΐα χόρευε, ἀποδείχνοντας, ὅπως λένε στὸν τόπο, πὼς εἶναι σωστὸς ἄντρας. Τότε ἀρχίζουν νὰ φαίνουν τοὺς νιόπαντρους φίλους, κριθάρι, λεφτά, ζαχαρικά, ἀπὸ τὸν ἀμβωνα ὃς γυναῖκες καὶ ἡ νουνά ἀπὸ κάτω, ξεσκεπάζοντας τὸ κόσκινο ποὺ κρατοῦσε.

Ἄφοῦ τελειώσει τὸ Μυστήριο, οἱ στενώτεροι συγγενεῖς φιλοῦν τὰ ἄγια στέφανα, εὔχονται τὸ ζεῦγος μὲ ζωηρότητα καὶ ἔτοιμάζονται νὰ ξεκινήσουν γιὰ τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Ἡ νύφη δὲν καβαλλικεύει πιά. Ὁ γαμπρὸς μὲ τὸν πράτιμο καὶ τὸ χλάμπουρό του προπορεύονται. Πίσω ἀπὸ τὸ γαμπρὸ ἔρχεται ἡ νύφη, ποὺ τὴν κρατάει, αὐτὴ τὴν φορά, ἀριστερά του ὁ νουνὸς καὶ δεξιά του ἔχει τὸ χλάμπουρο. Ἀριστερὰ τῆς νύφης στέκεται ὁ ξάδερφος τοῦ γαμπροῦ. Μπρὸς ἀπ' ὅλους πᾶνε τὰ νταούλια καὶ οἱ ζουρνάδες ποὺ ἔξακολουθητικὰ χτυποῦν καὶ ὁ κόσμος ἀκολουθεῖ. Ὁ ἕνας μπράτιμος φεύγει ἀπὸ ἄλλο δρόμο, πιὸ κοντινό, γιὰ νὰ φέρῃ τὴν εἴδηση στὸν πατέρα καὶ τὴν μάνα τοῦ γαμπροῦ, γιὰ νὰ βγοῦν νὰ καλωσορίσουν τὴν νύφη.

A. Χατζημιχάλη

Από τὰ χρόνια τῆς σκλαβιᾶς
καὶ τοῦ ἀγῶνα

Νεοελληνικά 'Αναγνώσματα Εἰρ. Δημητρακοπούλου καὶ
Μαρίας Πολυμενάκου ἔκδ. Δ'.

5

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ο ΓΕΡΟΣ ΤΟΥ ΜΩΡΙΑ

ΠΑΙΔΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

Κλειστός καὶ σκοτεινὸς ἦταν ὁ μανιάτικος πύργος μὲ τοὺς χοντροὺς τοίχους, ὅπου πέρασε ὁ Κολοκοτρώνης τὰ τρυφερὰ κορύνια. Μέσ' ἀπ' τὶς πολεμίστρες πρωτιντίκουσε τὸν κάμπο καὶ τὸν οὐρανό. Κάστρο ἦταν ἡ γλάστρα π^τ ἀνάστησε τὸ γερὸ πολεμικὸ βλαστάρι. Κι ἡ βαριὰ πόρτα δὲν ἄνοιγε παρὰ γιὰ νὰ μποῦν εἰκόνες καὶ λόγια γιὰ κατατρεγμοὺς καὶ σφαγές, κρότοι ἀδμάτων ἐκδικητικῶν, ἀντίλαλοι πολέμων κι ἀνατριχίλες θυμάτων πούτρεφαν τὸ ἀδιάκοπο μοιρολόι τῶν γυναικῶν. Στὸ σχολεῖο τῆς ἄγριας μάχης, τῶν αἵματων καὶ τῶν δακρύων, ποὺ σφήγγουν τὴν ψυχή, ἀντρίζουν τὸ φρόνημα καὶ πρόδυμα γουρομάξουν τὸν ἀνθρωπο, ἔμαθε τὸ ἀλφάβητο τῆς ζωῆς ὁ αὐριανὸς ἀρχιτόνος τοῦ Μωριᾶ. Οἱ πνιγμένοι στεναγμοὶ τῆς μάνας του στράτηγος τοῦ Μωριᾶ. Οἱ πιὸ τὸν ἔκαναν νὰ σηκώνῃ συχνὰ τὰ μάτια του σ^τ αὐτήν. Οἱ πιὸ βαριὲς φροντίδες συνέφιαζαν τὴ μορφὴ τῆς καπετάνισσας. Ὁ πατέρας ἔλειπε μακριά. Εἶχε ντουφέκι, ἔδω κι ἔκει, μὲ τοὺς Ἀρβανιτάδες. Ἀφοῦ πνίγηκε τὸ κίνημα τοῦ Ὁρλὼφ κρατημοὺς πιὰ γανάγκιδες ἀπὸ καλάμια στὰ νύχια τοὺς ἔφριχναν μπρούμυτα, σὲ σκόνη ἀπὸ ἀσβέστη καὶ τοὺς ἔκοβαν τὴν πνοή κρεμοῦσαν,

ἀπὸ τὰ μαδέρια τῆς σκεπῆς σκοινιά, τοὺς ἔδεναν χειροπόδαρα, τοὺς γύριζαν γλήγορα ὡς που νὰ στρίψουν τὰ σκοινιά κι ὕστερα τ' ἀφιναν νὰ ξεστρίψουν, ἔτσι ποὺ ἀφοῦ πάθαιναν τρομερὴ ζάλη, πέφταν τέλος, χτυποῦσαν δυνατὰ στὴ γῆ καὶ πολλοὶ ἀπόμεναν νεκροί. Ἐκατὸ χιλιάδες ψυχὲς εἶχαν ἀφῆσει μονάχα στὸ Μωριά καὶ ἵσως πολὺ λιγώτερες. Τὰ περισσότερα βασανιστήρια τοὺς τάκαναν γιὰ νὰ τοὺς μαρτυρήσουν τὰ γρόσια τους. Ὅσοι γύριζαν στὴν ἀρβανιτιὰ μὲ πλιάτσικα, ἔλεγαν πὼς ὁ Μωριάς ἔχει μεγάλα πλούτη. Κι ἔγινε παραμύθι. Καὶ κατέβαιναν ἄλλοι Ἀρβανιτάδες, πάντα καινούργιοι κι ἀφοῦ πῆραν τὸν ἀφρὸ στραγγιζαν τώρα καὶ τὸ αἷμα. Ἐπαιροναν ἀπὸ τοὺς φαγιάδες ὅμολογα μὲ προθεσμία, μὲ τόκο πέντε τὰ ἐκατὸ τὴ βδομάδα καὶ μ' ἐνέχυρο τὰ ἴδια τὰ παιδιά τους. Ἀν δὲν πλήρωναν τὰ ὅμολογα τὰ πουλοῦσαν σκλάβους. Ὁ πατέρας τοῦ Κολοκοτρώνη γύριζε χτυπώντας ἔδω κι ἐκεὶ αὐτὶ τ' ἀγρίμια. Ὅταν δὲν μικρὸς Θεόδωρος ἀρχισε νὰ νιώθῃ καλὰ τὴ Λυμητοικὴ δυμίλια, τοῦ διηγόταν ἡ καπετάνισσα πὼς ὁ πατέρας του χτύπησε πέρα στὰ Καλάβρυτα, στὶς Κατσάνες, στὸ γ.οφίροι τοῦ Μπίμπαγα ἔνα φοβερὸ Ἀρβανίταρο καὶ τὸν ἔκαμε μ' ὅλα τὰ παλληκάρια του. Ἀλλοτε πάλι πὼς στὴ Μπούγα, κοντὰ στὸ μέρος πούχε γεννηθῆ ὁ Θόδωρος, ξεπάστρεψε τὸν ξακουστὸ Βεῖζο μὲ τὸ τσονδρο του, ὑπερασπίζοντας τοὺς μαύρους πληθυσμούς. Καὶ μιὰ Λαμπρή, πούτρωγαν τ' ἀρνὶ στὸ πύργο, ἀκουσε, γιὰ πρώτη φορὰ Μανιάτες, νὰ τραγουδοῦν ἀπάνω στὸ κρατί, τὴ δόξα τοῦ πατέρα του, πὸ σκότωσε τὸν τρομερὸ Μέτες-Ἀράπη.

«Καλὰ ἥσουν Μέτσο στὰ βουνά, ψηλὰ στὰ κορφοβούνια τί χάλεινες, τί γύρευες στοὺς κάμπους ποὺ κατέβης πόχουν οἱ κλέφτες μάζεψη, πούν⁷ ὁ Κολοκοτρώνης, ποὺ κεῖ φυλάει ἡ κλεφτουριά, φυλᾶν νὰ σὲ σκοτώσουν μὲ τοὺς συντρόφους σου μαζὶ καὶ μὲ τὰ παλληκάρια».

«Ἡ καρδιὰ λαχτάριζε στὰ στήθη τοῦ κλεφτόπουλου, ποὺ μόλις ἔνιωθε, καλὰ-καλά, τί τραγουδοῦσαν. Γύρεψε ἀπὸ τὴν καπετάνισσα νὰ τὸν ξαναπῆ αὐτὴ τὴν ἰστορία, ποὺ ἦταν τόσο κοντινὴ κι ὅμως τὴν ἥξαιρε μέσες-ἄκρες. Οἱ Ἀρβανιτάδες εἶχαν πάρει τέτοιον ἀέρα, ποὺ δὲ λογάριαζαν πιὰ οὔτε τὸ σουλτάνο τὸν ἴδιο. Ὁ Μέτες-Ἀράπης, ἔνας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς τους, παρουσιάστηκε στὸν πλούσιο Τούρκο τῆς Κορίνθου, τὸν Χαλήλμπεη — τὸν παπποὺ τοῦ Κιαμήλμπεη — καὶ γύρεψε νὰ πῆ στὸ Μουσλίμη

τ' Ἀναπλιοῦν νὰ τοῦ δώσῃ χιλιάδες γρόσια, μιστοὺς τῶν Ἀρβανιτάδων, καὶ νὰ τοὺς γνωρίσουν γι' ἀνθρώπους τοῦ δοβλετοῦ, παντοτεινὴ δύναμη. Αὐτὸς τοῦ ἀποκοινήκε, πὼς τόσο εἶχαν ἀποστραγγίσει τοὺς φαγιάδες, ποὺ δὲν μποροῦσαν πιὰ οὕτε τὸν κεφαλικό τους φόρο νὰ πληρώσουν στὸ σουλτάνο. Ὁ Μέτες— Ἀράπης ἀγόρεψε καὶ φοβέρισε πὼς θὰ τὸ ύκαιγε τὰ τσιφλίκια. Ὁ Χαῆλ ἔγραψε τότε στὸν πατέρα τοῦ Κολοκοτρώνη : «Παιδί μου, καπετάνι Κωνσταντή Κολοκοτρώνη. Ὁ Μέτες— Ἀράπης θέλει ἔβγει μὲ ἀπόφαση ν' ἀφανίσῃ τὰ χωριά μου καὶ τοὺς φαγιάδες μου καὶ ἂν εἴσαι παιδί μου νὰ τὸν ἀφανίσῃς». Ὁ Κολοκοτρώνης ἔπιασε μὲ τὰ παλληκάφια του τὰ χαλάσματα μιᾶς ἐκκλησίας στὰ Φίξια τῆς Νεμέας, ἀνάμεσα στὸ Ἀργος καὶ στὸν Ἀη— Γιώργη. Φύλαξεν τὸν Μέτες Ἀράπη, ἀνοίξαν ντουφέκι καὶ τὸν χάλασαν μ' ἔξηντα δυὸς συντρόφους του. Ὁ μικρὸς ἄκονγε μὲ προσήλωση. Κοκκίνιζε ὡς τ' αὐνιά. Ἡ εἰκόνα τοῦ πατέρα μεγάλωνε στὴ φαντασία του. Τὸν ἔβλεπε ἀριὰ καὶ ποῦ. Ἡ βαριά πόρτα τοῦ πύργου ἔτριζε τὴν νύχτα. Αὐτιαζόταν ἡ καπετάνισσα, τιναζόταν ἀπάνω. Οἱ ψυχογοὶ ἀνοιγαν. Ὁ καπετάνιος ἔφτανε, ἀγκαλιές, δακρυσμένα φιλιά, τὰ παιδιά ἔπινοῦσαν, ἔβγαζε τ' ἀρματά του, καθόταν στὴ φωτιὰ νὰ πυρωθῇ. Ὁ Θοδωράκης ἔτρεχε στὴν ἀγκαλιά του. Τὸν θαυμάζε ἀμύλητος. Τοῦ φαινόταν γύγνητας. Πασπάτευε τὸ γιαταγάνι του, πάσχιζε νὰ σηκώσῃ τὶς βαριὲς πιστόλες του. Τὸ χειμῶνα ἔμενε περισσότερο κοντά τους. Ὁ μικρὸς δὲν τὸν ἄφηνε οὕτε βῆμα. Τὸν ἔβλεπε μὲ ἔκσταση νὰ πλένη τὰ ντουφέκια του, νὰ τ' ἀλείβῃ μελούδι καὶ νὰ τὰ κρεμάνη προσε γιτικά. Κι' ὅταν ἐρχόταν ἡ ἀνοιξη, δὲν τὸν ἄφηνε ἀπὸ κοντά, γιατ' ἥξερε πὼς λίγο νὰ φουντώσῃ τὸ κλαρί, πάει, τὸν ἔχασε πάλι. Νύχτα, ποὺ κοιμόνταν τὰ παιδιά, ἔζωνε τ' ἄρματα καὶ γλυστροῦσε. Γιὰ καιρὸ τοὺς τόκριβε ἡ καπετάνισσα. Ἄναστέναζε ὁ μικρὸς πὸν περνοῦσαν οἱ μέρες χωρὶς νὰ βλέπῃ νάρχεται πίσω. Πότε θὰ μεγάλωνε κι αὐτὸς νὰ ζώσῃ τὸ σπαθί, νὰ πάη κοντά του, στὰ ψηλὰ βουνά! Ἔτρεμε κι ὅλας, κάθε φορά, τὸ φυλλοκάρδι τους, μὴ τύχη καὶ δὲν τὸν ξαναϊδοῦν πιά.

Κάποτε τοὺς ἥρθαν τὰ μαντάτα πὼς πιάστηκε ἀγριοὶς πόλεμος στὴν Τοίπολη, στὰ Τρίκορφα. Ὁ σουλτάνος ἥθελε νὰ παστρέψῃ ἀπ' τοὺς Ἀρβανιτάδες τὸ Μωριά. Εἶχε στείλει ἔφτα χιλιάδες στρατὸ μὲ τὸν Χασάν Τσεζαερλή, πρόσωπο μυθιστορηματικό. Γεννημένος στὴν Περσία, πουλημένος σκλάβιος, διοικητής στὸ

‘Αλγέρι, κυνηγὸς λιονταριῶν. Εἶχε ἡμερέψει κιόλας ἔνα λιοντάρι καὶ τόχε μαζὶ του στὴν ἐκστρατεία. Μ’ αὐτὸ ἥθελε νὰ τρομάξῃ κάποτε τὸν Γάλλο πρεσβευτὴ Γκουφιὲ καὶ τόμπασε ἄξαφνα κεῖ ποὺ μιλοῦσαν οἱ δυό τους. Ὁ Γάλλος ὅμως τὸ χάϊδεψε ἀτάραχος καὶ εἶπε :

— ‘Ωραῖο ζῶο !

‘Ο Τσεζαερλής εἶχε καλέση στὸ “Αργος Τούρκους κι “Ελληνες προεστοὺς νὰ ἴδοῦν πῶς θὰ τσακίσουν τοὺς Ἀρβανιτάδες.

“Ολοὶ μὲ μιὰ φωνή, τοῦ εἶπαν νὰ μὴν κάμη τίποτα χωρὶς νὰ καλέση καὶ τὴν κλεφτουριά. Ἡ βοήθειά τους, τοῦ εἶπαν, δὲν εἶναι μικρή. Πέντε χιλιάδες κλέφτες γυρίζουν στὰ βουνὰ τοῦ Μωριᾶ. Δὲν ἔδειξε διόλου τὸ ξάφνιασμά του δ πασάς. Τοὺς φώναξε μὲ μπουγιουρντί νὰ κατέβουν στοὺς Μύλους. Στοὺς Κολοκοτρωναίους ἔγραψε : «Νὰ οθῆτε νὰ βγάλουμε τοὺς Ἀρβανιτάδες, νὰ βρῆ ὁ οραγιάς τὸ δίκιο του». Ο πατέρας τοῦ Κολοκοτρώνη δὲν πῆγε στὸν Τσεζαερλή. Μ’ εἴκοσι καπετανέους τῆς Ἀνδρούσας, τοῦ Λιονταριοῦ καὶ τῆς Κυπαρισσίας καὶ μὲ χίλια δικτακόσα παλληκάρια κατέβηκε κατὰ τὴν Τρίπολη νὰ πολεμήσῃ. Ο πασάς τοῦ ξαναπαράγγειλε νὰ πάη νὰ τὸν προσκυνήσῃ.

Δὲν εἶναι καιρός γιὰ τέτοιες δουλειές, τοῦ ἀποκρίθηκε ἄνθρωπος ἀπὸ δῶ ποὺ εἰμοι, θὰ σοῦ φύγουν οἱ Ἀρβανιτάδες πούναι συναγαμένοι στὴν Τρίπολη, θὰ πάρουν τὰ βουνά καὶ δὲν θὰ μπορέσησε νὰ τοὺς κάμης τίποτα !

‘Ο πασάς τὴν κατάπιε κι αὐτὴν τὴν ἄρνηση. Καὶ γιὰ νὰ κάνῃ πῶς δὲν καταλαβαίνει, τοῦ στειλε καὶ δῶρο ἔνα καπότο καὶ εἴκοσι μπιτσίνια γιὰ τοὺς καπετανέους του. Μὰ τὸν ἔγραψε ἀπὸ τοὺς ζωντανούς. ‘Ωστόσο ἀποφάσισαν νὰ χτυπήσουν. Ο Τσεζαερλής μὲ τρεῖς χιλιάδες κλέφτες κι ἔξη χιλιάδες στρατὸ ἔπιασε τὸ Στενὸ καὶ παραγγείλε τοῦ Κολοκοτρώνη νὰ βαστάῃ τὰ Τρίκορφα. ‘Ετσι κλείσανε τοὺς Ἀρβανιτάδες, δώδεκα χιλιάδες, στὴν Τρίπολη, ἀτείχιστη τότες. Οἱ Ἀρβανιτάδες πέσαν ἀπάνω στὰ παλληκάρια τοῦ Κολοκοτρώνη νὰ σπάσουν τὴν γραμμὴ ποὺ τοὺς ἔζωνε. Τρεῖς φροές πάσχισαν νὰ τοῦ πάρουν τὰ ταμπούρια. Τὴν τρίτην τοὺς κύκλωσαν στὸν κάμπο καὶ μὲ σταυρωτὸ ντουσφέκι καὶ σπαθὶ τοὺς λιάνισαν. Ἀπὸ τὶς δώδεκα χιλιάδες ἔφτακόσιοι μόνον γλύτωσαν στὸ Δαδί.

— Κολοκοτρώνη, δὲν κάνεις νισάφι, τοῦ φώναζαν.

— Τί νισάφι νὰ σᾶς κάνω, ὅπου ἥρθατε καὶ χαλάσατε τὴν

πατρίδα μου, μᾶς πήρατε σκλάβους και μᾶς κάματε τόσα κακά.
— Εφέτος δικός μας, τοῦ χρόνου δικό σου! τοῦ ἀπαντοῖσαν
θέλοντας νὰ ποῦν δι τὸ θάραυγορα ἡ σειρά του νὰ πάη ἀπὸ
τοὺς Τούρκους.

Καὶ σ' αὐτὸν δὲν εἶχαν ἄδικο. "Οταν ὁ πασᾶς μοίρασε στοὺς
κλέφτες τὰ «ράγια»—τὰ χαριτά τῆς ὑποταγῆς—ὁ πατέρας τοῦ
Κολοκοτρώνη δὲ δέχτηκε. Περήφανος, ἀποσκύνητος, δοξασμέ-
νος ἀπ' ὅλο τὸ Μωρά, σὰ λυτρωτῆς του, τράβηξε γιὰ τὴ Μάνη.
Τὸ ὄνομά του ἦταν σ' ὅλα τὰ στόματα. Οἱ γέροι τὸν φέρονταν
παραδειγμα, οἱ νέοι θέλαν νὰ τοῦ μοιάσουν, οἱ μανάδες τὸν εὐ-
λογοῦσαν, οἱ νοικοκυραῖοι προσηκώνονταν νὰ τὸν χαιρετίσουν.
"Εγινε λατρεία. Οἱ δικοί του, στὸν πύργο τῆς Καστάνιτσας, τὸν
δέχτηκαν μὲ καμάρι, μὲ γέλια, μὲ κλάματα, μὲ φιλιά, μὲ τρα-
γούδια. Οἱ Κολοκοτρωναῖοι μαζώχητηκαν ἐκεῖ νὰ γιωρτάσουν τὴ
νίκη του. Ο Ἀποστόλης, ὁ Γιώργης, ὁ Ἀναγνώστης, ὅλα τ'
ἀδέρφια του μὲ τὶς φαμίλιες τους. Ο Θόδωρος, δέκα χρονῶν
ἀγοράκι τώρα, ἦταν τὸ μεγάλο πανηγύρι μέσα σὲ τούτη τὴ συ-
νάθροιση τῶν μπαρουτοκαπνισμένων ἀνδρῶν. "Εζωνε τὸ γιατα-
γάνι τοῦ πατέρα του κι ἔκανε φοβερὰ φανταστικὰ γιουρούσια.
"Η καπετάνισσα δὲν μποροῦσε νὰ τὸν περιμαζέψῃ. Μὰ τὴν Λαμ-
πρή, στὴν Ἀνάσταση, τοῦκαμαν κι αὐτοῦ κι ὅλων τῶν παιδιῶν
τὴ χάρη: Τ' ἀφῆσαν νὰ τραβήξουν καὶ νὰ οἴξουν τὸ ντουφέκι,
ποὺ τὸ κρατοῦσε ὁ πατέρας—αὐτὸν τὸ ντουφέκι πούχε λυτρώσει
τὴν πατρίδα τους ἀπ' τὴν ὁργὴ τῶν Ἀρβανιτάδων. Μὰ ἡ χαρά
του στάθηκε λίγη. "Ο πασᾶς ἔτοιμαζόταν μὲ στρατὸ πολὺ νὰ
τιμωρήσῃ τὸν περήφανο κλέφτη ποὺ δὲ θέλησε νὰ προσκυνήση-

G. Μελᾶς

ΓΙΑ Τ' ΑΡΜΑΤΑ

Mιὰ χειμωνιάτικη βραδιὰ εἶχαμε πολλοὺς φίλους στὸ σπίτι.
"Αλλοι ἐρχόνταν ἀπὸ τὰ Γιάννινα καὶ πήγαιναν κατὰ τὸ Τσιά-
μικο, Φιλιάτες, Σαγιάδα... ἄλλοι ἀπὸ τὸ Τσιάμικο καὶ πήγαιναν
στὰ Γιάννινα καὶ στὰ Ζαγόρια καὶ νύχτωσαν στὸ χωριό μας,
κι ἄλλοι—γιατ' ἦταν Σαββατόβραδο—εἶχαν ἔρθει ἐπίτηδες, ώς
ταχτικοὶ φίλοι, νὰ φᾶνε, νὰ πιοῦν, νὰ κουβεντιάσουν μὲ τὸν

πατέρα μου και ν' ἀκούσουν τὴν Ὁδύσσειά του : τὸ τί εἶχεν ὑποφέρει στὴν Ἀνατολή, ποὺ ξενιτευόταν εἴκοσι χρόνια και πα-ραπάνω, πολεμώντας μὲ Ζεῦμπέκια, μὲ Γιουκούρηδες, μὲ Κιούρ-τηδες, μὲ Κιζιπλάσηδες και μὲ διαφόρων λογιῶν κακὰ στοιχεῖα, ἀπὸ τὴν Τραπεζοῦντα ώς τὸ Μπαγγάτι, κι ἀπὸ τὴ Σμύρνη ώς τὸ Ἐρζερούμ.

Κάποιος ἀπὸ τὸν φίλους ἔκείνης τὴς βραδιᾶς ἀναφέρει, ὅτι ὁ Γούμενος τῆς Παλιωοῆς Ἀνθίμος τοῦ εἶχε δείξει κάποτε μιὰ παλιὰ θύρα, ώς μιὰ πιθανὴ χοντρή, κεδρένια, τρυπημένη πέρα-πέρα στὴ μέση ἀπὸ μιὰ μολυβδιά...

Ἄφοιμὴ ἥθελε ὁ πατέρας μου, ποὺ ἀγαποῦσε νὰ καυχιέται πλειότερο γιὰ τ' ἀνδραγαθήματα τῶν προγόνων του παρὰ γιὰ τὰ δικά του, ἀν και δὲν ἔστεργε νὰ φαίνεται κατώτερος ὁ ἕδιος οὔτε κι ἀπὸ τὸ Διγενὴ Ἀκρίτα.

— Καὶ σοῦ εἶπε ὁ Γούμενος τίνος ντουφέκι εἶχε τρυπήσει ἔκείνη τὴ θύρα ;

Τὸν ρώτησε τότε ὁ πατέρας μου μὲ τὰ μάτια ἀναμένα ἀπὸ πατραγαθικὸν ἔγωγισμό.

— Τὸ ντουφέκι τοῦ παποῦ σου τοῦ Βασίλη... Καὶ ποὺς δὲν τὸ ξαίρει αὐτό ;...

Τοῦ ἀπολογήθηκε ἔκεινος, νι ὁ πατέρας μου μεθυσμένος ἀπὸ τὴν προγονολατρεία του, ἔξακολούθησε :

— ... Ἡταν θεριὸ μοναχὸ ὁ παπούς μου, ὁ Βασίλης ! Δὲν τὸν διάβαινε κανεῖς οὔτε στὸ πόδι, οὔτε στὸ χέρι—φτερὸ τὸ πόδι του και σίδερο τὸ χέρι του. Ἡ καρδιά του δὲν εἶχε ποτὲ θηλυκὴ ώρα. Φρόνιμος ὅσο δὲν ἔπαιρνε ἄλλο και δὲ βρισκόταν δεύτερος πλειδ λεβέντης καμαρωμένος ἀπ' αὐτόν...

(Καὶ τάλεγε αὐτὰ σὰν νὰ τὸν εἶχε δεῖ, ἐνῶ ἦταν ἀγέννητος αὐτός, ὅταν εἶχε σκοτωθῆ ἔκεινος). Κυνηγοῦσε τὰ πουλιὰ μὲ τὸ σπαθί, κι ἔκοβε τὰ βόλια στὸν ἀγέρα μὲ τὸ σπαθί, κι ὅταν τοῦ ἔρχόταν νὰ τραγουδήσῃ, σώπαιναν και τ' ἀηδόνια γιὰ νὰ τὸν ἀκούσουν . . . Τ' ἀρματά του δὲν τάχε στὸν κόσμο κανένας...

Τὸν διέκοψε ἔνας ἀπὸ τὸν φίλους ρωτώντας τον :

— Σᾶς σώζονται τ' ἀρματά του ;

— Μᾶς σώζονται, πῶς ; . . . και κάθε μεγάλη Πέφτη και Λαμπρὴ τὰ λειτουργοῦμε στὴν ἐκλησία και τὰ λαδόνομε μὲ λάδι ἀπὸ τὸ «μέγα εὐκέλαιο». Ἄλλο αὐτὸ τὸ ντουφέκι ποὺ εἶχε

τρυπήσει τὴν υύρα τοῦ κάστρου τῆς Παλιωρῆς, ἀν κι εἶναι ἀπὸ τότε ἀπάνω ἀπὸ ἐννενήντα χρόνια περασμένα καὶ μποροῦσε νὰ τρυπήσῃ τρεῖς πλάκες σίδερο, βαλμένες τὴν μιὰ δύπισω ἀπὸ τὴν ἄλλη, αὐτὸ τὸ ντουφέκι δὲ σώζεται, καθὼς κι ὅλα τὰ πρῶτα του τ' ἄρματα. Σώζονται σ' ἐμᾶς μόνον ἔνα σπαθί, τὸ «Σπαθὶ τοῦ Ἀράπη», καὶ δυὸ πιστόλες ἀσημένιες καὶ κάτι παλάσκες.

—Γιατί :

Τὸν ρώτησε ἔνας ἄλλος.

—Εἶναι ἀκέραια ἴστορία (τοῦ ἀπήντησε δὲ πατέρας μου μὲ προσποιητὴ μετριοφροσύνη). Τὰ καθαυτὸ ἄρματα τοῦ παποῦ μου τοῦ Βασίλη—ποιὸς ξαίρει ἀν βρίσκωνται στὸ σαράγι τοῦ Μουσταφᾶ·πασᾶ Βιλιώρα στὴν Αὐλώνα...

—Πῶς ἔκει :

Τὸν ρώτησαν μαζὶ ὅλοι μὲ ἔνα στόμα περίεργοι νὰ μάθουν τὴν ἴστορία τῶν ἀρμάτων τοῦ προπάππου μου τοῦ Βασίλη, ἐνῶ ἔγώ, μαζωμένος κοντὰ στὸν πατέρα μου, περίμενα μὲ δράμανοι· χτιὰ τὰ μάτια, νὰ μὴ χάσω οὕτε μιὰ λέξη ἀπὸ τὴ διήγησή του.

—Εἶναι, ὅπως σᾶς εἶπα, (ἔξακολούθησε δὲ πατέρας μου πλέοντας σὲ πέλαγος δόξας), ἀκέραια ἴστορία... "Έχω καιρὸ νὰ τὴν πῶ καὶ καλὰ ποὺ μοῦ τὴν θυμήσατε, γιὰ νὰ τὴν ἀκούση καὶ τὸ παιδί μου. Τ' ἄρματα, ποὺ λέτε, τοῦ παποῦ μεν τοῦ Βασίλη ἡταν ξακουσμένα ὅς μέστα στὴν Ἀρβανιτιά! Πολλοὶ φίλοι του Μπένδες κι Ἀγάδες Ἀρβανίτες τοῦ τὰ ζήτησαν γιὰ νὰ τ' ἀγοράσουν, ζυγιάζοντάς τα μὲ φλωριὰ βενέτικα ἀλλὰ ποὺ τάργαζε αὐτὸς ἀπὸ τὰ χέρια του! Τοὺς εἶχε τόση ἀγάπη ποὺ προτιμοῦσε νὰ χαλάσῃ χίλιες φιλικὲς καρδιές, προτιμοῦσε νὰ δώκῃ τὴ ζωὴ του καλύτερα, παρὰ τ' ἀγαπημένα του τ' ἄρματα, ντουφέκι, γιαταγάνι, σπαθί, χαροπί, δυὸ πιστόλες καὶ δυὸ παλάσκες μὲ τὶς τοκκάδες τους.

«Γένονταν ἔνας γάμος στὸ σαράγι τῶν Βρυνώνηδων στὸ Μπεράτι. Οἱ Βρυνώνηδες, είχαν προσκαλέσει πολλὰ φιλικά τους σπίτια Σουλιώτικα, Παρασουλιώτικα, Χιμαριώτικα, Πιωγωνιώτικα καὶ Τσιάμικα. Προσκάλεσαν καὶ τὸν παπού μου τὸν Βασίλη, γιατ' ἡταν θανατικὸς βλάμης μὲ ἔναν Βρυνωνάτη—νομίζω θὰ ἡταν αὐτὸς θειὸς τοῦ Ὄμεδο Μασᾶ. Σ' αὐτὸ τὸ γάμο, φυσικά, ἡταν καλεσμένο καὶ τὸ σπίτι τὸ Βηλιωράϊκο, ἀπὸ τὴν Αὐλώνα. Κατὰ τὰ συνηθισμένα, στὸ γάμο χόρευαν τραγου-

δοῦσαν, πηδοῦσαν «τὶς τρεῖς», ἔρωιχναν «τὸ λιθάρι», ἔκαναν σκοποβολή. Χαρὰ σ' ἐκεῖνον ποὺ νικοῦσε τοὸς ἄλλους στὸ κάθε τι ἀπ' αὐτά ἀλλὰ ὁ παπούς μου ὁ Βασίλης, νικώντας στὴν σκοποβολή, ἔκανε ὅλους νὰ ζηλεύουν τὰ ἀρματά του. Πολλοὶ τοῦ πρότειναν βλαμιὰ μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ τοῦ ζητήσουν ὕστερα ἀνταλλαγὴ ἀρμάτων, ἀλλὰ αὐτὸς ἦταν ἔξυπνος, ὅπως ἦταν στὸ κάθε τι, τοὺς ἀπαντοῦσε, ὅτι δὲν συνήθιζε νὰ κάνῃ βλάμηδες, παρὰ ἐκείνους ποὺ εἶχε φάει μαζί τους «ψωμὶ κι ἄλας», ἢ «μπαροῦτι μὲ τὴ χούφτα», δοκιμασμένους χρόνια στὴ φιλία κι ὅχι μέρες μόνο.

Οἱ καλεσμένοι τοῦ γάμου δὲν τὸν κοίταξαν οὔτε στὴν ὅμορφιὰ τοῦ προσώπου του, οὔτε στὰ πλούσιά του φορέματα, οὔτε στὴν χρυσοκέντητη φέρμελή του οὔτε στὰ κατάχριστα καὶ πλατιὰ τσαπαράζια, οὔτε στὸ χρυσόπλουμο σελάχι του, ἀλλὰ μόνο στ' ἀρματα : ντουφέκι, γιαταγάνι, χαρμπί, πιστόλες καὶ παλάσκες.

Κάποιος ^³Αρβανίτης Μπέης τότε τὸν ωάτησε :

—Σὰν τί θὰ ἥθελες καπετάν—Βασίλη, νὰ δώσης τ' ἀρματά σου ;

Κι' ὁ παπούς μου ὁ Βασίλης τὸν κοίταξε καλὰ—καλὰ ἀπ' τὸ κεφάλι ὡς τὰ ποδάρια κι ὕστερα τοῦ εἶπε :

—Πῶς τὸ λὲν ἐκεῖνο ἐκεῖ πέρα τὸ βουνό ;

—«Τομόρ» !

Τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ ^³Αρβανίτης.

—«Οποιος μπορέσῃ νὰ μοῦ δώκῃ ὅλο αὐτὸ τὸ βουνὸ χρυσάφι ἀπὸ τὴν κορφὴ ὡς τὰ οἰζοβούνια του, αὐτὸς θὰ λάβῃ ὡς ἀντάλλαγμα τ' ἀρματά μου !»

—«Αὐτὸ θὰ εἰπῇ ὅτι δὲν τὰ πουλᾶς»

Τοῦ ξανάειπε ἀπελπισμένος ὁ ^³Αρβανίτης.

—«Καὶ ποιανὸν μπορεῖ νὰ τοῦ περάσῃ ἀπὸ τὸ νοῦ, (τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ παπούς μου ὁ Βασίλης), ὅτι ἐγὼ θὰ δώσω ζωντανὸς τι ἀρματά μου μὲ χρήματα ἢ μὲ ὅ τι ἄλλο ; Εἶναι προστυχώτερο κι' ἀτιμότερο πρᾶγμα στὸν κόσμο ἀπὸ τὸ νὰ πουλήσῃ κανεὶς τ' ἀρματα, ποὺ τὸν δούλεψαν, ποὺ τοῦ φύλαξαν τὸ κεφάλι πὸ τοὺς δικτούς ; Τ' ἀρματα τοῦ καθενὸς εἴναι ἡ ἴστορία του. Τὸ ἔνα θυμίζει τὸν δικτό ποὺ σκότωσε, τὸν δικτό, ποὺ θὰ τούσβυνε τὴ ζωὴ, ἀν δὲν προλάβαινε νὰ τὸν σκοτώσῃ καὶ σὰν τὸ βλέπη, περηφανεύεται τὸ ἄλλο τοῦ θυμίζει τὴν

νπεράσπιση, ποὺ τοῦ εἶχε κάνει καὶ εἶναι ζωτανός· τὸ ἄλλο τὴν δόξα, ποὺ τοῦ εἶχε δώσει καὶ ἔγινε καπετάνος. . .

— «Ἐχεις δίκιο μὲ τὸ παραπάνω . . .

Τοῦ εἴτε δὲ Μπένς δὲ Ἀρβανίτης καὶ τραβήχτηκε.

«Οταν μιλοῦσαν αὐτοὶ οἱ δύο, ἔνα ἀρβανιτόπουλο, ὃς εἴκοσι χρονῶν, Βηλιωράτης, ἄγγελος στὴν ὁμορφιά, λαμπροφρεμένος, ἀγέρας στὴν περιπατισιὰ καὶ λιοντάρι στὴν καρδιά, μὲ τρεῖς λαβωματίες στὸ κορμί του, καθὼς ἔλεγαν πολλοὶ ἐκεῖ ἀπὸ τοὺς καλεσμένους, τοὺς παρακολουθοῦσε σκεφτικά στὴν διμιλία πούκαναν οἱ δυό τους, μὲ τὸ αὐτὸν τεντωμένο, κάνοντας τάχα ὅτι δὲν πρόσεχε καὶ κοιτάζοντας ἄλλοι. Ἰδόντας δύως ὕστερα τὸν παππού μου τὸ Βασίλη νὰ κάθεται ἀνάμεσα στοὺς πρώτους τοῦ γάμου, καὶ νὰ κουβεντιάζῃ μὲ αὐτοὺς — τί ἄλλο παρὰ γιὰ πολέμους καὶ γιὰ παλληκαριές, λύσαξε ἀπὸ τὸν πόδιον ὥστε ἀποχήση τὰ πολυθάμαχτα ἀρματά του ἥκαὶ παρακινούμενος ἀπὸ τὸν ἄγραφο Νόμο ἐκείνου τοῦ καιροῦ στὰ μέρη μας, ὅτι τὸ ἀρματα τοῦ σκοτωμένου τάπαιρον δὲ νικητῆς—φονιάς του, ἀδιάφορο κατὰ πόσο μποροῦσε νὰ θεωρηθῇ νικητής ἔνας δολοφόνος, χωρὶς ἀφορμὴ τιμῆς καὶ χωρὶς πόλεμο, ἀδιάφορο ἂν θὰ τὸν ἀφηναν νὰ ζήσῃ οἱ Βρυσαῖοι, ποὺ θὰ γινόταν στὸ σπίτι τους ἔνα τέτοιο ἀναντρο φονικό, καὶ πῶς θὰ μποροῦσε νὰ βγῆ ζωτανὸς ἀπὸ ἐκεῖ, ἀδιάφορο ἀκόμα κι ἀν θὰ τὸν ἐπαινοῦσαν οἱ δικοὶ του γιὰ μιὰ τέτοια δόλια κι ἀπιστη παλληκαμά, λύσια, λέγω, τὸ ἀρβανιτόπουλο ἀπὸ τὸν πόδιον ὥστε ἀποχήση καὶ νὰ φορέσῃ τὸ ἀρματα τοῦ παπποῦ μου, τοῦ Βασίλη, όχινεται μπροστά του σὰν ἀστραπὴ μὲ σηκωμένη τὴν μιὰ ἀπὸ τὶς δύο ἀσημένιες πιστόλες του στὸ χέρι του, τὴν ἀκουμπάει στὰ στήθια τοῦ παπποῦ μου τοῦ Βασίλη, καὶ τραβάει τὸ σκάνταλο! 'Ο λύκος πέφτει, ἀλλὰ τὸ ἄγιζότι δὲν παίρνει φωτιά! 'Ολοι οἱ Ἀρβανίτες ποὺ ἦταν μέσα σὲ ἐκείνο τὸ δοξάτο, ἀρπάξαν τὸ Ἀρβανιτόπουλο στὰ χέρια τους κι οἱ Σουλιῶτες κι ἄλλοι καλεσμένοι Χριστιανοὶ τραβήχτηκαν ἀμέσως ἔμακρα, ὅλοι μαζί, μὲ τὰ χέρια στίς πιστόλες κι ἔτοιμοι νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ γάμο ως ἐχτροί, ἀν δὲν ίκανοποιόνταν στὸ πρόσωπο τοῦ σύνθρησκού τους.

»'Ο παππούς μου, δὲ Βασίλης, προχώρησε κι εἴτε στοὺς Ἀρβανίτες, ποὺ εἶχαν πιάσει τὸ Βηλιωρόπουλο :

— «Μὸς ἐγγὰ ώρ βλέζερ!» (Μὴν τὸν πειράζετε ώρ, ἀδέοφια).

»Ἐνας ἀπὸ τοὺς Ἀρβανίτες, ὁ Μῆτσο - Μπόνος, ξακουσμένος καὶ γιὰ τὸ ἀρχαῖο σπίτι του, προπάντων ὅμως γιὰ τὴν φρονιμάδα του, εἶπε :

— «Σοῦ τὸν παραδίνω στὰ χέρια σου, καπετάν Βασίλη, καὶ κάνε τον δι, τι θέλεις . . .»

»Θαυμάζοντας τὴν ὁμορφιὰ τοῦ Βηλιωρόπουλου ὁ παππούς μου, ὁ Βασίλης, καὶ τὴν τόλμη του, τοὺς ἥταν πιὸ μεγάλα κι ἀπὸ ἡρωϊσμό, εἶπε στὸ Μῆτσο - Μπόνο :

— «Ἄφ' σ' τον λεύτερο !»

»Οἱ Ἀρβανίτες νόμιζαν, ὅτι ὁ παππούς μου, κατὰ τὸ δικαίωμα ποὺ εἶχε, θὰ τὸ σκότωνε τὸ Βηλιωρόπουλο καὶ τὸ ἄφησαν.

»Τὸ Βηλιωρόπουλο πέταξε τὴν ἀσημένια πιστόλα του ἔξω ἀπὸ τὸ παράθυρο λέγοντας :

— «Χαράμι τὲ κώφτ ! (Νὰ σοῦ γίνη χαράμι !)

»Τότε τοῦ εἶπε ὁ παππούς μου ὁ Βασίλης :

— «Γιατί, ὁρέ, θέλησες νὰ μὲ σκοτώσῃς ; Μήν καὶ χρωστάει τὸ σπίτι μου αἷμα στὸ δικό σου καὶ θέλησες νὰ τὸ πάρῃς ἀπὸ μένα ;»

»Όχι ! τοῦ ἀπήντησε περήφανα τὸ Βηλιωρόπουλο. «Ο σκοπός μου ἥταν νὰ σὲ σκοτώσω γιὰ νὰ σοῦ πάρω τὸ ἀρματα, ἀφοῦ δὲν ἥταν δυνατὸ νὰ σὲ ξαρματώσω ζωντανό, οὔτε νὰ σοῦ προσφέρω μαλαματένιο τὸ Τομόδο ἀπ' τὴ κορφὴ ὡς τὰ οιζοβούνια του γιὰ νὰ μοῦ τὰ πουλήσῃς !

»Βλέποντας οἱ Ἀρβανίτες ὅτι δὲν εἶχε καμμιὰ λογικὴ αἰτία τὸ Βηλιωρόπουλο γιὰ κεῖνο ποὺ εἶχε κάνει, οὕτη κακό ἀτάνω του, ἀλλ᾽ ὁ παππούς μου ὁ Βασίλης τοὺς ξανάειπε :

— «Αφῆστε τον λεύτερο !»

»Τὸν ἄφησαν λεύτερο γιὰ νὰ ἰδοῦν ὡς ποῦ θὰ πήγαινε τὸ κακό . . .

»Τότε ὁ παππούς μου ὁ Βασίλης ξανάειπε στὸ Βηλιωρόπουλο :

— «Νὰ τὶς πιστόλες ! Νὰ καὶ τὸ γιαταγάνι μου ! Νὰ καὶ τὸ ντουφέκι μου ! Πάρτα ὅλα ! Σοῦ τὰ κάνω χαλάλι, σὰν τὸ γάλα τῆς μάνας μου, γιατ' είμαι βέβαιος ὅτι δὲν θὰ τὰ ντροπιάσῃς ποτέ !»

»Οἱ Ἀρβανίτες καὶ οἱ Σουλιῶτες καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι καλεσμέ-

νοι έμειναν μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτὸ γιὰ τὴν ἀνεπάντεχη αὐτὴν λύση.

«Παιόνοντας τὸ ἄρματα τοῦ παπποῦ μου τοῦ Βασίλη, τὸ Βηλιωδόπουλο ἔγινε ἄφαντο ἀπὸ τὸ γάμο, κι ἔτσι γύρισε μὲ ξένα ἄρματα στὸ σπίτι ὁ παππούς μου ὁ Βασίλης! Τὸ ντουφέκι του τόχε χαρίσει ὁ Βρυώνης, τὸ γιαταγάνι ὁ Μῆτσο-Μπόνος, τὶς πιστόλες καὶ τὶς παλάσκες ὁ πατέρας τοῦ Βηλιωδόπουλου πούρθε ἀργότερα καὶ στὸ σπίτι μας κι ἔγινε βλάμης του, καὶ τὸ χαρμπὶ ὁ Γιάζο-Μπούζης».

«Ἐτσι λοιπὸν χάθηκαν τὰ καθαυτὸ ἄρματα τοῦ παπποῦ μου, κι ἀπὸ τότε πιάσαμε βλαμιὰ καὶ μὲ τὸ σπίτι τοῦ Βηλιώδου».

“Υστερα ἀπ’ αὐτὴν τὴν ἴστορία ὁ πατέρας μας μου δὲ θέλησε νὰ εἰπῇ ἄλλη καὶ ἐγὼ ἀποκοιμήθηκα.

X. Χριστοβασίλης

ΑΝΑΣΤΗΜΕΝΟΣ

Οξένος νύλτα έμπαινε στὴ χώρα. Τὰ φῶτα ἀκόμα γέμιζαν τὴν ἀγορά, κι ὁ δρόμος ἀδειος, γιατὶ ὁ κόσμος εἶχε τραβηγτῆ, δεχόταν τὸ κουρδασμένο βῆμα, τὸ συριό, τοῦ γέρου. Στὸ σταυροδόροι δίστασε γιὰ μιὰ στιγμὴ καὶ μπῆκε σ’ ἐναὶ καφενεῖο. Ἐνας μονάχα ἦκει πελάτης κάπνιζε τὸν ἀργιλέ του. Γέρος κι αὐτός, στοῦ μαγαζιοῦ τὸ βάθος καθισμένος, τίποτε δὲν πρόσεχε.

Κάθισε ὁ ξένος, ἀσειστος, στὸν καναπέ, σωρός. Τέλος ὁ καφετζῆς πρόβαλε ἀπὸ κάτου εἰδε τὸν ἄγνωστο, κι ἀργὸς πῆγε κοντά του.

— Ἀπὸ ποῦ, ψυχοπατέρα; Θέλεις μαστίχα; οώτησε.

— Ἀπὸ μακριὰ πολύ, παιδί μου...

— Φαίνεσαι τουρκομερίτης . . .

‘Ο γέρος κόμπιασε.

— Ὁχι, εἴμαι ἀπὸ δῶ, εἶπε τέλος.

— Μεσολογγίτης εἰσαι; Πῶς σὲ λένε; Θὰ λείπης πολλὰ χρόνια ἀπὸ δωρέα.

—Δὲ μὲ γνωρίζεις ; εἰπε δὲ γέρος.

Καὶ τὰ μάτια του στηλώνονταν ἀκίνητα.

—Πῶς νὰ σὲ γνωρίσω, χριστιανέ ; "Οχι ποὺ είμαι ξένος κι ἔγω, φερτὸς σ' αὐτὸν τὸν τόπο, ἀλλὰ ποῦ νὰ σὲ ξέρω ; Πόσα χρόνια λείπεις ἀπὸ δῶ ;

—Πενήντα χρόνια . . .

‘Ο καφετζῆς γέλασε δυνατά. Γύρισε κατὰ τὸν ἄλλο γέρο μὲ τὸ ναργιλὲ καὶ φώναξε :

—Δὲν ἀκοῦς ἐδῶ τί γίνεται, γέρο Μάνθο ; "Ελα σιμότερα. Νὰ ἔνας Μεσολογγίτης, ποὺ λείπει πενήντα χρόνια ἀπὸ τὸν τόπο του !

‘Ο Μάνθος ξύπνησε ἀπὸ τὸ δύνειρό του. "Ορθὸς καὶ μὲ τὸ ναργιλὲ στὸ χέρι, πῆγε κοντὰ καὶ κοίταξε τὸν ξένο μὲ θολὴ ματιά.

—Ποιὸς είσαι ; τὸν ωρίησε.

—Ποιὸς ζῆ ἀπὸ τοὺς Χαϊδούληδες :

‘Απ' τοὺς Χαϊδούληδες ; . . . Κανείς . . . γιατὶ ωριᾶς ; "Ο Γιῶργος δ Χαϊδούλης κάθηκε στὴν ἔξοδο. "Ηταν ἀγαπημένος μου . . . θιὸς σχωρέσ" τονε. Τ' ἄλλα τ' ἀδέρφια πέθαναν. Ο Μῆτρος ζοῦσε ίσα μὲ πέρσι. Ρήμαξε τὸ σπίτι τους.

‘Ο ξένος ἀναστέναξε βαθιά. Κάτι εἰπε κι ἀναδάκρυσε.

—Ποιὸς είσαι ; τὸν ξαναρώτησε.

—Μάνθε Αὐγέρο μὲ γνωρίζεις ; εἰπε δὲ γέρος.

“Εκαμε νὰ σηκωθῆ καὶ ξανάπεσε.

—Ποιὸς είσαι, ωρέ ; “Ο Μάνθος ξαναρώτησε ἀγοια. Καὶ τώρα ξύπναγε ἀπὸ τοῦ ναργιλὲ τὴ ζάλη.

‘Ο Γιῶργος δ Χαϊδούλης . . .

‘Ο ναργιλὲς ἔφυγε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ γέρο Μάνθο καὶ συντρίψτηκε. “Ο Ίδιος ἔκαμε νὰ πέση.

—“Ωρέ, εἰπε, ζῆς, δὲν πέθανες ; “Εσὺ δὲν κάθηκες στὴν ἔξοδο ; Μαζὶ δὲν ήμαστε ; Δός σημάδια ξάστερα !

—Κεῖ ποὺ πηγαίναμε νὰ βγοῦμε, θυμᾶσαι μὲ τὸ «πίσω», χωριστήκαμε. Δὲ μ' ἀκουσεις ἐσὺ καλότυχε, καὶ τράβηξες ὅμπρός. Καὶ γύρισα καὶ ξαναμπῆκα μὲ τοὺς ἄλλους . . . Κλειστήκαμε στὸν “Ανεμόμυλο . . . Δυὸς μέρες πολεμήσαμε τὴν τρίτη νύχτα βγήκαμε κάμποσοι. Καὶ μᾶς πιάσανε στὴ λίμνη . . . Σκλάβο μὲ ωρατήσανε στὴν “Αραπιά . . . καὶ τώρα γύρισα . . .

Τὰ δυὸ γερόντια ἀγκαλιασμένα κλαίγανε. Κόσμος πολὺς συ-

νάχτηκε. Τὸν ἐσήκωσαν τὸ Γιῶργο καὶ τὸν πῆραν στῶν Χαῖδού-ληδων τὸ οημόσπιτο.

Ἐκεῖ, σ' ἔνα παλιόστρωμα πεσμένος, ἔβλεπε τὸν κόσμο ποὺ μπαινόβγαινε. Κι ἔλεγε τὰ βάσανά του καὶ παραμιλοῦσε κάποτε.

Γ. Βλαχογιάννης

Η ΧΑΪΔΩ

T

ρέμω σὰ συλλογίζωμαι τὴ Χάϊδω τὴ Σουλιωτοπούλα.

Δειλὸς στὴ θύμησή της, μοιάζω μὲ τοὺς Τούρκους ποὺ τρέμανε καὶ τ' ὄνομά της ἵσα μὲ τοῦ σπαθιοῦ της τὴ λαβωματιά.

Θολὴ τὴν ἔχω μπρός μου τὴν παρθένα, ἀνταριασμένη κι ἀγνωρη, ἀνάμεσα στὰ σύγνεφα, τρικυμιστό.

—Τί ἦταν ἡ Χάϊδω; θειά, ρωτοῦσα τὴν Πανάγιω, τὴν παλιὰ Σουλιώτισυ.

—Η Χάϊδω τί ἦταν; Μὴ μὲ ρωτᾶς, δὲν ξαίρω δὲν τὴν ἔφτασα! ἔλεγε ἡ θειά Πανάγιω, κι ἔτρεμε τὸ χεῖλος της. ³Ηταν πλάσμα ἀνθρωπινό, ἦταν ξωτικό, κανεὶς δὲν ξαίρει. Κόρη, ἔτοιμη νυφούλα, ὅχι καμμιὰ γριά. Κι ὅμορφη σὰν εἰκόνη: σμα Μονάχα αὐτό! ⁴Η μάνα μου τὴ γνώρισε, καὶ δὲ μποροῦσε, ἄλλο νὰ πῇ . . .

Καὶ σώπαινε ἡ Πανάγιω. ⁵Υστερα ξανάρχιζε.

—Ποιὰ ἦταν τοῦ κορμιοῦ της τὰ γνωρίσματα; Τὰ μάτια καὶ τὰ χείλη της; Τὰ λόγια της καὶ τὰ καμώματά της; Γέλασε ποτέ; Κι ἀγάπησε; Κανεὶς δὲ βρέθηκε νὰ πῆ⁶ κανεὶς δὲν ἀποτόλμησε! ⁷Ολοι, Σουλιώτες καὶ Σουλιώτισες, ἔνα μονάχο ξέραν καὶ τ' ὀρκιζόταν. ⁸Η Χάϊδω πήγαινε στὸν πόλεμο δλομόναχη! Κινοῦσε ἀθώρητη ἀσυνόδευτη, καὶ πήγαινε. ⁹Αντίκρου οἱ ¹⁰Αρβανίτες, ἀφοῦ μῆνες κράτησαν τὸν πόλεμο καὶ σφίξαν στενὰ τὸ Σουλί, ξέσφινα δεῖλιασαν. Τοὺς παίρναν οἱ Σουλιώτες ἄκοπα, μὲ τὸ ντουφέκι, ὅχι μὲ τὸ σπαθί. Συχνὰ τοὺς βλέπαντε νὰ φεύγουν ἀκυνήγητοι, σὰν τὰ ζαρκάδια ποὺ ἔχουν τὸ φόβο τους ὀχτρὸ μέσ¹¹ τὴν καρδιά τους. Οἱ Σουλιώτες ἀποροῦσαν νοιώ-

θανε κι αὐτοὶ μιὰ ἀλλόκοτη λαχτάρα μέσα τους. Φωνάζανε τοὺς Τούρκους νὰ γυρίσουνε. — «Σταθῆτε νὰ πολεμήσετε! Τί φεύγετε: τοὺς ἱέγανε. Καὶ περιγράφανε μιὰ φοβερὴ γυναικα. Ἡταν ἡ Χαϊδω. Κι ὅμως κανένας ἀπὸ τοὺς Σουλιῶτες δὲν τὴν ἔβλεπε. Τὸ βράδυ, ἀμα γυρίζανε στὸ Σούλι, ἡ Χαϊδω ἥταν ἐκεῖ! Μονάχη κι ἀμίλητη· ἀγριωπή, ἀγνώριστη, σὰ νὰ ξεγύριζε ἀπὸ ἀρρώστεια φοβερή. Παραλλαγμένη, σὰ νάχε περάσει ἀπὸ δοκιμὴ θανατεροῦ.

Τέτοια ἥταν ἡ Χαϊδω. Κάτι σὰν ἄλλο πλάσμα παρὰ ἀνθρωπινὸ (ἔλεγε ἡ θειὰ Πανάγιω). Καὶ δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ λόγια μοναχὸ τὰ περασμένα ποὺ ἀκουσα καὶ τὴ στοχάζομαι ἔτσι. Ἡ ἔδια ἡ μάνα κουν ἔλεγε συχνά: «Ἡ Χαϊδω ἥταν ἔνα φάντασμα, ἵσως καιματί ψυχὴ τρισάγια, ποὺ ἡρθε νὰ μᾶς βοηθήσῃ, ἀπὸ τὸν οὐρανὸ σταλτή. Κι ἵσως ἡ Παναγιὰ Παρθένα πῆρε τὴ μορφή της. Τώρα, ὅσο τὸ συλλογίζομαι καὶ τὸ πιστεύω πιὸ πολὺ. «Ομως καὶ τότε ποὺ τὴν εἴχαμε διλόσωμη μπροστά μας ποὺ ζοῦσε καὶ πολεμοῦσε γιὰ τὸ Σούλι, καὶ τότε, κανεὶς δὲν τὴνε νόμιζε τὴ Χαϊδω ἀληθινὴ, μὲ σάρκα καὶ μὲ αἷμα. Ἡ Χαϊδω καὶ ζωντανή, ἥταν ἔνα φάντασμα θεόσταλτο».

Τρέμιω σὰ συλλογίζωμαι τὴ Χαϊδω τὴ Σουλιωτοπούλα.

Γ. Βλαχογιάννης

Νεοελληνικά Ἀναγνώσματα Εἰρ. Δημητρακοπούλου καὶ
Μαρίας Πολυμενάκου ἔκδ. Ν'.

6

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ζωὴ τοῦ ὑπαίδρου

Ο ΤΡΥΓΟΣ

Οταν ἀνθίζει¹ ή ἀγράμπελη κι ἀπλώνει τὰ κλαδιά της
Στὸ σχοῖνο, στὸ χαμόδενδρο, στοῦ πεύκου τὰ κλωνάρια,
Στὰ φέμματα τοῦ ποταμοῦ, στὸν ἐγκρεμὸ τοῦ βράχου,
Κι ἀγέραν, κάμπους καὶ βουνά, τὴν πλάση πέρα ώς πέρα
Γιομίζει ἀπὸ μοσχοβολιὰ μὲ τὸν ἀνασασμό της,
Πυκνὸ πυκνὸ κι ὀλόμαυρο μελισσολόῃ πετιέται
Μέσ² ἀπὸ βράχους καὶ κρινιά, μέσ³ ἀπὸ ἔρμιες καὶ κήπους,
Καὶ τ' ἀνθη τῆς μοσκολογῆ καὶ παίρνει τὸν ἀχνό τους,
Καὶ διαλαλάει μ' ἔνα βοητὸ τὸν ἀναγαλλιασμό τους,
Ἐτισι οἱ κοπέλλες τοῦ χωριοῦ πετιοῦνται ἀπὸ τὰ σπίτια
Καὶ εἰς κάμπους κι εἰς βουνὰ σκορποῦν, κι ὅπ' εἶναι ἀμπέλια
Μὲ τὰ καλάθια τὰ πλεχτὰ καὶ μὲ τὰ βατοκόπια [τρέχουν
Καὶ μὲ τραγούδια, μὲ χαρές, δταν ἀρχίζει ὁ τρύγος.
Ἀναταράζονται οἱ ἔρμιες, ἀχολογοῦν τὰ ἀμπέλια,
Λές κι ἀπὸ κάθε πέτρα δρθή, λές κι ἀπὸ κάθε βάτον
Ὀποῦ στὸ χόρτο σέρνεται, κόρης κορμὶ φυτρώνε.
Πράσινη ἀπλώνεται ἡ φυτειὰ κι οἱ φάγες μεστωμένες
Μαῦρες καὶ κίτρινες, ξανθιές, μαυρολογοῦν, γυαλίζουν
Στὴν πρώτη ἀκτίδα τοῦ ζεστοῦ τοῦ ἥλιου ὅπ' ἀνατέλλει,

Σὰν μαῦρα μάτια, σὰ χοντρὰ κλωνιὰ μαργαριτάρια.
Οἱ βέργες οἱ καμαρωτὲς λαμποκοποῦν κι ἔκεινες.
Κι οἱ περογλιὲς ξαπλώνονται στὰ δίπλατα κρεβράτια
Καὶ στὴν πυκνή τους χλωρασιὰ καὶ στὸν βαθὺ τους ἵσκιο
Τὴν ἴδωμένην ἀργιτιὰ δροσίζουν, ἀνασαίνουν.
Τὴν ἀργατιὰ ποὺ δλημερὶς δλο τρυγάει κι ἀπλώνει,
Τὴν ἀργατιὰ ποὺ λαχταρᾶ πότε νὰ πέσῃ δ ἥλιος
Πότε νὰ ἰσκιώσουν τὰ φιξά νὰ δροσερέψῃ δ κάμπος.
Νάτος δ ἥλιος ποὺ ἔπεσε καὶ πάει νὰ βασιλέψῃ,
Νάτα ποὺ ἰσκιώσαν τὰ φιξά, καὶ δροσερεύει δ κάμπος.
“Ο ἥλιος χάθη δλότελα καὶ τὰ βουνὰ σουρπῶσαν.
Θόλωσαν τ' ἀνοιχτὰ νεφὰ κι ἀπάνω βγῆκαν τ' ἀστρα
Διπλὰ ἀνασαίν' ἦ ἀργατιὰ κι ἀπαρατάει τὸ ἔργο,
Κι ἔκει ποὺ κληματόβεργες κι ἀπὸ παλιούρια φράγτες
Καλύβι δλόρθο πλέκουνε, δεῖπνον ἀπλὸν κυκλώνουν
Καὶ τὸν ἀπλὸ τὸ δεῖπνο τους φωτάει θαυμὸ λυχνάρι.
“Υστερα εἰς κάθε μιὰ φυτειά, κάθε δχτο, κάθε ἀμπέλι
Τρανές ἀνάβονται φωτιὲς μέσ' στ' ἀπλωτὸ σκοτάδι
“Ολόύρα δλόϋρ' ἀπ' τὶς φωτιὲς σταίνουν χορὸ οἱ κοπέλλες.
Στρώνονται χάμου οἱ γέροντες κι οἱ νιοί, κι ἀπὸ δλους ἔνας
Τοὺς συνοδεύει στὸ χορὸ μ' ἔνα ἀπαλὸ τραγούνδι
Καὶ μ' ἔνα λάλημα γλυκὸ γλυκὸ τοῦ ταμπουρᾶ του,
“Ως ποὺ τ' ἀστέρια τ' οὐδανοῦ τὸ μεσονύχτι δείχνουν.
Καὶ τότες οἱ χοροὶ χαλοῦν, σκορπᾶν οἱ δουλευτάδες,
Στρώνουν γιὰ στρώματα κλαδιὰ κι ἀποσταμένοι γέροντες,
Κ' ἔκει ποὺ σβύνουν οἱ φωτιές, ἔρμες, ἀνάρια ἀνάρια,
Τὸ νυχτοπούλι τ' ἀγρυπνο γλυκὰ τοὺς νανουρίζει,
“Ως ποὺ νὰ σκάση δ αὐγερινὸς ποὺ θὰ ξυπνήσουν πάλι,
Πάλι στὸ ἔργο τους νὰ μποῦν, στὸ ζηλεμένον τρύγο.

K. Κρηστάλλης

ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ ΑΠ' ΤΟ ΧΩΡΙΟ

I. ΨΩΜΩΣΑΝ ΟΙ ΚΑΡΤΠΟΙ

Ο ήλιος ἀπλώνει τὶς καιφτερὲς ἀχτίδες του, σὰ πνιγηρὰ δίχτια καὶ τὰ κρατεῖ ὅλα ναρκωμένα ἀπὸ τὸ φλογερὸ πέρασμά του. Ἀπὸ παντοῦ ἀναδίδεται μιὰ λάβρα ποὺ σὲ χτυπάει πύρινη στὰ μοῦτρα. Ὡς κι οἵ πέτρες ἀκόμα καῖνε.

Ἡ φύση γύρω εἶναι χαύνη σὰν ὑπνωτισμένη. Μόνο ὁ τζίτζικας ἀκούγεται, κι ἔσσο ἡ πύρα δυναμώνει, τόσο τὸ μονότονο τραγούδι του γίνεται ἐπίμονο καὶ ζωηρό, π' ἀχολογάει ὅλος ὁ τόπος.

Ἐφτασε τὸ Καλοκαίρι.

Τὰ γεννήματα γίνηκαν, πῆραν ψωμί, ψήθηκαν καλὰ τὰ στάχυα του, ποὺ καρπισμένα γέρονταν στὴ γῆ. Τὸ ἀπόγιομα, ποὺ σηκώνεται δροσερὸς μαΐστρος, κουνιόνται ἀνάλαφρα πέρα δῶθε καὶ οἱ κανονικὲς ἀφαδαριές τους μοιάζουν μὲ ουθμικοὺς κυματισμούς. Ἀπὸ παντοῦ ἀναδίνεται ἔνας ζωηρὸς ψίθυρος : ἡ σπαρτιὰ μὲ μιὰ φωνὴ καὶ μὲ μιὰ κίνηση λέει τὸ τραγούδι τῆς ζωῆς τῆς αἰώνιας κι ἀκατάλυτης . . .

Κι ὅσο βραδιάζει, ὅλα σαλεύουν καὶ ἀναδεύονται πιὸ λέφτερα, ἀπαλλαγμένα ἀπὸ τὸ πύρινο ἀγκάλιασμα.

Σὲ ὅλα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ πηγαινοέρχονται τὰ φωτερὰ καὶ κάπου κάπου καὶ κάνας φοῦρνος στέλνει μακριὰ τὴ λάμψη του. Παντοῦ κάνονται ἔτοιμασίες, γιατὶ τὸ ταχιδὸ θάρχιδοντες τὸ θέρο. Ἡρθε ἡ στιγμὴ ἡ πιὸ γλυκιὰ γιὰ τοὺς γεωργούς, ποὺ θαπολάψουν τοὺς κόπους τους καὶ θὰ ξεπλερωθοῦν τὰ βάσανά τους κι ὅλοι τους, βαθιὰ συγκινημένη ἀπὸ τὴ γλυκαπαντοχή, δὲν μποροῦν νὰ κοιμηθοῦν.

II. ΧΕΙΡΕΣ ΧΕΡΟΒΟΛΑ

Τάστρια σβύνουν ἔνα ἔνα καὶ τὸ φεγγαρόφωτο τώρα πλιὰ ξαφανίστηκε δλότελα μπροστὰ στὸ φώτισμα τῆς χαραυγῆς ὅπως καταπίνεται τὸ φῶς ἐνοῦ κεριοῦ στὴ δυνατὴ λάμψη μιᾶς λάμ-

πας. Αὐτὴν τὴν ὥρα φτάσανε οἱ χωρικοὶ στὴν Περιφέρειὰ καὶ ἀπὸ χίλια δυὸ σοκάκια καὶ παραδρόμια, διαμοιραστήκανε στὴ σπαρτιά, ὁ καθένας στὸ δικό του χωράφι! Ξεφόρτωσαν τὰ μπαγάδια τους, κρέμασαν τὰ φαγόψωμα στὰ δέντρα καὶ σκέπασαν τὶς βαρέλες μὲ τὸ νερὸν γιὰ νὰ μὴν κύψη καὶ χλιάνη ἀπὸ τὴν κάψα, ἔδεσαν σὲ χερσιές τὰ ζά τους κι ἀπ' ἀρχίνησαν νὰ θερίζουν. Τὰ δρέπανα, τροχισμένα, κόβουν κόβουν ἀκόρταγα. "Ενα δυνατὸ τοίχιμο ἀκούγεται ποὺ φαίνεται πὸς βγαίνει ἀπὸ τὴν καλαμιὰ ποὺ μένει. "Ισως καὶ νάναι τὸ παράπονό της, γιατὶ τὴ χωρίζουν ἀπὸ τὸν καρπό, ποὺ ἔφτά μήνους τὸν κράτησε μέσα της καὶ τὸν ἔθρεψε, δύνοντάς του καὶ τὴν τελευταία σταλιὰ τῆς ζωῆς της καὶ τῆς δύναμής της . . .

Στὸ χωράφι τοῦ μπάρμα Φώτη οἱ χεριές (ὅσ' ἀστάχνα χρουμπουλιάζει μὲ μιὰ τὸ ζερβή χέρι καὶ τὰ κόβει τ' ἄλλο μὲ μιὰ δραπανιὰ) δένονται συνδυό·συντρεῖς καὶ γίνονται χερόβολα, ποιό, σωρωμένα τόπους τόπους, φτειάνουν τὶς χεροβολιές.

Μπροστὰ θερίζουν ἡ Χρυσάνθη, ἡ νύφη της κι ὁ Γιώργης καὶ παραπίσω ὁ Θοδωράκης, ἄλλος γιὸς τοῦ μπάρμπα Φώτη μικρότερος ἀπὸ τὸ Γιώργη καὶ τὴν Χρυσάνθη, ἀγκαλιάζει τὰ χερόβολα ὅπως τὸν ὀδηγάει ὁ πατέρας του. Παίρνει τὰ χερόβολα ἔνα καὶ τὰ σφίγγει ἀπάνω του καλοχτισμένα τόνα μὲ τ' ἄλλο σταυρωτά, ἔτσι ποὺ νὰ κρύβεται μέσα ὁ καρπὸς τ' ἀσταχοῦν γιὰ νὰ μὴν τοίβεται καὶ σκορπάῃ, τὰ φορτώνει καὶ τὰ πάει ἀπόνα μέρος σ' ἄλλο.

Οἱ λάκκες γιομίζουν ἀγκαλιές. "Οπως εἶναι δχτὸ δχτὸ πιθωμένες στὴ σειρά, ξεχωρίζουν σὰ μπουλουκάκια πρόβατα ποὺ βόσκουν ἀσάλευτα καὶ χωρίς κουδούνια.

Τόπο τόπο πισογυρίζει ὁ Θοδωράκης κι' ἀπανωταριάζοντας δυὸ δυὸ τὶς ἀγκαλιές, τὶς δένει μὲ τὰ καλοστριμένα βούρλινα δεματικὰ καὶ φτειάνει τὰ δεμάτια, ποὺ τὰ φορτώνει στ' ἄλλογα ὁ Δημήτρης καὶ τὰ κουβαλάει στ' ἄλώνι.

"Ολοι δουλεύουν, ἰδρώνουν καὶ μοχτᾶν: Κανένας δὲ μένει ἀργός. Κι ὁ γέρος ἀκόμα βοηθάει. Μονάχα τσούζοντας ἡ κάψα τραβιέται στὸν ἵσκιο ἐνὸς πρίνου κι ἀγναντεύει μὲ συγκίνηση καὶ χρυφοχαρὰ τὰ παιδιά του.

Κοντεύει μεσημέρι κι ὁ ἥλιος φλογίζει. Οἱ ἐργατιὲς τραβιοῦνται στοὺς παχιόσκιους πρίνους, τρῶνε καὶ στερνὰ ξεκουράζονται ἡ κοιμοῦνται ὡς τ' ἀπόγευμα ποὺ δροσίζει. Τότε, ξαπο-

σταμένοι, ἀρχίζουν μὲν νέα διάθεση κι ὅρεξη τὴ δουλειά, ὡς τὸ βράδυ, ποὺ ἀπλώνει ἢ νύχτα τὰ μαῦρα φτερά της καὶ δὲ βλέπουν πλειὰ νὰ θερίσουν.

Κοιμήθηκαν στὸ ἄλωνια καὶ ἔακολούθησαν καὶ τὶς ἄλλες ἥμέρες νὰ θερίζουν, νὰ δένουν καὶ νὰ κουβαλοῦν. Κάπου κάπου, ἀμα ἦταν παραγινομένο τὸ γένημα, τὸ θέριζαν τὴ νύχνα μὲ τὸ φεγγάρι ἢ τὴν κονταυγὴ ποὺ λούρωνε καὶ δὲν τριβόταν ὁ καιρός του.

Δέκα ἥμέρες σὰν νὰ ζωντάνεψαν οἱ λάκκες καὶ ν' ἀπλώσανε μύρια χέρια . . .

Τὰ δεμάτια τὰ κουβάλησαν πλειὰ καὶ τὰ θυμώνιασαν γύρω γύρω στὸ ἄλωνια. Ἀλλα είναι ἀπλωμένα μέσα, λυτά, ἐνα ἐνα χερόβιολο, ἔτοιμα γιὰ ν' ἄλωνιστοῦν, ἀμα καλιαστοῦν οἱ βάρδιες, ὅμα σμίξουν οἱ βαλιμάδες τὸ ἄλογά τους καὶ γίνουν ὅμαδες.

Τώρα τὰ θερισμένα χωράφια γιομίσανε γιδοπρόβατα, ἀληθινὰ μπονλούκια, ποὺ βόσκουν ἀσταμάτηγα σεῖς καλαμιές κι ὅπως σεριανοῦν, πεζοῦλες ἀχολογοῦν, βουνόραχες, πλαγιοβούνια, χοῦνες καὶ λαγκαδιές ἀπ' τὸν ἥχο τῶν κουδουνιῶν . . .

K. Μαρίνης

Ο ΓΕΡΟΒΟΣΚΟΣ

Πόσα χρόνια πέρασα
Κι ἀσπρισα καὶ γέρασα
Πάνω στὰ ψηλώματα
Βόσκοντας τὰ πρόβατα !

Τὶς κορυφὲς ἐπάτιγσα
Καὶ νυχτοπερπάτησα
Καὶ σὲ δέντρα γέρικα
Εἶδα κι εἶδα ἀγερικά.

Σὲ ψηλὲς ἀνηφοριὲς
Σὰν κοτσύφη ἐχύθηκα,
Κι ἔπεσα σὲ θεματιὲς
Καὶ λαγοκοιμήθηκα.

Πάνω στὴ καπότα μου
—Φορεσιὰ καὶ στρῶμα μου—
Εἰδα ὅνείρατα, γυρτός,
Ξυπνητὸς καὶ κοιμιστός.

Σ' ἀποφάχη ἐσκάλωσα,
Μὲ τὸ λύκο ἐμάλωσα
Κι ἄναψα τρανές φωτιές
Σὲ τεράψηλες κορφές.

Εἰδα τὸ ἄστροι στὸ βουνὸ
Ποὺ τὸ λὲν αὐγερινὸ
Καὶ στὴν καθαρὴ βραδιὰ
Χόρτασα τὴν ξεστεριά.

Μύρμηγκα δὲ ζήμιωσα
Κι ἄνθωπο δὲ θύμωσα.
Πῆρα τὰ μικρὰ τὸ ἀρνιὰ
Σὰν παιδιὰ στὴν ἀγκαλιά.

Μιὰ ζωὴν ἐπέρασσα
Κι εἰπὸ δὲ Θεὸς καὶ γέρασα
Καὶ τὸ χιόνι τὸ πολὺ^ν
Μούπεσε στὴ κεφαλή.

Ἄγντε προβατάκια μου,
Περπατᾶτε, ἀρνάκια μου,
Πάμετε σιγὰ σιγὰ
Καὶ μᾶς πῆρεν ἥ βραδιά.

Z. Παπαντωνίου

Η ΘΑΛΑΣΣΑ

Από μικρός τὴν ἀγαποῦσα τὴν θάλασσα. Τὰ πρῶτα βῆματά μου νὰ εἰπῆς, στὸ νερὸ τὰ ἔκαμα. Τὸ πρῶτο μου παιγνίδι ἦταν ἔνα κουτὶ ἀπὸ λουμίνια μὲ ἔνα ξυλάκι δρόθὸ στὴ μέση γιὰ κατάρτι, μὲ δυὸ κλωστὲς γιὰ παλαμάρια, ἔνα φύλλο χαρτὶ γιὰ πανάκι καὶ μὲ τὴν πύρινη φαντασία μου ποὺ τὸ ἔκανε μπάρκο τρικούβερο. Πῆγα καὶ τὸ ἔροιξα στὴ θάλασσα μὲ καρδιοχύτη. "Αν θέλεις ἡμουν κι ἐγὼ ἔκει μέσα. Μόλις δύμως τὸ ἀπίθωσα καὶ βούλιαξε στὸν πάτο. Μὰ δὲν ἀργησα νὰ κάμω μεγαλύτερο ἀπὸ σανίδια. "Ο ταρσανὸς γιὰ τοῦτο ἦταν στὸ λιμανάκι τοῦ "Αίνικόλα. Τὸ ἔροιξα στὴ θάλασσα καὶ τὸ ἀκολούθησα κολυμπώντας ὡς τὴν ἐμπατὴ τοῦ λιμανιοῦ ποὺ τὸ πῆρε τὸ ρέμα μακριά. "Αργότερα ἔγινα πρῶτος στὸ κουπί, στὸ κολύμπι πρῶτος τὰ λέπια μοῦ ἔλειπαν.

—Μωρὲ γειά σου καὶ σὺ θὰ μᾶς ντροπιάσης ὅλους! ἔλεγαν οἱ γεροναῦτες, ὅταν μὲ ἔβλεπαν νὰ τσαλαβουτῶ σὰν δέλφινας.

"Ἐγὼ καμάρωνα καὶ πίστευα νὰ δεῖξω, προφητικὰ τὰ λόγια τους. Τὰ βιβλία — πήγαινα στὸ Σχολαρχεῖο θυμοῦμαι — τὰ ἔκλεισα γιὰ πάντα τίποτα δὲν ἔβρισκα μέσα νὰ συμφωνῇ μὲ τὸν πόθῳ μου. "Ενῶ ἔκεινα ποὺ είχα γύρω μου, ψυχωμένα κι ἄψυχα, μοῦ ἔλεγαν μύρια. Οἱ ναῦτες μὲ τὰ ἥλιοκαμένα τους πρόσωπα καὶ τὰ φανταχτὰ ροῦχα· οἱ γέροντες μὲ τὰ δίηγήματά τους· τὰ ξύλα μὲ τὴ χτυπητὴ κορμοστασιά, οἱ λυγερὲς μὲ τὰ τραγούδια τους:

"Ομορφος ποῦν ὑνεὶ ὁ γεμιτζῆς, ὅταν βραχῆ κι ἀλλάξῃ καὶ βάλη τὸ ἀσπρα ροῦχα του καὶ στὸ τιμόνι κάτση.

Τὸ ἀκούα ἀπὸ τὴν κούνια μου κι ἔλεγα πῶς ἦταν ἡ φωνὴ τοῦ νησιοῦ μας, ποὺ παρακινοῦσε τοὺς ἄντορες στὴ θαλασσινὴ ζωὴ. "Ελεγα κι ἐγὼ πότε νὺ γίνω γεμιτζῆς καὶ νὰ κάτσω θαλασσοβρεμένος στὸ τιμόνι. Θὰ γινόμουν δύμορφος τύτε, παλλήκαρος σωστός· θὰ μὲ καμάρωνε τὸ νησί. Ναὶ, τὴν ἀγαποῦσα τὴν θάλασσα! Τὴν ἔβλεπα νὰ ἀπλώνεται ἀπὸ τὸ ἀκρωτήρι ὡς

πέρα, πέρα μακριά, νὰ ζάνεται στὰ οὐρανοθέμελα σὰν ζαφειρένια πλάκα στρωτή, βουβή ποὺ πάσχιζα νὰ μάθω τὸ μυστικό της. Τὴν ἔβλεπα, ὡργισμένη ἄλλοτε νὰ δέρνη μὲ ἀφροὺς τ' ἀκρογιάλι, νὰ καβαλικεύῃ τὰ χάλιρι, νὰ σκαλώνῃ στὶς σπηλιές, νὰ βροντᾶ καὶ νὰ ἥχαί, λές καὶ ζητοῦσε νὰ φτάσῃ στὴν καρδιὰ τῆς γῆς γιὰ νὰ σβύσῃ τὶς φωτιές της. Κι ἔτρεχα μεθυσμένος νὰ παίξω μαζύ της, νὰ τὴν θυμάσω, νὰ τὴν ἀναγκάσω νὰ μὲ κυνηγήσῃ, νὰ νιώσω τὸν ἀφρό της ἀπάνω μου, ὅπως πειράζουμαι ἄλυσοδεμένα τ' ἀγρίμια. Καὶ ὅταν ἔβλεπα καράβι νὰ σηκώνῃ τὴν ἄγκυρα, νὰ βγαίνῃ ἀπὸ τὸ λιμάνι καὶ ν' ἀρμενίζῃ στ' ἀνοιχτά, ὅταν ἄκουα τὶς φωνὲς τῶν ναυτῶν, ἡ ψυχὴ μου πετοῦσε θλιβεό πουλάκι ἀπάνω του. Τὰ σταχτόμαυρα πανιά, τὰ διλοφούσκωτα σχοινιά τὰ κοντυλογραμμένα, τὰ πόμολα ποὺ ἀφηναν φωτεινὴ γραμμὴ ψηλὰ μὲ ἐκραζαν νὰ πάω μαζί τους, μοῦ ἔταζαν ἄλλους τόπους, ἀνθρώπους ἄλλους, πλούτη, χαρές. Καὶ νυχτοήμερα ἡ ψυχὴ μου κατάντησε ἄλλον πόθο νὰ μὴν ἔχῃ παρὰ τὸ ταξίδι. Ἀκόμη καὶ τὴν ὥρα ποὺ ἔρχόταν πικρὸ χαμπέρι στὸ νησὶ καὶ ὁ πνιγμὸς πλάκων τὶς ψυχὲς ὅλων καὶ χυνόταν βουβή ἡ θλίψη ἀπὸ τὰ ζαρωμένα μέτωπα ὡς τ' ἄψυχα λιθάρια τῆς ἀκρογιαλῖτς· ὅταν ἔβλεπα τὰ δρφανόπαιδα στοὺς δρόμους καὶ τὶς γυναῖκες μαυροφόρες, ἀπαρηγόρητες τὶς ἀρραβωνιαστικιές, ὅταν ἄκουγα νὰ διηγοῦνται, ναυαγοὶ τὸ μαρτύριό τους, πεῖσμα μὲ ἔπιανε ποὺ δὲν ἴμουν καὶ γῶ μέσα· πεῖσμα καὶ σύγκρου μαζί.

Δὲν κρατήθηκα περισσότερο. Ἔλειπε ὁ πατέρας μὲ τὴν σκούνσα στὸ ταξίδι. Μίσενε καὶ ὁ καπετάνιος Καλιγέρης ὁ θεῖος μου γιὰ τὴν Μαύρη θάλασσα. Τοῦ ἔπεισα στὸ λαιμό τὸν παρακάλεσε κι ἡ μάνα μου ἀπὸ φόβο μὴν ἀρρωστήσω μὲ πῆρε μαζί του.

— Θὰ σὲ πάρω, μοῦ λέει, μὰ θὰ δουλέψης. Τὸ καράβι θέλει δουλειά. Δὲν εἶναι ψαρότρατα νάζης φαΐ καὶ ύπνο.

Τὸν φοβόμουνα πάντα τὸ θεῖο μου. Ἡταν ἄγριος καὶ κακὸς σὲ μένα, ὅπως καὶ στοὺς ναῦτες του. Κάλλιο σκλάβος στ' Ἀλιτζέρι παρὰ μὲ τὸ Καλλιγέρη, ἔλεγαν γιὰ νὰ δείξουν τὴν ἀπονιά του. Ὁ, τι παστὸ παλιοκρέατο, μουχλιασμένος μπακαλάσις, ἀλεύδι πικρό, σκουληκιασμένη γαλέτα, τυρὶ — τεμπεσύρι, στὴν ἀποθήκη τοῦ Καλλιγέρη βρισκότανε. Κι ὁ λόγος του

πάντα προσταγή, ἀγριοβλαστήμια καὶ βρισίδι. Μόνον ἀπελπι-
σμένοι πήγαιναν στὴ δούλεψή του. Μὰ ὁ μαγνήτης ποὺ ἔσερνε
τὴ ψυχή μου ἔκαμε νὰ τὰ λησμονήσω ὅλα. Νὰ πατήσω μιὰ στὴ
κουβέρτα, ἔλεγα, καὶ δουλειὰ ὅση θέσ.

Ἄληθινὰ φίχτηκα στὴ δουλειὰ μὲ τὰ μοῦτρα. Ἐκαμα παιγ-
νίδι τὶς ἀνεμόσκαλες. Ὅσο ψηλότερα ἡ δουλειά, τόσο πρόθυμος
ἔγώ. Μπορεῖ ὁ θεῖος μου νὰ ἥθελε νὰ παιδευτῶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ
γιὰ νὰ μετανοιώσω. Ἀπὸ τὴ πλύση τῆς κουβέρτας στὸ ξύσιμο
ἀπὸ τὸ φάψιμο τῶν πανιῶν, στῶν σχοινιῶν τὸ πλέξιμο, ἀπὸ τὸ
λύσιμο τῶν ἀρμένων στὸ δέσιμο. Τώρα στὴν τρόμπα τώρα
στὸν ἀργάτη· φόρτωμα-ξεφόρτωμα, καλαφάτισμα, χωραμάτισμα
πρῶτος ἔγώ. Πρῶτος; Πρῶτος τί μ' ἔμελλε; Μοῦ ἔφτανε πῶς
ἀνέβαινα ψηλὰ στὴ σταύρωση κι ἔβλεπα κάτω τὴ θάλασσα νὰ
σχίζεται καὶ νὰ πισωδούμῃ ὑποταχτική μου. Τὸν ἄλλον κόσμο,
τοὺς στεριανούς, μὲ θλίψη τοὺς ἔβλεπα.

— Ψέ! . . . ἔλεγα μὲ περιφρόνηση. Ζοῦνε τάχα κι ἐκεῖ-
νοι! . . . Ἀπάνω στὸ μεθύσι μου ἀκούω τὴ φωνὴ τοῦ καπετά-
νιου νὰ βροντᾶ δίπλα μου:

— Μάϊνα πανιά! . . . Μάϊνα καὶ στίγγα πανιά!

Τρόμαξα καὶ τρέχω πίσω ἀπὸ τοὺς ναῦτες. Πηδοῦν ἐκεῖ-
νοι στεὺς φλόκους κοντὰ γώ. Σκαρφαλώνουν στὶς σταύρωσες
ἀπάνω καὶ γώ. Σὲ πέντε λεπτά τὸ μπάρκο μένει ξυλάρμενο. Μὰ
δι καπετάνιος δὲν ἔπαινε νὰ φωνάζῃ, νὰ βρίζῃ καὶ νὰ βλαστημά.
Τὸν κοιτάζω, ἀνάθεμα καὶ κατάλαβα τί ἔλεγε.

— Μωρὲ τί τρέχει; ωράτω τὸ διπλανό μου, ἐκεῖ ποὺ δέναμε
τὸ παπαφίγγο.

— Η τρόμπα, δὲ βλέπεις; Ο σίφουνας!

Σίφουνας! ἔφριξα. Ἀκουστὰ εἶχα τὰ θάματά του· πῶς σα-
ρώνει ὅτι λάχει στὸ διάβα του· σχίζει πανιά, φίγνει κατάρτια,
γονατίζει πλεούμενα. Τώρα τὸν ἔβλεπα μὲ τὰ μάτια μου. Δὲν
ήταν ἔνας, ήταν τρεῖς· τέσσερες. Οἱ δύο κατὰ τὸ Βατούμ· οἱ ἄλ-
λοι δίπλα στ' ἀνοιχτά. Κι ἐμπρός μας ὁ Καύκασος σκουντού-
φλης ἔδειχνε τὰ χαλαλόφρακτα περιγιάλια του. Ο οὐρανὸς συ-
γγεφοσκεπασμένος, ἡ θάλασσα μαυριδερὴ μ' ἔνα ἐλαφρὸ τρέ-
μουλο, σὰ νὰ εἴχε ἀνατριχίλα. Πρῶτη φορὰ ποὺ εἶδα φοβι-
σμένη τὴ φιλενάδα μου.

Ο ἔνας σίφουνας λιγνός, καμαρωτὸς σὰν προβοσκίδα ἔλε-

φαντα, κρεμόταν στὰ νερά μαῦρος κι ἀκίνητος. Ὁ ἄλλος χοντρός, δλόϊσος, κόπηκε ἀξαφνα στὴ μέση σὰν καπνοκολῶνα, σκόρπισε ἡ βάση του καὶ ἀπόμεινε γλωσσίδι, κρεμασμένο ἀπὸ τὰ σύγνεφα. Εἰδα τὰ τεντώνη τὸ λαιμό του ἐδῶ κι ἔκει, νὰ κινῆ τὶς φοῦντες του σὰν φιδόγλωσσες, λὲς καὶ ζητοῦσε κάτι στὰ νερά κι ἔξαφνα νὰ κουλουριάζεται καὶ νὰ φωλιάζῃ στὰ σύσκοτα. Ὁ τρίτος ὅμως σταχτόμαυρος, σὰν κορμὸς λεύκας, ἀφοῦ φούφηξε καὶ πρίστηκε καλά, δραμπαλίστη καὶ βάδισε καταπάνου μας.

— Κάτου μωρέ ! ἀκούω φωνὴ ἀπὸ τὸ κάσαρο.

Γυρίζω· οἱ ναῦτες είχαν κατεβῆ. Ἐγὼ ἀγκαλιασμένος καλὰ στὸν κορζέτο ξεχάστηκα κοιτάζοντας τὸ θάμα. Γλύτρησα δίπλα στὸν καπετάνιο. Τὸν βλέπω μὲ μάτια γονδωμένα νὰ κοιτάζῃ τὸ στοιχεῖο. Στὸ δεὶς χέρι κρατοῦσε ἔνα μαυρομάνικο λάζο κι ἔστεκε πίσω στὸ πρυμνιό κατάρτι, σὰ νὰ τὸ ἔβανε μετεριζει. Κοντὰ δὲ ναύκληρος γέμιζε βιαστικὰ τὸ σκουριασμένο τρομπόνι καὶ γύρω οἱ ναῦτες κοίταζαν πότε τὸν οὐρανό, πότε τὴν θάλασσα, κεωμένοι.

Οἱ σίφουνας ὁστόσο πλάκωνε φτεροπόδαρος, φουφώντας τὸ νερὸ καὶ τινάζοντάς το στὸν οὐρανό, μαύρη καταχνιὰ κι ἀντάρα. Τώρα ἔλεγες θὰ μᾶς γδύσῃ τὸ καράβι ἢ θὰ τὸ σηκώσῃ σύσκαρμο ψηλά. Ἔτσι ἔφτασε δύο δργυνὲς μακριά μας. Ἔφεγγε δλοστρόγγυλος, ξανθοπράσινος, σὰν καπνισμένο κρύσταλλο καὶ μέσα του ἀνεβοκατέβαινε τὸ ἔμβιολο, λὲς καὶ ἥθελε νὰ σβύσῃ μεγάλη πυρκαγιὰ στὰ ἐπουράνια,

— Βάρα ! προστάζει δ καπετάνισς.

Ο ναύκληρος ἀδειάζει ἀπάνω του τὸ τρομπόνι. Παλιόκαρφα, μολύβια, στουπιά, δλα χώνεψαν στὰ πλευρά του. Φάνηκε νὰ τρεμουλιάζῃ καὶ σταμάτησε. Δοκίμασε πάλι νὰ κινηθῇ, ἔκανε δυὸ κλωθογυρίσματα στὸν τόπο καὶ στάθηκε πάλι σμίγοντας τὴν θάλασσα μὲ τὸν οὐρανό.

— Δὲν κάναμε τίποτα· εἶπε πικραμένος δ καπετάνιος στὸ ναύκληρο

— Τὸ βλέπω κι ἔγώ. Κάνε τὴ πεντάλφα, καπετάνιε, καὶ τὸ κρῖμα τὸ πάιρω.

— Θεέ μου ἡμαρτον· ψιθύρισεν ἀποφασισικὰ ἔκεινος κάνοντας τὸ σταυρό του.

Καὶ μὲ τὸ λάζο χάραξε μιὰ πεντάλφα ἀπάνω στὸ κατάρτι
καὶ εἰπε τρεῖς φορές :

—Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν
καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος. Καὶ κάρφωσε τὸ μαχαίρι στὴ μέση τῆς
πεντάλφας, σὰν νὰ τὸ κάρφωνε στὰ σπλάχνα τοῦ θεριοῦ.

Βρόντος ἀκούστηκε, λέσ κι ἔσκασε κανόνι καὶ μέγα κῦμα
κύλισε ἀπάνω στὸ κατάστρωμα. Σύγκαιδα ὁ Καύκασος ἀστραψε
καὶ βρυχήθη τρανολάλητα, δρόλαπας ἔξεσπασε κι ἡ θάλασσα
ἡ φοβισμένη ἀφρισε τώρα καὶ μάνιασε ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τοῦ
πόντου.

—Ἔσα πανιά ! πρόσταξε ὁ καπετάνιος γοργά. Τις γάμπιες !
τοὺς φλόκοάς ! τὰ τρέγα ! . . . Κατσάρετε τὶς σκότες !

—Ανοίξαμε τὰ πάνια, καὶ τὸ μπάρκο ἔπιασε πάλι τὴ
γραμμή του.

A. Καρκαβίτας

ΣΟΥΡΟΥΠΟ ΣΤΟ ΚΑΜΠΟ

Σιγοβραδυάζει στὸν πλαιτὸν τῆς ἀργατιᾶς τὸν κάμπο
κι ἔνα ξαπόσταμα σκορπάει τὸ σύνθαμπο, ὅπως πέφτει.
Παίρνει τὰ σύνεργα ὁ σκαφτιάς στὸν ὅμο γιὰ νὰ φύγη,
ὁ κλαδευτής ξερὰ κλιφιά φορτώνει στὸ μουλάρι,
ὅ πιστικός τὰ πράματα σουράει νὰ μαζωχτοῦνε,
καὶ τὸ σκυλὶ ποὺ ὀλημερὶς ἀβάρετα ἀλυχτοῦσε,
βουβάθηκε μὲ τὴν οὐρὰ οιγμένη ἀκολουθάει
τὴν ἀργατιὰ ποὺ ξεκινᾶ καὶ στὸ χωριό γυρίζει
. . . Μήτε φωνή, μηδὲ λαλιά. Μεσ' τὰ κλαφιὰ κρυμμένα
σωπαίνουνε, προσμένοντας τὸν ὕπνο, τὰ πουλιά.
Προσεχτικὰ καὶ τὸ νερὸ στὶς νιές βραγιές κυλάει,
στοὺς κάμπους κοντοστέκεται κι ἀπὲ μὲ βιὰ περγάει.
Ἄργο, ἀπαλὸ κι ἀνάλαφρο τὸ βράδυ κατεβαίνει.
Τὸ πνέμα ἀνακλαδίλεται, σφαγίζονται τὰ χείλια,

Τοῦ δουλευτῆ τὸ πάτημα μουγγὰ τὸ χῶμα πνίγει,
τ' ἀλλαφροῖσκιωτο σκυλὶ μὴν τύχῃ καὶ γαυγίση
κι ἡ ἀψεγάδιαστη σιωπὴ σὰν τὸ γυαλὶ φαγίσῃ . . .

K. Δίπλα—Μαλάμο ν

ΜΠΟΥΝΑΤΣΑ

Hλιοκαμένα στὸ γιαλὸ ψαρεύουν
μὲν ἀραιδιὲς καὶ καλάμια ἀρματωμένα
χαρούμενα παιδιὰ καὶ ἄλλι βθεμένα
παλεύουν, ἡ πηδοῦν, ἄλλα χορεύουν,

δολώματα παρέκει ἄλλα γυρεύουν,
λάκκο ἄλλα σκάφτουν στὰ οηχὰ σκυμμένα,
μπαρμπούνια νάμπουν χρυσοαιματωμένα
βοσκὴ ναβροῦν Μιδιές, ποὺ τὰ μαγεύουν.

Νάτα, ἀνθίζουν λευκὰ τὰ σκαλιστήρια
τῶν μπαρμπούνιῶν, ποὺ τσιμποῦνε μὲ μύρια
σκιρτήματα καὶ πιάγουνται ὅλο χάρη.

Μὰ ὅλο θυμὸ τ' ἀγόρια, σὰ φρεσκάρει,
τραβοῦν πίσω ἀπ' τὸ βράχο τοῦ «Ἐρημίτη»,
τὶς ὀρμαθιές τους φέροντας στὸ σπίτι.

A. Μαμμέλης

ΚΑΤΑΔΙΚΟΣ (“Απόσπασμα α’”)

Hταν Μάρτης. Τὸ Μεσημέρι εἶχε περάσει ἀπὸ δύο ὥρες
κι ὁ ἥλιος ἔφεγγε λαμπρὸς καὶ καυτερὸς ἀκόμη μέσα στὸν κα-
θαρογάλανο οὐρανό, δπου κάποια σύννεφα καὶ ἄσπρα σταχτιὰ

ἀνάλαφρα ἔταξίδευαν. "Ολοι οἱ χωριάτες ἦσαν στὸν κάμπο· ἐδού-
λευαν παντοῦ στὰ χωράφια: ἔσκαψαν τὴν γῆ, ξερίζωναν τὸ πρά-
σινο χόρτο, ἐσπεργναν τὴν ὄψιμιὰ καί, κείνην τὴν ὥρα μάλιστα,
ἡ ἐργασία ἦταν σ' ὅλην τὴν ἀναιψή της, σὰ νὰ βιαζόταν καθένας
ἔκεινο τὸ ἀπομεσήμερο ἢ νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργο του ἢ ν' ἀφήσῃ
λιγότερη δουλειὰ γιὰ τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ ἔμερε.

Κι ὁ Γιώργης Ἀράθυμος ἐπιστατοῦσε τ' ὅργωμα τοῦ χωρα-
φιοῦ του. Είχε δουλέψει κι ὁ ἔδιος ὅλη μέρα κι ἐκαθόταν τώρα
δίπλα στὴ μικρὴ πόρτα τοῦ ἀχυρένιου καλυβιοῦ του, ἀπάνου σ'
ἔνα χοντρὸ μακρὸν ἔύλο, στὸν ἵσκιο πώροιχνε τὸ ἔδιο τὸ καλύβι.
"Ηταν ἔνας ἄντρας σαραντάρης, μέτριος στὸ νάστημα καὶ λι-
γνός, μὲ γαλάζια μάτια, μὲ ἔναν θὰ μακριὰ μουστάκια ποὺ τοῦ πέ-
φταν ὡς τὸ λαιμό, μὲ ἀξύοιστα γένια. Ἐφοροῦσε μιὰ ψάθα στὸ
κεφάλι, είχε φιχτὴ τῇ ζακέτα του πάνω στὶς πλάτες, ἦταν ξυπό-
λυτος κι ἔκαπνιζε ἔνα χοντρὸ τσιγάρο. "Ενας ἀσκημος σκύλος
μανδρος κι ἀσπρος ἦταν κουλουριασμένος στὰ πόδια του.

Μπροστά του ἀπλωνόταν τὸ μεγάλο χωράφι του, ἵσιο ὅλο,
ἡμερωμένο, μὲ καρποφόρα τριγύρω καὶ μὲ μιὰ μεγάλη συκιὰ
σιμὰ στὸ καλύβι κι ὁ Ἀράθυμος ὅλο καπνίζοντας τὸ χοντρό του
τσιγάρο, ἔκαμάρωνε τὴ γῆ του κι ἐλογάριαζε μὲ τὸ νοῦ του τὰ
γενήματα ποὺ θὰ συνέμπαζε ἀπὸ τὸ σπόρο.

«Τουρκόγιαννε», ἐφώναζε μ' ἔνα χαμόγελο, «οἵ δουλειὲς δὲ
σώνονται ποτέ δ ἄνθρωπος σώνεται . . . Καὶ τὰ ζά του! . . .
Μὴ τὰ βιάζης».

«Θὰ σκολάσουμε σὲ λίγο», τοῦ ἀπήντησε μιὰ δυνατὴ φωνὴ
ἀπὸ τὸ χωράφι. «Ἄάχ, Περδίκη, ἀάχ!».

"Ηταν ἡ φωνὴ τοῦ Τουρκόγιαννου ποὺ ἔλετριζε καὶ ποὺ μὲ
τὸ παραξενό φωνατό του βίᾳς τὰ ζῶα ν' ἀνασύρουν τὸ βαρὺ
τὸ σβῖλο. Καὶ τὰ δυὸ θεώρατα ζωντανά, κόκκινο τὸ ἔνα καὶ
μαῦρο γυαλιστερὸ τὸ ἄλλο, ἔσκυψαν κάτου ἀπὸ τὸ βαρὺ ζυγὸ
τὸ κεφάλι τους ὡς τὴ γῆ, είχαν ἀκουμπήσει τὸ ἔνα ἀπάνου στ'
ἄλλο, καὶ μιὰ στιγμὴ ἔμεναν τώρα σταματημένα, φίχνοντας μὲ
δύναμη ὅλο τὸ βάρος τοῦ μεγάλου κορμοῦ τους στὰ ἐμπόρια,
στέκοντας δρθὰ στὰ τρία πόδια κι ἔτοιμα μὲ τὸ τέσαρτο νὰ προ-
χωρήσουν, ὅταν δ σβῖλος θὰ ἔκειλούσε καὶ τὰ μούσκουλά
τους, πούχαν φουσκώσει, ἔδειχναν πὼς ἔκεινη τὴ στιγμὴ ἔβαζαν
ὅλι τὰ δυνατά τους: καὶ καθαυτὸ τὴ στιγμὴ ποὺ δ Τουρκόγιαν-
νος είχε φωνάξει, ἔκαμαν μιὰ τελευταία προσπάθεια, ἐμούτρι-
Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα Εἰρ. Δημητρακοπούλου καὶ

σαν ἔξαφνα πρὸς τὰ ἐμπρός, ἔκαμαν δυὸς - τρία βιαστικὰ πηδήματα σὰν νάθελαν νὰ πέσουν, συρρένα ἀπὸ τὴν ἴδια τους τὴν δύναμη, ἐνῶ τὸ γυνὶ δύσις του; ἀνιπέτεις μέσα ἀπὸ τὴν βάθη τῆς γῆς ἔνα χρυντρό, γυαλιστερό, μαῦρο σβῶλο, γεμάτον ἄσπρες οὔζες ἄγριου χρότου, κι ἐστάθηκαν τέλος τὸ γυνὶ ἔλαυψε· καὶ σὲ μιὰ στιγμὴ τὰ ζῶα ἀναστηλώθηκαν πάλι γιὰ μιὰ καινούργια προσπάθεια.

Πίσω τους δὲ Τουρκόγιαννος, σκευρωμένος πρὸς τὴν δεξιὰ μεριά, κρατοῦσε μὲ τὰ δυό του χέρια τὴν χειρολάβα καὶ μὲ τὰ δάκτυλά του τὰ δυὸς σκοινιὰ ποὺ ἔρχονταν ἀπὸ τὰ κέρατα τῶν βωδιῶν ἔνα σὲ κάθε χέρι, κρατῶντας μὲ τὸ ζερβί τὴν βουκέντρα, ἔνα μακρὸν ραβδὶ μ' ἔνα καρφὶ στὴν κορφή του. Καὶ πότε ἐπλάκωνε μὲ δύναμη τὴν χειρολάβα, πότε τὴν ἀνεσήκωνε μὲ τὰ δυὸς χέρια, πότε τὴν ἀφήνε γιὰ νὰ δόηγήσῃ ἢ νὰ κεντήσῃ τὰ ζῶα καὶ μὲ τὴ φωνὴ τὰ ἐπαινοῦσε, τὰ πιραικινοῦσε στὸ βαρύ τους ἔργο, τὸν φώναζε τὰ δύνατά τους. Περδίκη ἔλεγαν τόνα, γιατὶ ἦταν κόκκινο, Παρασκευά τ' ἄλλο γιατὶ εἶχε γεννηθῆ μέρα Ημαρασκευή.

*Ηταν κι ὁ Τουρκόγιαννος σαραντάρης. Μαυριδερός, λιγνὸς κι ἔκεινος, ὅχι ψηλός, μὲ μάτια μικρά, μαῦρα σὰν ἀποκομημένα λιγάκι, μὲ μαῦρο μουστάκι καὶ ἀριὰ γένια, μὲ μακριὰ μαλλιά, ποὺ τοῦ κατέβαιναν σὰν φυτῆλια στὸν τράχηλο· καὶ τὸ μακρουλό του πρόσωπο μολογοῦσε τὴ γαλήνη τῆς ψυχῆς του καὶ τῆς καρδιᾶς του τὴν καλοσύνη. Ἐφοροῦσε μάρο ἔνα πουκάμισο ἀνοιχτὸ τόσο ποὺ ἀφήνε νὰ φαίνεται ὅλο τὸ τριχωτό του στῆθος κι ἔνα παλιὸ πολυμπαλωμένο βρακί, ἀνασκονμπωμένο ὡς τὰ γόνατα· εἶχε κι αὐτὸς ψάθια στὸ κεφάλι καὶ τὰ πόδια του ἥσαν γυμνά.

«Γειά σου, Παρασκευά, νταΐ μου!» ἐφώναζε. «Αάχ!» ἐνῶ ἐπλάκωνε τὴν χειρολάβα κι ἐβυθίζόταν ἔτσι τὸ γυνὶ μέσα στὴ γῆ. Καὶ τὰ ζῶα ἵσαναρχίζοντας τὴν προσπάθειά τους, ἀνασάλεψαν ἔναν ἄλλο σβῶλο ποὺ ἦταν παρέτοιμος τώρα νὰ ἀναπεταχῆ.

Ἐκοίταξε πίσω του. «Ενα παιδί ὀχτὼ χρόνων τὸν ἀκολουθοῦσε γιὰ νὰ φίγη σπειρὶ-σπειρὶ τὸ ἀρατοσίτι σ' αὐλάκι ποὺ ἔσκαφτε τ' ἄροτρο καὶ κείνη τὴ στιγμὴ τὸ παιδί εἶχε ἀφαιρεθῆ κι εἶχε σταματήσει, κοιτάζοντας κάποιο πούλι πούχε πετάξει σιμά του. Κι ὁ Τουρκόγιαννος τοῦπε: «Προβάτει, Θανασούλη· μὴν ξελωλαίνης!». — Κι ἐφώναζε μὲ κάποια ἀνησυχία, κοιτάζοντας

πλιό πίσω έναν ἄντρα καὶ μιὰ γυναικα, ποὺ μὲ τὶς ἀξίνες τους βιαστικά ἔχτυποῦσαν, ἔσπαναν κι ἔτριβαν τοὺς σβώλους καὶ σκύ-
βοντας ἔδιάλεγαν τὶς φίλες: — «Μὴν ξεμένετε τόσο πίσω! καὶ
σιοβολᾶτε καλὰ τὸ χωράφι γιὰ νὰ χωματίση τὰ σβωλάρια πνί-
γουν τὸ φυτό!»

(Απόσπασμα β')

Κι ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τοῦ Ἀράθυμου πόλεγε στὸν Τουρκό-
γιαννο: «Λύσε! Εἶναι ἀργά!»

Τὰ ζῶα είχαν φτάσει σιμὰ στὴ σούδα τοῦ χωραφιοῦ, ποὺ
ἡταν λογγιασμένο ἀπὸ τὶς πυκνὲς βασινίες κι ἀπὸ ἄλλα ἄγοια
χαυόδεντρα κι ἔπρεπε τώρια νὰ γυρίσουν γιὰ νὰ ξυναρχίσουν
ἔνα καινούργιο δρόμο· μὰ ἡ ὥρα δὲν τὸ συγχωροῦσε. Κι ὁ
Τουρκόγιαννος, ὑπικούντας στὴν προσταγὴ τοῦ νοικούψη, ἔμ-
πηξε τὸ γυνὶ ὃσο βαθύτερα μποροῦσε μέσα στὸ χῶμα, ἐτράβηξε
μὲ δύναμη τὰ σκοινιὰ κι ἐσταμάτησε ἔτσι τὰ δυὸ ζῶα κι εὐτὺς
ἐκαμε τὸ σταυρό του. Ἐπειτα πῆρε μιὰ βαθειὰν ἀνάσα, ἐκοὶ
ταξεὶ μὲ συμπάθεια τὰ δυὸ καματερὰ ποὺ ἡταν ἰδρωμένα πολὺ^γ
κι ἔπαιρναν γοργὰ τὴ πνοή τους, τοὺς χαμογέλασε γι τὸ
δλόγυνο του τὸ βλέμμα θωράντις τὸ ἔργο τῆς ἡμέρας. Ἡ καλ-
λιεργημένη γῆς ἡταν κατάμαυρη ὅλη κι ἵσια, κι ἔλαιυπε. Τῆς κα-
καιμογελοῦσε καὶ κεινῆς. Ἐπῆρε ἔπειτα ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ παιδιοῦ
τὴ σακκούλη μὲ τὴ σποδά, τὴν ἔδεσε σφιχτά, τοῦ τὴν ξανάδωκε
γιὰ νὰ τὴν πάγι στὸ καλύβι, κι ἀρχισε ἀμέσως νὰ λύνῃ τὸ ζευ-
γάρι, ἐνῷ ὁ Πέτρος κι ἡ Μαργαρίτα, σιωπηλοί, ὅλο καὶ τὸν
ζύγωναν, χυπῶντας μὲ τὶς ἀξίνες τοὺς ὑστερούσες σβώλους ποῦχε
ἀνακατέφει τ' ἀλέτρι.

Καὶ τὰ ζῶα, ἀφοῦ τὰ ἔλυσε, ξεκίνησαν μοναχά τους βαριά-
βαριά, τόνα κατόπι στ' ἄλλο πρὸς τὴν καλύβα καὶ δὲν σταμάτη-
σαν παρὰ στὸ συνηθισμένο τους δέντρο. Κι ἐκεῖ ὁ Τουρκόγιαν-
νος, πὼν τάχει ἀκολουθήσει, τάδεσε τόνα σιμὰ στ' ἄλλο. Εἶχαν
ἡσυχάσει τώρα κι ἐπερρίμεναν τὴ βριδικὴ τροφή τους. Καὶ τὸ
μαῦρο βῦδι, ὁ Παρασκευάς, ἔβαλε τὸ μεγάλο κεφάλι του πάνου
στὸν τράχηλο τοῦ ἄλλου καὶ τὸ καθένα τους ἔβαλε ἔνα βροντερὸ
μουγγαλητό, ποὺ ἀντήχησε πέρα σ' ὅλες τὶς οάχες κι ὥς τὴν θά-
λασσα. Κι ὁ Τουρκόγιαννος τοὺς ἔφερε τροφὴ στὴν ἀγκαλιά του,

ξανάκανε τὸ σταυρό του κι ἦρθε καὶ κάθισε σιμὰ στὸν Ἀράθυμο εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸ ἔργο τῆς ἡμέρας.

Αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἔφτασαν σιμά του κι ὁ Πέτρος μὲ τὴ Μαργαρίτα, ποῦχαν ἀποτελειώσει ὅς τόσο τὴ δουλειά τους, κι ἐκάθησαν κι ἐκεῖνοι χάμου γιὰ νὰ δειλινήσουν.

('Απόσπασμα γ')

Τὸ σπίτι τοῦ Ἀράθυμου ἦταν στὴν ἀρχὴ τοῦ χωριοῦ τὸ πρῶτο στὸ μεγάλο δρόμο, ποὺ ἔμπαινε ἀναφόρητος μέσα στὸ χωριό. Ἡταν χτισμένο σ' ἕνα στενόχωρο σιάδι, δυὸ δρυγίες ψή λότερα ἀπὸ τὸ δρόμο, ἐκεῖ ποὺ ἄρχιζε τὸ ἀνηφόρι. Ξερότοιχοι ὄλογυρα χορταριασμένοι ἐβαστοῦσαν τοῦ σαδιοῦ τὰ χώματα. Κι ἦταν τὸ σπίτι μονόπατο, μὲ τέσσερα παραθυράκια στὴν μπροστινὴ του ὅψη, μὲ ἄλλα δυὸ στὴν πλάγια καὶ στενώτερη μεριά. Τρία κακοχτισμένα καὶ ἀνώμαλα σκαλοπάτια ἀνέβαζαν στὴ πλατιὰ καὶ χαμηλὴ πόρτα του, τὸ μόνο ἀνοιγμα ποῦχαν οἱ τοῖχοι στὸ χαμώρι. Ἡ πόρτα καὶ τὰ παραθυρόφυλλα ἦταν ἀχρωμάτιστα, μαυρισμένα ἀπὸ τὶς βροχές, σκασμένα ἀπὸ τοὺς ἥλιους, παλιὰ πολὺ καὶ ἔκταρφωτα· οἱ τοῖχοι δὲν είχαν σοβιτιστεῖ ποτέ, ἀπὸ ὅταν τόχαν γτίσει. Πίσω εἶχε ἔναν εὐρύχωρο κῆπο, ποὺ ἀπὸ τὸ μεγάλο δρόμο δὲν ἐφαινόταν κι ἐκεῖ ἐφύτευε ὁ Ἀράθυμος λαχανικά, κρεμύδια καὶ σκόρδα. Καὶ στὸν κῆπο, κολλημένο μὲ τὴ μία του πλευρὰ στὸ σπίτι, ἦταν ἔνα μεγάλο, μονόχυτο καλύβι, ἀπὸ μιάμιση χιλιάδα κεραμύδια, ὃ στάβλος γιὰ τὰ δυὸ καματερά, τ' ἀρνιά, τὴ γίδα καὶ τὸ γουρούνι τοῦ Ἀράθυμου. Μέσα στὸ σπίτι δὲν είχε χωρίσματα. Τὸ χαμώρι ἦταν ἔνα μεγάλο μαγαζί. Ἐκεῖ σὲ μίαν ἄκρη, πάνω σὲ μιὰ παλιά, στενή, μακριὰ κασσέλα μὲ ἔσθιωριασμένα χωματιστὰ σκαλίσματα, ἐκοιμόταν ὁ Τουρκόγιαννος πάνου σὲ μιὰ ψάθα, ποὺ τὴν ἔστρωνε κάθε βράδυ καὶ τὴν ξέστρωνε κάθε αὐγή. Καὶ δίπλα στὴν κασσέλα ἦταν ἡ στενὴ ἔσθιλη σκάλα, ἀνοιχτὴ καὶ δίχως κάγκελα, ποὺ ἀνέβαζε στὸ ἀπάνω πάτωμα. Στὴν ἄλλη μεριά, στὰ δεξιὰ τῆς πόρτας, ἦταν στημένα ἀπάνου σὲ δοκάρια τρία βαρέλια μὲ κρασί, ἔνα πατητήριο γυρισμένο ἀνάποδα, δυὸ λαυριὰ μὲ τυρὶ καὶ μὲ ἔλιές, μιὰ πέτρινη πύλη μὲ ἔσθιλο σκέπασμα, ακλειδωμένη κι ἐτείνη καὶ γεμάτη λάδι. Καὶ κάτου ἀπὸ τὴ σκάλα, καθαυτὸ δάντικου ἀπὸ τὴν πλατιὰ μπασιὰ τοῦ σπιτιοῦ, ἦταν μιὰ μικρὴ στενόχωρη πόρτα, ποὺ ὠδηγοῦσε στὸ μαγειριό, ἔνα ξεχωριστὸ μονόχυτο μικρὸ χα-

μόνι, ἀκουμπημένο κι ἐκεῖνο στὸ σπίτι, μὴ ἔνα μικρὸ τετράγωνο παραθυράκι, ψηλὰ ἀπέναντι ἀπὸ τὴν πόρτα.

Τὸ ἀπάνου πάτωμα ἦταν δόλο μιὰ μόνη χαυηλὴ κάμποη, πολὺ μεγάλη, χωρὶς τζάμια στὰ παράθυρα καὶ χωρὶς νταβάνι. Στὰ μαρέδαια ἦτιν κρεμασμένα ἀκόμη πολλὰ κίτρινα στάχυα ἀπὸ ἀραποσίτι, δεμένα πολλὰ μιτζὶ σὲ πλεκτὲς ὅρμαθιές, φυλαυένα ἔτσι γιὰ τὴ σπορὰ τῶν χωραφιῶν. Στὴ δεξιὰ μεοιά, καὶ σιμὰ στὰ δύο παράθυρα, ἦταν ἔνα μεγάλο, πλατὺ, καθαρὸ κρεββάτι, σκεπασμένο μὲν ἔνα χωραμασιτὸ καὶ πλουμιστὸ πάτλωμα, τὸ κρεββάτι τῆς φαιμιλᾶς τοῦ Ἀράθυμου.³ Έκεῖ ἐκοιμίταν στὴ σειρὰ δυοκοκρόης, ἡ Μαργαρίτα, ἡ θυγατέρα τους καὶ τὰ δυὸ ἄγόρια.⁴ Ενα ἔντινο τραπέζι στρωμένο μὲν ἔνα μάλλινο σειρωτὸ μεσσάλι, ἀσπρό, γαλάζιο καὶ κόκκινο καὶ δυὸ μπάγκοι μακοιοὶ ἀπὸ μιὰ καὶ τὴν ἄλλη μεριά του, ἦταν στὴν ἄλλη ἀκρη, καὶ δίπλα στὸ κρεββάτι, μιὰ ἄλλη κασσέλα ὅμοια μὲν ἐκείνην ποὺ τὴν εἶχε γιὰ κρεββάτι δ Τουρκόγιαννος, μὰ πολὺ πιὸ καινούργια, ἡ καπσέλα ποὺ ἦταν ροῦχα γεμάτη καὶ ποὺ τὴν εἶχε πάρει προΐκα ἡ Μαργαρίτα, καὶ τοία μεγάλα κασσόνια κλειδωμένα κι ἐκεῖνα καὶ γεμάτα ἀκόμη φασόλια καὶ ἀρωποσίτι, δόλο τὸ ψωμὶ τοῦ σπιτιοῦ, ὃς τὴν καινούργια σοδιά. Τέσσαρα καπνισμένα κονίσματα ἐκρέμονταν ἀνάμεσα στὰ δύο παράθυρα, σιμὰ στὸ κρεββάτι καὶ πίσω ἀπὸ ἔνα γυάλινο καντήλι, καὶ δίπλα τους ἔνα παλιὸ, μακρὸ φτενὸ ντουφέκι τοῦ κυνηγιοῦ, πάντα γεμάτο. Αὐτὰ δόλι ἦταν τὰ ἔπιπλα τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Ἀράθυμου.

³ Ήταν ἀκόμη σκοτάδι⁵ δύο ώρες νὰ φέξῃ κι ἔβρεχε, μὰ δὲν ἔκανε κρύο. Κι αὐτὴν τὴν ὥρα δ Τουρκόγιαννος ἐπήδησε ἀπὸ τὸ κρεββάτι του, ὅπου ἐκοιμώταν ντυμένος, ἔκαμε τὸ σταυρό του, ἐπρόφερε μία κοντοσύλλογη προσευχὴ δικῆ του, ἀναψε τὸ καντήλι του ποῦχε σβήστε, ἀνοιξε τὴν πόρτα γιὰ νὰ ἰδῃ ἀπὸ τὸ ἀστρα τὴν ὥρα καὶ τὸν καιρὸ ποὺ ἔκανε, ἐπῆγε κι ἀναψε φωτειὰ στὸ μαγειρὶ κι ἔβιλε νερὸ νὰ βράση. Ξανάρθε καὶ ξέστρωσε τὸ κρεββάτι του, κι ἀνιψιός ζεόμη, ἐπῆρε στὸ ἔνα του χέρι παραμάσκαλα τὸ χόρτο ποῦχε φέρει τὴν περασμένη βραδιὰ στὸ χωριό, ἐπῆρε στὸ ἄλλο ἔνα κυτάμαυρο λιχνάρι, ποὺ τάναψε ἀπὸ τὸ καντήλι, κι ἔπηγε στὸ καλύβι γιὰ νὰ ταγίσῃ, σὰν κάθε μέρα, τὰ δύο βώδια. ⁶ Η βροχὴ ἔπεφτε ψιλὴ ἀπὸ τὸν οὐρανό, τὸ φεγγάρι ἔφεγγε πίσω ἀπὸ τὰ θολὰ σύγνεφα.

⁴ Ο Τουρκόγιαννος ἀνοιξε τὴν πόρτα τοῦ μεγάλου καλυβιοῦ

κι ὁ στάβλιος ἀνάδωσε μιὰ ζεστὴ πνοή καὶ μιὰ βρεφιὰ μυρωδιά ἀπὸ τὰ διάφορα ζῶα. Τὰ δύο μεγάλα βώδια ἦταν πλαιγιασμένα πάνου στὰ βρωμερὰ κι ὑγρὰ ἀποφάγια τους κι ἀπάνου στὶς κοποιές τους κι ἀναχάραξαν ἥσυχα. Τὰ κοίταξε μ^ο ἄγάπη, τοὺς χυμογέλασε καὶ τοὺς εἶπε μοιράζοντάς του τ^ο ἀχυρό : — «Νὰ μωρὲ Περδίκη νὰ Παρασκευά ! ». Ἐκοίταξε ἔπειτα καὶ τ' ἄλλα ζῶα, τὰ τέσσαρα ἀριθμοῖς ποὺ ἐκοιμόνταν ἀκόμη τόνα πολὺ σιμὰ στ' ἄλλο, τὴ γίδα, ποὺ ἦταν ἔνπνη κοὶ ποὺ καθὼς τὸν εἶδε ἔβλαιε, καὶ τὸ γουρούνι ποὺ δεμένο ἀπὸ τὸ πόδι καὶ γρούζοντας ἀνάσκιψτε τὴ γῆ καὶ ἔαναγύρισε εὐχαριστημένος στὸ σπίτι. Ἐσυ γυρίστηκε τότες κι ἥρθε ἔπειτα κι ἐκάθισε σιμὰ στὴ φωτιὰ, μέσα στὸν καπνὸ τοῦ μικροῦ μαγειριοῦ κι ἐπερίμενε νὰ φέξῃ. Ὁ γάτος τοῦ σπιτιοῦ, ἔνα μικρὸ παρδαλὸ καὶ ἀσκημὸ ζῶο, ἐπήδησε ἀτάνου στὸν δῆμο του, ἔχαΐδευτηκε στὸ κεφάλι του, ἐκάθισε κι ἀρχίσε τὴ μουσική του.

Σέ κάμπιση ὡρα ἄκουσε τοὺς νοικοκυραίους ἀπάνου ποὺ ἔχυπνονταν ἔνας - ἔνας. Πρώτη ἡ Μαργαρίτα ἀνεγύρισε στὸ κρεββάτι καὶ σὲ μιὰ στιγμὴ ἔχασμουρηθήκε. Τὰ δύο της ἀγόρια ἐπήδησαν εὐτὸντες στὸ πάτωμα, κι ἄκουσε τὰ τρεχαρίκια τους, μὲ γυμνὰ ἀκόμη τὰ πόδια καὶ τὶς φωιές τους. Κατόπι ἄκουσε νὰ σηκώνεται ἡ Μαργαρίτα καὶ σὲ μιὰ στιγμὴ ἡ θυγατέρα της κι ὁ ἔδιος ὁ Ἀράθυμος. Τοὺς ἤκουσε νὰ μιλοῦν χαμηλόφωνα, ἔνω ἔντυνονταν, καὶ σὲ λίγο τοὺς ἄκουσε νὰ κατεβαίνουν στὴν στενὴ ἔστινη σκάλα καὶ τοὺς εἶδε στὸ χαμώγι, καὶ τοὺς καλημέρισε. Μόνο ἡ θυγατέρα τους ἔμενε ἀκόμη ἀπάνου. Τὰ δύο ἀγόρια ἥρθαν σιμὰ τους πρῶτα καὶ τοὺς χάιδεψε τὸ κεφάλι χαμογελώντας, ἔπειτα εἶδε νὰ μπαίνῃ στὸ μαγειριό ἡ Μαργαρίτα κι ἐπαραμέρισε, κατέβασε τὰ βλέφαρα, καὶ τὴν ἄφησε νὰ ἔτοιμάση τὸν κιφφὲ χωρὶς νὰ τῆς μιλήσῃ.

‘Ο γάτος ἐπήδησε ἀπὸ τὸν δῆμο του καὶ τὰ παιδιὰ τὸν ἀδρα-
ξαν γελώντας. Ἄλλα τὸ ζῶο ἐβάλθηκε νὰ φωνάζῃ. Τώρα εἶχε
ἔημερώσει.

«Μὴν τὸ τυραγγάτε, παιδιά», τοὺς εἶπε γλυκὰ ὁ Τουρκό-
γιννος: «ἀφῆστε το ! ».

«Θὰ τοῦ δώσουμε ψωμί ! » ἐφώναξαν καὶ τὰ δύο μαζί.

«Ἐλάτε ἔδω καλύτερα ! » τοὺς ἔανάπε ὁ Τουρκόγιαννος.

«Μᾶς ζορεύεις καὶ σήμερα ;» τοῦπε ὁ Θανασούλης, τὸ μεγα-
λύτερο ἀγόρι, ἀφήνοντας τὸ γάτο, ποὺ ἐβγῆκε τρέχοντας ὅξω,

περνώντας ἀπὸ μιὰ τούπα καμωμένην ἐπίτηδες στὴν πόρτα, κι ἐσίμωσε στὰ γόνατα τοῦ Τουρκόγιαννου. Τ' ἀδέοφι του ἀκολούθησε τὸ Θανασούλη γελώντας. Καὶ τ' ἀνέβασε στὰ γόνατά του κι ἀρχισε νὰ χορεύῃ, μουσικούς ζωντας ἔνα τραγούδι.

«Οχι, οχι,» τοῦπε σὲ μιὰ στιγμὴ δ Γιαννούλης, τὸ μικρότερο, γλυστρώντας χάμους μὲ βία, «θέλουμε νὰ χορέψης ἐσύ!», «Ο Τουρκόγιαννος ἔγέλασε.

«Ω τώρα» εἶπε ἡ Μαργαρίτα «θὰ σταυρώσετε τὸν ἄνθρωπο!»

«Ο Τουρκόγιαννος μὲ τὸ βλέμμα τὴν εὐχαρίστησε γιὰ τὴν καλοσύνη τῆς κι ἐσηκώθηκε, καὶ μὲ τὰ δύο παιδιὰ ἐπῆγε στὴ μέση τοῦ χαμωγιοῦ. Τάβαλε ἔπειτα στὴ γραμμή, τάκαμε νὰ παστοῦν ἀπὸ τὸ χέρι, ἔπιασε κι ἔκεινος τὸ χέρι τοῦ μεγιλύτερου καὶ κάνοντας τὸ βιολί μὲ τὸ στόμα ἐβάλθηκε ἀδέξια νὰ χορεύῃ τὸ χωριάτικο χιωτικό. Τὰ παιδιά, χορεύοντας κι ἔκεινα ξεκαρδίζονταν ἀπὸ τὰ γέλια κι οἱ μεγάλοι ἔγέλασαν μαζί.

Αὐτὴ τὴ στιγμὴ κατέβηκε ἀπὸ πάνω καὶ ἡ Λένη, ἡ θυγατέρα τοῦ Ἀράθυμου, μία κόρη δέκα χρονῶν, καὶ τὸν ἐκαλημέοισε. Καὶ δ Τουρκόγιαννος τελειώνοντας τὸ χορό του, τῆς εἶπε γελῶντας: «Υστερα ἀτ' ὅλους ἡ κυράτσα μου κι ἀργά, ἀργά, σὰν τὴν ἀρχόντισσα! Αλησμόνησε ποῦχε νὰ πάῃ στὸ πλύμα, κι ἐγὼ τῆς ἔτοιμασα τὰ νερό!»

«Καλὰ ἔκαμε», εἶπε ἡ Μαργαρίτα «γιατὶ νὰ τρέχη σὰ ζω-ζουλικὸ τὴ νύχτα στοὺς κάμπους;»

Ἐπιναν ὅλοι τώρα σὲ μεγάλα φλυτζάνια τὸ μαῦρο καφφέ τους σκορπισμένοι μέσα στὸ σπίτι. Καὶ ἡ Λένη ἀμέσως ἔπειτα ἐβάλθηκε νὰ πεοιχύνῃ τὴ μπουγάδα της ποὺ ἦταν ἔτοιμασμένη στὸ κανίστροι ἀπὸ τὸ βράδυ.

«Οι κοπέλες», εἶπε σοβαρὰ δ Τουρκόγιαννος, «πρέπει νὰ μάθουν ἀπὸ πρώτη στὴ δουλειά! Παντρεύονται μικρές καὶ πᾶν σ' ἀντρὸς χέρια καὶ οἱ μανάδες παίρνουν ἀνάθεμα, ἀν δὲν τὶς μάθουν. Ἀλλο πρᾶμα τ' ἀγόρια.»

Εἶχε βγεῖ ώς τόσο δ ὥλιος, μὰ δὲν ἐφαινόταν, καὶ ἡ Λένη, ἀφοῦ ἔτοιμασε τὴ μπουγάδα ἐπῆγε στὸ καλύβι, ἔβγαλε ἔξω τὰ πρόβατα, τὴ γίδα καὶ τὸ γουρούνι, ἐπῆρε τὴ βαριὰ κανίστρα μὲ τὰ ροῦχα στὸ κεφάλι κι ἔξεκίνησε μ' ὅλην τὴ βροχή, γιὰ τὸ ποτάμι. Τ' ἀγόρια ἔτοιμάστηκαν γιὰ τὸ σχολεῖο, κι δ Ἀράθυμος γιὰ τὸ χωριό.

K. Θεοτόκης

ΣΠΙΤΙΑΤΙΚΑ ΝΥΧΤΕΡΙΑ

Kαὶ θὲ ἀρχίσουν, μὲ τὰ γοήγορα βραδιάσματα τοῦ χειμώνα, τὰ σπιτιάτικα νυχτέρια: γύρω στῆς φωτιᾶς τὸ κόκκινο λαμπάδισμα θὰ δουλεύουν τὰ γυναίκια χέρια.

Θὰ λαμποκοποῦν στὰ φωτισμένα μέτωπα τὸ ἀσημόφλουρα—ῶς τοὺς τοίχους θὰ μακραίνουν τῶν κοριμῶν παράμορφοι ἵσκοι—καὶ κατάχαμα οἵ ἄνδρες καθιστοὶ θὰ ξαποσταίνουν.

Ἄπ’ τὶς καπνισμένες περαστὲς θὰ κρέμωνται τὰ χρυσόθωρα κυδώνια καὶ τὰ ρώδια καὶ δεμένα ἔξω ἀπ’ τὴν πόρτα στὸν αὐλόζωρο θὰ ξερομασοῦν σκυφτὰ τὰ βώδια.

Γ. Δροσίνης

ΤΟ ΜΑΤΙ ΤΟΥ ΔΡΑΚΟΝΤΑ

Kαὶ τὸ βουνὸ δὲν ἦταν ψηλὸ καὶ τὸ χωριουδάκι ἦταν μικρούτικο. Χτισμένο πολὺ πάνου ἀπὸ τὰ οἰζοβούνια, τὸ Γαμπριά—τὸ χωριό—στέκεται σὰ βίγλια ἀπάνου στὸ Λυκόδημο—τὸ βουνὸ—κι ἀντικρύζει δεξιὰ τὸν κόρφο τῆς Κορώνης, ζερβά τὴ μεγάλη τὴ θάλασσα ποὺ τραβάει ἵσα στὴ Μπαρμπαριά. Τί ὥμορφα ποὺ εἶναι κεῖ πάνου! Καὶ τὸ διερεύουμαι νὰ μὲ χυπάν στὸ βουνὸ τοῦ Μπάτη τὸ γλυκόδροσο τὸ φύσημα κι ἐγὼ μὲ γδυμνὰ τὰ στήθια κι ὀλοάνοιχτό μου τὸ στόμα νὰ ρουφάω, νὰ ρουφάω Μπάτη στὸ βουνὸ καὶ νὰ ζῶ,

Κεῖ πάνου γίνηκε καὶ τοῦτο. Πάνε χρόνια τώρα· ὅχι καὶ πολλά.

Ἐνα βράδυ σκοτάδι ἀπὸ φεγγάρι μὲ τῆς ἀστροφεγγιᾶς τὸ φέγγιος οἵ δυὸ συνυφάδες οἵ Σαραλέησες, πούταν ἐνωμένα τὰ σπίτια τους, βγῆκαν, ποὶν κοιμηθοῦν ἀκόμα, στὰ χαγιάτια τους,

νὰ ποῦν ἀν̄ ξέχασαν τίποτις ἀπὸ τὴν αὐγήν. Καὶ κουβέντιαζαν οἱ συνεφάδες καὶ στάλαζε τὸ δροσὶο τὴν ἀνεπάντεχή του τὴ γλύκα στὸ βουνό καὶ βούζαν μὲ τὴ σιγαλιά τους τὸ πλῆθος τῶν ἀστεριῶν καὶ δὲν ἀκούγουνταν τίποτα . . . τίποτ' ἄλλο στὴν ἀπέραντη ἔκεινη ἔκταση ἀπάνου στὸ βουνό, στὸν κάβο τὸ στημένο μέσα στὴ μικρὴ καὶ τὴ μεγάλη τὴ θάλασσα.

Σιγά, ἀνάκουστα ἡ Θανάσενα κουτούλησε ποὺ ἡ Γιώργενα τῆς μιλοῦσε· καὶ τῆς μιλοῦσε ἡ Γιώργενα γιὰ τῆς Λυκίτσας τὸ βάσταμα ποὺ τόφερε ὅπως ἡ κουβέντα τὸ φέρνει.

Στοῦν Παντελέωνε τὴν αὐλὴν ἡ ἀλεποῦ πίνηξε τρεῖς κότες κι ἔναν κόκορα, "Ακουστα, Χριστιανή . . . καὶ κλώσιασε ταβγά . . . Δὲν τὰ εἶδα μὲ τὰ μάτια μου, μὰ τὸν ἄγιο Λιὰ. Νὰ βγῆ ποὺλι ἀπ' ἀλιποῦ; ἄκουστα Χριστιανή . . . Μὰ σὺ κοιμᾶσαι, Θανάσενα. . .

— Ποιὸς τόπε; ψιθύρισε ἡ ἄλλη χασμουριώντας.

— Ναΐσκε, Χριστιανή . . . καὶ τὸ πουλὶ δὲν τὸ σκοτώσανε Διαβολικὸ βάσταμα στοῦ Λυκίτσα, ἄκουστα Χριστιανή. Ὁ Θεὸς νὰ βάλῃ τὸ χέρι του στὰ χωριά μας. Οὐ . . . ἐσὺ κοιμήθηκες, γλέπω.

Καὶ δὲ μίλησε ἡ Θανάσενα οὕτε μὲ ροχαλιτό. Ὁ ὑπνος της δι μελένιος στὴν κουβέντα ἀπάνου ποὺ τὸν πῆρε ἀλόγιστα στὸ σκαμνὶ καθισμένη.

— Μπαρέ μου, ἔμπα μέσα, Χριστιανή. Καὶ σηκώθηκε ἡ Γιώργενα καὶ τραβήξε νὰ σηκώσῃ τὴ Θανάσενα. Καὶ ἔκει πῶς; "Ἄξαφνα τὸ μάτι της στραφήκε μακριὰ στὴ μεγάλη τὴ θάλασσα καὶ στάθηκε μιὰ στιγμή. "Ἐνα ἀστρὶ κι ἀπὸ τὸν Αὐγερινὸ πιὸ λαμπερὸ βιασύλευε... νὰ, βασιλεψε... κάθηκε! Τί λαμπερὸ ποὺ ἦταν! Νὰ μὴν τὸ ίδη προτίθεται! . . . Ἡ Γιώργενα μαγεμένη ἀκόμα ἀπὸ τὴ λάμψη του, κείθε κοιτάζοντας, ἀπλωνε τὸ χέρι της νὰ σκουντρίσῃ τὴ συνεφάδα της . . . Θέ μου! . . . Τὸ ἀστρὶ ἄναβε πάλε . . . ἀναψε! "Επεσε τὸ χέρι τῆς Γιώργενας κι ἔκεινη ἄνοιξε τὸ στόμα της ἀκίνητη! . . . Καὶ κοίταγε χαμηλωμένη καὶ τ' ἀστρὶ ξανάσβυσε . . . καὶ τ' ἀστρὶ ξανάναιψε! . . . Καὶ τότε σὰν ἀστραπὴ μεσὸ τὴ ψυχὴ της πέρασαν ὅλα τ' ἀγερικὰ καὶ τὰ φαντάσματα καὶ τῆς Λυκίτσας τὸ βάσταμα κι οἱ τρόμοι ποὺ σωριάστηκαν μέσα της ἀπὸ παιδάκι ποὺ ἦταν, μὲ τὶς ίστορίες τῆς κυρούλας της καὶ μὲ τὶς παράδοσες τῶν χωριῶν της. Καὶ τρέμει τὸ σαγόνι της καὶ τὰ γόνατά της καὶ τ' ἀστρὶ σβύνει καὶ τ' ἀστρὶ ἀνάβει! . . .

Καὶ πιὰ παγωμένη, μὲ σύγκρου, μόνο νὰ φωνάζῃ κατορθώνει.

— Θανάσενα! . . . μὲ φωνὴ σπαραχτικιά, στριγκιὰ φωνή.

Κι ἡ Θανάσενα μὲ δρμή πετάχτηκε. Ὁ μελένιος ὁ ὕπνος τῆς τῆς κρατοῦσε τὴ γλυκάδα του ἀκόμα καὶ δὲν ἔνιωθε τί ἔτρεκε. Κι εἶδε σιγὰ κι αὐτή, κεῖ κάτου μακριὰ στὴ μεγάλη τὴ θάλασσα, ἔνα "Αστοι ἀπ'" τὸν Αὐγερινὸ πιὸ λαμπερὸ ποὺ βασίλευε . . . βασίλεψε . . . χάθηκε! Τὶ λαμπερὸ ποὺ ἦταν! Νὰ μὴν τὸ ἵδη προτίτερα!... Καὶ στάθηκε μαγεμένη ἀπὸ τὴν λάμψη του καὶ κοίταξε ἀκόμα κείθενες, κοίταγε, Θέ μου! . . . Τ' ἄστοι ἀναβε πάλε . . . ἄναψε! . . . Κι ἄνοιξε τὸ στόμα τῆς ἀκίνητη καὶ κοίταξε χαπλωμένη καὶ τ' ἄστοι ξανάσβυσε καὶ τ' ἄστοι ξανάναψε! Καὶ τότες σὰν ἀστραπὴ μὲς τὴν ψυχή της πέρασαν ὅλα τῶν Δρακόντων τὰ μάτια καὶ τῶν βασιλόπουλων οἱ βίγλες καὶ τῶν παραμυθιῶν οἱ ἀσβεστες φωτιὲς κι οἱ τρόμοι ποὺ σωριάστηκαν μέσα τῆς ἀπὸ παιδάκι ποὺ ἦταν, μὲ τὶς ἴστορίες τοῦ παπούλη της καὶ μὲ τῆς παράδοσες τοῦ χωριοῦ της. Καὶ τρέμει τὸ σαγόνι της καὶ τὰ γόνιατά της καὶ τ' ἄστοι σβύνει καὶ τ' ἄστοι ἀνάβει! . . . Καὶ πιὰ παγωμένη μὲ σύγκρου, μόνο νὰ σκουζῇ κατορθώνει.

— Θανάση! μὲ μιὰ φωνὴ σπαραχτικιά, στριγιὰ φωνή,

Κι ὁ Θανάσης πετάχτηκε μὲ δρμή. Κι εἶδε κι αὐτὸς τ' ἄστοι τὸ νι ἀπὸ τὸν Αὐγερινὸ πιὸ λαμπερὸ καὶ ποὺ ἔσβυνε κι ἄναψε καὶ τὰ ἔχασε καὶ φώναξε τοῦ Γιώργη. Κι ὁ Γιώργης τὰ ἵδια ἔπαθε. Καὶ σὲ λίγο ἀπόξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ ὅλο τὸ χωριό, ἄντρες καὶ γυναικες, ἀγόρια καὶ κοπέλες, γέροι καὶ νέοι καὶ παιδιά, τρομασμένοι ὅλοι κοίταζαν τὸ Ξαφνικό, τὸ τρομερὸ ἀνοιγόκλεισμα τοῦ ματιοῦ τοῦ Φοβεροῦ τοῦ Δράκοντα. Κι ὅλοντα κανονικὰ καὶ ωυδικὰ κεῖ κάτω στὴ μεγάλη τὴ θάλασσα, τ' ἄστοι τὸ κι ἀπ' Αὐγερινὸ πιὸ λαμπερὸ δὲν ἔβασίλευε, μόνο ἔσβυνε κι ἄναψε, ἔσβυνε κι ἄναψε . . .

Κι ἔνα λεβεντόπαιδο τοῦ χωριοῦ, μονάκριβο χήρας καὶ κυρούλας πανωκούμπι, βουτημένο μέσα σ' ὀνειριασμένο κόσμο ποὺ τούπλασαν οἱ χειμωνιάτικες ἴστορίες τῆς κυρούλας του, σὰν ξέφυγε σιγὰ ἀπὸ τὸν τρόμο του τὸν πρῶτο, στὴ στιγμὴ ἀποφάσισε νὰ τραβήξῃ νὰ βρῆ καὶ νὰ πιάσῃ τὸ φοβερὸ Δράκοντα . . .

Ποιὰ τάχα βασιλοπούλα νὰ φυλάῃ ποὺ τὴν ἐκλεψε ἀπὸ τοῦ Βασιλιὰ τὸ παλάτι!... Τί γυάλινο πύργο νάχη στημένο καταμεσίς τοῦ πελάγου ὁ Δράκοντας· κι ἐκεῖ ὁ ἀφέντης τῆς δύναμης, σκλά-

βος τῆς ὁμορίδες γονατιστὸς θὰ γέρνη στῆς Βασιλοπούλας τὰ πόδια γιὰ ν' ἀγροκήσῃ ἔνα χαμόγελο, ἔνα γλυκόλογο! . . . Ποιὸ Βασιλόπουλο μὲ μαλαματένια φρεγάτα καὶ μὲ φιλιτισένια ἀρματωσιά νὰ ἔσκινησε γιὰ νὰ βρῷ τὸ γυάλυνο πύργο καταμεσίς τοῦ πελάγου, ποὺ κρύβει τὴ κλευμένη Βασιλοπούλα ποὺ τ' ἀγαποῦσε τὸ ξανθὸ τὸ Βασιλόπουλο! . . . Τί διαλαλητάδες καὶ τί ταξίματα δι Βασιλιὰς δι πατέρας της ναμόλησε στὸν κόσμο γιὰ κεῖνον ποὺ θὰ τὴν ἔβρῃ, γιὰ κεῖνον ποὺ θὰ τὴν σώσῃ! . . . Κι δι μονάκριβος τῆς κήρας καὶ τῆς κυρούλας, κλείνοντας τὰ μάτια του βλέπει καὶ διαβαίνει ἀπ' ὅμπρός του τὸ μαγικὸ τὸ πανόραμα! Πάει πιὰ ἡ παπαδοπούλα τοῦ παπᾶ! . . . Ἐκεῖ . . . ἐκεῖ εἶναι ἡ Βασιλοπούλα ἡ τύχη του! Θὰ τὴν σώσῃ! Θὰ τὸ σκοτώσῃ τὸ θεριό, τὸ Δράκοντα! . . . Θὰ τὴν πάρῃ στὴν ἀγκαλιά του καὶ θὰ τὴν πάη στὸ βασιλιὰ τὸν πατέρα της ποὺ θὰ καρτεράῃ τὴ θυγατέρα του τὴν ἔσκουστή, τὴν πεντάμορφη, πῶς θὰ τὴν καρτεράῃ! . . . Καὶ τότες δι Βασιλιὰς μπρὸς στὸ Βεζύρη του καὶ στὴ δωδεκάδα του θὰ πῆ:

Νὰ δι σωτήρας τῆς κόρης μου! . . . Τὸν κάνω παιδί μου καὶ διάδοχό μου! . . . Καὶ θὰ τὸν προσκυνήσῃ δι βεζύρης καὶ θὰ τόνε δοξάσῃ ἡ δωδεκάδα! . . . Κι δι μονάκριβος τῆς κήρας καὶ τῆς κυρούλας, δίχως νὰ πῆ κανενὸς τίποτε, παραμερίζει, ἀρματώνεται μὲ τὸ σιλέτο του καὶ ἔσκινάει γιὰ τὸ γυάλινο πύργο ποὺ οἱ ἄλλοι δὲν κατάλαβαν τίποτις. Καὶ προχωροῦσε καὶ τὸ πανόραμα μαζί του. Τώρα παρακάτου θ' ἀπαντήσῃ τὶς δυὸ γυναῖκες νὰ μαλώνουν. Τὴν νύχτα καὶ τὴν ἡμέρα. Ἡ νύχτα θὰ φορῇ τὰ μαῦρα της κι ἡ μέρα τὰ λευκά της. Θὰ τὶς ἀκούσῃ καὶ τὶς δυὸ νὰ τοῦ ποῦν:

—Παλικάρι μου, βοήθαμε κι ὅτι μοῦ πῆς θὰ στὸ κάμω . . .

Κι αὐτὸς τῆς νύχτας θὰ βοηθήσῃ. Θὰ πιάσῃ τὴν ἡμέρα καὶ θὰ τὴ δέση σφιχτὰ στὸ δέντρο· κι ἡ νύχτα γιὰ τὸ χατῆρι του δὲ θὰ φύγῃ ὡς ὅτου αὐτὸς σκοτώσῃ τὸ Δράκοντα! . . . Καὶ παρακάτου θὰ βρῇ νὰ βόσκουν τὰ δυὸ ἄλογα, τοῦ χειμῶνα καὶ τοῦ καλοκαιριοῦ. Τ' ἄλογο τοῦ καλοκαιριοῦ θάναι καλοθρεμένο, καὶ θὰ χλιμιτράῃ, καὶ τ' ἄλλο τοῦ χειμῶνα τ' ἄλογο, παραμεριασμένο θάναι χάμου πεσμένο σὰν ψοφῆμι! Κι αὐτὸς δὲ θὰ πιάσῃ τὸ ναζίλο τ' ἄλογο· μόνο θὰ τραβήξῃ τὸ ψοφάλογο καὶ θὰ τὸ σηκώσῃ καὶ θὰ τὸ χαϊδέψῃ καὶ θὰ τὸ καβαλλικέψῃ καὶ θὰ τοῦ σφίξῃ τὰ λουριά του κι ἔκεινο θ' ἀρχίσῃ τότε τοὺς τσίνους καὶ τὸ τρέ

ξέμο ! Ἀπὸ βουνὸ σὲ βουνὸ θὰ πηδάῃ ! Σὰν ἀστραπὴ θὰ γάνεται καὶ σᾶν τὸν ἥνεμο θὰ μουγκούζη στὶς οὐραῖς. Καὶ τότε τὸ φοβερὸ τ' ἄλογο τοῦ χειμώνα θὰ τοῦ πῆ :

—Δὲ σ² ἔροιξα, μὲ νίκησες ! Εἴμαι δικό σου.

—Γήγαινέ με στὸ γυάλινο πύργο, καταμεσής τοῦ πελάγου, ποὺ ὁ Δράκοντας φυλάει τὴν κλεμμένη τὴν Βασιλοπούλα. Ἐκεῖ θὰ σκοτώσω τὸ Δράκοντα καὶ θὰ γλυτώσω τὴν Βασιλοπούλα· καὶ καβάλλα ἀπάνω του, μὲ τὴν Βασιλοπούλα στὰ καπούλια που, γύρνα με στοῦ Βασιλιά τὸ παλάτι !

Κι ὁ μονάχοιβος τῆς χήρας καὶ τῆς κυρούλας προχωροῦσε δύσκολα κατεβαίνοντας τὰ κατσάβραχα τοῦ βουνοῦ καὶ τὸ πανόραμα μαζί του μὲ τὶς εἰκόνες του ἀνακατομένες. Κι ἐκεῖ ἀκούγονται φωνές ! Γυναικίσιες φωνές ! . Βέβαια, τὸ πρῶτο συναπόντημα ! Ἡ μέρα κι ἡ νύχτα ! . . . Παραμερίζει ὁ γυιός τῆς χήρας νὰ ἰδῇ, νὰ διακρίνῃ τὴν ἀσπροφόρο καὶ νὰ τὴν πιάσῃ στὸ δένδρο νὰ τὴν δέσῃ ! . . . Κι εἰδεὶ ἀπὸ τὴν βίγλα του νὰ περνοῦν δυὸ τρεῖς χωριανοὶ καὶ δυὸ τρεῖς χωριανές, σκούζοντας καὶ κλαίγοντας.

—Πάει ὁ Πάνος ! . . . Πάει ὁ Πάνος ! . . .

Κι ἡταν ἡ μάνα του, κι ἡ κυρούλα του, κι ἡ θεία του κι οἱ μπαρόπαδες του. Τὸν ἔνιωσαν ποὺ χάμηκε καὶ χύλια ὑποψιάστηκαν. Εἴτε σιμάδι κι αὐτὸ ἡταν, εἴτε δὲν ἡταν, ξέχασαν καὶ τὸν τρόμο τ' ἀστεριοῦ, τοῦ κι ἀπὸ τὸν Αὔγερινὸ πιὸ λαμπεροῦ, ποὺ σβυοῦσε κι ἀναβε κεῖ κάτου, μακριὰ στὴ μεγάλη τὴ θάλασσα καὶ τράβηξαν, μὲ τὸν καινούργιο τους τρόμο, γιὰ τὸ χάσιμό του ἵσως καὶ τὸν συντύχουν. Κι ὁ μονάχοιβος τῆς χήρας καὶ τῆς κυρούλας σὲ λίγο ἔφερονταν πάλι στὸ χωριὸ κλαίοντας ! . . .

Κι ἐκεῖ ἀπόξω ἀπ' τὴν ἐκκλησία δῦλο τὸ χωριὸ ήσυχότερο μὰ μ' ἀλλιώτικον ἀνταρισμό, ἡταν τώφα γονατισμένο κι ὁ παπάς ψιθύριζε τὸν ἔξορκισμὸ τοῦ δαιμόνα, τοῦ ἀλλωπίσιου πουλιοῦ, ποὺ δὲν τὸ εἶδαν οἱ χριστιανὲς καὶ μόνο ἀκουστὰ τόχαν. Καὶ τὸ μάτι τοῦ Δράκοντα δλοένα ἀνοιγόκλεινε· κι ἀκόμα ἀφοῦ ἀρχισε τὸ γλυκοχάραμα, τ' ἀστοὶ τὸ κι ἀπὸ τὸν Αὔγερινὸ πιὸ λαμπερό, σβυοῦσε κι ἀναβε, σβυοῦσε κι ἀναβε, σβυοῦσε κι ἀναβε ! . . Ξημέρωσε πιά ! τ' ἀνάστατο χωριὸ ἐκεῖ βρισκόταν ἀκόμια. Στὴ θέση τ' ἀστεριοῦ νησιὰ ἔχειριζαν. Πάει καὶ τ' ἀστοὶ ! Πάει κι ὁ Δράκος ! Ἡ μέρα τοὺς ήσύχασε κομμάτι. ἀκόμα καὶ τὸ μονάχοιβο τῆς χήρας καὶ τῆς κυρούλας !

Καὶ τὸ βράδυ τὸ ξαναντίκρισαν τὸ ἀστέρι. Σὰν καὶ χτές καὶ ἀποσπερδοῦ, τὸ ὕδιο. Τρόμαξε τὸ χωρὶς μὲν λιγότερο. Δὲν ἔμειναν ὡς τὸ πουρνὸ ἀγρυπνοι, οὕτε ξενύχτησαν ἀπόξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, Καὶ τὸ ἄλλο βράδυ τὸ ξαναῖδαν τ' ἀστέρι, τοῦ Δράκοντα τὸ μάτι καὶ φοβήθηκαν μὲν σταλιὰ φοβήθηκαν καὶ τ' ἄλλο βράδυ πάλι τὸ εἶδαν καὶ γέλασαν!... Καὶ τ' ἄλλο, οὕτε κοίταζαν κεῖθε!... Οἱ Δράκοντας ἀγρυπνοις κάθε νύχτα κεῖ κάτου μακριὰ στὴ μεγάλη θάλασσα, στὸ γυάλινο πύρο γαταμεσοὶς τοῦ πελάγου, τὴ φυλάει τὴν πεντάμορφη τὴν βασιλοπούλα καὶ μόλις δὲ χωριανὸς τοῦ Γαμπριᾶ τὸ θυμαῖται πιὰ καὶ ἀξιώνει νὰ φίξῃ τὴ ματιά του!... Οὕτε κι δὲ μονάκριβος τῆς χήρας, τὴ βασιλοπούλα του τὴν ξανανειρεύεται!

Πέρασαν μῆνες. "Ενας ἀπὸ τὴν χώρα ξενύχτισε μὲν βραδυά στοῦ Γαμπριᾶ. "Απὸ τοῦ Θανάση τὸ χαριάτι τὴ νύχτα ἀντίκρισε, κεῖ κάτου μακριά, στὴ μεγάλη θάλασσα, ἐν ἀστοὶ κι ἀπό τὸν Αὐγερινὸ πιὸ λαμπερὸ ποῦ ἀναβε κι ἔσβυνε. "Απόρησε λίγο, ταράχτηκε καὶ φώτησε τί εἶναι:

—Ο γυάλινος πύρος τοῦ Δράκοντα ποὺ φυλάει τὴν Βασιλοπούλα. Είναι τὸ μάτι τοῦ Δράκοντα!...

"Ο ξένος δὲ σκέφτηκε καὶ πολὺ ποὺ βρῆκε τί ήταν. Είπε μὲ χαμόγελο :

—Καλέ, εἶναι δὲ φάρος τοῦ Πόρτο - Λόγκου ποὺ στήσαν ἐδῶ καὶ τόσον καιρό. Φαίνεται ωραῖα ἀπὸ δῶ...

Μὰ καὶ τί! κανεὶς δὲν παρασκοτίσθηκε στὸ χωριό!... Εἴτε Δράκοντας, εἴτε φάρος, ή παράξενη λέξη τοὺς ήταν πιὰ ξεναπάμα ποὺ δὲν ἀξιζε τὴν προσοχή τους.

Τὸ στοιχεὶο εἶχε καμωμένη τὴν περιοδεία του στὸ χωρὶς τοῦ Γαμπριᾶ.

Γ. Καμβύσης

ΤΟ ΠΥΡΟΦΑΝΙ

Kαίει τὸ πυροφάνι τοῦ ψαρᾶ
Κι οἱ σταλαχτίτες λάμπουν σὰν ἀστέρια
Καὶ τῆς σπηλιᾶς τὰ διάφανα νερά,
Φεγγοβολοῦν καντήλια κι ἀγιοκέρια.

Τῆς νυχτερίδας τρίζουν τὰ φτερά
Καὶ στὶς φωλιὲς ἔσπνοῦν τὰ περιστέρια
Καὶ σπαρταροῦν τὰ ψάρια ἀστραφτερὰ
Ἄπ' τὸ καμάκι τοῦ ψαρᾶ στὰ χέρια.

Ἄπανω στῆς σπηλιᾶς τὴν κορυφὴν
Μεσ' ἀπ' τὰ μούσκλια καὶ τὰ πολυτρόχια
Σταλάζει βρύση ἀνώφελη, κρυφή.

Καὶ πέρα ἀπὸ μὰ τρύπα σκοτεινή,
Στοὺς βράχους ἀκονίζοντας τὰ νύχια,
Μιὰ φώκια ἀπαρηγόρητα θρηνεῖ.

Γ. Δροσίνης

ΨΑΡΕΜΑ ΣΤΟ ΠΕΛΑΓΟΣ

Στὶς πέντε τ' ἀπόγεμα μπαρκάραμε γιὰ τὶς Φλέβες. Ἡ ἀρχικὴ ἀπόφασις ἦταν νὰ ταξιδέψουμε μὲ γρῦ - γρῦ. Γιατί εἴχαμε πάρει ὅμως τούτη τὴν ἀπόφαση, οὔτε μεῖς δὲν τὸ ξέραμε. Μοῦ φαίνεται πῶς τὰ γρῦ - γρῦ ἔχουνε κράκτες ποὺ λείπουν κι ἀπὸ τὴν τράτα, τὴν ἀνεμότρατα, κι ἀπὸ τὴν ψαρόβαρκα. Ἐχουν τὶς λάμπες, ποὺ φώταγαν στὸ πέλαγο τὴν νύχτα. Ἀράδα τὰ φῶτα, σὰν πολιτεῖες ποὺ ξεπηδοῦνε μέσ' ἀπ' τὸ νερὸ μόλις σουφρουπώση ὁ ἥλιος.

Ἐδῶ καὶ τοία χρόνια, τόχα κάμει τὸ ταξίδι μὲ τὰ γρῦ - γρῦ. Καλὰ εἶναι, τὰ βλογημένα, ἀλλὰ ἡ μηχανὴ τὸ πετρέλαιο, οἱ βενζίνες κατὶ χαλᾶνε σ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἴστορία τῆς ψαρικῆς. Τράτα δὲν βρήκαμε. Δὲν ἔμενε λοιπὸν παρὰ ἡ ψαρόβαρκα, ἡ ψαροπούλα ἡ παινεμένη, παλαιϊκιὰ ὅσο κι ὁ κόσμος κι ἄξια ὅσο ὅλα τὰ πανάρχαια ἐργαλεῖα τοῦ ἀνθρώπου, αὐτὰ ποὺ παραστάθηκαν στὶς πιὸ δύσκολες ὁρες τῆς ἥλικιας του. Μὰ τ' ἀξίζει κι ἡ ψαροπούλα μας. Ἡταν ἀσπρη σὰν περιστέρι φρέσκια, πεντακάθαρη, καλοτάξιδη, μὲ κόκκινο σειρήτι ψηλά, κοντά στὴν κου-

παστή, μὲ φρεσκοπλυμένη κεριάδια κουβέρτα, μὲ τὰ δίχτυα στιβαγμένα, σιγυρισμένα, ἔτοιμα γιὰ φουντάρισμα.

Ἐφτά μέρες τὰ σιγύραγαν στὴν ἀκροθάλαισσιά. Βελονιά πρὸς βελονιά. "Ολο μετάξι. Δράμι καὶ τάλαζο, "Ο του τρύπα τὴ μάζευαν, ὅπου ἀνοιγα τόφεροναν σὲ λογαριασμό. "Έχουν, βλέπεις, καὶ τὰ νερά τ' ἀγρίμια τους. Ἐκεῖνος ὁ ξιφίος μαντάρα τάχε κάνει. Τόχει νᾶναι ἡ μούρη του γερή καὶ κοφτερή. Κι ὅντας πλωρίζει ἀτρόμητος κατὰ τὸ δίχτυ, περνᾶ σὰν πράσινη λαχανίδα τῆς θάλασσας. Δικτυοχαλαστής ὁ τρισκατάρατος καὶ τρομάρα μοναχὴ γιὰ τὰ ἀσπρόψαρα. "Αν πῆς ὅμως καὶ γιὰ τὸ κρέας του κάλλιο μὴν τὸ θυμίζης... Νὰ τρώῃ ἡ μάνα καὶ τοῦ παιδιοῦ νὰ μὴ δίνη. Μὰ γιατί νὰ μὴν είναι νόστιμο κρέας, παρακαλῶ; "Ολο σιβιρὰ καὶ μελανούρια, σιναγρίδες καὶ μπαρμπούνια τὸν θρέφουν.

"Ας είναι ὅμως, τί λέγαμε;

"Α, γιὰ τὰ δίχτυα.

Βελονιά λοιπὸν καὶ τραγούδι. Ἐλιά, ψωμὶ καὶ ντομάτα, μεροκάματα χαμένα δηλαδή. Δὲ δίνει, βλέπεις, ἡ στεριά. Πρέπει νὰ λαλήσουν τὰ νερά, νὰ νταραβεριστῇ ὁ ἀνθρωπός μὲ τὸ ψάρι, ν' ἀνασύρῃ τὸ δίχτυ, ζωντανό, σπαρταριστὸ τὸ θησαυρὸ τῆς θάλασσας καὶ νὰ τὸν ἀπλώσῃ ἀσῆμι λαμπτικαρισμένο στὴν ἀμμουδιά, ἀσῆμι ποὺ λαμποκοπᾶ στὶς αὐγίνες ματιὲς τοῦ ἥλιου.

"Άλλο πράμα νὰ στὸ λέω τὸ θάμα κι ἄλλο νὰ τὸ δῆς.

Πέντε νοματέοι καὶ πάνω ἀπ' ὅλους ὁ καπετάν Λάζαρος. "Εἴη λοιπὸν αὐτοὶ καὶ δυὸ ἐμεῖς οἱ ξένοι ὀχτώ. "Αντεχε ὅμως τὸ πλεούμενο γιὰ τόσους κι ἄλλους τόσους. Φουσάτο μποροῦσε νὰ κουβαλήσῃ. Καὶ τάχε οὖλα τους τὰ σύνεργα: Καὶ μπαρμπουνόδικτο ποὺ δὲ μαζεύει τὸ ψάρι, ἂν δὲν βρέσουν ἀράδα τὴ θάλασσα, νὰ ξεκουφάνουν τὸν κόσμο της.

"Ηταν ψηλὰ ἀκόμα ὁ ἥλιος σὰν ξανοιχτήκαμε. Λάμνοντας περάσαμε ὅλο τὸ στενὸ τῆς Σαλαμίνας, καβατσάραμε τὴ Λειψοκουτάλα κι ἀνοιχτήκαμε στὸ πέλαγο. Πέξ πώς τὸ γύριζε βορειόδάκι. Μιὰ δροσιὰ δηλαδή ποὺ νὰ κόβῃ τὴ κάψα τῆς μέρας. Οὔτε φρέσκο νὰ τὸ πῆς δὲν μπόραγες. Τόφερνε ἀπ' τὴ στεργιά;

μιὰ ἵδεα σπηλιάδα δηλαδή, ὅσο ν' ἀνατριχιάσουν τὰ νερά. Καλὰ καλὰ δὲν φούσκωνε δὲ φλόκος μας. Τὸ ἄλλο πανὶ τόχαμε μπουδαρισμένο, δεμένο μὲ ἄλλα λόγια μὲ τὶς μοῦδες, τὰ μικρὰ σκοινιά ποῦνε σειρὰ ραμμένα χαμηλὰ μέσα κι ὅξω στὰ πανιά. Ὁ καπετάνιος Λάζαρος εἶπε νὰ ξεμουδάρουν, μπάς καὶ πάρη γρηγοράδα τὸ πλεούμενο. "Υστερα, σὰν νὰ τόλεγε νὰ φρεσκάρῃ δὲ καιρός. Κι ἂν τὸ κράταγε βορειαδάκι, ἔτσι ἀνάλαφρη φρεσκαδούρα, ποιὸς τὴν χάρο μας! Πρόμα θὰ τὸν εἴχαμε ώς τῆς Φλέβες. Ἀπὸ κεῖ βλέποντας καὶ κάνοντας. Τὸ σημάδι, βλέπεις τόχαμε γιὰ τοὺς Πεταλιούς, τὸ νησὶ ποὺ δέρνεται κι ἀπ' τὸ μπουγάζι τῆς "Εγριππος κι ἀγνατεύει τὸ μεγάλο πέλαο, τ' ἀρχιπέλαο μὲ τὰ νησιά. Πέρασμα, σοῦ λέει, οἱ Πεταλιοί. Κατεβαίνουν τὰ κοπάδια καὶ μπορεῖ μὲ τὸ πάσο σου νὰ στήσης καρτέρι, νὰ πιάσουν τὰ πλευράτια σου ψάρι καλό, ἀσπρόψαρο, διαλεχτὸ καὶ πανάκριβο, ποὺ φέρονται πλοῦτο κι ὅχι μουρνταρόψαρα, πέρκες καὶ χάνους, νὰ μὴ βγαίνη οὕτε μεροκάματο.

"Αρμενίζαμε λοιπὸν γιὰ τοὺς Πεταλιούς.

"Ο Καπετάνιος Λάζαρος δὲ Σαλαμούρας ἡξερε ποὺ νὰ βάλῃ σημάδι. Τοιάντα χρόνια τόχε φάει μὲ τὴν φούγτα τὸ πέλαο. Μηδὰ δὲν εἶναι τὰ σημάδια του στὰ νερά τῆς Κούλουρης, μέσα στὸ Σαρωνικό, καὶ κατὰ τὴν Αἴγινα καὶ στὸ Γαϊδουρονήσι καὶ μέσα στὸ μπουγάζι ἀκόμα; Σημάδια καὶ σημάδια, νὰ χάνης τὸ νοῦ σου καὶ νὰ χάνης τὸ νούμερο. Καὶ ὅλο βρεσιμιὰ δικά του. Μὲ τὸ μάτι τὰ κυαλάριζε, μὲ τὸ γυαλὶ τὰ γνώριζε κι ἡξαιρε, ἔτσι κοιτώντας ψηλάθε τ' ἀστεράκια τ' οὐρανοῦ, ποῦ νὰ φουντάρῃ κι ἡξαιρε τί θάβρη κάτωθέ του μέσα στὸν ἀφωτο βυθό. Πές βράχο, πὲς βοῦρκο, πὲς ξάρτημα, λείφαντο χαλασμένου καραβιοῦ.

— Φέρατε ροῦχα; μᾶς ρώτησε.

— "Ο, τι χρειάζεται, καπετάνιο.

— Περφονιάζει τ' ἀγιάζι, π' ἀνάθεμά του, ποὺ πέφτει μὲ τὴν ἀστροφεγγιὰ καὶ τὸ σκοτάδι καὶ εἰστε ἀτραγοὶ ἀπὸ τέτοια πράματα.

"Ο καιρὸς φρεσκάριζε καὶ σιούσκωνε τὰ πανιά μας. Σαΐτα ἔφευγε ἥ ψαροπούλα, γερμένη ζερβά.

"Ο καπετάνιος κοίταξε ψηλὰ ποὺ τρεμινθύνανε τ' ἀστεράκια, ἀγνάτεψε τὸ πέλαο καὶ ἐγύριζε λίγο τὸ τιμόνι.

— Πρόμα τὸν ἔχομε καπετάνιο;

— Στὴ μάσκα τὴν πριμιὰ μᾶς χτυπάει.

Μὴ δοι καὶ νάκανε δὲ φρεσιάριζε καλὰ ὁ καιρός, ἔτσι ποὺ μὲ σάλτα νὰ πιάσουμε τὶς Φλέβες. Ἡμερη φρεσκαδούρα, καλοκαιριάτικη δροσιά, ἀνάλαφρο ἀγέροι τοῦ πελάου, δσο νὰ δροσίζῃ τὰ πρόσωπα, νὰ ουτιδώνη τὰ νερά, νὰ σκάβῃ μικρὰ αὐλάκια μποστανίσια. Ὁχι δργώματα τοῦ νεροῦ, βαθιὰ σκαψίματα, ἀλλὰ παιχνίδια σκανταλιὲς παιδιάτικες, δειλὰ ζωηρέματα φρόνιμου κοριτσιοῦ. Γιαυτὸ λάμναμε ποῦ καὶ ποῦ, κεῖ ποῦ ἔκοβε τὸ φρέσκο κι ἄπλωνε ἡ μπουνάτσα. Πῶς νὰ τὸν ὁρίσῃ διαφορετικὰ τὸν καιρό, ποὺ ἔχανε, κάθε λίγο καὶ λιγάκι, τὰ δικά του τσαλίμια: ‘Ως τόσο εἶχαμε κάνει τὸ δρόμο μας. Στὸ δεξὶ μας καθαρὰ μαύριζε ἡ Αἴγινα καὶ ζερβά ἀφήναμε τὸ Καβούρι, τὸ λαιμὸ τῆς Βουλιαγμένης, γιὰ νὰ πιάσουμε τὸν κάβο τοῦ φαναριοῦ. Πίσω μας εἶχαμε χάσει καὶ τὰ πιὸ ζωηρὰ φῶτα τῆς πυραλίας καὶ σιγὰ-σιγά, πότε κουβεντιάζοντας, πότε μετρώντας τὸ ἀστρα τὸ οὐρανοῦ, πότε τρώγοντας λίγη ντομάτα, καμπιὰ σαρδέλα ἢ ἐλιά, εἶχαμε βγῆ ἀπὸ τὸ Σαρωνικό. Καβατζάραμε πιὰ τὴ Μακρόνησο καὶ τὸ στρίβαμε γιὰ τοὺς Πεταλιούς.

Καθὼς κοντοζυγώναμε είδα τὸ τσοῦχο νὰ κοιτάῃ τὸν καπετάνιο. Τὸν κοιτάζαμε καὶ μεῖς. Ὁ διάλογος νὰ μὲ πάρῃ, μὰ ἡ ἀλήθεια είναι πὼς στὴ θάλασσα καὶ μόνο φαίνεται ὁ καπετάνιος κι ὅχι στὴ στεριά.

Ἐκεῖ νειώθεις πὼς κανένας ἄλλος δὲν μποροῦσε νὰ τὸν παραμερίσῃ ἀπὸ τὸ τιμόνι, νὰ πάρῃ τὸ καπτανιλίκι στὰ χέρια του. Δὲν είναι νάχης λεφτά, νάχης τὸν τρόπο καὶ τὸ μέσο, είναι νὰ τάχης μέσα σου. Μὲ τὰ λεφτὰ ἀγοράζεις μάτια μου, λάμπες, κουμαντάρεις γρῦ γρῦ, γίνεσαι, ἀν τὸ λέη τὸ πουγγί σου, καὶ ἐφοπλιστής στὰ ὑπερωκεάνεια, καπετάνιος στὴ ψαράδικη, νὰ σὲ χαρῶ, δὲ γίνεσαι. Πρέπει νὰ τὸ λέη ἡ καρδιά σου, νὰ σὲ γνωρίζῃ ἡ θάλασσα. Τὸ τσοῦχο τὸν κοίταξε στὰ μάτια, ἔτσι, γιὰ νὸ ἀκούση τὴ μιλιά του, νὰ πάρῃ τὴν προσταγὴ του. Λαχταροῦσε καὶ τὴ βρισά του ἀκόμα. Αὐτὸς μονάχα ἥξαιρε σπιθαμὴ μὲ σπιθαμὴ τὰ νερά. Αὐτὸς μπόραγε μὲ σιγοτριὰ νὰ πῆ ποῦ είναι τὸ σημάδι καὶ νὰ μὴ γελαστῇ. Ἔτσι χάϊδεψε λίγο τὶς ξανθὲς τρίχες τοῦ μονυστακιοῦ του, ἄγριες, ποτισμένες ἄριη, μισόκλεισε τὰ μάτια του, ποὺ ἀντιφέγγιζαν τὸ πιὸ γαλάζιο κομμάτι τοῦ οὐρανοῦ καὶ φώναξε:

— Φοῦντο.

Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα *Εἰρ. Δημητρακοπούλου καὶ Μαρίας Πολυμενάκου* ἔκδ. Γ'.

Τὰ δίχτυα τάχαμε φίξει, μπαρμπουνόδιχτυα, κι είχαμε κλείσει ἔνα μεγάλο κομμάτι θάλασσα.

Ἐδῶ τώρα, ύπομονὴ νάχης νὰ περιμένης νὰ σουρθουν οἱ μουσαφερέοι σου, νὰ περάσουν ἀνίδεοι στὴ φυλακὴ σου, νὰ πιαστοῦν χωρὶς κι αὐτοὶ νὰ καλονιώσουν τὸ πῶς. Χρειάζεται ὑπομονή, γιατὶ ὁ ξένος στὴ δουλειά, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ συλλάβῃ τὴν κάθε μικρολεπτομέρεια, δὲν βλέπει παρὰ τὸ ἄστρα τὸ οὐρανοῦ νὰ τρυποῦν τὰ νερά. Ολόγυρα σκιές μαῦρες τὰ νησιά, οἱ κάβοι καὶ μοναχὴ συντροφιὰ τὰ φανάρια ποὺ ἀναβοσφύνουν, ἔτσι, γιὰ νὰ δείχνουν κάποια ζωντάνια καὶ νὰ μὴν τὰ παίρνης γιὰ ψεύτικα.

K. Μπαστιᾶς

Αστική ζωή

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΟ ΗΛΙΟΓΕΝΝΗΤΟ

Η χαρὰ τρανὴ στὸν "Ολυμπο !
Οἱ Θεοὶ μοιράζονται τὴ γῆ,
Λείπει δὲ Φωτοδότης καὶ ἄκληρος
θὰ λησμονηθῇ.
Καὶ ἥρθε δὲ Φωτοδότης κι ἔγνεψε
Πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ αὐτὴ
Σάλεψε καὶ φάγισε καρπόφροση,
Καὶ γεννήθη τοῦ ἥλιου τὸ νησί !
Καὶ ἦταν τὸ νησὶ χιλιόκαλο,
Κι ἔζησαν ἐκεῖ τεχνῖτες
Καὶ ἦταν σὰν ὑπεράνθρωποι,
Γιατὶ κάποια ἀγάλματα ἔπλαθαν,
"Ολα ὁραῖα σὰ Θεοί,
Καὶ δλα ζωντανὰ σὰν ἄνθρωποι.

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΟΥ (Πρόλογος)

Ο ἥλιος ἀνάτελνε τότες στὴν ζωὴν μου. "Ενας ἥλιος μοῦ φαινόταν ἡ Ἑλλάδα δλη. Μοῦ φώτιζε δὲ ἥλιος τὴν ψυχήν. Σὰ νὰ τὸν

έβλεπα πρώτη φορά, διταν κατέβηκα στήν Πόλη, στὰ Νησιά, στήν Ἀθήνα. Κι ὁστόσο τὸν ἥξαιρα κι ἀπὸ πρῶτα ἔκεινο τὸν ἥλιο, τὸν ἥξαιρα καλά. Ἡταν ὁ ἥλιος ποὺ γνώρισα στήν Πόλη παιδί, ἔνας ἥλιος φρέσκος, ὅχι φλογισμένος, ὅπως τὸν φαντάζονται πολλοί. Τὴν ἄνοιξη, κάποτες καὶ τὸ καλοκαίρι, στὸ παλιό μας τὸ σπίτι τοῦ Γαλατᾶ, στὸ πέτρινο τὸ σπίτι, ἀπὸ πάνω ἀπὸ ταψηλὸ τὸ παραθύρι, πρωῖ πρωΐ, τὸν ἔβλεπα τὸν ἔβλεπα στὸ μπογάζι, τὸν ἔβλεπα στὰ κύματα μέσα νὰ μπαίνῃ, νὰ λουέται στὰ νερὰ τὰ διαμαντένια, νὰ χρυσώνη παρέκει τὶς κορφοῦλες, καὶ κάποια παράξενη, μυρωδάτη δροσάτη ἀπαχνιὰ ποὺ ἀνέβαινε ὡς ἐμένα μὲ τὸν ἄρεα τὸν βελούδενιο, μὲ παρέχυνε καὶ μὲ ἔυπνοῦσε. Πρέπει κανεὶς νάζησε στὰ μέρη μας ἀπὸ μικρός, γιὰ νὰ καταλάβῃ, γιὰ νὰ νιώσῃ, γιὰ ν' ἀγαπήσῃ ὅλη τὴ γλύκα, ὅλο τὸ νόημα τὸ ἄγνωστο ἀλλοῦ, ποὺ ἔχει τὸ ἀταίριστο κι ἀπλὸ οῆμα **ξυπνῶ**. Ναί, ξυπνᾶς καὶ χαίρεσαι τὸν οὐρανὸ ἄμα φέξῃ, ὅλα τὰ πράματα σοῦ τὰ ξεσκεπάζει λὲς μάλιστα καὶ πρόθυμος σοῦ τὰ φέρνει ὡς τὰ χεῖλια σὰν ποτῆρι κρυὸν νερό, νὰ πιῆς καὶ ν' ἀνασάνης. Γίνεσαι καὶ σὺ Δημιουργία, παύει νὰ εἴσαι ἀτομο, χάνεσαι μέσα στήν Πλάση, ὅπως χάνεται μέσα στὰ κύματα τὸ κῦμα, ὅπως χάνεται τὸ λούλουδο στὸν κάμπο. Στοὺς ἀλλούς τόπους ἀργεῖ νὰ ξημερώσῃ φιλάργυρος δ ὁ οὐρανὸς κι ἔνα ἔνα σοῦ τὰ ξεφανερώνει, θολὰ κάποτες καὶ σκούρα. Στήν **Ἀνατολὴ** καὶ στήν **Ἐλλάδι**, μὲ μιᾶς δλα τὰ ξανοίγεις. Κοιτάζεις κι ἡ ματιά σου ἀρπάζει τὸν κόσμο, ἀναπνέεις κι ἡ ἀναπνοή σου τὸν κόσμο ἔναπνέει.

ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ

Δὲ μὲ μέλει τώρα νὰ πεθάνω! Μοῦ φτάνει ἡ ζωὴ, ἀφοῦ εἶδα τὴν Ἀθήνα. Ἐδῶ γεννήθηκε δ ἕκαστος. Ἐδῶ καὶ στὴ Ρώμη μορφώθηκε ἡ Εὐρώπη. Μικρὸς τόπος καὶ γέμισε τὴ γῆ. Ἐπὸ δῶ μας ἥρθαν καὶ νοῦς καὶ σκέψη καὶ ἰδέες. Αὐτὴ μᾶς ἔκανε ἀνθρώπους. Ἀθήνα τὴ λένε καὶ ποτὲς ὅνομα στὸν κόσμο μὲ τόσο λίγες συλλαβές, δὲ σήμανε τόσα. Φτάνει τὸ ὅνομα

της νὰ πῆς καὶ τὰ λὲς ὅλα. Μὲ σέβας τὸ χῶμα της νὰ πατήσης, ἐσύ ποὺ ἔρχεσαι σὲ τέτοια χώρα· τὸν οὐρανὸν ποὺ βλέπεις τὸν βλέπαν καὶ τότες οἱ μεγάλοι, τὸν ὄργαντα ποὺ κοιτάζεις μὲ τόση χαρά, τὸν κοίταζαν τὰ μάτια τους κάθε μέρα. Μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀτμοσφαίρα γενιάνταν οἱ φωτεινὲς Ἰδέες, ἔβγαιναν ποίηση καὶ φιλοσοφία. "Οταν ἀνέβαιναν οἱ γενναῖοι στὴν Ἀκρόπολη ἀπάνω, τὴν Ἰδια θάλασσα θωροῦσαν ποὺ θωρᾶς τώρα καὶ σύ.

Μὲ πόση χάρη, πόσο νόστιμα, ἡ φύση ἀράδιασε μιὰ-μιὰ τὶς κοφοῦλες καὶ τὰ βουναδάκια ποὺ βλέπεις γύρω-γύρω στὴν Ἀθήνα! Τί ωραία, τί χαιδευτικὴ μορφὴ κατώρθωσε νὰ τοὺς δώσῃ! Μὲ τί γλύκα, μὲ πόση ἀγάπη ζουγράφισε κάθε γραμμή! Μὲ πόσο ρυθμὸν καὶ μέτρο, μὲ πόση ἀρμονία σκάλισε τὴ γῆ, ἔστρωσε τὰ περιγιάλια καὶ στρογγύλωσε τοὺς γιαλούς. Στόλισε τὴν Ἀθήνα μὲ τὶς πιὸ χαριτωμένες, μὲ τὶς πιὸ ἀπαλές της διμοφφιές. Τὴν ἔκαμε μὲ πόθο καὶ χαρά, τὴ σιγύρισε σὸν παιδί της. "Ολα τάχει ταιριασμένα· ἔδω τ' ἀριστουργήματα τῆς τέχνης φανονται σὰ νὰ βγῆκαν ἀπὸ τὸ χῶμα, σὰ νὰ είναι τοῦ τόπου γεννήματα, ἀφοῦ καὶ τὰ πλάσματα τῆς φύσης ἔχουν τόση φαιδρότητα καὶ τέχνη.

Αἰώνια χώρα θὰ μείνῃς — καὶ μὴ σὲ μέλει! Μπορεῖ νὰ σὲ καταπατήσουν οἱ βάρβαροι, μπορεῖ τὰ σκυλιά στὸν Παρθενῶνα σου νὰ χυθοῦν. "Ησυχη νὰ είσαι! Θὰ καταστραφοῦν τὰ σκυλιά καὶ θὰ χαθοῦν οἱ βάρβαροι· μιὰ μέρα θὰ δέρνουνται καὶ θὰ κλαῖνε γιὰ τὴν τόση τους τόλμη. "Εσὺ πάντα θὰ βασιλεύῃς" ἐσὺ θὰ στέκεσαι παντοτεινά, γιατὶ ἔσένια πάντα σὲ κοιτάζει ἡ γλαυκομάτια μεγάλη θεά, γιατὶ ἔσένια πάντα σὲ προσέχει τὸ πελώριο μάτι τοῦ Δία!

I. Ψυχάρης

ΠΑΤΡΙΔΑ

Πάλε ξυπνάει τῆς ἀνοιξης τ' ἀγέροι,
Στὴν Πλάση μυστικῆς ἀγάπης γλύκα,
Σὰν νύφ' ἡ γῆ, πώχει ἀμετρα ἀνθη προίκα

Λάμπει ἐνῷ σβυέται τῆς αὐγῆς τὸ ἀστέρι.
Πεταλοῦδες πετοῦν ταίρι μὲ ταίρι,
Ἐδῶ βουΐζει μέλισσα, ἔκει σφήκα,
Τὴ φύση στὴν καλή της ὥρα εἶβρῆκα,
Λαχταρίζει ἡ ζωὴ σὸ δλα τὰ μέρη
Κάθε μοσκοβολιὰ καὶ κάθε χρῶμα,
Κάθε πουλιοῦ κελάηδημα ἔυπνάει
Πόθο στὰ φιλοκάρδια μου κι ἐλπίδα,
Νὰ σου ἔαναφιλήσω τὸ ἄγιο χῶμα,
Νὰ ἔαναιδῶ καὶ τὸ δικό σου Μάη,
Ὦμορφή μου, καλή, γλυκιὰ πατρίδα.

A. Μαβίλης

Ο ΛΟΦΟΣ ΜΕ ΤΙΣ ΠΑΠΑΡΟΥΝΕΣ

(Ἀπόσπασμα)

Eἰναι καὶ μιὰ μέρα χιρούμενη μέσα στὶς ἀσκημένες μέρες τῆς πορείας. Μιὰ μέρα γαλάζια καὶ κόκκινη, μὲ ἀνοιξιάτικον οὐρανό, γεμάτη μαβιὰ μάτια, κόκκινα ἀγριολούλουδα καὶ ἀργά, μελαγχολικὰ τραγούδια.

Ἡταν ἔνας λόφος ἀλικος ἀπὸ τὶς παπαροῦνες. Ξεκουραζόταν ἔνα Ρούσσικο Σύνταγμα ποὺ τραβοῦσε κι αὐτὸ γιὰ τὸ μετώπο. Ἐκεῖ μᾶς σταυάτησαν κι ἐμᾶς. Εἶχε νερὸ μπόλικο καὶ πρασινάδα ἔκει δίπλα. Στήσαμε πυραμίδες τὰ δπλα καὶ φάγαμε κοντά τους. ቩταν κάτι μεγαλόσωμα ἔανθιὰ παληκάρια μὲ φὸς μάγουλα, μὲ ὥραιες, ἀψηλὲς μπότες καὶ πλούτες παιδιάτικες δίχως κουμπιά. Τὰ πηλίκιά τους εἶχαν κεραμίδι στενούτσικο.

- Γκρίτς ;
- Γκρίτς.
- Κριστιάν ;
- Κριστιάν.
- Ὁρτοντόξ ;
- Ὁρτοντόξ.

Μᾶς δέχτηκαν μὲ ἐκδηλώσεις σχεδὸν παιδιάτικες. Γελοῦσαν, καὶ μεῖς γελούσαμε, μᾶς χάριζαν κονσέρβες σουγιάδες.

Μὲ τὰ μεγάλα τους χέρια μᾶς χτυποῦσαν στὴν πλάτη. Τρα-
βοῦσαν ἀπ' τὴν τραχηλιά τους καὶ μᾶς δείχναν χρυσὰ γιὰ συν-
τεφένια σταυρούδάκια καὶ φυλαχτάρια κρεμασμένα μὲ ἄλυσι-
δίτεσε.

— Κριστιάν ! Κριστιάν !

Φάγαμε μαζί, κουβεντιάσαμε ὥρες, δίχως νὰ καταλαβαίνῃ
γρὺν δ' ἔνας ἀπ' τὴν γλώσσα τ' ἀλλούνοῦ. "Ομως συνεννοηθήκαμε
περίφημα. 'Η ἀγάπη καὶ ἡ ὅχτρα ἔχουν διεθνὴ γλώσσα.

Βρῆκα κι ἔνα νεώτατο ἀξιωματικό, λεπτοκαμωμένο σὰν κο-
ρίτσι, μὲ μεγάλα γυαλιά καὶ γελαζούμενα χεῖλη, ποὺ θυμώταν
ἀπ' τὸ σχολεῖο του μερικὰ ἀρχαῖα, τσάτρα πάτρα.

— 'Ημεῖς Ρούσσιαν λίαν "Ελληνες ἀγαπώμεθαν ! 'Οδησσὸν
λίαν "Ελληνες ! Λίαν !

Πήρε ὑφος καὶ μοῦ ἀπάγγειλε κάτι ἀλαμπουρνέζικα, ποὺ
ὅπως μὲ βεβαίωσε, ἦταν "Ομηρος ἀπ' τὸ πρωτότυπο. Κατόπι
ἔκαναν μιὰ μεγάλη χορωδία καὶ μᾶς τραγούδησαν λαϊκὰ τρα-
γούδια. Καμπόσοι τὰ κομπανιάριζαν μὲ μακριές μπαλακάκιες.
Δὲν κατάλαβα τὰ λόγια τῶν τραγουδιῶν, μὰ σίγουρα θὰ μι-
λοῦσαν γιὰ ἔνα δάσος χιονισμένο, γιὰ ἔνα χωριό χιονισμένο,
ποὺ οἱ μπουχαρίδες τῶν καλυβῶν του θυμιάζουν γαλάζιον κα-
πνὸ μέσα στὸν παγωμένον ἀγέρα. Ξανθιές γυναικες μὲ χοντρὲς
πλεξοῦδες ἱκάθονται πίσω ἀπ' τὰ κλειστά τους τζάμια, μὲ τὸ
λευκὸ κούτελο ἀκουμπισμένο στὸ γυαλί, καὶ βλέπουνε στὰ
χαμένα, μακριά, μακριά, τὸ ρούσικο κάμπο ποὺ δὲν τελειώνει
παρὰ στὰ οὐρανοθέμελα. Καὶ μέσα στὸν ἀπέραντο κάμπο ἔνα
μονοπάτι χαραγμένο στὸ χιόνι ἀπ' τὰ ἔλκυνθρα. "Ένα μονοπάτι
ποὺ πήρε τὰ παλληκάρια τοῦ χωριοῦ καὶ τὰ πῆγε μακριά, μα-
κριά, πέρα ἀπ' τὰ γαλάζια οὐρανοθέμελα.

Οἱ μορφὲς τῶν τραγουδιστάδων ἦταν σοβαρές, τὰ παιδιά-
τικά τους σλάβικα μάτια βούρκωναν, καὶ σὰν τέλειωσαν τὸ τρα-
γούδι, μείναμε πολλὴν ὥρα ἀκίνητοι μαζύ τους, ταξιδεύοντας
πάνου στὰ φτερὰ τῆς μουσικῆς ποὺ ἐνώνει τὶς καρδιές, γιατ'
εἶναι ἡ γλώσσα τους.

Σὰν κάναμε τετράδες γιὰ νὰ φύγουμε, οἱ Ρούσσοι βάλαν-
παπαρούνες μέσα στὶς μπούκες τῶν τουφεκιῶν μας. "Ήταν σὰ
μιὰ παράξενη λιτανεία μὲ ἀτσαλένιες λαμπάδες, ποὺ στὴν κορφή
τους ἄναβε ἡ πιὸ χαρούμενη φλόγα.

— 'Αντίο ! 'Αντίο !

‘Ο πολὺ νέος ἀξιωματικὸς πειὰ τὸ καπέλο του, λιγερὸς καὶ σχεδὸν διάφανος μέσα στὸ φῶς.

— Χαιρε, λίαν, “Ελληνες ! Χαιρε !

Πόση ἀγάπη ὑπάρχει στὸν κόσμο ! ”Αφθονη σὰν ποτάμι ποὺ χύνεται μέσα σ’ ἔνα κάμπο. ”Ανθισμένη σὰν ἔνας λόφος ἕκκινος ἀπ’ τὶς παπαζοῦνες, ποὺ σὲ φωνάζουν νὰ τὶς κόψης.

ΠΡΩΤΟΒΡΟΧΙ

Οἱ μέρες μου περοῦν ἥσυχες μὲ τὴν αὐταπάτη τῆς εἰρήνης. Τίποτα δὲν μοῦ θυμίζει τὴν ἀγριάδα τοῦ πολέμου μέσα στὸ σπίτι τῆς ”Αντσιως. Τὸ πόδι μου πάει περίφημα καὶ μπορῶ ν’ ἀκολουθῶ πιὰ σιγὰ - σιγὰ τὴν οἰκογένεια τὶς κυριακάδες, ποὺ βγαίνει στὸ βουνὸ γιὰ νὰ μαζέψῃ λεφτοκάρυο. Φυτρώνουν μονάχες τους οἱ λεφτοκαρυδιες ἔδω γύρα, κι εἶναι δάση δλάκαιρα. ”Οποιος ἔχει δρεπεὶ μπορεῖ νὰ πάῃ νὰ μαζέψῃ δσα μέλει. Οἱ χωριανοὶ βγαίνουν κάθε Κυριακὴ σ’ αὐτὲς τὶς ἔκδοσεις. Δὲν τὴ λογοιωάζουν γιὰ δουλειὰ αὐτῆς. Τὰ λεφτοκάρυδα εἶναι δύσκολο νὰ τὰ διακρίνης, σὰν δὲν εἶναι συνηθισμένο τὸ μάτι σου. Εἶναι μέος σὲ μικρὲς πράσινες φασκιές, ποὺ ἔχουν τὸ ἴδιο χωδμα μὲ τὴ φυλλωσιὰ τοῦ δένδρου. Πάνω ἀπ’ ἔνα κλωνάρι ποὺ τὸ λογαριάζω γὼ γιὰ τρυγημένο, γυναῖκες μοῦ κατεβάζουν φοῦχτες δλόκληρες ἀτὸ δαῦτα. Κατόπι τ’ ἀπλώνουν στὸ λιακωτὸ καὶ στεγνώνουν. ”Ετσι σοδιάζουν γιὰ δλο τὸ χειμῶνα.

Σήμερα εἶναι πάλι Κυριακή. Μὰ δὲ βγῆκε κανένας στὰ λεφτοκάρυδα. Γιατὶ βρέχει, βρέχει ἀπ’ τὸ πρωΐ. ”Ολοι κι δλες εἶναι μαζεμένοι στὸ μεγάλον ἔξωστη καὶ βλέπουν τὴ βροχὴ ποὺ χύνεται καταράχτης. ”Ένα νερένιο σεντόνι κυματίζει μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα κι ἡ ζεστὴ γῆ, ἡ παχιὰ μακεδονίτικη γῆ, τὴν πίνει τὴν καταπίνει ἀχόρταγα. Μὰ τὸ νερὸ εἶναι τόσο πολὺ ποὺ δὲ κάμπος, δσο φτάνει τὸ μάτι, μοιάζει σὰν ἔνας ἀπέραντος βοῦρκος. Οἱ γυναῖκες κάθονται μὲ τὰ χέρια δεμένα γύρω στὰ γόνατα. Βλέπουν τὴ βροχὴ, ἀκοῦν τὴ βροχὴ καὶ δὲν μιλοῦν. ”Εγὼ κουράστηκα νὰ βλέπω τόσες ὄρες αὐτὸ τ’ ἀκίνητο τοπεῖο νὰ βρέχεται μπούχητησε ἡ ψυχή μου.

Καὶ σιγὰ τούτη ἡ μονότονη βουὴ ποὺ δὲν ἀλλάζει, μὲ γεμίζει θλίψη καὶ μοῦ ξυπνᾶ τὴ νοσταλγία ποὺ κιταστάλαξε μέσα μου σὰν ἀρρώστια. Σφαλνῷ τὰ μάτια μου καὶ κλείνω τὸ ἀφτιά μου γιὰ ν' ἀκούσω ἔνα λεσβιακὸ πρωτοβρόχι νὰ δροσίζῃ τὴν ψυχή μου.

Βρέχει καὶ μπουμπουνίζει δυνατὰ ἐκεῖ κάτου. ἔνα δυὸς ὕδρες, ποὺ χαλᾶ ὁ κόσμος ἀπὸ τὴ φασαρία. Ἡ γῆ μησκοβιλᾶ χωματίλα. Ἀνασαίνει κανένας ἀχόρταγα καὶ δυνατὰ σὲ μικρὲς ἀπανωτές ἀνασιές. Ἐνα ταμπό νερένιο τουλπάνι ἀνεμίζεται πάνου ἀπὸ τὰ κεραμίδια κι οἱ μικραλάδες γιομίζουν χαρούμενους θόρυβους. Οἱ κουρνέλες τραγουδοῦν κι οἱ τσίγκοι παίζουν πιάνο. Κατόπι μονομιᾶς βγαίνει ὁ ἥλιος μεσ' ἀπὸ τὰ σύννεφα καὶ ἔκαρδίζεται στὰ γέλια καλοσυνάτος. Τὰ δένδρα λαμποκοποῦν μέσα στὸ φῶς καὶ στάζουν φρεσκαρισμένα. Νὰ δῆς τί γίνεται τότε μέσ' τὸ λιμάνι! Ἀμέσως τὰ καΐκια λισάρουν πανηγυριώτικα ὅλα τὰ βρεγμένα τους πανιὰ γιὰ νὰ στεγνώσουν κι οἱ μακαράδες τρίζουν σὰν νὰ πατᾶν μικρὲς κραξίες ὅλο κέφρι. Θαρρεῖς μιὰ μεγάλη θαλασσινὴ γιορτὴ γίνεται μέσ' τὸ λιμάνι. Οἱ ἀσπροὶ παπαφίγγοι τῶν καραβιῶν κρέμουνται πάνου στὰ γυαλιστερὰ κατάρτια σὰ θεώρατα λάβαρα χαρᾶς καὶ εἰρήνης. Τὰ δέντρα κουνοῦν εὐχαριστημένα τὴ σγουρή τους φορεσιὰ καὶ τὰ κεραμίδια γίνονται κόκκινα. Οἱ μεγάλες λεῦκες καιρετοῦν μὲ ὅλα τους τὸ ἀσημοπράσινα φύλλα, ποὺ τρέμουν καὶ κουνιοῦνται στὸν παστρικὸν ἀγέρα σὰν τόσα χαρούμενα μαντιλάκια.

Γύρω - τριγύρω στὸν δρίζοντα ἀραδιάζουνται ἔνα κοπάδι μπαμπακένια, ἥμερα σύννεφα μὲ σγουρὰ κεφάλια. Θαρρεῖς πὼς ὅλοι οἱ κάτασπροι ἄγγελοι τὸ οὐρανοῦ βγῆκαν ἔνα γύρο στὶς γαλάζιες πεζοῦλες του, γιὰ νὰ στεγνώσουν στὸν ἥλιο τὶς βρεγμένες του φτερούγγες.

‘Ο οὐρανὸς χύνει μιὰν ἀπειροη καλοσύνη καὶ γλυκάδα. Ἔνας μαριόλος καὶ καλόκαρδος Θεός κοιτάζει ὅλα τὰ πάντα ἀπὸ ψηλά, δλότελα εὐχαριστημένος. ‘Όλα σταλάζουν «εὐφροσύνη καὶ γλυκασμὸν»,

Τὸ πρωτοβρόχι στὸ νησί μας . . .

Σ. Μυριβήλης

ΑΓΑΠΩ

Αγαπῶ τὰ κύματα ποὺ ἀπαλὸ μαϊστράλι
Τὰ τραβάει καὶ σέρνουνται καὶ σκορποῦν μαχριά,
Τὰ πανιὰ στὸ πέλαγος, διαν γάλι, ἀγάλι
Κρύβουνται στὴν ἄκρα τους καὶ τὰ χάνεις πιά.
Ἄγαπῶ τὰ κίτρινα φύλλα στὸ ἀγέρα
Τοὺς τσιγγάνους πούλυσαν τὶς φτωχὲς σκηνὲς
Καὶ κινᾶν νὰ φύγουνε· κι ἀγαπάω πέρα
Τὸν καπνὸ ποὺ ἀμίλητος, πάνω ἀπ’ τὶς ἔλιές,
Τὸν καπνὸ ποὺ ἀμίλητος πάνω ἐκεῖ ὅλοένα,
Μόνος κι ὅλομόναχος ἔχει βραδυαστῆ,
ποὺ γυρνάει κι ἀτάραχος—ἔτσι σὰν ἐμένα—
πάει στὴ νύχτα πούρχεται νὰ σιγοσβυστῆ.

A. Πορφύρας

Η ΜΟΥΡΙΑ

Αχ, τί δυστυχισμένες ποὺ εἴμαστε; Ἀντὶ νὰ ζοῦμε
κι ἐμεῖς σὲ κανένα ἀνοιχτὸ μέρος στὸν ἥλιο καὶ στὴν πρασι-
νάδα τῆς ἔξοχῆς, ἡ μοῖρα μας μᾶς ἔρριξε σὲ τοῦτο δῶ τὸ ἀνή-
λιαγο κατώγι.

Ἐλεγαν κάτι κότες στὸ πίσω μέρος ἑνὸς ψηλοῦ τρίπατου
σπιτιοῦ, στὰ βάθη μιᾶς λουριδίας αὐλῆς ποὺ δ νοικοκύρης εἶχε
ἀφῆσει γιὰ νὰ φωτίζωνται οἱ πισινὲς κάμαρες.

Καὶ θάχαν καθὼς φαίνεται δίκιο, γιατὶ ὅλες ἡταν ἀδύνατες
καὶ κακοτυχημένες καὶ δ κόκοράς τους τὸ ἔδιο. Ὁ ἥλιος δὲν κα-
τέβαινε ποτὲ ἐκεῖ κάτω καὶ οἱ καημένες τόξεραν πολὺ καλὰ πὼς
μόνο ἐκεῖνος θὰ τὶς ἔκανε παχουλὲς καὶ ὠραῖες.

Βέβαια πὼς εἶχαν πάντα καλὴ τροφὴ καὶ τὸ καθαρὸ νεράκι
δὲν τοὺς ἀπόλειπε, Δὲν ἔφτανε ὅμως αὐτό. Καὶ νὰ δῆς ποὺ
θάταν χαρὰ Θεοῦ ἐκεῖ πάνω στὸ ψηλὸ οἰκόπεδο τὸ ἀντικρυνό,
Πολλὲς φορὲς εἶχαν δῆ κατσίκες μὲ τὰ κατικάκια τους νὰ σκύ-
βουν καὶ νὰ τὶς βλέπουν καὶ φωνὲς χαρούμενες ποιιδιῶν ἀκού-
ονταν. Ποιὸς ξαίρει, τὸ οἰκόπεδο θάταν ἀνοιχτό, πρόσχαρο, κα-
τάλληλο γιὰ κότες.

"Αχ, καὶ νὰ μποροῦσαν νὰ πετάξουν ώς ἐκεῖ ἐπάνω σὰν τὰ πουλιά ποὺ ἀπλώνουν τὰ φτερά τους καὶ ὅπου θέλουν πᾶν! Τί δυστυχία κι αὐτὴ νάναι πουλιά καὶ νὰ μὴ μποροῦν οὕτε ώς τὸν ἄντικυρον τοῖχο νὰ πετάξουν!

Αὐτὴ ἦταν ἡ κατάσταση, ὅταν ἔνα πρωτὶ κάποιο πράσινο φυλλαράκι φάνηκε δειλὰ σὲ μιὰ γωνίτσα τῆς αὐλῆς.

Οἱ κότες ἀπόρησαν. Καλά, αὐτὲς τὶς κουβάλησαν δίχως νὰ τὶς ρωτήσσουν, μὰ τοῦτο τὸ φυτὸ δὲ διάλεγε νὰ φυτρώσῃ κανένα μέρος τῆς προκοπῆς. Μιὰ μάλιστα ἀπ' αὐτὲς ἐθεώρησε καλὸ νὰ τοῦ πῆ τὴν ἀπορία της.

— Χάμηκαν τὰ χωράφια καὶ τὰ περιβόλια, εὐλογημένο τοῦ εἶπε, κι ἥρθες σὲ τούτη δῶ τὴ σκοτεινὴ φυλακή;

— Ἐδῶ ἔτυχε νὰ φυτρώσω καὶ φύτρωσα. Δὲ μὲν οὐαίσαι δῆμως κι ἔδω καλὰ εἴναι.

— Αὐτὸς θὰ τὸ δοῦμε. Πῶς θὰ ζήσης δίχως ἥλιο; Θαρρεῖς πῶς θὰ τὸν δῆς ποτέ; Οὔτε μιὰ στιγμὴ δὲν κατεβαίνει ἐδῶ κάτου.

— Θανέβω ἔγῳ στὸν ἥλιο· εἶπε τὸ φυλλαράκι.

— Δυστυχισμένο τί κουτὸ ποὺ σ' ἔκαμε ἡ μοῖρα σου.

Κι ἐπειδὴ οἱ κότες ἤσαν πονετικὲς καὶ δὲν ἥθελαν νὰ δοῦν νὰ τυραννιέται, τόφαγαν.

Μετὰ κάμποσες μέρες καινούρια φυλλαράκια, πολλὰ τώρα, πρασίνιζαν πάλι, μὰ πάλι αὐτὲς τὰ ξανάφαγαν. Ἔτσι γινόταν δόσο ποὺ μιὰ μέρα είδε τὸ φυτὸ ἡ μαγείρισσα.

— Μιὰ μουριά, εἶπε, δὲς ποῦ ἥρθε νὰ φυτρώσῃ! κι ἐπειδὴ ἥξαιρε πῶς οἱ κότες δὲν ἀφήνουν τίποτε, τὴν προφύλαξη μὲν ἔνα τρυπημένο καλάθι. Πραγματικά, τὸ φυτὸ ἔτσι φυλαγμένο, μεγάλων τώρα ἥσυχα στὴ γωνιά του κι δλοένα. Οἱ κότες οὔτε τὸ ξαναθυμήθηκαν. Τὸ ξέχασαν δλότελα μιὰ καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ τὸ τρῶν. Τώρα ἡ μουριά είχε ξεπεράσει τὸ καλάθι καὶ φαινόταν ἡ κορφή της πράσινη - πράσινη. Ό καιρὸς ὀστόσο περνοῦσε.

Οἱ κότες φαγώθηκαν, ἥρθαν ἀλλες, φαγώθηκαν κι αὐτές, κι ἐκεῖνες ποὺ ἥρθαν τελευταῖες ἔκαμαν τὴ γνωριμία τῆς μικρῆς μουριᾶς, ποὺ ἦταν τώρα ἔνα μικρούτσικο χαριτωμένο δεντράκι. Κι ἐπειδὴ κι αὐτὲς ἤταν ἀπελπισμένες, δλη μέρα κακάρι. Ζαν τὸν καῦμό τους. Θυμόνταν τὸ χωριό ποὺ είχαν γεννηθῆ, τὸ κορτάρι τὸ ψηλό, τὰ σκουληκάκια ποὺ ἔβρισκαν στὸ χῶμα καὶ

τὴν κορφὴ τοῦ ἀνθισμένου φράξῃ, ποὺ ὁ κόκορας κάθε πρωῒ
χαιρετοῦσε τὸν ἥλιο.

Μιὰ μέρα ἀπὸ τὶς πολλὲς ἡ μουριὰ τοὺς εἶπε :

— "Ενοια σας κι ἐγὼ θὰ σᾶς πάω στὸν ἥλιο καὶ στὸ φῶς.
Κάνετε ὑπομονή.

— "Εσύ, καὶ πῶς ! εἶπαν οἱ κότες μὲ περιγέλοιο ἔμεῖς ἔχομε
φτερὰ καὶ πάλι δὲ μποροῦμε νὰ πᾶμε καὶ θὰ πᾶς ἐσὺ ποὺ εἶσαι
κολλημένη στὴ θέση σου ;

— Θὰ δῆτε. Μονάχα ὑπομονὴ νάχετε.

— Πότε θὰ μᾶς πᾶς στὸν ἥλιο : τῆς ἔλεγαν τώρα κάθε μέρα.
οἱ κότες. Καὶ τὴ κοροῖδευαν καὶ μεταξύ τους τὴν ἔβριζαν.

— "Ακοῦς νὰ μᾶς λέη πῶς θὰ μᾶς πάη στὸν ἥλιο ! "Ακοῦς
νάχη τὴν ἀδιαντροπιὰ νὰ μᾶς ἔχῃ στὴ προστασία της !

— Μὰ μὲ τὰ καλά σου εἶσαι ; τῆς εἶπε κάποτε κι ὁ κόκο-
ρας δὲν βλέπεις σὲ τὶ πηγάδι βρισκόμαστε, δὲν βλέπεις τὶ τει-
χιὰ μᾶς περικυκλώνουν ; "Αγκαλὰ τὸ βλέπεις μὰ δὲ θὲς νὰ τὸ-
μολογήσης. Τὰ φύλλα σου κιτρίνισαν καὶ θαρρῶ πῶς θὰ μα-
δῆσουν κιόλας.

— Κιτρίνισαν γιατὶ βιάζουνται. "Εγὼ ὅμως θέλω νὰ φτάσω
τὸν ἥλιο καὶ θὰ τὸν φτάσω.

— Φτάσε τὸν ! εἶπε ἀγανακτησμένος ὁ κόκορας κι ἔφυγε.
Οἱ κότες ἔξακολουθοῦσαν νὰ μχειρεύωνται, ἄλλες τὶς ἀντι-
καθιστοῦσαν, μῆνες καὶ χρόνια περνοῦσαν, καὶ στὸ μεταξὺ ἡ
μουριὰ ψήλωνε. "Ηιαν ὅμως ἔνα ἀλλόκοτο δέντρο. "Ο κορμός
του ἦταν λιγγός - λιγνός καὶ στὴν κορφὴ του τὰ κλαδιά του
φούντωναν, κι ἔμοιαζε σὰ φοινικιά.

— Λίγο, λίγο ἀκόμα ἔλεγε καὶ θὰ φτάσω τὸν ἥλιο. Τότε ἐκεῖ
πάνω θ' ἀπλωθῶ καὶ θὰ πειάξω κλώνια καὶ θὰ γίνω δέντρο
μεγάλο, ἀληθινὴ μουριά, γεμάτη μοῦρα γλυκακά· ὅλη μέρα θὰ χαί-
ρωμαι τὸ φῶς. Λίγο ἀκόμα καὶ φτάνω.

Οἱ κότες ποὺ βρίσκονταν τώρα στὴν αὐλὴ ἀνέβαιναν στὰ
κλαδιά της τὴν νύχτα κούρονιαζαν ἐκεῖ, κι ὁ κόκορας γιὰ νὰ λα-
λήσῃ ἀνέβαινε κι αὐτὸς ἀπάνω της. Δὲν εὔρισκαν πιὰ τὴν αὐλὴ.
σκοτεινὴ κι ἀνήλιαγη.

Τέλος ἤρθε μιὰ μέρα ποὺ ἡ μουριὰ ἔφτασε καὶ πέρασε τὸν
ἀψηλὸ τοῖχο καὶ γίνηκε ἔνα μεγάλο πλούσιο δέντρο γεμάτο με-
ταξωτὰ φύλλα.

Τὰ παιδιά ἔρχονταν τὴν ἐποχὴ ποὺ ἦταν τὰ μοῦρα καὶ

ἕτερων, καὶ οἱ κότες, ἀπὸ κλαδί, πὲ κλαδὶ ἀνέβαιναν καὶ πε-
τοῦσαν στὸ γειτονικὸ οἰκόπεδο, δῆπου εὔρισκαν χορταράκι,
σκουλικάκια, ἥλιο καὶ φῶς ὅσο ἥθελαν. Πάχαιναν, διμόρ-
φαιναν καὶ ἔκαναν ἔνα σωρὸ ἀυγά. Πλήθος πουλιὰ κελαδοῦ-
σαν τώρα στὰ κλωνάρια της, μιὰ γειτονοπούλα ἐρχόταν καὶ μά-
ζευε φύλλα γιὰ τὰ μεταξοσκουλίκια της ὅλοι ἦταν εὐτυχισμένοι,
μὰ πιὸ πολὺ ἀπ’ ὅλους εἶναι ἢ μουριά. Δὲ θυμᾶται πιὰ οὕτε
τὸν κόπο ποὺ ἔβαλε νὰ φτάσῃ ἐκεῖ πάνω, οὕτε τὰ χρόνια ποὺ
παιδεύτηκε, οὕτε τὰ περιγέλια τῶν ὁρνιθῶν, οὕτε τίποτα.
Χαίρεται τὸν ἥλιο καὶ τὸ γαλανὸ οὐρανό, τὰ πουλάκια, τὶς κότες,
τὸ κορίτσι ποὺ μαζεύει τὰ φύλλα της. Θροεῖ μαλακὰ στὸ δρο-
σερὸ ἀεράκι κι εὐλογᾶ τὸ Θεὸ ποὺ ἔκαμε τὸν κόσμο τόσον
δραῖο.

Γ. Καζαντζάκη

ΟΙ ΜΗΝΕΣ

Ξαίρεις ταπάτητο βουνό, ποὺ τὴν κορφή του χιόνι
Χειμῶνα καλοκαιρί ζώνει;
Ἐκεῖ στὴ φίζα τοῦ βουνοῦ στέκει ἔνα σπίτι, κάτι,
Ποὺ μοιάζει τοῦ "Ηλιου τὸ παλάτι.
Μέσα στὸ σπίτι κάθονται δώδεκα Παλληκάρια
Μὲ πρόσωπο σὰν τὰ φεγγάρια.
Ἐκεῖ Γενάρης κάθεται, στὸ Χιόνι τρέχει ὁ νοῦς του
Καὶ στὸ βοριά, στοὺς ἀκριβούς του,
Ἐκεῖ δὲ Φλεβάρης, ποὺ ἄγνια τὰ κύματα κυλάει,
Γέρνει στῆς Μυγδαλιᾶς τὸ πλάι
Κι δὲ Μάρτης δὲ πεντάγνωμος, λιοντάρι ὅταν θυμώνη,
Καὶ ὅταν γελάη χελιδόνι.
Κι δὲ Ἀπρίλης δὲ Ἀνθοστέφανος, ποὺ πάει καὶ τὰ κοπάδια
Βόσκει στὰ πράσινα λιβύδια,
Κι δὲ Μάης, ποὺ μὲ τὸν Ἐρωτα τὸν ψυχοκυνηγάρη
Είναι ἥλιογέννητο ζευγάρι.
Κι δὲ Θεοιστής, θησαυριστής δύοχει τὰ σιτάρια
Τοῦ κάμπου τὰ μαργαριτάρια,
Νεσελλήνια· Ἀναγνώσιματα Εἰρ. Δημητρακοπούλου καὶ
Μαρίας Πολυμενάκου ἔκδ. Δ'.

9

Νά, κι δ Ἀλωνάρης, δουλευτής· ὅπου σταθῇ, ὅπου γύρη.
Τὸν κατατρέχει τὸ Λιοπύρι.

Νά, κι δ Αὔγουστος, πολύκαρπος, δροσᾶτος νυκτερεύει
Μὲ τὸ φεγγάρι ποὺ λατρεύει,
Κι ὁ τρυγητής, ποὺ λαχταρεῖ, σὰ νὰ είναι κόρης χείλια,
Τὰ ροδοκόκκινα σταφύλια.

Κι δ Μήνας τοῦ Δημητριοῦ, πόχει, μιὰ γλύκα ξένη,
Κάτι σὰν πόδιος, ποὺ πεθαίνει,
Καὶ τάγιον Ἀντρέα δ γκαρδιακὸς, ποὺ βάζει φορεσιά του
Τὰ κιτρινόφυλλά ἀπὸ κάτου,
Κι ἄλλος ποὺ κλαίει καὶ ποὺ βογγάει καὶ ποὺ γεροντοφέρει
Κι ὅλο ἔνα κρύο τὸν δέρνει.

Καὶ καρτερεῖ, δ καθένας τους, πότε στὸν κόσμο πέρα
Θὰ πάνη μὲ τὰ φτερὰ τοῦ ἀγέρα,
Στὸν κόσμο πέρα, δπου ὅλοι τους μὲ καλοσύνην ἔδια,
Τοῦ βρέχουν χίλια δυὸ στολίδια,
(στολίδια ὠϊμε! ποὺ δὲ χαλᾶν τὴ Δυστυχία τὴ σκύλα
Καὶ τῆς Κακίας τὴ μαυρίλα).

“Ομως κανένας ἀπ’ αὐτοὺς δὲ χαίρεται τὴ χάρη
Τοῦ πρωτογέννητου Γεννάρη.

‘Οπόχει τὴν Πρωτοχρονιὰ μοναχοθυγατέρα,
Τὴ φρήγισσα τὴ χρυσοχέρα!

‘Η Μοῖρα τὴν ἐμοίρανε ἀπ’ τὸ δικὸ τῆς χέρι
Τὸ κάθε τι νὰ πέφτῃ ἀστέρι

Κι δι, τι χαρίζει ή Ρήγισσα. κι είναι τιποτένιο,
Νὰ δείχνεται μαλαματένιο.

— Γιὰ τοῦτο δ κόσμος μάγισσα, γιὰ μιὰ στιγμὴ μπροστά σου
Μὲ τὸ γοργὸ τὸ πέρασμά σου,

‘Ο μαῦρος κόσμος κόσμος γίνεται τριαντάφυλλο τ’ Ἀπρίλη
Μὲ σφραγισμένα ἀκόμα χείλη,
Ποὺ μ’ ἔνα ἀφροστάλαγμα, καὶ πρίν ή αὐγούσλα φύγη,
‘Η θεία δροσιὰ τὸ γλυκανοίγει!

K. Παλαμᾶς

ΞΕΠΡΙΖΩΜΕΝΟΙ

(Απὸ τὴν ζωὴν στὰ μεταλλεῖα τοῦ Αχυρίου)

I

“Ολόκληρα βουνά σκουριές ἀπὸ τὶς ἀσταμάτητες «έκκαμψινεύσεις» τῶν φούρων τοῦ μολυβιοῦ, μαῦρες καὶ σκληρὲς σὰν τὸ χοντρὸ γυαλί, σιδεροδρομικὲς γραμμὲς καὶ «έπιχωματώσεις» ζώνουνε, σὰν βαρὺ κάστρο, γύρω, γύρω, τὴ βασανισμένη πολιτεία τῶν μεταλλείων, μὲ τὰ φουγγάρα καὶ τὰ ἔργοστάσια, καὶ μὲ τὰ στριμωγμένα χαμόσπιτα τῆς ἀργατιᾶς. Θὰ μποροῦσε νῦν ἀνασαίνη κανεὶς ἀπὸ τὸ προσηλιακὸ μέρος τὸ ἐλάχιστο, κεῖθε ποὺ πέφτει τὸ λιμάνι κι ἡ θάλασσα, νὰ βλέπῃ τὸ ἀνοιχτὸ πέλαγος καὶ τὸν οὐρανό—δῆμως κι ἀπὸ κεῖ ἡ μοίρα τῆς τὴν ἔχει φυλακισμένη μὲνα ἔργο στενόμακρο νησί, ποὺ εἶναι σὰν τὴν κάθεται μεσό τὸ στῆθος. Οἱ δρόμοι εἶναι ἔρημοι ὅλη μέρα, σκληροίζει μιὰ μηχανὴ πάνω στὶς γλιστερὲς θάγιες, ἀκούγονται ταυπόνια βαγονιῶν καὶ ἡ τρουμπέτα τοῦ τροχοπεδηῆ, δῆμως ἀνθρώπους δὲ βλέπεις, παρά, ἀριὰ καὶ ποῦ, κανένα γυρολόγο ἢ κανέναν ἄρρωστο, ποὺ πάει νὰ τὸν κοιτάξῃ ὁ γιατρὸς τῆς Ἔταιρίας. Οἱ ἄλλοι ὅλοι, εἶναι ἀπὸ πρὸιν νὰ φέξῃ μαντρισμένοι μέσα στὰ μακρουλά, μουτζουρικα σαράβαλα, ἀνάμεσα σὲ βοερὲς τροχαλίες καὶ σὲ λουριά.

“τι δὲν εἶναι μαῦρο ἀπὸ τοὺς καπνούς, ἔχει τὴν ὥχρινη δψη τοῦ μεταλλείου.

Στὴν πέρα μεριὰ τοῦ λιμανιοῦ, κλεισμένοι μέσα σὲ κάγκελα καὶ ὑπόστεγα στέκονται οἱ δεκατρεῖς ἀψήλοι φοῦρνοι, ποὺ καμινεύεται τὸ μολύβι τοὺς ἔχουν χτίσει σπανιόλοι τεχνῖτες, πάει καιρὸς καὶ καιρός. Οἱ φοῦρνοι τοῦτοι δουλεύουν νύχτα μέρα, δουλεύουν καὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴ Λαμπρή, γιὰ μιὰ στιγμὴ νὰ τοὺς ἀφήσῃς ἔτσι σβύνουν καὶ νταμαρώνουν· καὶ τότε πρέπει νὰ φικτοῦν κάτω ἀπὸ θεμελιοῦ. Ἀπὸ κεῖ μέσα ξεκινοῦν κάθε στιγμὴ οἱ ἀτελείωτες σειρὲς τὰ σιδερένια βαγόνια, φροτωμένα ὡς ἀπάνου καφτὴ σκουριά, καὶ πηγαίνουν νὰ τὴν ἀδειάσουν στὰ μαῦρα βουναλάκια ἔνα γύρω στὴν πολιτεία, ποὺ ὅλο ψηλώνουν καὶ πληθαίνουν.

Απὸ τὴν ἄλλη μερὶα κινάει ὁ ὑπόνομος τοῦ καπνοῦ εἶναι μιὰ σερνάμενη, χτιστὴ καμάρα, θολωτὴ καὶ πλατιά, περνάει ἀπὸ φούρνο σὲ φούρνο κι ἔπειτα προχωρεῖ, ξετυλίγεται σὰν καμπιὰ ἀπίστευτη σταχτερὴ νεροφίδα ἵσα πάνω στὴ φάχη τοῦ βουνοῦ, καὶ μιὰ χάνεται, μιὰ ξαναφαίνεται· παίρνει ἀπὸ τοὺς φούρνους τὸ φαρμακεὸν καπνὸν τοῦ μεταλλείου, ποὺ εἶναι ὅλο ἀρσενικό, καὶ τὸν κουβαλεῖ ψηλὰ στὴν κορφή, σὲ δύο θεώρατους φουγάρους ποὺ γράφονται στὸν οὐρανὸν σὰν τεντωμένα δάχτυλα.

Οσο φεύγει κεῖθε ὁ καπνὸς πάει καλά. Μὰ τὸ ἀρσενικὸ ποὺ κατακάθεται σωρούλια σωρούλια μέσα, ἔχει μεγάλη τιμή, καὶ κάθε τόσο ἔχεται ἡ ὥρα νὰ τὸ σημάσουν. Ἄλλως τε συχνὰ γίνεται νὰ μὴν τραβάῃ ὁ ὑπόνομος. Ἀφήνουν τότε τὸν καπνὸν νὰ φεύγῃ ἀτόφυος ἀπὸ ναν ἄλλο φουγάρο μέσ' ἀπ' τοὺς φούρνους, καὶ κλείνουν τὸ τάμπερ τοῦ ὑπονόμου.

Καὶ τότε ὁ Θεὸς νὰ βάνη τὸ χέρι του νὰ μὴν πάρῃ νοτιά. Γιατὶ ἂν ἡ κατάρα του τὸ φέρῃ καὶ πάρῃ νοτιά, σιγαλὴ δργὴ νοτιά, καὶ δουλεύει ἀστυμάτητα ὁ μέσα φουγάρος, δλάκερη ἡ κοκομοίδα ἡ πολιτεία, δρόμοι σιίτια καὶ μαγαζιὰ πνίγονται μπουκωμένα φαρμάκι. "Ἄχ! "Απ' ὅλα τὰ κακὰ ποὺ ἔχει τοῦτος ὁ ἄραχνος τόπος, τὸ κακὸ τοῦ καπνοῦ πάει καὶ νὰ μὴ γυρίσῃ. "Απὸ τ' ἄλλα μπορεῖς δοῦ νὰ "ναι καὶ ξεφεύγεις, βάνεις τὸ νοῦ σου νὰ μὴ συλλογίεται καὶ τὰ ξεχνᾶς, μὰ σὰν ἀρχίσῃ ὁ καπνὸς τοῦ μολυβιοῦ δὲν ἔχει πιὰ νὰ ξεφύγης. Κατηφορίζει ήσυχος καὶ μελανωπός σὲ κύματα ἀπανωτὰ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ φουγάρου, καὶ δὲν εἶναι τίποτα ποὺ νὰ μπορῇ νὰ τὸν μποδίσῃ, σοῦ πουμώνει δλα τὰ σωθικὰ καὶ σὰν καταπίνης νιώθεις στὸ λάρυγγά σου τὴν ὑπόγλυκη γεύση τοῦ δηλητηρίου. Καὶ τὰ μάτια τσούζουν καὶ τὸ μυαλὸ σκοτίζεται καὶ τὰ πνευμόνια βήχουν, μὴν καταφέροντας νὰ διαλέξουν λιγάκι ἀγέρα.

Περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πειράζει τὰ κάθε λογῆς ζωντανά· πρῶτ' ἀπ' ὅλα τὶς γάτες. Καὶ σὲ πιάνει ἀλήθεια κρυελός φόβος νὰ θωρῆς τὰ κακότυχα τοῦτα τὰ ζούδια, ποὺ μπορεῖ νὰ "ναι κι ὅμορφα καὶ νὰ τ' ἀγαπᾶς, νὰ τὰ βλέπῃς νὰ χτυποβολιούνται σὰ σεληνιασμένα πέρα δῶθε στὰ ντουβάρια, γυρεύοντας ἀνώφελα νὰ γλυτώσουν. Οἱ κότες στριφογυρίζουν γύρω, τρικλίουν, πέφτουν, ξανασηκώνονται· οἱ κότες ἐδωπέρα δὲν γεννοῦν. Οἱ κατσίκες πάλι δὲν τρέχουν, αὐτές σωριάζονται χάμουν μὲ καταδικια μάτια δρθάνοιχτα κι ἀγκομαχοῦν καὶ βγάνουν ἀφρούς,

Τούτη είναι ή ἀφορμὴ ποὺ οἱ παλαιοὶ γεωργοὶ τοῦ τόπου ἔχουν τραβηγτῆ τώρα μακριά μὲ τὸν καπνὸ λένε πώς γίνεται φαρμακερὸ καὶ τὸ χορτάρι κινή μιὰ φροφά, τὰ πρῶτα χρόνια, οἱ ἀγελάδες τοῦ κοσμάκη ψοφιῦσαν δίχως νὰ ξαίρῃ κανένας τί εἶχαν.

‘Ο ἄνθρωπος συνειδίζει σιγὰ σιγὰ καὶ στὰ χειρότερα πράματα. Φτάνει νὰ τρέχῃ μεροκάματο. ‘Ο ἄνθρωπος γίνεται καρδιονιάρης, κατεβαίνει στὰ ἀμπάρια τῶν φορτηγῶν τὴν αὐγήν, καὶ τὸ βράδυ ποὺ βγαίνει δὲν ξεχωρίζεις τίποτ’ ἄλλο ἀπάνω του, τίποτ’ ἄλλο πάρεξ τὰ δόντια του καὶ τὸ ἀσπρό τῶν ματιῶν του. Φτύνει, καὶ τὸ σάλιο του είναι μαῦρο κι ἐκεῖνο.

Γίνεται θερμαστὴς στὶς γκαζομηχανὲς καὶ καμιναδόρος στοὺς φούροντος τὸ μολύβι τρέχει κόκκινο, ή σκουριὰ τρέχει κόκκινη, λόγχες φωτιὰ καὶ καπνοὶ τὸν ζώνουν δλοῦθε, - μιὰ ϕέγγα ψήνεται ἀν τὴν ἀκουμπήσης ἐκεῖ πουθενά, - αὐτὸς δὲν παθαίνει τίποτα. Τυλίγεται κουρέλια γιὰ νὰ μὴ τὸν καῖνε τὰ σπιθοφοβολήματα ποὺ σκάζουν κάθε στιγμή, τροβολογιέται νυχτοήμερα μὲ τὰ καλούπια, τὴ σκουριὰ καὶ μὲ τὶς χελῶνες τὸ μολύβι, κι ὁ ἰδρώτας τρέχει ποτάμι στὰ πυρωμένα μάτια του

Γίνεται μιναδόρος. Χώνεται μὲ τὴ λάμπα, μὲ τὸ δυναμίτη καὶ μὲ τὸ λοστὸ στὰ σπλάχνα μέσα τῆς γῆς, βαθιὰ στὰ σπλάχνα τῆς γῆς, καὶ τὸ τρυπάει. ‘Ενα βρακὶ ἀντέχει μονάχα νὰ φορῇ μέσα σὲ κείνη τὴν κουφόβραση, ποὺ καὶ ή ἀνάσα κόβεται ἀπ’ τοὺς κακοὺς ἀχνοὺς κι ἀπ’ τοὺς μπουχοὺς τοῦ δυναμίτη καὶ τοῦ μεταλλείου.

Χώνεται στὸν ὑπόνομο τοῦ ἀρσενικοῦ. Φτάνει νὰ τρέχῃ μεροκάματο.

Είναι μέρα δωπέρα ποὺ δὲν κάνει κανένα ἀπὸ τὰ ζωντανὰ τοῦ Θεοῦ, κανένα, πάρεξ ὁ ἄνθρωπος. ‘Ενα μουλάρι μπορεῖς βέβαια νὰ κατεβάσῃς μαζί σου κάτω στὸ πηγάδι τοῦ μεταλλείου μέσα στὸ ἀνήκαιο σκοτάδι τῆς μπούκας τοῦ μεταλλείου, νὰ τὸ βάλης νὰ τραβάῃ τὰ βαγονέτα μὲ τὰ μπάζα καὶ νὰ σιῦ κάνῃ κάθε βαρειά δουλιά. ‘Αμα δὲν ἀκούει παίρνεις τὸ ξύλο. Θὰ καμπουριάσῃ λιγάκι τὴ φάρη του σὲ κάθε χιυπιά, θὰ κοντοσταθῆ λιγάκι, δύμως τί θὰ κάνῃ; θὰ κινήσῃ. ‘Ομως γιὰ πόσο καιρό; τρεῖς μῆνες, τέσσερους μῆνες, ξαίρεις ξαμηνό; ‘Επειτα θὰ σωριαστῇ

μιὰ στιγμὴ καταγῆς κι ἐκεῖ ποὺ σὺ θὰ τὸ χτυπᾶς νὰ σηκωθῇ,
ἐκεῖνο θάχη κιόλας ἔειψυχήσῃ.

Δὲν πειράζει. Θὰ σημειώσῃς στὴν κατάσταση τῆς δύναμης
ἔνα μουλάρι λιγότερο, κι ἡ ἐταιρία θὰ βρῇ νὰ σοῦ στείλῃ ἄλλο.
Κι ἄλλο. [“]Οσο ποὺ δὲ θὰ βρίσκωνται πιὰ μουλάρια μὲ τὰ ἀγαθὰ
μεγάλα μάτια στὶς πλαγιάδες τῆς γῆς.

Μπορεῖς ἀκόμα νὰ παραγγείλης σ' ἄλλους πιὸ ἥμερους τό-
πους, στὴν πατρίδα σου ἢ ἄλλον, νὰ σοῦ στείλουν καμιὰ καρδερίνα
ἢ κανένα φλώρι, νὰ τὸ κλείσης στὸ κλουβάκι νὰ τ' ἀκοῦς. [“]Αν δὲ
σοῦ [‘]χουν πῆ πῶς θὰ σοῦ ψιφήσῃ τὴν πρώτη κιόλας βθομάδα.

Οἱ ἀνθρώποι ἀντέχουν πολὺ περισσότερο. Γίνεται βέβαια νὰ
ρουσαχτοῦν τὰ μάγουλά σου, νὰ σὲ πιάνη μιὰ στιγμὴ ἔνας πό-
νος στὸ φυχικὸ ποὺ νὰ σὲ κάνῃ νὰ διπλώνεσαι κουβάρι, μὰ δὲν
εἶναι δὰ καὶ θάνατος. [‘]Ο γιατρὸς τῆς [‘]Εταιρίας ποὺ θὰ πᾶς νὰ
σὲ κοιτάξῃ θὰ πῆ πῶς εἶναι «ἔλαφος μολυβδίασις», θὰ σοῦ
δώσῃ καθάρσιο καὶ κινίνο καὶ θὰ σ' ἀφίσῃ δύο μέρες λεύτερο.
Γίνεται ἀκόμη νὰ βήχης λιγάκι, μὰ πάλι δι πυρετός σου δὲν εἶναι
τόσος ποὺ νὰ μποδιστῇς ἀπ' τὴ δουλειά. Κι δῶς νὰ [‘]ναι δὲν
εἶναι θάνατος.

[‘]Επειτα ἡ κάθε δουλειὰ ἔχει καὶ τὰ καλά της. Στὰ τέλματα
καὶ στὸ θεώρατο πλυντήριο, κεῖ μέσα ποὺ ἔειπλένονται σὲ ποτά-
μια νερὸ τὰ χώματα τοῦ μολυβιοῦ, ἔχει ναὶ μὲν πολλὴ ὑγρασία,
καὶ τὸν χειμῶνα τὸν πιάνουν κανένα σφάχτες καὶ ορευματισμοὶ
μὰ τὸ καλοκαιράκι περνάει εὐχάριστα, Καὶ στοὺς φούρονους πάλι
δισσο βαριά ἂν εἶναι ἡ δουλειά, ἔχεις οἰκονομία στὸ μαγέρεμα τὸ
ἔλαχιστο, ἀκούμπατς τὸ τσουκαλάκι σου τὰ φασόλια πάνω σ' ἔνα
καλούπι σκουριά καὶ βράζει μονάχο του, δίχως [‘]ξειδο.

Καὶ τὸ μεροκάματο τρέχει.

B. Δασκαλάκης.

Παιδικές ιστορίες

Επίδραση στην Ελλάδα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΟ ΘΕΙΟ ΠΑΙΔΙ

Η παρθένα, ποὺ μποστά της γοναίζουν δύο οὐλέγελο^η τὸ οὐρανοῦ, καταμόναχη καὶ καταλυπημένη, ζητᾶ παντοῦ τὸ Θεοπαίδι της, ποὺ χτές τὸ βράδυ χάθηκε γυρίζοντας ἀπὸ ἐκείνη τὴ μεγάλη κι ὁραία γιορτή. Τὸ γυρεύει μέσα στὶς γυναικες, τὸ γυρεύει στοὺς δρόμους.

— Ποιὸς εἰδε ἔνα παιδί, λέει, χαμένο ἀπὸ χθὲς τὸ βράδυ, μὲ κατάχρυσα μαλλιά, μὲ μεγάλα μάτια, μὲ μέτωπο γῆσυκο καὶ φωτεινὸ σὰν τὸν ἥλιο;

Μιὰ γυναῖκα τῆς ἀπήντησε :

— Πέραυσε ἀπὸ ἐδῶ χτές τὸ βράδυ. Ζητοῦσε ἐλεημοσύνη κι ἔλεγε :

Σ' ὅποιον μοῦ δώσῃ κάτι ἀπὸ τὸ ὑστέρημά του, θὰ τοῦ ἀνταποδώσω τὴν καλὴ πράξη μὲ πλούτη περίσσια. Τοῦ τάχω φυλαγμένα στὸ βασίλειο τοῦ πατέρα μου.

Βγῆκα στὴ πόρτα μ' ἔνα κομμάτι ψωμὶ γιὰ νὰ τὸ ἐλεήσω. Τὸ εἰδα· ήταν μικρὸ κι ἔτρεμε ἀπὸ τὸ κρύο, γιατὶ ὁ ἥλιος βασίλευε καὶ κόντευε ἡ νύχτα.

— "Εμπα μέσα, μικρό μου, γιὰ σένα ἀνοιξα τὴν πόρτα μου τοῦ εἴπα.

Μπήκε καὶ κάθησε κατὰ γῆς.

Ποιὸς είσαι ; τὸ ρώτησα.

Σᾶν ἀγγελούδι μοῦ ἀπῆντησε :

— Εἶμαι παιδὶ τοῦ αἰωνίου Πατέρα. Παρθένα εἶναι ἦ μητέρα μου. Μὲ λένε ὸησοῦ κι ἔχομαι νὰ σὲ σώσω.

Τοῦ ἑτοίμασα μὲ μεγάλη φροντίδα τὸ κρεββατάκι του, δὲ θέλησε δμως παρὰ μιὰ ψάθα, καὶ μιὰ πέτρα γιὰ προσκέφαλο. Κοιμήθηκε ὅλη τὴ νύχτα γλυκὰ - γλυκὰ καὶ σὰν ξύπνησε τὸ πρωΐ, μὲ καλημέρησε, μὲ εὐλόγησε καὶ ἀναχωρῶντας, μοῦ εἶπε, ὅτι μὲ ἀφῆνε μὲ τὸ Θεό.

Ἡ παρθένα ἔφυγε λιγάκι πιὸ παρηγορημένη ἀπὸ πρίν, καὶ πῆρε τοὺς δρόμους γιὰ νὰ βρῇ τὸ παιδί της. Ποῦ κατώρθωσε νὰ τόβρῃ : Μὲ τοὺς σοφοὺς τοὺς πιὸ ξακουσμένους.

Διασκευὴ ἀπὸ τὸ Γερμανικὸ

ΣΤΟ ΠΑΙΔΑΚΙ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΗΣ ΜΟΥ

Mιὰ μέρα τέλος πρόβαλες κι ἀπάστραψε τὸ σπίτι ποὺ ὡς τόιε ἄδειο κι ἄνιωθο καὶ πικραμένο ἔξοῦσε καὶ γλύστρησες μὲ τὴ στερνὴ λάμψη τοῦ Ἀποσπεργίτη στὴν κούνια ποὺ σὲ πρόσμενε καὶ ποὺ σὲ καρτεροῦσε.

Γράψε τὸ θεῖο χαμόγελο, γέλα τὸ πρᾶο γελάκι, κάνε χαρούλια τὸ πρωΐ, κάνε χαρὲς τὸ δεῖλι, ταχιὰ μὲ τὸ καιέβασμα θὰ σκάη καὶ τὸ δοντάκι, κλωνὶ οδοιοῦ στὰ ωδίνα, χαριτωμένα χείλη.

Ξυπνᾶς κι ἦ γλώσσα σου ἀρχινᾶ τὸ ψέλλισμα τὸ μάγο, καὶ μπουσουλώντας σὰν ἀρνὶ στῆς σάλας τὸ κιλίμι, ἀξαφνα στέκεις καὶ κοιτᾶς, ὥρα πολλή, τὸ ἀγρίμι τὸ κεντημένο, ποὺ κρατᾶ στὰ δόντια του ἔνα τράγο !

Φιλάκια ὀλόγυρα σκορπᾶς, φιλιὰ σκαστὰ χαρίζεις στὸν ἀσπρομάλλη τὸν παποὺ καὶ στὴν καλὴ γιαγιά κι ὅταν στὸ μπάνιο σπαρταρᾶς, γελᾶς καὶ παιχνιδίζεις, ὥ ! ἐκεῖνο τὸ ναζάκι σου κι ἔκείνη σου ἦ λαλιά.

Τὸ σπίτι γίνηκε ναὸς καὶ ἐσὺ σαι ἡ λειτουργία.
στὸ σπίτι μας σ^ο ἔκλείσαμε σὰν στῆς στοργῆς τὴν γυάλα—
καὶ σὰν ψαράκι ἀναπηδᾶς πολύχωμο μὲ κρύο
νερᾶ, ποὺ τὸν ὠκεανὸν δίνουν σὲ μιὰ του στάλα.

Χαῖρε, χρυσέ, σοῦ προβοδῶ τὸ ἔμπα τῆς ζωῆς σου
κι ἀπάνω ἀπὸ τὴν κούνια σου θὰ σοῦ ἴστορήσω πάλι
πόσο εἰν' ὅμορφη ἡ ζωή . . . Μὰ ἐσὺ ἀγάλι, ἀγάλι,
σὰν νὰ μὴν ἀκουσες τίποτε, γλυκά, γλυκά κοιμήσου.

P. Φιλύρας

Ο ΒΟΘΝΑΣ

H μικρούλα πῆρε τὸ μονοπάτι ποὺ ἔφερνε 'στὸ χωριό.
'Απὸ τὸ ἔνα μέρος τὸ βουνὸν γυμνό, ἀπότομο' ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸ
ποτάμι, δ Βόθνας, βαθὺς, σκοτεινός, μὲ τὰ δύο ἀπόκρημα πλευ-
ρά του σκεπασμένα ἀπὸ πάνω ὥς κάτω μὲ ἀγριόκλαδα, ποὺ στὴν
κορυφὴ ἔνώνονταν καὶ δὲν ἀφηναν νὰ φανῆ οὕτε νὰ φωτιστῇ
τὸ βάθος τοῦ λάκκου, ποὺ μέσα του ζούσαν κοπαδιαστὲς οἱ ξυλό-
κοτες κι ἡσυχάζαν ἀπειθαχτοὶ οἱ λαγοὶ, οἱ ἀλεποῦδες καὶ τὰ κου-
νάρια.

Τ' αὐτιά της ἀκόμα ἰβούϊζαν ἀπὸ τὸ κοπάνισμα τοῦ σπάρ-
του. Εἶχε πάει γιὰ νὰ ἰδῃ, πῶς ἀπὸ τὶς πράσινες, μακριές, ἀδύ-
νατες φλοῦδες θάβγαιναν ἐκείνες οἱ ξανθές καὶ στιλπνὲς σὰ με-
ταξένιες κλωστὲς τοῦ σπάρτου.

Τὸν εἶχε παρακολουθήσει ἀπὸ τὴν ἀρχὴν του. "Ενα πρωΐ τὴν
Ξύπνισαν οἱ φωνὲς τῆς γειτόνισσας.

—Σήμερα ἀρχίζει τὸ μάζεμα τοῦ σπάρτου . . . Εἶναι πέντε
τοῦ Ἀλωνάρη . . . θάρυθης νὰ ἰδῆς;

"Ανέβηκε στὸ βουνὸν μαζὶ μὲ ὅλες τὶς κοπέλες τοῦ χωριοῦ. ποὺ
Ξεκίνησαν τραγουδώντας κι ἡ καθεμιὰ κρατοῦσε τὸ δρεπάνι της
καὶ τὸ σκοινί της. "Εκεῖ συναντήθηκαν καὶ μὲ τὶς κοπέλες τῆς
Λεσινίτσας— τοῦ γειτονικοῦ χωριοῦ— ποὺ ἦταν εἰδοποιημένες
ναρθοῦν νὰ μαζέψουν σπάρτο στοὺς Γιαννιτσάτες, δπως κι αὐ-
τὲς πάλι θὰ ἐμάζευαν τὸ φθινόπωρο κάστανα στὸ δάσος τῆς Λε-
σινίτσας.

‘Απ’ αὐτὴν τὴν ἡμέραν καθεμιὰ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ μαζέψῃ ὅσο σπάρτο ἥθελε, ἀφοῦ ἦταν « ἀπολυμένος . . . ».

Εἰδε νὰ τὸν κάνουν « χεράδια », τὰ τρία « χεράδια » νὰ τὰ ἔνωσουν σ’ ἕνα « χερόβιολο », ὕστερα νὰ τὸν βράζουν καὶ, ἔνα βράδυ, νὰ τὸν φέρουν ὅλες μαζὶ στὸ ποτάμι. Εἰδε νὰ « δένουν » τὸ ποτάμι, νὰ κάνουν γοῦρες καὶ στὴν κάθε γούρα νὰ πλακώνη ἥ καθεμιὰ τὸ δικό της σπάρτο.

Ἐβοήθησε κι αὐτὴ στὸ ξεφλούδισμα, στὸ « ξελούκισμα ». ὅπως τόλεγαν οἱ γυναικες, κι εἰδε τὸ κάθε χερόβιολο νὰ γίνεται κι ἔνα « σκουλί », Παραστάθηκε στὸ πλάκωμα τῶν « σκουλιῶν » μέσα στὶς ἵδιες γοῦρες καὶ σήμερα, ὕστερα ἀπὸ δέκα μέρες, ξανατέβηκε στὸ ποτάμι μὲ τὶς γυναικες, γιὰ νὰ ἴδῃ τὴν τελευταία δουλειὰ τοῦ σπάρτου στὸ νερό,— τὸ κοπάνισμα, ποὺ ὅσο δυνατότερο καὶ καλύτερο γινόταν τόσο λευκότερο καὶ μαλακότερο θάκανε τὸ σπάρτο. Μὰ τὰ τόσα πάφ ! ποὺφ : πάνω στὰ σκουλιά, τὸ βσύσμα τοῦ νεροῦ, οἱ φωνές, τὰ τραγούδια καὶ τὰ γέλοια τῶν γυναικῶν, τὸ ζάλισαν τὸ κορίτσι καὶ γύριζε τώρα μονάχο του στὸ χωριό,

‘Ανέβαινε τὸ μονοπάτι καὶ συλλογιζόταν. Θυμήθηκε τὰ λόγια τῆς Μαλέκως : « Μὴν περάσης λοναχή σου τὰ Καθίσματα — ἔτσι τόλεγαν τὸ μανοπάτι,— εἶναι δὲ Βόθνας ἀπὸ κάτω καὶ δὲν ξαίρεις τί σοῦ λαχαίνει »,

Μὰν σὰν τί μποροῦσε νὰ τῆς λάχῃ :

‘Ενα φείδι σύρθηκε στὰ ξερὰ φύλλα, πέρασε ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ πόδια της καὶ κρύψηκε γρήγορα στὴ ὁρίζα τῆς μεγάλης πέτρας, ποὺ στέκεται πάνω στὸ χεῖλος τοῦ Βόθνα, χρόνια τώρα, χωρὶς νὰ πέφτῃ μέσα στὴν ἄβυσσο,

« Νὰ καὶ ἡ πέτρα ποῦ σκεπάζει τὸ θησαυρὸ τοῦ Μπέη ! συλλογίστηκε.

Τόσα χρόνια προσπαθοῦν οἱ χωριανοὶ νὰ ξεκάμουν τὴ φωλιὰ τῶν φειδιῶν, γιὰ νὰ πάρουν τὰ φλωφιά, μ’ ἀκόμα δὲν μπόρεσαν νὰ τὸ κατωρθώσουν. Ἐσκότωσαν κι ἐσκότωσαν φείδια, μὰ αὐτὰ δὲ σώνονται. ‘Αλλὰ κι ὅλα νὰ τὰ σκότωναν, πάλι τὸ θησαυρὸ δὲν τὸν πιάζουν, γιατὶ τὸ μεγάλο Στοιχεῖο ποὺ τὸν φυλάει, δὲ βγαίνει πατὲ ἀπὸ τὴν τρύπα του. Μόνο τὸ κεφάλι τοῦ οὗτοῦ κάθε μεσημέρι γιὰ λίγο κι ὅσοι ἔτυχε νὰ τὸ δοῦν, δὲ

Θέλουν πιὰ νὰ ξαναπεράσουν ἀπὸ τὰ Καθίσματα, παρ' ἀνεβαίνουν στὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ καὶ κατεβαίνουν στὸ ποτάμι ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά· ἔφτα ὡρες δρόμο καλύτερα, παρὰ νὰ ξαναδοῦν τὸ φοβερὸ κεφάλι τοῦ Στοιχειοῦ!

Μὰ τὸ Στοιχεῖο, ἀν δὲν τὸ πειράξῃς, δὲ σὲ πειράζει καὶ τὸ κορύτσι προχωρεῖ χωρὶς φύσιο. Τὰ φείδια τὰ γνωρίζει. Ταπάνητησε τόσες φρογές στὸ δρόμο τῆς καὶ ποτὲ δὲν τὴν ἐπείραξαν.

«Αὐτὰ δὲν εἶναι τίποτα! αὐτὰ τὰ βλέπεις καὶ μπορεῖς καὶ νὰ φυλαχτῆς! τῆς ἔλεγε ἡ Μαλέκω της· τοὺς ἵσκιους νὰ φοβᾶσαι, παιδί μου καὶ ταερικά!» Αν βρεθῆς σὲ τρίστροφο, ἢ σὲ κανένα ψηλὸ τόπο ἢ πάνω κεῖ στὴν κορφὴ μὲ τὶς βελανιδιές, ἢ πέρα στὶς γράφες κι ἀκούσης ἀξαφνα ἥχο καὶ βοή, καὶ δῆς τὶς βελανιδιές νὰ σειδνται καὶ νὰ δέρονται μὲ παράξενο βογγητό, ἐνῶ παρέκει τὰ δέντρα στέκονται ἥσυχα, δίχως νὰ ταραχοῦν τὰ φύλλα τους, καὶ δῆς ὀλάκερους βράχους στὶς γράβες νὰ γκρεμίζωνται μὲ τρελλὸ κατερακύλισμα, ἀνάμεο ἀπὸ τὶς ἄγριες λογγωμένες πλιεγίες καὶ νὰ πέφτουν κάτω στὸ βάθος, στὸ ποτάμι, μὲν ἕνα ἄγριο πάφλασμα τοῦ νεροῦ, — ἐ τότε κρύψους ὅπου μπορεῖς καὶ μιλιά μὴ βγάλλες ἀπὸ τὸ στόμα σου, δσος φόβος κι ἀν σὲ πάροι γιατὶ πάει, ζάνεις τὴν φωνή σου γιὰ πάντα!»

Γιατὶ πολλὲς φορὲς ἡ Μαλέκω της ἡ ἴδια βρέθηκε μπροστὰ σὲ ἀερικά. Τῆς εἴπε μάλιστα, πώς ἀν τύχη κανεὶς «καθαρός», τὰ βλέπει κιόλας: εἶναι, λέει, ὥραιότατες ἀσπρονιυμένες κοπέλες ποὺ λαμποκοποῦν σὰν νυφάδες! Ξωθικίες εἰν̄ αὐτὲς κι ὅποιον πετύζουν στὸ δρόμο τους τὸν ἔκανον εἴτε παίζοντας καὶ γέμισε λέει δ τόπος ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ ἔμειναν παράλυτοι ἥξει αἱ τίας τους, κι ἄλλοι ἄλλοι καὶ ἄλλοι τρελλοὶ γυρίζουν στοὺς λόγγους καὶ τρέχουν ξοπίσω τους νὰ τὶς πιάσουν· μὰ τί θὰ πιάσουν; ἀέρας εἰν̄ αὐτές! . . .

Ανεβαίνει τὸ μονοπάτι καὶ συλλογίζεται: «Ἐγὼ πιστεύω στὶς νεράϊδες, μὰ σ' αὐτὸὺς ποὺ κοπανίζουν κάτω στὸ λάκκο τὸ Δωδεκαήμερο μέσο τὰ μεσάνυχτα, σ' αὐτὸὺς δὲν πιστεύω, κι ἂς λένε ὅτι θέλουν οἵ γυναικες».

Είχε φτάσει στὴν κορυφή, στὰ **Καθίσματα**. Ἐρημιὰ καὶ ἥχος κανένας· ἡ βοή τοῦ ποταμοῦ ἔφτανε μονάχα ὡς ἔκει πάνω· κάποιο πουλὶ περαστικὸ ἄφησε στὸν ἀέρα τοῦ δειλινοῦ ἔνα γλυκὸ κελαδήμα· σαῦρες ἔτρεχαν νὰ κυρφτοῦν στὶς φωλιές τους καὶ μόνο οἱ κάνθαροι, ἥσυχοι, ἔξακολουθοῦσαν ἄφοβα τὴν δουλειά τους.

Είχαν έτοιμάσει τὶ στρογγυλά τους κελάρια καὶ τὰ ευλογησαν μὲν γάλη ἐπισημότητα πρὸς τὴν ἄρρη τοῦ δρόμου.

— Τί σιχαμεροί ! Καλὰ ποὺ δὲν ἐπάτησε κανένα !

“Ωστόσο ἡ ὥρα τοῦ δειλινοῦ περνοῦσε κι ἀρχισε νὰ νυχτώνη.

— Κουμπάρα ! ἀκούστηκε μιὰ βραχνή φωνὴ μέσα στὴ σιγλιά.

“Η μικρούλα ξαφνίστηκε. «Θὰ παράκουσαι» συλλογίστηκε. Καὶ στάθηκε νὰ βεβαιωθῇ.

— Κουμπάρα ! Κουμπάρα ! ἀκούστηκε δυὸς φορές, καθαρότερα τώρα, ἡ φωνὴ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια της.

— «Θεέ μου ! ἡ φωνὴ ἔρχεται ἀπὸ τὸ Βόθνα !

“Εσκυψε κι εἶδε τὴ σκοτεινὴ ἄβυσσο ἀκόμα σκοτεινότερη καὶ φοβερότερη τώρα ποὺ δὲν ἦλιος εἶχε δύσει καὶ ποὺ τὰ γιγαντωμένα ἀγριόδεντρα τῆς φαίνονταν στὸ μισοσκόταδο σὰ μαῖδα, ἀλλὰ δρά, ἀλλὰ πλαγιαστά, ἀλλὰ ἀγκαλιασμένα φαντάσματα.

“Ήταν ἐνιαὶ χρονῶν καὶ ποτέ της δὲν εἶχε σκιαχτῆ. Μὰ τώρα τῆς πιάστηκε ἡ πνοή. Νὰ φωνάξῃ ; κι ἀν ἦταν βρυκόλακες, ἀπὸ κείνους ποὺ κοπάνιζαν τὴ νύχτα στοὺς λάκκους ; . . . Τώρα τῆς ἥρθαν στὸ νοῦ, μὲν δὲ τις λεπτομέρειες, οἵ περ οἰραίες ποὺ λίγο πρωτήτερα ἀκούσεις νὰ διηγῶνται οἱ γυναικες ἀναμεταξύ τους, ἐκεῖ ποὺ κοτάνιζαν, καὶ καταρόμασε !

Μπροῦσε νὰ τῆς πάρουν καὶ τὴ φωνή, ἀν φύναξε.

“Εκοίταξε γύρω της· ἐρημιά καὶ ἥχος κινένας· μονάχα ἡ βοὴ τοῦ ποταμοῦ ἔφτανε ἀκόμα ὃς ἐκεῖ πάνω, ἵσα - ἵσα γιὰ νὰ τὴν τρομάξῃ περισσότερο. “Αρχισε τότε νὰ τρέχῃ. ”Ετρεξε, πατώντας ἀπάνω σ’ ἀγριόκλαδα, σ’ ἀγκάθια, σὲ πέτρες, χωρίς νὰ συλλογίζεται καθόλου τοὺς πόνους ποὺ αἰσθανόταν στὰ πόδια της.

“Ετρεχε κι ως τόσο ἡ φωνὴ ἔφτανε πάντα στ’ αὐτιά της, ὅλο καὶ πιὸ παραπονεμένη : «κουμπάρα, κουμπάρα !» ὡς που ἀπομακρύνθηκε τόσο ποὺ δὲν ξεχώριζε, πιὰ τὴ λέξη· ὁ ἥχος ὅμως ἔφτανε ἀκόμα σέναν τόνο τόσο παραπονεμένο, ποὺ ἦταν πλέον σᾶν κλάμα.

“Εφτασε στὸ χωριό ξεψυχισμένη· μὰ δὲν εἶπε τίποτα στὴ Μαλέκω τῆς· νιράπηκε νὰ τῆς πῆ πὼς φοβήθηκε στοὺς βρυκόλακες αὐτή, ποὺ δὲν τοὺς πίστευε ! . . .

Μὰ τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωΐ, τὰ διηγήθηκε ὅλα στὸ Γρηγόρη τὸ φύλο της. “Ήταν μεγάλο ἴγδοι δεκαυχιῶ χρονῶν καὶ ἥξαιρε πολλὲς ίστορίες γιὰ βρυκόλακες νὰ σοῦ πῆ, μόλις ποὺ δὲν τοὺς

ἔπιστενε. Είχε μεγάλη ἀφοσίωση στὸ κορίτσι, γιατὶ τοῦ μάθαινε γράμματα, κι αὐτὸς πάλι ὅ,τι περνοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι του, τῆς ἔφτιανε.

Καὶ τί δὲν τῆς εἶχε κάμει! μικροὺς μύλους ἔβλινους, μικρὰ σκαλιστὰ σεντούκια· ποτήρια στολισμένα μὲ λουλούδια τριγύρω κι ὅ,τι ἄλλο τοῦ ζητοῦσε. Τῆς εἶχε φτειάξει κι ἔνα μαντολίνο ἀπαραίλλαχτο σὰν αὐτὰ ποὺ εἶχε δῆ στὴ χώρα, ἀλλὰ μονοκόματο· τρεῖς βδομάδες παιδεύτηκε νὰ τὸ κουφαλιάσῃ καὶ νὰ τὸ κάμη λεῖο σὰν ἀγρυπνιστό. δὲν εἶχε κόρδες, μὰ τί πείραζε; «Αυα θὰ πάω στὸ Κάστρο, τῆς εἴπε, θὰ σοῦ φέρω· ὥστόσ θάζομε στὴ θέσι τους αὐτοὺς τοὺς σπάγγους· μόνο ποὺ δὲ βγάνουν ἥχο».

«Τὸ ἵδιο κάνει», ἀποκρίθηκε τὸ κορίτσι γιὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ.

Τῆς ἔκανε καὶ τόσες ἄλλες χάρες! Τὴ βοηθοῦσε νὰ σκαρφαλώνουν στὶς ἄγριες ἀπόκρημνες γράβες, γιὰ νὰ βλέπουν τὸ «ἄσκηταριδ». Τῆς ἔπιανε ἀγριοπερίστερα. Ἐπήγαιναν μαζὶ στὶς στάνες νὰ βλέπουν τίς στροῦγγες ποὺ ἔκαλοκαίριαζαν τὰ πρόβατα. Τῆς ἔφερνε ζωντανὰ λαγουδάκια, πετροχελίδονα, ἀηδόνια ἔνα μεγάλο πουκάμισο φειδίου, ποὺ ἔκανε τρόμο, καὶ τόσα ἄλλα! Αὐτὴ πάλι τοῦ μάθαινε ὅσα γράμματα ἥξαιρε· κι ὅταν τοῦ τάμαθε δλα, «Ἔγὼ δὲν ξαίρω ἄλλα», τοῦ εἴπε· «τώρα νὰ πᾶς στὸν παπτὰ ἄν θέλης περισσότερα».

«Ετσι δὲν ἥταν πιὰ μαθητής της· τὴ φιλία ὅμως τὴν εἶχαν πάντα καὶ σὸν αὐτὸν ἐπῆγε νὰ πῆ ὅ,τι ἄκουσε σιὰ καθίσματα.

— Λές νάταν βγυκόλακες, Γρηγόρη;

— Μπᾶ! κάτι ἄλλο θὰ ἥταν . . . πᾶμε νὰ ἴδοῦμε;

Αὐτὸς ἥξαιρε ἔνα μονοπάτι ποὺ κατέβαινε κανεὶς στὸ Βόθνα κωφὸς νὰ γκρεμιστῇ.

— Νὰ κόψωμε κι ἀμάραντα, τῆς εἴπε· εἶδα πλῆθος ἔκει μέσα.
Καὶ ἔκινησαν.

“Οταν ἔφθασαν στὸ μονοπάτι κι ἀρχισαν νὰ κατεβαίνουν, μιὰ βαριὰ μυρωδιὰ ἀπὸ βοεγμένο χῶμα, ἀνακατωμένη μὲ ἄρωμα δροσεροῦ χόρτου καὶ λουλουδιῶν, τοὺς ἐζάλισε. Ἐδῶ είναι πάντα ἀνοιξη, γιατὶ δὲν τὸ πιάνει ὁ ἥλιος κι δλα μένουν νότιπάντα. Στὸ κάθε βῆμα τους κι ἔνα πήδημα, πότε σμένα καὶ δροσερά. Στὸ κάθε βῆμα τους κι ἔνα πήδημα, πότε Νεοελληνικὰ ‘Αναγώσματα Εἰρ. Δημητρακοπούλου καὶ Μαρίας Πολυμενάκου ἔχδ. Δ’.

λαγοῦ, πότε κουναβιοῦ, ἐπάραξε τὴ φοβερὴ ἡσυχία τοῦ Βόθνα· πάρα κάτω ξυλόκοτες ξαφνιασμένες ἐπρύπωναν στὰ χαμόκλαδα, σαῦρες σὰν φείδια μεγάλες τοὺς ἔκοιταζαν μὲ τὰ γυαλιστερὰ μάτια τους, χωρὶς νὰ συλλογίζωνται καὶ νὰ παραμερίσουν, λὲς καὶ τοὺς ἔγγνώριζαν. Πλήθος ἀπὸ ἄλλα ζῶα, μικρὰ καὶ μεγάλα, ποὺ πρώτη φορὰ τάβλεπε τὸ κυρίτσι εἴρεχαν ἐδῶ κι ἐκεῖ κι ἄλλα πηδοῦσαν, ἄλλα σερνόνταν, ἄλλα πετοῦσαν κι ἄλλα ἔμεναν ἀκίνητα, γιατὶ δὲν ἔνιωθαν κίνδυνο.

Καὶ τὰ λουλούδια; Τί λουλούδια ἦταν ἐκεῖνα!

«Ἐδῶ θὰ εἶναι μαγεμένος δ τόπος» συλλογίζοταν τὸ κορίτσι, καὶ τόσος ἦταν δ θαυμασμός του γιὰ δ. τι ἐβλεπε γύρω του, ποὺ δὲν κατάλαβε πῶς ἔφτασαν κι ὅλας στὸ βάθος τοῦ Βόθνα καὶ τρόμαξε, δταν δ Γρηγόρης τῆς ἀρπάξε τὸ χέρι καὶ τῆς φώναξε:

—Γρήγορα, δός μου τὸ χέρι σου καὶ μὴ σκιαχτῆς!

—Τί εἶναι;

—Τίποτα δὲν εἶναι. Νά! ἀετοί, ἀκουσαν τὰ βήματά μας καὶ θὰ πεταξουν· ἔνα μικρὸ παιδί μποροῦν νὰ σηκώσουν στὰ νύχια τους.

—Μὰ ἔγὼ δὲν εἶμαι μικρὸ παιδί!

Δὲν τὸ λέω γιὰ σένα, ἀποκρίθηκε χαμογελώντας δ φίλος ποὺ θυμήθηκε τὴν ἀδυναμία της: δὲν ἥθελε νὰ τὴ λένε μικρῷ. «Ἐνας ἄνθρωπος στὰ ἔννιά του χρόνια μπορεῖ νὰ ζήσῃ στὸν κόσμο μὲ τὰ χέρια του κι αὐτὸ δὲν τὸ κάνουν οἱ μικροί! Μ' αὐτοὶ ἐδῶ εἶναι τόσο πολλοὶ ποὺ μποροῦν νὰ μᾶς σηκώσουν καὶ τοὺς δυσὶ μας, ἀν δέλουν. Τὸ καλὸ εἶναι ποὺ σκιάζονται κι αὐτοί. Νά, θέλεις νὰ δης πῶς θὰ φύγουν;

«Εσφύριξε μ' ἔνα σφύριγμα δυνατό, διαπεραστικό, φοβερό μέσα στὸ βάθος τοῦ Βόθνα. Κι ἔξαφνα μιὰ βοὴ καὶ ἔνα σκοτάδι ἐπλάκωσε γύρω τους.

«Ἐσήκωσαν τὰ μάτια τους; »Ἐντεκα ἀετοὶ ἔφευγαν τρομαγμένοι, χτυπώντας ἄγρια τὰ φτερά τους. Τὸ ράμφος τους, τὰ νύχια τους ἦταν τρομερά.

Θέε μου! Τί εἶναι αὐτό;

«Αν ἐβλεπε τὸ μεγάλο βουνὸ τοῦ χωριοῦ της νὰ πετάῃ ἀπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι της, δὲν θὰ τῆς ἔκανε μεγαλύτερη ἔντυπωση ἀπ' ὅτι τῆς ἔκαμαν τὰ μεγάλα αὐτὰ πουλιά, ποὺ μὲ τὸ ἔνα φτερό τους θὰ τὴ σκέπαζαν ὀλάκερη!»

— Τί μεγάλα ποὺ είναι ! τί μεγάλα !

Κι ή ἀναπνοή της ἦταν βαριά.

— Είδες ; ἐσκέπασαν ὅλο τὸ φῶς . . . σὰ νύχτα είναι ἔδω μέσα . . . Κάποιο ψοφήμι θὰ μυρίστηκαν, ἀν καὶ δὲν αἰσθάνομαι μυρουδιά.

Καὶ ὅταν τὰ μεγάλα πουλιά ὑψώθηκαν τόσο, πάνω ἀπὸ τὸ Βόθνα, ἐπροχώρησαν πρὸς τὸ μέρος ποὺ εἶχαν σταθῆ οἱ ἀετοί.

— Ενα μεγάλο κόκκινο ἄλογο ἦταν ξαπλωμένο ἀνάμεσα στοὺς ἄγριους θάμνους καὶ γύρω του σπασμένα κλωνάρια καὶ θάμνοι ξεροίζωμένοι καὶ χώματα καὶ πέτρες ποὺ γκρεμίστηκαν μὲ τὸ κατρακύλισμα τοῦ μεγάλου ζώου.

— Τί ὥραιο ! ἐψιτύρισαν κι οἱ δυό, κοιτάζοντας τὸ θαυμάσιο ζῶο μὲ τὸ στιλπνὸ τρίχωμα καὶ τὴν περήφανη χαίτη, σηκωμένη καὶ σκαλωμένη σὲ κλωνάρια. Τὰ πόδια του, σὲ μιὰ στάση ζωῆς, ἔδειχναν προσπάθεια ^{ν'} ἀνασηκωθοῦν· καὶ τὰ μάτια του, ἀνοικτὰ ^{σ'} ἔνα ἀνοιγμα ἀγωνίας εἶχαν ἀκόμη τὴν ὑγρότητα καὶ τὴ στιλπνάδα τῶν ζωντανῶν ματιῶν.

— Τί κοῖμα, τί κοῖμα, νὰ χαθῇ τέτοιο ἄλογο ! καὶ θὰ μποροῦσε νὰ σωθῇ. Δὲν ἔχει καμιὰ πληγὴ ἔξω ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀνοιγμα ποὺ τοῦ ἔκαμαν τώρα οἱ ἀετοὶ στὸ πλευρό του, καὶ φαίνεται πῶς ἀγωνίστηκε πολὺ καὶ κάποιος ἀνθρωπός μαζί του, γιὰ νὰ τὸ στήσῃ στὰ πόδια του· μὰ δὲν μπόρεσε ^η γιατὶ θάταν χτυπημένος κι αὐτός, ^η γιατὶ θάταν μικρός· κάποιο τσοπανόπουλο· φαίνεται κι ἀπὸ τὰ πατήματα. Νὰ μὴ μοῦ τὸ πῆς ἀμέσως ἔχτες τὸ βράδυ ! . . .

Τὸ κορίτσι ἐσώπαινε, ντροπιασμένο καὶ λυπημένο ποὺ γιὰ μιὰ στιγμὴ ἐπίστεψε στὸ ἀλήθεια πώς ἦταν βρυχόλακες κι ἔγινε αἰτία νὰ συμβῇ τέτοιο κακό.

— Οἱ γυναῖκες φταῖνε ! εἴπε σὲ λίγο μὲ θυμό, ποὺ λένε τέτοιες φοβερὲς ίστορίες, τάχα ἀληθινές, ποὺ σοῦ γυρίζον τὸ κεφάλι καὶ σοῦ κάνουν τρόμο. Δὲν θὰ ξανασταθῶ ^{ν'} ἀκούσω ίστορίες ἀπὸ γυναῖκες !

Καὶ συλλογίστηκε τὸ φτωχὸ Λιαπόπουλο καὶ τὴν ἀγωνία του μέσα στὸ Βόθνα, μὲ τὸ γκρεμισμένο καὶ μισοπεθαμένο ἄλογό του.

Θυμήθηκε πώς τὴν προηγουμένη μέρα ἀκριβῶς πέρασαν οἱ λιάπικες στάνες μὲ τὰ ψηλὰ ὡραῖα ἄλογα. Τὸ μικρὸ τσοπανό-

πουλο,—σίγουρα ἡταν μικρό, φαινόταν κι ἀπὸ τὴν φωνή του, κι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισία του,—θὰ ξεμοναχιάστηκε κι ἔπαθε αὐτὴ τὴν
συμφορά.

—⁷Αλήθεια, Γοηγόρη, ποιὸς ξαίρει τί μαρτύριο θὰ τράβηξε
ὅλη τὴν νύχτα ἐδῶ μέσα μοναχό του καὶ μὲ τί πόνο θ' ἀποχωρί-
στηκε τὸ πρωΐ τ' ἄλογό του τὸ πεθαμένο . . .

—Βλέπεις; Αὐτὸς ὅλη τὴν νύχτα μέσα στὸ Βόθνα δὲν ἐσκιά-
χτηκε τοὺς βρυκόλακες, αὐτὸς ἔνας Λιάπης, καὶ σύ! . . .

—Σώπα τώρα! μὴ μοῦ τὸ θυμίζης!

K. Παπᾶ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΧΩΡΙΑΤΟΠΟΥΛΟΥ

Eτσι πέρασαν ἐκεῖνα μου τὰ πρῶτα χρόνια κι ἦσαν ἡ εὐλο-
γία τοῦ Θεοῦ στὸ σπίτι μας. Τὸ ἐλληνικὸ σχολεῖο δὲ μᾶς δυσκό-
λεψε καὶ πολὺ νὰ τὸ βγάλω στὸ χωρίο δὲν εἴχαμε τέτοιο σχολεῖο,
μὰ ἡ χώρα, πάρα κάτω στὸ γιαλό, δὲν ἦταν παραπάνω ἀπὸ
μίαν ὥρα, καὶ γιὰ μένα, ποὺ ἦμουν ἔνα γερὸ κι ἀκούραστο χω-
ριατόπουλο, τόσος δὰ δρόμος κείνον τὸν καιρὸ μοῦ ἦταν ἔνας
περίπατος.

Σύνταχα, σύνταχα, ἄφεχτα ἀκόμα, ἐρχόταν ἡ μητέρα μου καὶ
μὲ ἔνπναγε. Πότε κοιμόταν ἡ μητέρα μου καὶ πότε ἔνπναγε δὲν
εἶχα ἵδη ποτέ μου τὰ βράδια, σὰν ἀποτρώγαμε καὶ τοίμαζα τὰ
γραφτά μου, αὐτὴ εἴχε κιόλας στρωμένα στὴ σοφίτα. Ξεντυνό
μουν καὶ πλάγιαζα, ἐκείνη κάθιζε πουθενὰ δίπλα μου, ἔγγεθε ἡ
μπάλωνε, καὶ μοῦ ἔλεγε κανένα παραμύθι νὰ μὲ πάρῃ δ Ὁπνος.
Ο πατέρας μου καθόταν μονάχος του κάτω καὶ διάβαζε σκυμέ-
νος στὸ βιβλίο, ὡρολόγιο ἢ συναξάρι ἀπὸ τὴν ἐκκλησία μας. Τὸ
πρωΐ πάντα ἐκείνη μὲ ἔνπναγε, καὶ στὸ ἀναμεταξὺ εἴχε κάμη,
ἔνα σωρὸ δουλειές. Εἴχε κουβαλήση νερό, εἴχε ἀνάψη φωτιά κι
εἴχε φροντίση τὸν πατέρα μου ποὺ ἦταν πηγαμένος κιόλας
στὴν Ἀγια Τσιάδα, κοίταζε νὰ συγχριστῷ δμορφα δμορφα κι
ώς ποὺ νὰ μοῦ τοιμάσῃ τὸ φασκόμηλό μου καὶ τίποτα ψωμό-
τυρο, ἔγῳ καθόμουν πλάι στὸν καντηλιέρη μας ἐκεῖ στὸ μαγε-

ρειό, καὶ περνοῦσα μιὰ φορὰ τὸ μάθημά μου διαβάζοντας φωναχτά.

Τὸν καιρὸν ποὺ πήγαινα στὸ δημοτικὸ διάβαζα τὸν Ροβίνσον Κροῦσο καὶ τὴν Ὀδύσσειαν οἱ ιστορίες τοῦτες ἀρεσαν καὶ τῆς μητέρας μου ὅσο δὲ λέγεται καὶ καθὼς διάβαζα, ἐκεῖνα τὰ πωρῖνά στὸ μαγειριό μας μ' ἀκρομαζότανε καλὰ καλὰ καὶ κοίταζε νὰ μὴ τῆς φεύγῃ λέξη. Μάλιστα πολλὲς φορὲς ἀποξεχνιόταν τόσο μὲ δαῦτες, ποὺ παρατοῦσε δλότελα τὴ δουλειά της καὶ κάθιζε σὲ κανένα σκαμνὶ δίπλα μου γιὰ νὰ μ' ἀκούῃ καλύτερα· τέντωνε τὰ μάτια της καὶ τὰ κάρφωνε ἀπάνω μου, κι ἄμα τὸ μέρος ποὺ διάβαζα ἦταν ὅπως τὸ ἥθελε, κουνοῦσε μιὰ τὸ κεφάλι της κι ἀχνογελοῦσε εὐχαριστημένη. Τότε ἦταν ποὺ ἐγὼ ἔβαζα ὅλα μου τὰ δυνατὰ καὶ διάβαζα καὶ παρακάτω ἀπὸ τὸ μάθημά μου, διάβαζα φωναχτὰ κατεβετὰ δλάκερα, γιὰ νὰ τῆς κάνω χαοὰ καὶ γιὰ νὰ ζεσταίνεται μὲ τὰ τόσα καὶ τόσα ποὺ μποροῦσα νὰ ξαίρω. Στὴν ἀριθμητικὴ πάλι καὶ στὰ προβλήματα ποὺ δὲν τὰ κατάφερνα καλά, συχνὰ γινόταν νὰ μὲ βγάνη αὐτὴ ἀπὸ τὴ δύσκολη θέση ποὺ βρισκόμουν, γιατὶ ἀν δὲν ἔξαιρε καθόλου γράμματα, μποροῦσε νὰ βγάνη πέρα μὲ τὸ νοῦ της τοὺς πιὸ μπερδεμένους λογαριασμούς. Θυμόταν μὲ μεγάλη εὐκολία ποιὰ μέρα γέννησε ἡ κατσίκα μας, ποιὰ μέρα ἔβγαλε τὰ πουλιὰ ἡ κάθε κλώσα, κι οἱ μαρμάρες τοῦ φουρόνου μας ἦταν γεμάτες λογιῶν λογιῶν σημάδια, ποὺ τραβοῦσε μὲ τὸ σουγιά της καὶ ποὺ μόνο αὐτὴ καταλάβαινε.

Μόλις ἔχάραζε ἡ αὐγὴ ἡμαστεῖς εἰτοιμοὶ κι οἱ δυὸς γιὰ φευγιό· ἐκείνη είχε ἀνοίξη τὸ κατώγι τὰ βώδια μας καὶ τὸ ἄλλα μας τὰ ζὰ μαζὶ μουκανιόταν ἀπόξω στὴν αὐλὴν περιμένοντας νὰ τὰ βγάλωμε, κι ἐγὼ φωρτονόμουν τὸ ντορβαδάκι μου μ' δ.τ. μοῦ χειρομάρτυρας τοῦ φουρόνου μας ἦταν γεμάτες λογιῶν λογιῶν σημάδια, ποὺ τραβοῦσε μὲ τὸ σταυρό της καὶ τραβοῦσε μὲ τὰ ζὰ τὸν ἀνήτερα μου ἔκανε τὸ σταυρό της καὶ τραβοῦσε μὲ τὰ ζὰ τὸν ἀνήτερα μου γιὰ τὴν ἄγια Τριάδα, κι ἐγὼ κατηφόριζα στὸ χῆμα τοῦ φοροῦ γιὰ τὴν ἄγια Τριάδα, κι ἐγὼ κατηφόριζα στὸ χῆμα τοῦ λαγκαδιοῦ πηδώντας ἀπὸ πέτρα σὲ πέτρα.

Στὸ σχολεῖο κάτω στὴν χώρα, πήγαιναν κάθε πρωτὶ κι ἄλλα παιδιά ἀπὸ τὸ χωριό μας. Ὁμως ἐγὼ σὰν ἔμαθα πιὰ τὸ δρόμο καὶ τὸν ξεφοβήθηκα, είχα καλύτερα νὰ πήγαινω μοναχός μου.

Μονάχος σὰν ἥθελα ἔτρεχα, σὰν ἥθελα καθόμουν καὶ κοίταζα-
τίποτα, τραγουδοῦσα ὅσο μοῦ κάπνιζε δυνατὰ ἡ ἐμπῆτα χουγιτά-
κι ἀκρομαζόμουν ἔπειτα τοὺς ἀντιπάλους.

Ἐπρεπε νὰ βγῶ δλότελα ἀπ' τὸ χωριό, νὰ περάσω τὰ κάτω-
ἀμπέλια καὶ νὰ ἔπειροβάλω πέρα στὴ Μακριὰ Πλαγιάδα, γιὰ
νὰ κάνω ἔνιαστος τὸ κέφι μου. Ἡ μακριὰ Πλαγιάδα ἦταν
ἔρημη καὶ χέρση, δίχως δέντρα, δίχως τίποτα, μὲν καμόκλαδα
μοναχὰ καὶ μὲν βράχια ἔρριψεν ἔτσι τὸ μάτι του κανεὶς κι ἀγ-
νάντευε ὡς ἔνα τέταρτο τόπο γύρω τριγύρω. Μὰ στὰ κάτω,
δὲν ἔναργούσα πολύ, δὲν ἥθελε μὲν κανένα τρόπο νὰ φτάσω στὸ
σχολεῖο καὶ νά τοις ἀρχινημένο τὸ μάθημα. Μοῦ φαινόταν πώς
θὰ ἀνοιγε, λέει, ἡ γῆ νὰ μὲν καταπιῇ, ἂν θὰ βρισκόμουν στὴν
ἀνάγκη νὰ μπῶ στὴν τάξη μόνος μου καὶ νὰ τραβήξω ἀπάνω
μου ὅλα τὰ μάτια· ἔνα πρωΐνὸ ποὺ εἶχε πιάση μιὰ ἔαφνικὴ
μπόρα, ἔαργησα κάμποσο ἀπαγγιασμένος ἀποκάτιω ἀπὸ ἔνα
βράχο, δὲν πῆγα στὸ μάθημα. Ὁ δάσκαλος δὲ θὰ μοῦ ἔλεγε
βέβαια τίποτα, εἶχε ἰδῆ τὴ βροχὴ κι ἤξαιρε πὼς ἔρχόμουν ἀπὸ
μακριὰ ἄλλως τε δὲν εἶπε τίποτε καὶ σὲ κάτι ἄλλα παιδιά, ποὺ
μάλιστα εἶχαν πάνη ἀργότερα ἀπὸ μένα. Μὰ σὰν ἔφτασα ἀπὸ
κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρα τοῦ σχολείου κι ἄκουσα μέσα τὴ βουβή
σιγαλιὰ καὶ τὴ χοντρὴ φωνὴ τοῦ δασκάλου ποὺ ἀκουγόταν ποὺ
καὶ πού, δὲν τὰ κατάφερα νὰ κάνω κουράγιο ν' ἀνέβω,

Ἐτσι, τὰ πρωΐνὰ δὲ μποδίζόμουν γιὰ τίποτε· τὸ περισσό-
τερο περπατοῦσα μὲ μεγάλες δρασκελίες ἢ τρεχοβολοῦσα· τὰ
χαμόπουλα, σκορδαλοὶ καὶ παρδάλες, ποὺ περνοῦσαν τὴ νύχτα
τρυπωμένα μέσα στὶς κατσόφανες καὶ στοὺς ἀσπαλαθροὺς
τῆς Μακριᾶς Πλαγιάδας, ἔαφνίζονταν ἀπὸ τὶς σαλιτιές μου καὶ
πετοῦσαν κάθε τόσο μέσ' ἀπ' τὰ πόδια μου ἵσα μπρός, μπίζον-
ζας τρομαγμένα ἔφωνητά.

Είκα βάλη λογιῶν τῶν λογιῶν σημάδια στὸ δρόμο καὶ μπο-
ροῦσα μ' αὐτὰ νὰ καρατάρω καλὰ τὴν ὁδὸν. "Οταν ἔφτανα στὰ
μισὺ πυνθενὰ τῆς Μακριᾶς Πλαγιάδας, ὁ ἥλιος ἔπαιψεν καὶ ρό-
διζε πέρα στὸ Τοικεφάλι, οἱ πέρδικοι βάναν ἀρχὴ καὶ κακάριζαν
στὰ γκρεμὰ τοῦ Μαυριανοῦ, μαυλόντας τὰ κοπάδια στὴ βοσκή,
καὶ τὰ γεράκια ἔαμοιλόνταν ἀπὸ τὶς κουφάλες ποὺ εἶχαν τὶς φω-
λιές τους, ζυγιάζονταν στὸν ἀέρα μιὰ στιγμή, κι ὕστερα κλώθαν-
γύρω στὰ γκρεμὰ ψάγνοντας γιὰ κυνήγι.

Πολλὲς φορὲς μοῦ ἔχει τύχη νὰ ἰδῶ καμὶαν ἀλεποῦ νὰ φεύγῃ τὸν ἀνήφορον· καθὼς ἀκούγε τὴν τσαχάλα μου κοντοστεκόταν, γύριζε τὸ κεφάλι της καὶ μὲ κοίταζε κάμποσο καλὰ· καλά, κι ἔπειτα τραβοῦσε πάλι ἀνένιαχτη στὴ δουλειά της· ὡς που τὴν ἔχανα. Ναί, εἶχαμε καὶ μεῖς μιὰ παλιὰ καραμπίνα τοῦ εἰκοσιείνα, μὰ ἦταν δυὸς φορὲς τὸ μπόϊ μου καὶ δὲν δυνόμουν ἀκόμη νὰ τὴν κουμαντάρω· κάθε φορὰ ποὺ θὰ μᾶς βούταγε κανένα κοτοπούλι ή ἀλεποῦ, τὴν ἔβγανα ἀπὸ τὴν ἀποθήκη μας, ἔκανα κάμποσες πρόβετες μὲ δαύτη, κι ὅλο μοῦ φαινόταν πώς τὰ κατάφεονα καλύτερα. Ἡ μητέρα μου, ποὺ τῆς φώνιαζα νὰ βγῆ νὰ μὲ ἰδῃ, ζεσταινόταν καὶ χτύπαγε τὰ χέρια της, μ' ἔλεγε ἀσίκη κι ἀντρακαρὰ καὶ μοῦ ταῖς πῶς τὸ δίχιως ἄλλο θὰ κοίταζε νὰ γενῇ πιὰ τρόπος νὰ μοῦ κονομήσῃ τὰ μπαρούτοβόλα.

"Εἶχω ἀπὸ τίς μεγάλες κακοκαιοίες τοῦ χειμῶνα, ποὺ μποδίζόμουν δλότελα στὸ χωριό, ποτὲ ἄλλη φορὰ δὲν ἔφτανα στὸ σχολεῖο καὶ νάναι ἀσχινημένο τὸ μάθημα. Μάλιστα, πάντα θὰ πρόφθανα νὰ διαβάσω κάμποσο σὲ καμὶαν ἀκρη τοῦ προαυλίου ὡς που νὰ σημάνῃ τὸ κονδούνι, ή νὰ φροντίσω λιγάκι τὸ κηπάκι μου, σὰν ἦταν δὲ καιρός·

Γύρω γύρω στὸ μεγάλο προαύλιο τοῦ σχολείου, κολητὰ στὴ μάντρα, ἦταν χωρισμένη μιὰ λουρίδα γῆς ὡς μία πήχη πλάτος. Τὴν λουρίδα αὐτὴν μᾶς τὴν είχαν μοιράση οἱ δάσκαλοι ἀπὸ μιὰν δργιὰ στὸ κάθε παιδί, καὶ τοῦτο ἦταν τὸ κηπάρι μας ποὺ ἔπειρε νὰ τὸ σκαλίσωμε καὶ νὰ τὸ σπείρωμε μοναχοί μας. Ἐμένα τὸ δικό μου ἦταν τὸ καλύτερο, συγχρισμένο καὶ νοικοκυρεμένο, μὲ λογῆς λογῆς δροσερὰ λαχανικὰ καὶ μὲ βιταλικὰ ἔνα γύρω. Τὶς φίζες καὶ τοὺς σπόρους μοῦ τὰ ἔδινε ἡ μητέρα μου ἀπ' τὸ χωριό, μ' ὕδημήνευ τί θά' κανα μὲ τὸ καθένα, πῶς θὰ τὰ φύτευα καὶ πῶς θὰ τὰ πότιζα, καὶ μοῦ βγαίναν πεινχημένα. Ἔπειτα είχα τὸ νοῦ μου καὶ πρόσεχα πῶς ἔκανε διπάτερας μου στὸ κηπάκι μας, στὴν Ἀγία Τριάδα, καὶ φωτιζόμουν κι ἀπὸ κεῖ.

Στὴν ἀριθμητικὴ καὶ στὰ μπερδεμένα προβλήματα δὲν τὰ κατάφεοντα τόσο καλά, ἥμουνα ὅμως κι ἔγω ποῶτος σὲ μερικὰ πράματα. Μιὰ μέρα ποὺ δὲν δάσκαλος ἔκαυε ἐπιθεώρηση στὸ προαύλιο, μάζεψε τὰ παιδιὰ μπροστὰ στὸ κηπάρι μου, τοὺς τὸ ἔδειξε ποὺ ἦταν δλοπράσινο καὶ φουντωμένο, κι εἶπε ἔνα σωρὸ παινέματα γιὰ λόγου μου.

Δὲν τὰ καλοθυμεῦμαι τὰ τί εἶπε. Ἔγὼ ἔκείνη τὴν σιγμὴ

εἴχα χάση τὸν κόσμο ἀπὸ μπροστά μου, τ' αὐτιά μου βουίζανε, καὶ κάθε τόσο ἔφοροτάπινα γιὰ νὰ μὴν ἔχειλίσουν τὰ μάτια μου· είχα καλύτερα νὰ μὴ μοῦ γινόνταν ὅλα τοῦτα, παρὰ ποὺ μ' ἔδειχνε μὲ τὸ χέρι του ὁ δάσκαλος καὶ μὲ κουβέντιαζε καὶ μὲ κοιτάζανε ὅλοι. "Επειτα ἔβγαλε μιὰ φημερίδα κείνης τῆς μέρας ποὺ ἔτυχε νὰ ἔχῃ στὴν τσέπη του, ψαλίδισε μιὰ μεγάλη χωματιστὴ ζωγραφιὰ ἀπὸ τὴν πρώτη σελίδα, καὶ μοῦ τὴν ἔδωσε γιὰ βραβεῖο μπροστά σ' ὅλα τὰ παιδιά.

Τὴν ζωγραφιὰ ἐκείνη τὴν θυμοῦμαι καλά, γιατὶ βδομάδες ἔπειτα τὴν κουβιλοῦσα ἀπάνω μου καὶ κάθε φορὰ ποὺ τὸ ἔφερον ἦν κουβέντα, τὴν ἔβγανα καὶ τὴν ἔδειχνα τῆς μητέρας μου νὰ τὴ δῆ. "Ηταν ὁ τουφεκισμὸς τοῦ Φερέρο. Μὲ τὸν καιρὸν εἶχε καταντήση ἀγγώδιστη ἀπὸ τὸ δίπλωσε—ξεδίπλωσε καὶ ἀπὸ τὶς καποκάθειες μέσα στὶς τσέπες μου, ὅμως ἐγὼ ἔζησα περήφανος μιὰν ἐποχὴ μὲ κεῖνο τὸ ἀποκόματο τὴν φημερίδα. Γὴ ήμέρα ποὺ μοῦ τὸ εἶχε δώση ὁ δάσκαλος, μοῦ 'χε φανῆ, πῶς είχα ψηλώση μιὰ πιθαμὴ μονομιᾶς.

B. Δασκαλάκης

ΜΠΡΟΣ ΣΤΗ ΒΙΤΡΙΝΑ

Mπρὸς στὴ βιτρίνα, δλόφωτη σὰ μαγικὸ παλάτι, φτωχούλα κόρη κάθεται μὲ δακρυσμένο μάτι: Χίλια παγγίδια κι ἄν θωρῆ, μήτ' ἔνα δὲ θὰ πάρῃ Μόνο ἀπ' τὰ μάτια της ἥ γῆ παίρνει μαργαριτάρι

N. Γεννηματᾶς

ΣΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ

HΣτάσα ἡταν ἔνα ζωηρὸ χωριατόπουλο, τόσο ζωηρὸ καὶ τόσο χαριτωμένο, ποὺ νόμιζες πῶς ἄν πήγαινες κοντά του θὰ μύριζε πύρα τοῦ ἥλιου καὶ θυμάρι.

"Ηταν ἀνίδεη, ἀνήξεοη καὶ στὰ πιὸ ἀπλὰ πράματα, σὰ νὰ είχε πέση ξαφνικὰ ἀπὸ τὸν οὐρανό. Οἱ ξύστρες ποὺ κρατοῦσαν

«οί συμμαθήτοιές της καὶ κάναν δόμορφη μύτη στὸ μολύβι τους, καὶ ἡ γόμα ποὺ παίρναν γιὰ νὰ σβύσουν τὶς μολυβιὲς ἀπὸ τὸ βιβλίο τους, ήταν γιὰ τὴ Στάσα ἀνεξιχνίαστα μυστήρια, ποὺ τὴν κρατοῦσαν ὥρα σὲ συλλογή. Τὰ γαλάζια της μάτια μὲ τὰ γυριστὰ ματόκλαδα, λὲς καὶ μεγάλωναν πιὸ πολὺ ἀπὸ τὴν προσπάθεια, ἐνῶ τὰ φρυδάκια της μέναν πάντα μαζεμένα. Δὲν εἶχαν καιρὸν νὰ ἡρευμήσουν, 'Ο κόσμος ποὺ τὴν κύκλωνε ἦταν τόσο ποικίλος καὶ τόσο ἄγνωστος ! 'Οπως κι ἀν ἔκανε πάλι δὲν προφταίνε νὰ συλλαβθαίνῃ τὶς ἔννοιες. Είχε ὑφος πάντα σαστισμένο καὶ τὸ κεφάλι της, σὰν κολλημένο μὲ σούστα, στρεφόταν μιὰ στὰ δῶ μιὰ στὰ κεῖ, ἐνῶ οἱ μακριές, σφιχτοπλεγμένες κοτσίδες της παρακολουθοῦσαν αὐτὴν τὴν κίνηση, διαγράφοντας κύκλους στὸν ἀέρα πίσω στὴ ράχη της.

”Αλλες ἀποδίες τῆς γεννιόταν μὲ τὴν ὅραση καὶ ἄλλες μὲ τὴν ἀκοή.

— ”Εμένα, τῆς ἔλεγε ἡ διπλανή της, θὰ μοῦ ἀγοράσῃ δι μα-μπάς μου ἔνα ποδηλατάκι μὲ τρεῖς ρόδες . . .

— Ποδηλατάκι μὲ τρεῖς ρόδες ; ἐπαναλάβαινε καὶ ἡ Στάσα σὲ ἵκετευτικὸ τόνο κοιτάζοντάς με κατάματα, ἵσως νὰ τὴ λυπηθῶ καὶ τῆς ἔξηγήσω τί ἦταν αὐτὸ τὸ μυστήριο.

Μὰ ἐνῶ ἀγνοοῦσε τόσο τὰ πάντα αὐτή, δὲν ἀφινε διόλου στὶς συμμαθήτοιές της τὸ δικαίωμα νὰ ἀγνοοῦν κάτιτι κι ἔκεινες. Θύμωνε, γινόταν θηρίο νὰ τὶς ἀκούῃ νὰ λένε πώς δὲν ξαίρουν τί εἴναι ἀλέτοι, τί εἴναι δρεπάνι, πώς δὲν είδαν ποτέ τους ἀλώνι . . .

— Δὲν ντρέπεσαι ! νὰ λές πώς δέν ξαίρεις τὸ δρεπάνι ! Σὲ κοροϊδεύει, κυρία δασκάλα ! Δὲν ντρέπεσαι ! ποὺ εἴναι ἀμαρτία κι ἀπὸ τὸ Θεό, καημένη μου . . .

Είχε γεννηθῆ καὶ μεγαλώση σ' ἔνα ἀπομονωμένο μετόχι μακριὰ ἀπὸ τὴν πόλη. Μὲ τὸ ἀνοιγμα τῶν σχολείων, τὸ Σεπτέμβριο μιὰ ἄκληρη θειά της, ἀντίκρου στὸ σχολεῖο, τὴν πῆρε καὶ τὴν νίοθέτησε. Τὰ φουστανάκια της πορτοκαλιὰ ἢ κόκκινα, μακριὰ ὡς τοὺς ἀστραγάλους, μὲ φραμπαλάδες καὶ μαυρὰ σειρήτια, ἦταν ὑφασμένα στὸν ἀργαλιό. Οἱ κάλτσες της, μακριές ὡς τὸ γόνατο, κόκκινες τῆς φωτιᾶς, ἦταν πλεγμένες στὸ χέρι. Στὸν ἥλιο-καμένο της λαιμὸν κρέμονταν λογῆς ἀντικείμενα, ἔνα κολλιέ ἀπὸ χοντρὲς γιάλινες γαλάζιες χάντρες, ἔνα χαϊμαλὶ τρίγωνο καὶ διάφοροι σταυροὶ καὶ «ξόρκια γιὰ τὴν κακὴν ὥρα», ὅπως ἔλεγε ἡ

Ίδια ἄμα τὴν φωτοῦσες γιατὶ τὰ φοροῦσε. Καπέλο δὲν ἔβαζε δὲν τὸ ὅθελε. Τὸ κεφάλι τις τὸ σκέπαζε μὲν ἔνα ἀσπρό κλαδωτὸ τσευμπεράκι. Μόνο ἵστα πέρα κατὰ τὸ καλοκαίρι, μᾶς ἡρθε ἔνα πρωΐνο μὲ μιὰ δλοκαίνουργια ψάθα. ποὺ τὴν φοροῦσε στραβὰ στραβὰ καὶ ὅρτσα.

Δὲν κοκκίνιζε, δὲν ντρεπόταν για τίποτα καὶ ἀγνοοῦσε τί θὰ πῆ σεβασμὸς στὸ δάσκαλο.

—Κλεῖσε, μὲ διέταζε, κυρία δασκάλα τὴν πόρτα γιατὶ μπαίνει ἥλιος καὶ κτυπᾶ στὰ μοῦτρα μου.

—Πάρε, κυρία δασκάλα, τὸ παλτό μου καὶ τὸ τσευμπέρι μου καὶ κρέμασέ μου τα ψηλὰ ποὺ φτάνεις.

Νὰ μὴν τὰ ξανακόψης τὰ μαλλιά σου δὲ μὲν ἀρέσουν.

Δὲ σ' ἀρέσουν! μὰ χτές μούλεγες πώς θὰ πῆς τῆς θείας σου νὰ σοῦ τὰ κόψῃ τὰ δικά σου.

—Ναί, μὰ μένα ἡ θεία μου καὶ ἡ μητέρα μου δὲν τὰ χουνέκουμένα.

Ἐκεῖνο ποὺ δὲν μποροῦσε ὀλότελα νὰ χωρέσῃ τὸ μυαλό της ἥταν τὸ πρόγοραμμα. Ἡ σχολικὴ πειθαρχεία. Μόλις ἀπόγραφε ὅτι ἥταν γιὰ νὰ γράψῃ στὸ μάθημα τῶν ἐλληνικῶν κι ἔλεγε καὶ τὸ μάθημά της, νόμιζε πώς διπορεισμός της εἶχε τελειώσει, ξετρύπωνε τὸν καμβά της καὶ βανόταν νὰ φάβη.

—Μά, Στάσα ἡ ὕδρα ταῦ καμβᾶ εἶναι τώρα; Φύλαξέ τον! Ορεέη νάχης ὕστερα στὸ ἔργοζειρο.

Νόμιζε πώς τῆς τὸ ἔλεγα ἀπὸ εὐγένεια.

—Δὲν πειράζει κυρία δασκάλα, δὲν μὲν νοιάζει μένα πώς θὰ φάβω καὶ τώρα.

Συχνὰ δὲν πρόφταινα νὰ τοὺς παραγγείλω τίποτα γιὰ τὸ σπίτι καὶ τὴν ἀντιλαμβανόμουνα νὰ τὸ κάνη κιόλας ἄψε σβῆσε, ἔκειδὰ μπροστά.

«...Τὸ βράδυ μὴν ξεχάσετε νὰ πῆτε στὸ σπίτι σας αὐτὸ ποὺ μάθατε. Κι ἂν δὲ σᾶς πιστεύουν νὰ πάρετε τὴν πλάκα σας νὰ τοὺς τὸ δείξετε. Όργιστε, νὰ τοὺς πῆτε, ποὺ δὲν πιστεύετε, ἐμάθαμε ἔνα γράμμα ποὺ μοιάζει ἴδιο σκαμνάκι»...

—Τὶ γράφεις, Στάσα;

—Τί Π.

—Μὰ δὲν ἀκουσεις ποὺ εἶπα νὰ τὸ γράψετε στὸ σπίτι;

—Ακουσα, μὰ ἐγὼ λέω νὰ τὸ γράψω ἀπὸ τώρα νὰ γλυ-

τώνω. Καὶ τοὺς τὸ ἔχω ἔτοιμο. Μόνο τί λέσ καὶ σύ, λέσ νὰ μοῦ
σβυστῆ;

Κάποτε τοὺς ἔλεγα ν^ο ἀγαποῦν τὸ ὑπαιθρο. Πῶς δ ἥλιος κι
δικαδὸς ἀέρας κάνει καλὸ στὰ παιδιά. Τὰ κάνει ἔξυπνα,
δημοφα, τὰ μεγαλώνει γρήγορα. Καὶ ἐκεῖ ἀπάνω ἡ Στάσα τεν-
τώνοντας τὸν λαιμὸν τη^ς—καθόταν δίπλα στὸ παράθυρο—ἔβγαλε
τὸ κεφάλι της ὅξω ἀπὸ τὴν τάξη κι ἔμεινε ἔτσι τεντωμένη.

—Πῶς κάθεσαι ἔτσι, Στάσα, μὲ τὸ κεφάλι ὕξω; Κάθισε
καλά!

—Αφοῦ κάθουμαι ποὺ κάθουμαι, κυρία δασκάλα, — μοῦπε
σοβαρὴ καὶ μὲ πειστικότητα στὸν τόνο τῆς φωνῆς της— κοντὰ
στὸ παράθυρο, γιατὶ νὰ μὴν ἔχω τὸ ἐλάχιστο τὸ κεφάλι μου
ὕξω, ποὺ λέσ πὼς τοῦ κάνει καλὸ δικαδὸς ἀέρας

*Ηταν πολὺ χοντρή, μοῦτρα, κορμάκι δλοστρόγγυλα, ποὺ οἱ
συμμαθήτριές της τὴν κορδούδευαν, τὴν πείραζαν, φωνάζοντάς την
«χοντροπατάτα! χοντροπατάτα!», μὰ αὐτὴ καρφὶ δὲν τῆς
καιγόταν. Γύριζε μὰ πρὸς τὸ μέρος ἀπ’ ὅπου τῆς ἐρχόταν τὸ
παρατσούκλι, καὶ καθὼς γελοῦσαν οἱ ἄλλες, ξεκαρδιζόταν κι αὐτὴ
ξεφωνάζοντας μαζί τους: «Χοντροπατάτα! χοντροπατάτα! . . .»
Δὲν τὸ ἔπαιρονε γιὰ προσβολὴ παρὰ γιὰ ἀστεῖα.

Ξεχείλιζε ἀπὸ ὑγεία καὶ ζωὴ. Όλη τὴν ὥρα γύρευε ἀφορμὴ
νὰ μιλήσῃ, νὰ ξεσπάσῃ.

« . . . καὶ ὑστερα ἀμα εἰδε δ Θεδες πὼς δ Ἀδὰμ στενοχω-
ριόταν μόνος του, τοῦ καμε καὶ μιὰ γυναῖκα, νὰ τὴν ἔχη συν-
τροφιά, νὰ περιᾶ ἡ ὥρα του . . . »

—Καὶ δὲν ἦταν καλύτερα, κυρία δασκάλα, νὰ τοῦ ἀγοράσῃ,
ἔνα μαντολίνο;

« . . . εἴπε λοιπὸν στὸ Νῶε . . . »

—Χαρὰ στὸν ἀνθρωπὸ ποὺ διάλεξε, ἀφοῦ μπόρειε αὐτὸς
νὰ ζήσῃ μὲ τόση βρῶμα, μὲ βώδια μὲ χοίρους . . . ἔμεῖς τὰ ζω-
τανά μας τὰ βάζομε χώρια . . . Καὶ τόσους ἀνθρώπους ποὺ πνιξε-
δι κατακλυσμός, ὅλους τοὺς ἔθιψε μονάχος του δ Νῶε;

« . . . σὰν ἦταν δ Μωϋσῆς μωρὸ . . . ».

—Ἐμεῖς ἔχομε καὶ μεῖς μωρὸ καὶ θὰ πᾶμε τὴν Κυριακὴ
νὰ τὸ βαφτίσωμε.

Δούλευε ἡ γλωσσίτσα της, μὰ πάλευε καὶ τὸ κορμί της. Δὲν
τὴν χωροῦσε δ τόπος· γεννημένη κι ἀναθρεμένη στὸ ὑπαιθρο.
πνιγόταν στὸ θρανίο. Τὴν ἔγινες νάγη σάνια τεντωμένα τὰ

ποδάρια της τὸ ἔνα στὴν ἀνατολὴ καὶ τὸ ἄλλο στὴ δύση. Τὰ χέρια τὴ δυσκόλευαν κομμάτι, μὰ βρῆκε λύση. Στρεφόταν δίπλα, γύριζε τὴν πλάτη της κατὰ τὴ διπλανὴ της ποῦχε ζαρώσῃ ἀκοντίση ἔνα κουβάρι, καὶ ξαμολιτῦσε μ' ὅλη της τὴν ἄνεση τὸ ἔνα χέρι μπρὸς καὶ τ' ἄλλο πίσω.

— Μὰ δὲ μιλᾶτε στὴν Στάσα, κυρία ; παραπονιόνταν ἐκεῖνες ποὺ κάθονταν πίσω. Ξάπλωσε πάλι τὸ χέρι της πάνω στὴν πλάκα μους καὶ μοῦ ὅσβυσε μὲ τὸν ἵδρωτά της τὰ γραφτά μου.

— Μαζέψου, Στάσα ! τί χάλια εἰν' αὐτὰ ; Γύρισε λοια, μάζεψε τὰ πόδια σου !

‘Η Στάσα γελαστὴ - γελαστὴ ἔκανε σὰν ἀσπραπή ὅ,τι τὴ διάταξα. Μὰ γιὰ πόσην ὥρα ; Δυὸς, τρία δευτερόλεπτα κι ὁ κόσμος ὅλος.

Δὲν εἶχε καταφέρει νὰ χωνέψῃ ἐπίσης σὲ τί χρειάζεται τὸ μαντήλι.

— Στάσα, τὸ μαντήλι σου. “Η μήπως τὸ ξέχασες :

— “Οχι, δὲν τὸ ξέχασα, μὰ δὲν τὸ πῆρα γιὰ νὰ μὴ τὸ λεφώσω ποὺ ἔχω συνάχι.

Τώρα ποὺ εἶχε ἔρθη στὴν πολιτεία, εἶχε κάμει καὶ τὴν πρότη της γνωριμία μὲ τὸ τόπι. Εἶχε τόσα θέλγητρα αὐτὸ τὸ πράμα ποὺ τῆς ἦταν ἀδύνατο νὰ τὸ ἀποχωριστῇ. Τόχε στὴν τσέπη της πρόχειρο πάντα, γιὰ νὰ μπορῷ νὰ τὸ ξετουρπώνη σὲ κάθε στιγμή. Μόλις ἔκανα νὰ γυρίσω τὴν πλάτη μους κατὰ τὰ παιδιά καὶ νὰ πάω στὸν πίνακα νὰ γράψω τίποτα, ἡ Στάσα πρόφταινε νὰ κάμη ἔνα δύο μικρὰ γκέλ πάνω σιδή θρανίο.

« . . . ”Ε, μὰ σύ δὲν ντρέπεσαι πιὰ καθόλου· μιὰ φορά νὰ τὸ κάμης ἀκόμη, θὰ σοῦ τὸ πάρω καὶ δὲ θὰ τὸ ξαναδῆς ».

— “Οχι, κυρία δασκάλα, κοίταξε ποὺ θὰ τὸ βάλω στὴ σάκα μους καὶ θὰ τὸ κλειδώσω κι ἀποτάνω, γιά νὰ μὴν ξεχνάω νὰ ξαναπαίξω. Χωρίς νὰ θέλω τὸ παῖξω.

Κάποτε κάναμε μάθημα «τὰ διαμερίσματά τοῦ οἴκου». Μιλήσαμε γιὰ πλούσια καὶ φτωχὰ σπίτια· γιὰ τὰ διαμερίσματα τῶν μεγάλων σπιτιῶν, γιὰ τὸ πῶς χωρίζονται τὰ δωμάτια καὶ παίρνουν ἄλλες ὄνομασίες : κρεββατοκάμαρα, τραπεζαρία, κουζίνα, ἀνάλογα μὲ τὸν τρόπο ποὺ τὰ χρησιμοποιοῦμε. Καὶ κεῖ ἀπάνω ρώτησα τὴ Στάσα :

— Εσεῖς, Στάσα, ἔχετε χώρια κάμαρα ποὺ τρώτε καὶ χώρια ποὺ κοιμᾶστε ;

—Ναι, κι ἔχουμε καὶ μιὰ σάλα καὶ τὴν ἔχουμε στολισμένη μὲν κόκκινα τοιαντάφυλλα τσιγαροχαρτένια... .

—Καλά. Τώρα πές μου, καὶ τί βάζει κανένας στὴν κάμαρα ποὺ κοιμᾶται;

—Βάζει ἔνα τραπέζι, ἔνα κρεβάτι κι ἀποκάτω ἀπὸ τὸ κρεβάτι βάζι πατάτες κι ἔνα καρπούζι... .

Μιὰ μέρα μπῆκα στὴν τάξη καὶ βρῆκα ὅλα τὰ πρόσωπα νὰ λάμπουν ἀπὸ χαρά. "Ολα τὰ στόματα δούλευαν, ὅλα τὰ χείλη πιπίλιζαν κι ὅλα τὰ χέρια καὶ τὰ μάγουλα ἡσαν πασαλειμένα μὲν κόκκινες καὶ πράσινες ζάχαρες.

—'Εγώ, ἀνάγγειλε ή Στάσα, βρῆκα μιὰ φουχτιὰ χαρτένια λεφτά στὸ δρόμο καὶ τοὺς τὰ μοίρασα. . .

“Η ἀλήθεια ἦταν ὅπως τὴν ἔλεγε. Εἶχε βρῆ στὸ δρόμο μιὰ φουχτα τάληρα καὶ καθὼς ἦταν ἀπονήρευτη τῆς τὰ ζήτησαν οἱ ἄλλες καὶ τοὺς τὰ μοίρασε. Καὶ τὸ τσιμπούσι ἀρχίνησε ἀμέσως. 'Ο καραμελὰς τῆς αὐλῆς ξεπούλησε τὴν πραμάτια του στὸ λεφτό.

“Αμα είχε ἀνάγκη κι ἥθελε νὰ βγῆ ἔξω, δὲμοῦ ζητοῦσε ποτὲ ἄδεια. Μιὰ στιγμὴ τὴν ἔβλεπα σεινάμενη, κουνάμενη, κυριολεκτικὰ κουνάμενη καθὼς ἦταν χοντρή, νὰ τραβάη γιὰ ἔξω.

—”Ε, Στάσα! γιὰ ποῦ; Πῶς βγαίνεις ἔξω δίχως ἄδεια;

—Μὰ ἐγώ, κυρά δασκάλα, δὲν πάω νὰ πιῶ νερό. . . ἐγώ θέλω νὰ κάμιω δουλειά μου...

Τέτοια πάνω - κάτω ἦταν ή Στάσα. Τῆς Στάσας προηγήθη καν ἄλλες καὶ τὴν ἀκολούθησαν ἄλλες. Δέκα χρόνια καὶ περισσότερο ἔχουν περάση ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ γίνηκαν ὅλα τοῦτα καὶ οἱ εἰκόνες αὐτῶν τῶν παιδιῶν, τὰ φυσικά τους, διατηροῦνται ἀκόμη ἀρκετά στὴ μνήμη μου. Πόσα ἄλλα τὰ ξέχασα ἐντελῶς. Στὸ ήμερολόγιο ποὺ κρατοῦσα τότε καὶ διαβάζω τώρα, συναντῶ ὄνόματα, διαλόγους, χαριτολόγηματα, ποὺ δὲν ξυπνοῦν πιὰ μέσα μου κανένα κόσμο. Πῶς ἦταν λόγου χάρη τὸ ἔξωτερικὸ τῆς Ιωάννας ποὺ ἀναφέρεται νὰ λέη:

—Νὰ πῶ κι ἐγὼ ἔνα παραμύθι;

—”Οχι!

—Ναι! ἀφησέ με νὰ τῷ πῶ, ποὺ ξαίρω ὠραῖα.

—Μὰ ἐτελείωσε ή ὥρα! δπού νάναι χτυπᾶ τὸ κουδούνι.

—Ναί ! ἔγω θέλω . . .

—Κάθισε κάτω !

—Θὰ τὸ πῶ κι ἔγω μοναχή μου· μὰ δὲν εἶναι ζόρι ν' μ' ἀκούσης.

Καὶ ποῦ παραδέρνει ἄρα γε ἡ τρυφερὴ καρδιὰ τοῦ ξεχασμένου παιδιοῦ ποὺ μὲ φωτιστεῖ παραπονετικὰ σὰν ἐδίδασκα τὴ Σταύρωση :

—Κάνει, κυρία, νὰ κλάψω ; Γιατὶ ἔγω θέλω νὰ κλάψω.

Μὲ τὸν καιρό, λίγο - λίγο σβύνουνται ἔξαφανίζονται ὅσα μιὰ φορὰ κι ἔνα καιρὸν ἀποτελοῦσπαν δλάκερο κόσμο. Μὲ τὴν πρώτη φρεσκάδα σχεδὸν ἀναθυμοῦμαι μόνο τὴ Στάσα. Μὰ δ γύρος τῆς ζωῆς ποὺ κυλάει ἀδιάκοπα καὶ κρατάει σφουγγάρι καὶ σβύνει δίχως νὰ λογαριάζῃ ἀν ἐμεῖς πονέσαιμε ἢ δὲ πονέσαιμε, ἔξαφάνισε ὥς τὴν ὥρα κάτι κι ἀπὸ τὴ Στάσα : τὸ ἐπίθετό της. Στάσα ἦταν τὸ ὄνομά της, μὰ τὸ ἐπίθετό της σπάζω τὸ κεφάλι μου κι εἶναι ἀδύνατο νὰ τὸ ψυμηθῶ.

"Ελλη Δασκαλάκη

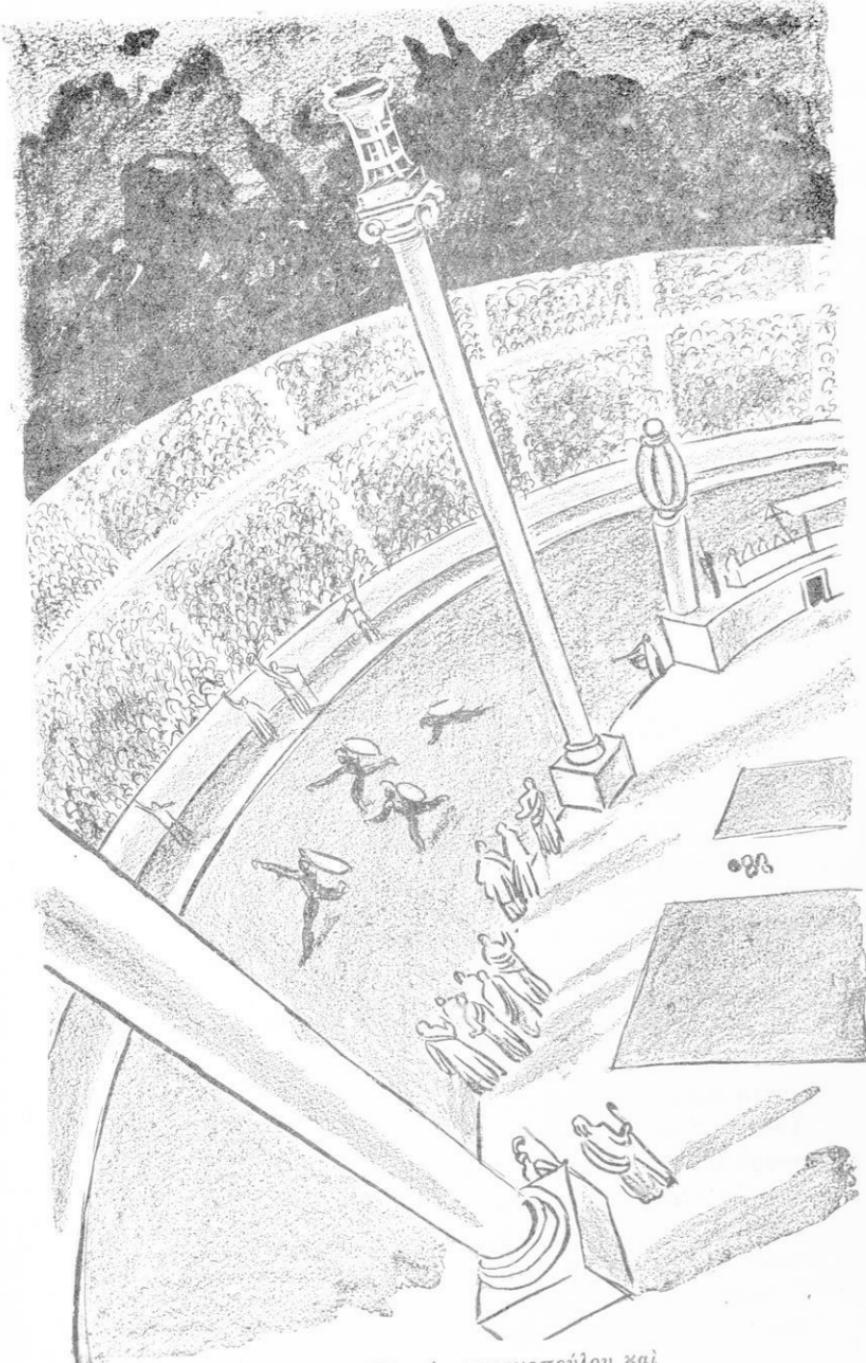
Η ΓΙΑΓΙΑ

Στὸ χαμηλὸ μεντέρι σταυροπόδι,
μὲ πρόσμενε ἡ ἀρχόντισα ἡ γιαγιά μου.
Μὲ φίλευε κυδώνι, ἡ μῆλο, ἡ ρόδι,
καὶ μούλεγε νὰ κάτσω δίπλα χάμου,
ν' ἀκούσω ποὺ θὰ πῆ τὸ παραμύθι.
Κι ἦταν γιὰ μένα θάμπος ἡ χιού μου,
Κι ἀκουγα τὸ κουκὶ καὶ τὸ ρεβίθι,
τὴν ὅμορφιὰ πῶς τὴν κρατοῦν οἱ μάγοι,
πῶς ἔγινε Νεράϊδα, κι ἀπ' τὰ βάθη
τῆς θάλασσας πῶς λάμπει στὰ πελάγη.
Καὶ μούλεγε στερνὰ τὴν προσευχή μου
γιὰ νὰ τὴ λέω νὰ μ' ἀγαποῦνε οἱ ἄγιοι,
καὶ «γιὰ νὰ πιάση, ἀγύόνι μου, ἡ εὐχή μου».
Κι ἔτσι οιζώνουν τῆς γιαγιᾶς μου οἱ μύθοι,
ποὺ ζοῦν σὰν ἔνας κόσμος στὴν ψυχή μου,
σὰ μιὰ λαχτάρα ἀγάπης μὲς τὰ στήθη.

Μ. Τσιριμόκης

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΑ

Νεοελληνικά 'Αναγνώσματα Εἰρ. Δημητρακοπούλου και
Μαρίας Πολυμενάκου ξεδ. Δ'.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΔΩΔΕΚΑΘΕΟΝ

Οἱ προπάτορες ἡμῶν ἐπίστευον εἰς τὴν ὑπαρξίν πολλῶν θείων δυνάμεων, προσβεύοντες, ὅτι ὅλα τὰ μέρη τῆς φύσεως, ὁ αἰθήρ, ὁ ἥλιος, ἡ θάλασσα, οἱ ποταμοί, τὰ ὄρη, τὰ δάση, τὰ ἀκρωτήρια, προσέτι δὲ καὶ αἱ ἀρεταῖ, τὰ πάθη, αἱ τέχναι, αἱ περιπέτειαι τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, οἷον ἡ φρόνησις, τὸ κάλλος, ἡ ἄγρα, ἡ γεωργία, ὁ θάνατος, τὸ κοράτος, ἡ βία εἰχον τὸν ἴδιον αὐτῶν θεόν. Οἱ θεοὶ δύμας οὗτοι δὲν ἐλατρεύοντο ὡς φυσικαὶ ἢ ημικαὶ δυνάμεις, ἐλατρεύοντο ὡς ὄντα ἔχοντα ἀνθρωπίνην μορφὴν καὶ διάγοντα βίον ἀνθρωπίνον· ἀλλὰ ἀθάνατα, ἵσχυρότερα τῶν ἀνθρώπων, καὶ διέποντα, μέχρι τινὸς τοῦλάχιστον, ἣν τύχην τοῦ κόσμου. Δώδεκα δὲ ἔξ αὐτῶν ἐθεωροῦντο ὡς οἱ πάντων μέγιστοι θεοὶ καὶ ὀνομάζοντο Ὀλύμπιοι, καθὸ κατοικοῦντες εἰς τὰς μεγαλοπρεπεῖς κορυφὰς τοῦ ὅρους Ὀλύμπου, οἵτινες συνεχέοντο μετὰ τοῦ οὐρανοῦ. Οἱ δώδεκα οὗτοι μεγάλοι θεοὶ ἦσαν ἔξ μὲν ἀρρετοῦ οὐρανοῦ. Οἱ δώδεκα οὗτοι μεγάλοι θεοὶ ἦσαν ἔξ μὲν ἀρρετοῦ οὐρανοῦ.

τοῦ κάλλους, ἡ Ἐστία, τοῦ οἰκιακοῦ βίου καὶ ἡ Δήμητρα, τῆς γεωργίας. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων θεῶν πολλοὶ δὲν ἥσαν κατώτεροι τῶν Ὀλυμπίων, κατά τε τὴν δύναμιν καὶ τὸ ἀξίωμα· οἶον, ὁ Πλούτων, ὁ θεὸς τοῦ ἔδου, ἡ Ἐκάτη, ἡ ἔφορος τῶν τοκετῶν, τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, ὁ Διόνυσος, ἡ Περσεφόνη, αἱ Μοῦσαι κλπ. Τινὲς ὅμως ὑπηρέτουν ἀπλῶς τοὺς μεγαλυτέρους θεούς, οἷον ἡ Ἰσις, ἡ Ἡβη καὶ αἱ Ὡραι κλπ. Τελευταῖον ὑπῆρχον καὶ θεῖαι τινες δυνάμεις, ἥ μᾶλλον τερατώδεις τινὲς τῶν θεῶν γόνοι, οἵτινες οὔτε ἀνθρωπίνην μορφὴν εἶχον, οὔτε συνεδυάζοντο μετὰ στοιχείου τινὸς τοῦ φυσικοῦ ἥ ἡμικοῦ κόσμου· οἶον οἱ Ἐκατόγειρες, αἱ Ἄρσηναι, αἱ Γοργόνες, ἡ Χίμαιρα, ἡ Σφίγξ, οἱ Κένταυροι, ὁ Γηρουόνης κλπ.

Τῶν δὲ θεῶν ἀπάντων, τῶν τε Ὀλυμπίων καὶ τῶν ἄλλων καθὼς καὶ ἀπαντος τοῦ κόσμου, προϊστατο ὁ Ζεύς, ὃς ἀγαθὸς πατὴρ οἰκογενείας καὶ βασιλεύς. Ὁ χαρακτὴρ τοῦ ὑπεροτάτου τούτου ὄντος εἶναι παράδοξον κράμα θείας ἀληθοῦς μεγαλειότητος καὶ σκεδὸν ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας. Ὁ Ζεὺς δρίζει τὰ προσόντα καὶ ἐξελέγχει τὰς πράξεις ἐκάστου τῶν ἄλλων θεῶν, σύμπαντες δὲ οἱ ἀγῶνες αὐτῶν οὐδὲν ἐπ’ ἐλάχιστον δύνανται νὰ ἐλαττώσωσι τὸ κράτος ἦντα διαβάλωσι τὴν ἐκτέλεσιν τῆς θελήσεως αὐτοῦ. Τὸ φοβερὸν νεῦμα, δι’ οὖν ἐπικυροῦ τὰ δόξαντα αὐτῷ οὔτε ἀνάκλησιν οὔτε παρακοὴν ἐπιδέχεται. Καθὼς δὲ η δύναμις αὐτοῦ εἶναι ἀκαταμάχητος, οὕτω καὶ η σοφία ἀνεξερεύνητος. Αὗτος κρατεῖ τὰ χρυσὰ τάλαντα, εἰς τὰ δποῖα σταθμίζονται αἱ τύχαι τῶν ἔθνων καὶ ἀνθρώπων. Εἰς τὸν πόδας τοῦ θρόνου αὐτοῦ ἵστανται δύο πίθοι, ἀπὸ τῶν δποίων οὗτος ἐξάγει τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακά, δι’ ὃν καθιστᾶ ἡδεῖαν ἥ ἐπώδυνον τὴν ὑπαρξίαν τῶν θνητῶν. Αὗτὸς ἔδυσε τὴν ἀΐδιον τῶν πραγμάτων τάξιν καὶ τὴν ἀμετάθετον ἀλληλουχίαν τῶν γεγονότων, εἰς ἥν καὶ αὐτὸς γουσι τὸ κῦρος· βασιλεῖς τῆς γῆς, ἀπὸ τῆς κειρὸς αὐτοῦ λαμβάνουσι τὸ σκῆπτρον· αὐτὸς εἶναι ὁ προστάτης τῶν κοινωνικῶν δικαίων, ὁ ἔφορος τῆς τῶν συμβολαίων ἐκτελέσεως, τῆς τῶν ὅρκων τηρήσεως· αὐτὸς τιμωρεῖ τὴν προδοσίαν, τὴν ὑβριν, τὴν ὁμότητα· ὁ ξένος καὶ ὁ ἵκετης διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν ἴδιαν αὐτοῦ προστασίαν· ὁ φραγμὸς τῆς οἰκίας ἀνατίθεται εἰς τὴν φύλαξιν αὐτοῦ, ἡ δὲ ἀποποίησις ἥ κατάχοησις τῆς φιλοξενίας δεινῶς ὑπ’ αὐτοῦ ἐκδικεῖται. Ἀλλ’ ὅμως ὁ θεὸς αὐτός, τὸ μέγιστον καὶ ἐν-

δοξότατον τῶν ὅντων, δχι μόνον ἔχει ἀνθρωπίνην μορφήν, ὡς καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι θεοί, ἀλλὰ ὑπόκειται ὡς αὐτοί, καὶ εἰς τὰ πάθη τὰ ἀνθρώπινα, καὶ εἰς τὰς ἀνθρωπίνας ἀσθενείας· διότι τὰ θεῖα ταῦτα σώματα, εἰ καὶ ἔχουσι τὸ προνόμιον τῆς ἀθανασίας, τῆς καλλονῆς καὶ τῆς ἴσχύος, εἰ καὶ ρέει εἰς τὰς φλέβας αὐτῶν αἷμα καθαρώτερον τοῦ ἀνθρωπίνου, δὲν εἶναι ἀπρόσιτα οὕτε εἰς τὰς ἥδονάς, οὔτε εἰς τὸν πόνον· αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην νὰ τρέψωνται δι' ἀμβροσίας, καὶ εὐγνωμόνως δισφραίνονται τὴν κνίσσαν τῶν θυσιῶν, τὰς ὅποιας προσφέρουσιν εἰς αὐτὰ οἱ θυντοί. Τὰ δὲ ἄλλα αὐτῶν πάθη εἶναι ἀνάλογα τῶν ἄλλων ἀνθρωπίνων τούτων ὅρεξεων· δι' ἀστατος ἔρωτος, δι' φθόνος, ἢ δργῆ, τὸ μῆσος ταραττούσι πολλάκις τὴν ἐσωτερικὴν γαλήνην καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ βασιλείου τῶν Ὀλυμπίων θεῶν διαικινδυνεύει ἐνίστε ἐκ στάσεων καὶ συνωμοσιῶν πλεκομένων κατὰ τοῦ ἡγεμόνος αὐτοῦ. Αὐτὸς δι Ζεὺς δὲν εἶναι πάντοτε ἀδιάφορος εἰς τὰς ἔριδας ταύτας· πολλάκις δὲ εἶναι ἀναποφάσιστος εἰς τὰς γνώμας αὐτοῦ· ἀπατᾶται ὑπὸ τεχνασμάτων, τυφλοῦνται ὑπὸ ἐπιθυμιῶν, καὶ παρεκτρέπεται ὑπὸ τῆς δργῆς εἰς βίαν ἀγενῆ. Τὰ διμηρικὰ ἔπη δὲν εἰκονίζουσι κατὰ τὸν αὐτὸν πάντοτε τρόπον τὴν σχέσιν τοῦ ὑπερτάτου τῶν θεῶν πρὸς τὴν μοῖραν, καὶ ἵσως δι ποιητὴς δὲν εἴχεν εὐκρινῆ τῆς σχέσεως ταύτην ἔννοιαν· διότι συνήθως μὲν δι Ζεὺς ἐπιβάλλει τὴν θέλησιν αὐτοῦ εἰς τὴν μοῖραν, ἐνίστε δύμας φαίνεται οὐδὲν ἄλλο ἢ ὑπηρέτης ἀπλοῦς ἀνάγκος ἀπαραιτήτου, τὴν δποίαν ματαίως ζητεῖ νὰ διαφύγῃ.

ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ

Οἱ “Ελληνες ἥρχισαν πρωτιμώτατα παραιηροῦντες πάντα δσα συμβαίνουσι παρὰ τὰς συνήθεις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἢ τοῦ φυσικοῦ κόσμου περιστάσεις καὶ ἔξηγοῦντες αὐτὰ ὡς σημεῖα τοιαύτης ἢ τοιαύτης μεταβολῆς τῆς τύχης. Αἱ ἀστραπαί, αἱ βρονταί, οἱ κεραυνοί, αἱ ἐκλεψύεις τοῦ ἥλιου καὶ τῆς σελήνης, οἱ σεισμοί, ἀτινεικέλεγοντο διοσημίαι· ἥκοι τινες, οἱ λεγόμενοι κληδόνες, φῆμαι φωναί, δμφαί· τὰ ὅνειρα, αὐτὴν ἢ πτήσις καὶ ἡ φωνὴ τῶν ὅρνέων, οἱ οἰωνοί καὶ τὰ ἄλλα τοιαῦτα, οὔτως ἢ οὔτως ἔδμηνευόμενα, ἐλογίζοντο ὡς καλὰ ἢ κακὰ τοῦ μέλλοντος προμυνήματα. Τοιαῦται προλήψεις ἐπικρατοῦσι κατὰ τὰ μᾶλλον ἢ ἥττον· καὶ σήμερον

ἀπανταχοῦ σκεδὸν παρὰ τοῖς πολλοῖς τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ᾽ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἔλαβον, ὃς καὶ εἰς τὰ πλειότερα ἄλλα τῆς ἀρχαιότητος ἔθνη, χαρακτῆρι φρονσκευτικὸν καὶ ἀπετέλεσαν τὴν κυρίαν ἀφορμὴν τῆς μαντικῆς τέχνης, ἡτις ἐπενήργησε πολὺ εἰς τὸν δημόσιον καὶ τὸν Ἰδιωτικὸν βίον τῶν Ἑλλήνων. Ἰδίως αἱ διάφοροι παρατηρήσεις, αἱ γινόμεναι ἐπὶ τοῦ σφαγίου κατὰ τὰς ἄλλεπαλλήλους φάσεις τῆς θυσίας, ὑπελαμβάνοντο ὡς τεκμήρια ἀσφαλῆ τῆς εὐμενείας ἢ τῆς δυσμενείας τοῦ θεοῦ, εἰς ὃν προσεφέρετο ἡ θυσία. Ἐντεῦθεν εἰς πᾶσαν σπουδαίαν περίστασιν, οἷον τὴν παραμονὴν ἐκστρατείας ἢ μάχης, ἐθυσιάζετο εἰς τοὺς θεοὺς Ἱερεῖσιν καὶ εἰς τὰ σπαίροντα αὐτοῦ σπλάγχνα ἀνεξητεῖτο δποία τις ἔστω ἢ ἔκβασις τῆς ἐπιχειρήσεως ἢ τοῦ ἀγῶνος· ἀπαραλλάκτως καθὼς ἄχρι ποῦδε παρατηρεῖται ἢ λεγομένη πλάτη τῶν ψητῶν ἀρνίων καὶ ἀναζητοῦνται ἐπ᾽ αὐτῆς τὰ σημεῖα τοῦ μέλλοντος. Τοῦτο τῆς μαντικῆς τὸ εἶδος ἐλέγετο τὸ πάλαι Ἱερομαντεία, Ἱεροσκοπία καὶ δοσάκις τὰ σημεῖα τὰ Ἱερὰ ἐγίνοντο καλά, ἐλέγετο ὅτι τὰ «ἱερὰ ἐκαλλιερεῖτο» ἢ ἀπλῶς ὅτι «ἐκαλλιερεῖτο». Ἀλλ᾽ ὑπῆρχον καὶ ἄπειρα ἄλλα εἴδη μαντικῆς, ἢ οἰωνοσκοπία, ἢ πυρομαντεία, ἢ καπνομαντεία, ἢ λιβανομαντεία, ἢ οἰνομαντεία καὶ τὰ τοιαῦτα. Μὴ νομίσωμεν ὅμως ὃς ἐκ τούτου, ὅτι οἱ προπάτορες ἡμῶν ὑπῆρχαν τυφλοὶ τῆς δεισιδαιμονίας δοῦλοι· τὰ τοιαῦτα ἐπιστεύοντο μόνον ὑπὸ τῶν πολλῶν, οἵ δὲ ἄριστοι μετεχειρίζοντο αὐτὰ μᾶλλον ἵνα πείσωσι καὶ παρασύρωσι τοὺς ὅχλους, ἐνῷ αὐτοὶ καθωδηγοῦντο εἰς τὰς ἀποφάσεις καὶ πράξεις αὐτῶν ὑπὸ πολὺ εὐγενεστέρων καὶ ὑψηλοτέρων αἰσθημάτων. Ὅτε, ἐν τῇ Ἰλιάδι, ὁ Πολυδάμας ἡθέλησε ποτε ν' ἀποτρέψῃ τὸν "Ἐκτορα τοῦ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἀγῶνος, ἀναφέρων ἀπαίσιόν τινα οἰωνόν, ὃ ἥρως οὗτος ἀνέκραξε, κατὰ τὸν "Ομηρον,

Εἰς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης,
ἀξιῶν εὐλόγως, ὅτι ὁ ὑπὲρ πατρίδος προπολεμῶν ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ πράξει ἔχει τὴν ἀσφαλεστάτην ἐγγύησιν τῆς ἐπιτυχίας, οὐδὲ εἶναι χρεία νὰ ἔξετάσῃ προηγουμένως τοὺς οἰωνούς, Καὶ τοῦτο τὸ διμηρικόν, τὸ ἐλληνικὸν δόγμα ὑπῆρχεν ὁ συνήθης κανὼν τῆς διαγωγῆς τῶν μεγάλων τῆς Ἑλλάδος ἀνδρῶν.

Αἵ δὲ προλήψεις ἐκεῖναι τῶν πολλῶν παρήγαγον ἐκ πρώτης ἀφετηρίας καὶ ἄλλην τινὰ δοξασίαν, ὅτι οἱ θεοὶ ἐνίοτε ἐπέτρεπον εἰς τινας τῶν θυητῶν τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ μέλλοντος, ἢν οἱ ἀνθρώποι οὕκοθεν δὲν ἥδυναντο νὰ ἔχωσι. Μετεχειρίζοντο δὲ οἱ θεοί,

πρὸς διαβίβασιν τῆς προγνωστικῆς αὐτῶν δυνάμεως, ποικίλα ὅργανα καὶ μέσα, ἄλλοτε μὲν παραχωροῦντες αὐτήν, ὡς δῶρον διαρκές, εἰς τινας ἀνθρώπους ἢ εἰς τινα οίκον προνομιοῦχον, δικαιούμενον νὰ τὴν μεταβιβάζῃ καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους, ἄλλοτε δὲ ἀποδίδοντες τὴν προφητικὴν ἴδιότητα εἰς ὁρισμένον τινὰ τόπον ὃπου ὑπετίθεντο παρόντες αὐτοῖς, καὶ ὅστις τότε ὀνομάζετο «χροστήριον». Χρηστήρια τοιαῦτα ὑπῆρχον εἰς τὴν Ἑλλάδα πολλά. τὰ δὲ ἀρχαιότερα καὶ περιφημότερα ἦσαν τὸ ἐν Δωδώνῃ τῆς Ἡπείρου, ὃπου αὐτὸς ὁ Ζεὺς ἔξηγειλε τὰς δηλώσεις αὐτοῦ, καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς τῆς Φωκίδος, τοῦ ὅποισν ἔφορος καὶ προστάτης ἦτο ὁ Ἀπόλλων, γενόμενος ἄδηλον πῶς, ὁ γενικὸς ἔρμηνες τῆς θελήσεως τοῦ Διός καὶ ὁ διανομεὺς τῆς προγνωστικῆς αὐτοῦ δυνάμεως.

ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ ΑΓΩΝ

Η πρώτη ἴδρυσις τοῦ ἀγῶνος τούτου ἀπεδίδετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν Ἡρακλέα, ἐπειδὴ δὲ ἀνέκαθεν ἐτελεῖτο ἐν Ὁλυμπίᾳ τῆς Ησαΐτιδος, οἱ κάτοικοι τῆς μικρᾶς ταύτης κώρας εὐλόγως, ὡς φαίνεται, ἡξίουν, ὅτι αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἀρχικοὶ αὐτοῦ ἀγωνοθέται· ἀλλὰ διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Αἰτωλῶν εἰς τὴν Ἡλίδα, μετεβλήθησαν τὰ περὶ τούτου, διότι οἱ Αἰτωλοι λειδίῳ γενόμενοι κύριοι τῆς παρακειμένης Πισάτιδος, συμπαρέλαβον καὶ τὴν ἀγῶνος προεδρείαν. Οἱ ἀγῶνες ἐτελεῖτο, ὡς καὶ τὰ Πύθια, ἀπαξ κατὰ πᾶσαν τετραετίαν, ἐν τῇ πρώτῃ μετὰ τὰς θεοινάς τοῦ ἥλιου τροπὰς πανσελήνω· ἀλλ᾽ ὅτι καθ' ὁ καὶ τὰ Πύθια ἔτος, διότι ταῦτα ἐπανηγυρίζοντο κατὰ πᾶν τρίτον διλυμπιακόν. Κατὰρχάς δὲ ἀγῶνας συνίστατο ἀπλῶς εἰς δρόμον, ἀπαξ γινόμενον, ἐν τός ὁρισμένου σταδίου· καὶ ἀπὸ τοῦ 776 πρὸ Χριστοῦ ἔτους, οἱ εἰς τὸν δρόμον τοῦτον καθ' ἔκαστον ἀγῶνα πρωτεύσαντες, ἥρχισαν νὺν ἀναγράφωνται εἰς κατάλογον ἐπίσημον, διατηρούμενον ἕκτοτε τακτικῶς ὑπὸ τῶν Ἡλείων. Πρῶτον ὄνομα ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ ἐγγεγραμένον τὸ τοῦ Ἡλείου Κοροίβου.

‘Η πανήγυρις αυτη̄ ήρχισε νὰ λαμβάνῃ πολλὴν ἐπίδοσιν ἀπὸ τῆς 14 διλυμπιάδος. Μέχρι τῆς διλυμπιάδος ταύτης εἰς καὶ μόνος ἐτελεῖτο ἀγών, τὸ προαναφερθὲν ἀπλοῦν στάδιον, τότε δὲ κατὰ πρῶτον εἰσήχθη καὶ δεύτερος ἀγών, τὸ διπλοῦν στάδιον, ὃ λεγόμενος διαυλος, δηλαδὴ δρόμος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τοῦ τέλους τοῦ σταδίου καὶ πάλιν πρὸς τὰ δύσισ, ἀπὸ τοῦ τέλους μέχρι τῆς ἀρχῆς. ’Επειτα κατὰ τὴν ἀκόλουθον διλυμπιάδα, 720 πρὸς Χριστοῦ, προσετέθη καὶ τρίτον εἶδος δρόμου, ὃ δόλιχος, ἥτοι δρόμος ἀπὸ ἀρχῆς τοῦ σταδίου μέχρι τέλους καὶ τάναπαλιν ἀλλὰ πολλάκις ἐπαναλαμβανόμενος. ’Αξιοσημείωτον δέ, ὅτι ἡ πολλαπλασίας αὐτη̄ τῶν ἀγωνισμάτων συμπίπτει μὲ τὴν αὐξησιν τῆς φήμης καὶ τῆς ὑπολήψεως τῆς πανηγυρέως· διότι μέχρι τοῦ 720 ἔτους δὲν βλέπομεν μετέχοντας αὐτῆς εἷμὴ τοὺς παρακειμένους κατοίκους τῆς μέσης καὶ τῆς δυτικῆς Πελοποννήσου· Σπαρτιάτας, Μεσσηνίους, Ἀρκάδας, Τριφυλίους, Πισάταις, Ἡλείους καὶ Ἀχαιούς· ἀπὸ δὲ τοῦ 728 καὶ ἐφεξῆς συῳζέοντι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐνταῦθα ἐξ ἀπωτέρων Ἑλληνικῶν χωρῶν ἀθληταί. Κορίνθιοι, Μεγαρεῖς, Βοιωτοί, Ἀθηναῖοι καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἀσίας, Σμυρναῖοι, ὥστε ὁ ἀγών ἀποβαίνει γενικώτερος καὶ χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ συνδέῃ μέχρι τινὸς τὰς τοσοῦτον ἄλλως διεσπαρμένας Ἑλληνικὰς πολιτείας. ’Οσφ δὲ πάλιν αὐξάνουσιν οἱ συναγωνισταὶ τόσῳ πολλαπλασιάζονται τὰ εἴδη τῶν ἀγωνισμάτων. Κατὰ τὴν 18 διλυμπιάδα προσετέθησαν ἡ πάλη καὶ τὸ πένταθλον, τὸ δρόπον περιελάμβανε συνάμα τοὺς ἑξῆς πέντε ἀγῶνας· ἄλλα, ἥτοι πήδημα, δίσκον, ἥτοι βολὴν διὰ στρογγύλου καὶ δμαλοῦ λίθου, δρόμον, πάλην, ἀκόντιον. ’Ετερος νεωτερισμὸς ἐγένετο κατὰ τὴν 23 διλυμπιάδα τῷ 688 πρὸς Χριστοῦ, εἰσαχθείσης τῆς πυγμῆς, καὶ ἄλλος ἦτι σπουδαιότερος, κατὰ τὴν 25, τῷ 680 πρὸς Χριστοῦ, εἰσαχθέντος τοῦ ἀρματος ἵππων τελείων, δηλαδὴ τοῦ δρόμου, δι’ ἀμάξης συδρομένης ὑπὸ τεσσάρων τελείων ἵππων. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀγώνισμα συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὸ νὰ διαποιῆῃ καὶ νὰ λαμπρύνῃ τὸ θέαμα, διότι κατῆλθον ἥδη εἰς τὸν ἀγῶνα οἱ πλουσιώτατοι τῶν Ἑλλήνων, οἱ δυνάμεινοι νὰ τρέψωσι μὲν τοὺς ἀρίστους τῶν ἵππων, νὰ μισθῶσι δὲ τοὺς ἐπιτηδειοτάτους ἀρματηλάταις· ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ ἀγωνίσματος τούτου φήμη ἦτο τοσαύτη ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, ὥστε ὃ ‘Ἡρόδοτος, ὅχι μόνον περὶ πολλῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, ἵνα καταδεῖξῃ τὴν ἐπισημότητα αὐτῶν, λέγει, ὅτι ἐνίκησαν τεθρίππων εἰς τὰ διλύμπια ἢ ἀπλῶς ὅτι ἀνηκον

εἰς οἰκίαν τεθριπποτρόφον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Δημάρατον ἐγκωμιάζων, ἀναφέρει, διὰ πρὸς τοῖς ἄλλοις λαμπροῖς αὐτοῦ ἔργοις, τεθρίππῳ εἰς τὰ δὲ λύμπια ἐνίκησε. Κατὰ τὴν 43 δὲ λύμπια, τῷ 648 πρὸ Χριστοῦ, προσετέθησαν δύο ἔτι εἴδη ἀγωνισμάτων, τὸ παγκράτιον (ἥτοι ἀγών πυγμῆς καὶ πάλης συνάμα) καὶ ὁ ἵππος κέλης, δηλαδὴ ἡ ἀπλή ἵπποδρομία.³ Επὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον δὲ νέα προσετίθεντο ἀγωνίσματα, οἷον δρόμος δηλιτῶν, ποικίλα πάιδων ἀγωνίσματα καὶ πώλων δρόμοι, ἥτοι νέων ἵππων. Ἀλλ᾽ ἡ ἀκριβεστέρα τούτων ἀπαρίθμησις καὶ ἔξηγησις ἥθελε παρατείνει πολὺ τὸν λόγον⁴ διθενὸς ἀρχούμεθα τοῦτο τὸν νὰ ἐπιφέρωμεν ἐνταῦθα, διὰ, ἀν καὶ πάντες οἱ καθ' Ἑκαστὸν εἰδος πρωτερήσαντε ἐστεφανοῦντο, ἀν καὶ πάντες οἱ νικηταὶ ἀνεγράφοντο μὲν εἰς τὸν καταλόγους τῶν δὲ λύμπιακῶν, ἐδικαιοῦντο δὲ νὰ ἀνεγείρωσι τὸν ἀνδριάντα αὐτῶν ἐν Ὁλυμπίᾳ, οἱ τοῦ ἀρχικοῦ ὅμως ἀγωνίσματος, τοῦ ἀπλοῦ δρόμου νικηταὶ διετίηρησαν τὸ προνόμιον, διὰ ἀπὸ αὐτῶν συνήθως ἐπωνούασσετο ἡ δὲ λύμπια.⁵ Καίτοι δὲ ἐπὶ τοσοῦτον πολλαπλασιασθέντων τῶν ἀγωνισμάτων μέχρι τῆς 77 δὲ λύμπιαδος, ἀπαντα ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐτελοῦντο ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς δὲ λύμπιαδος ταύτης ἥτις ἐπανηγυρίσθη τῷ 472 ἔτει πρὸ Χριστοῦ, ἀμέσως μετά τὸν δριστικὸν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν θρίαμβον, τὸ ἔξαρθρὲν πανελλήνιον φρόνημα ἀπήτησε τὴν ἔτι μεγαλοπρεπεστέραν τέλεσιν τῆς μεγάλης ἑκείνης ἐθνικῆς Ἑορτῆς, ὥστε ἔκτοτε ἐπὶ πέντε ἡμέρας διήρκουν οἱ ἀγῶνες. Καὶ εἶναι ἐν γένει ἡ ἐποχὴ αὕτη, ἡ μεταξὺ τοῦ τελοῦς τῆς πρώτης ἴστορικῆς περιόδου, περὶ ἣς πρόκειται ἐνταῦθα, καὶ τοῦ τέλους τῆς ἐπομένης, ἰδίως δὲ ἡ μεταξὺ τῆς 60⁶ καὶ τῆς 90⁷ δὲ λύμπιαδος, ἀπὸ τοῦ 540 μέχρι τοῦ 420 πρὸ Χριστοῦ, ἡ λαμπρότάτη τοῦ δὲ λύμπιακοῦ ἀγῶνος ἐποχή.

Τότε ἐπὶ πᾶσι καὶ ἰδίως ἀπὸ τῆς 59 δὲ λύμπιαδος, ἡρχισαν ἐγειρόμενοι οἱ ἐκ τῶν νικητῶν ἀδριάντες, οὔτινες ἀδιακόπως κατὰ πᾶσαν τετραετίαν πολλαπλασιαζόμενοι, συνετέλεσαν παραδόξως εἰς τὸν καλλωπισμὸν τοῦ πεδίου τῆς Ὁλυμπίας⁸ ἐπειδὴ δὲ ὑπῆρχον ἑκεῖ καὶ ἄλλα ἀπειρα ἀριστουργήματα, τεραῖ, βωμοί, ἀγάλματα, ὃν πολλὰ πεποιημένα ἐκ χαλκοῦ, ἀργύρου, χρυσοῦ, καὶ ἐλέφαντος, τὸ πεδίον ἑκεῖνο, τὸ διποῖον ἥτο καὶ φύσει μαγευτικώτατον,

είχε καταντήσει έν ακόμη τῶν θαυμάτων τῆς οἰκουμένης καὶ ἄξιον τοῦ ἀληθεύει τῆς χάριτος, τῆς εὐφύνας καὶ τῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ ἔθνους, τοῦ συνεοχομένου ἐνταῦθα ἵνα τελέσῃ τὴν ἐπιφανεστάτην τῶν πανηγύρεων αὐτοῦ. Μάλιστα δὲ κατέπληττε τὸν προσσεργόμενον ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, καὶ τὸ ἀνακείμενον ἐν αὐτῷ ἄγαλμα τοῦ ὑπερθάτου τῶν θεῶν. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἦτο ἔργον τοῦ περιφημοτέρου τῆς ἀρχαιότητος ἀνδριαντοποιοῦ, τοῦ Ἀθηναίου Φειδίου, δστις ἐποίησεν αὐτὸ ἐξ ἐλέφαντος ἵκαὶ χρυσοῦ κατὰ τὴν 8 Ὀλυμπιάδα. "Ελεγον δὲ οἱ ἀρχαῖοι περὶ τοῦ ἀριστοτεχνήματος τούτου.

"Η Θεός ἡλθ' ἐπὶ γῆν ἐξ οὐρανοῦ, εἰκόνα δείξων
Φειδίᾳ, ἢ σὺ γ' ἔβης τὸν Θεὸν ὀψόμενος.

τοσοῦτον ἔξαισίως είχε παραστήσει τὴν θείαν μεγαλειότητα.

K. Παπαρρηγόπουλος

Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Εἰς τὸ μέσον τοῦ λεκανοπεδίου τῶν Ἀθηνῶν ἀνυψώνεται μία ὅρεινὴ ὁάκις, ἡ ὅποια ὀνομάζεται Τουρκοβούνι· καὶ σήμερον μὲν τελειώνει εἰς τὸν Λυκαβηττόν, εἰς χρόνους παμπαλαίους ὅμως φαίνεται, διὰ ἐπηκολούθει ἀκόμη πρὸς μεσημβρίαν καὶ δυσμάς καὶ ἐνώντεο μὲ τὸν λόφον τῆς Ἀκροπόλεως καὶ μὲ τοὺς λόφους τοῦ Ἀστεροκοπείου, τῆς Πυνκός καὶ τοῦ Μουσείου, ἦτοι λόφου τοῦ Φιλοπάππου· ἀλλὰ τὰ ὕδατα ἔσκαψαν καὶ παρέσυρον ὅσα μέση δὲν ἦσαν πολὺ στερεά, ἔμειναν δὲ μόνον οἱ σκληροὶ βράχοι. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ λόφος τῆς Ἀκροπόλεως ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τὸν Λυκαβηττόν καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ἀπεμονώθη.

"Ο λόφος οὗτος ἦτο ὁ καταλληλότατος πάντων διὰ νὰ κατοικηθῇ ἀπὸ ἀνθρώπους· πρῶτον διότι εἶναι ἀρκετὰ ὑψηλός, δεύτερον διότι εἰς τὰ περισσότερα μέρη εἶναι ἀπότομος καὶ ὀχυρός, τρίτον διότι ἡ κοσμφὴ του ἔχει ἀρκετὴν ἐπιφάνειαν, καὶ τέλος διότι εἰς τὰς πλευρὰς του ἀναβρύνει ὕδωρ, ἄν καὶ ὀλίγον. "Ο Λυκαβηττός εἶναι ὑψηλότερος, διότι ἔχει ὑψος ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης 270 μέτρων, ἔνῳ ἡ Ἀκρόπολις ἔχει μόνον 156 μέτρων ὑψος· κατὰ τὰ λοιπὰ ὅμως ὁ Λυκαβηττός εἶναι ἐντελῶς ἀκατάλληλος διὰ κατοίκησιν. Οἱ δὲ λόφοι, οἱ ὅποιοι κείν-

ται πλησιέστερον τῆς Ἀκροπόλεως καὶ χαμηλότεροι ἀπὸ αὐτὴν εἰναι καὶ πολὺ διτρύχερον ἴσχυροί.

Τοιουτορρόπως ἔξι αὐτῆς τῆς φύσεως ὁ λόφος τῆς Ἀκροπόλεως ἦτο προωρισμένος νὰ γίνη κατοικία καὶ κέντρον τῶν ἀνθρώπων, οἱ διοῖοι πρῶτοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ μέρη ταῦτα. "Οτι δὲ ἀληθῶς κατοικήθη εἰς πολὺ ἀρχαίους κρόνους εἶναι βέβαιον, διότι ενδρέθησαν εἰς αὐτὴν πελέκεις καὶ ἄλλα ἐργαλεῖα κατασκευασμένα, ἄλλα μὲν ἀπὸ ὅρειχαλκον, ἄλλα δὲ καὶ ἀπὸ λίθους. Τὰ ἐργαλεῖα αὗτὰ ἀποδεικνύουν, διτὶ ἡ Ἀκρόπολις ἦτο κατοικημένη εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὥποιαν ὁ σίδηρος ἦτο ἐντελῶς ἄγνωστος ἢ τουλάχιστον πολὺ σπάνιος καὶ δυσεύρετος.

“Οσον γνωρίζουμεν σήμερον, διάδημος ἡρώισε νὺν γίνεται γνωστός εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ ἔτος 1500 περίπου ποδὶ Χριστοῦ τότε λοιπὸν ἦ καὶ πρότερον ἀκόμη, ἥ Ἀκρόπολις ἦτο κατοικημένη.

Εἰς τὴν ἐποχὴν ἔκεινην, καὶ πολλοὺς αἰῶνας κατόπιν, ἡ Ἀκρόπολις ἦτο ἡ κυρία πόλις τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰς αὐτὴν κατέφερε ὁ βασιλεὺς· ἔξω δὲ ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν ὑπῆρχαν κατοικίαι διεσκορπισμέναι ἡ χωρία μικρὰ κείμενα ἄλλα πλησιέστερα καὶ ἄλλα μακρύτερα ἀπὸ αὐτῆν. Τὰ χωρία ἔκεινα δὲν ἦσαν ὀχυρωμένα, ἀλλ ἐν καιρῷ ἀνάγκης κατέφευγον οἱ ἄνθρωποι εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἡ δρόις ἦτο περιτειχισμένη μὲν ἰσχυρὸν τεῖχος.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὡνόμαζον τὸ ἀρχαιότερον τείχος τῆς Ἀκροπόλεως πελαγία σγινόντες, διότι δῆθεν τὸ εἰχαν κτίσει οἱ Πελασγοί, λαὸς παμπάλαιος καὶ πολὺ ἐπιδέξιος, κατὰ τοὺς μύθους, εἰς τὴν τειχοδομίαν· λείψανα δὲ τοῦ τείχους τούτου ἐσώθησαν εἰς πολλὰ μέρη, ἵνα διπίσω ἀπὸ τὴν μεσημβρινὴν πτέρυγα τῶν Προπυλαίων, μεταξὺ τοῦ Παρθενῶνος καὶ τοῦ σημερινοῦ τείχους τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τῆς Ἀκροπόλεως, πλησίον τοῦ οἰκοδομήματος τοῦ Μουσείου κλπ. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἄλλα ἐσκεπάσθησαν πάλιν, τὰ τμῆματα δύνασθαι διπίσω ἀπὸ τὰ Προπύλαια καὶ ἀπὸ τὸ Μουσεῖον φαίνονται καὶ σήμερον, εἴναι δὲ κατασκευασμένα ἀπὸ μεγάλους λίθους σχεδὸν ἔντελῶς ἀπελεκήτους καὶ ἔχουν πάχος ἑπτά μέτρων.

“Η εξοδος εις αυτὴν ἥτο καὶ τότε, ὅπως καὶ κατόπιν, εἰς τὴν δυτικὴν πλευράν διότι ἡ πλευρὰ αὐτὴ εἶναι ἡ δλιγάστερον ἀπότομος καὶ καθιστᾶ τὴν ἀνάβασιν εὐκολωτέραν.” Ακριβῶς ὅμως διὰ τὸν λόγον τοῦτο καὶ ὁ κίνδυνος διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Ἀκροπόλεως εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἥτο μεγαλύτερος. Διὰ νὰ καταστήσουν δὲ ὅσσην τὸ δυνατὸν ἰσχυρὰν καὶ τὴν δυτικὴν πλευράν, κατεσκεύασαν καμηλότερα τῆς κορυφῆς ἄλλα τείχη, τὰ δποῖα περιέκλεισαν πολὺ μέρος τῆς δυτικῆς καὶ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τοῦ λόφου διότι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τὰ τελευταῖα πρὸς τὰ ἔξω τείχη διήρχοντο μεταξὺ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου, καὶ διὰ τῆς θέσεως, ὅπου, κατόπιν, ἐκτίσθη τὸ Ὡδεῖον τοῦ Ἡρώδου. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπέτυχον δύο τινά· πρῶτον ηὔησαν τὴν περιοχὴν τῆς Ἀκροπόλεως, ἡ δποία τώρα ἡμιποροῦσεν ἐν καιρῷ πολέμου νὰ περιλάβῃ πολὺ περισσοτέρους ἀνθρώπους· δεύτερον δὲ κατέστησαν σχεδὸν ἀδύνατον τὴν ἄλωσίν της ἐξ ἐφόδου· διότι διὰ νὰ γίνη ὁ ἔχθρος κύριος τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τὴν δυτικὴν πλευράν, ἐπορεπε νὰ κυριεύσῃ ὅχι ἐν, ἀλλὰ περισσότερα τείχη. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ αἱ πύλαι ἥσαν περισσότεραι καὶ ἔκειντο ἡ μία δπίσω τῆς ἄλλης, διὰ τοῦτο δὲ οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμαζον ὅλο τὸ ὀχύρωμα ἐν νεάπυλον πελασικόν δὲν εἶναι ὅμως ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὑπῆρχαν ἀκριβῶς ἐννέα πύλαι.

“Ο βασιλεὺς εἴπομεν ὅτι κατοικοῦσεν ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως. Τὸ ἀνάκτορον αὐτοῦ κατεῖχε τὴν θέσιν, εἰς τὴν δποίαν ἀργότερα ἐκτίσθη τὸ Ἔρεχθείον· ἡ ἔκτασις ὅμως ἔκεινη ἥτο πολὺ μεγαλύτερα. Ἡ αὐλὴ τοῦ ἀνακτόρου φαίνεται, ὅτι ἔκειτο εἰς τὰ δυτικὰ τοῦ Ἔρεχθείου, ὅπου ὑπῆρχεν εἰς βωμὸς τοῦ Ἔρεχθείου Διός, πρὸς ἀνατολὰς δὲ τοῦ Ἔρεχθείου ἀνεκαλύφθησαν διάφορα θεμέλια οἰκημάτων, τὰ δποῖα ἀπετέλουν μέρος τοῦ ἀνακτόρου. Τὰ θεμέλια ταῦτα εἶναι κατεσκευασμένα, ὅπως καὶ τὰ τείχη τὰ δποῖα περιέβαλλον τὴν Ἀκρόπολιν, ἀπὸ λίθους· ἀκατεργάστους καὶ ἀπλοῦν πιλό· διότι εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην ἔκεινην ἐποχὴν

οὗτω συνείθιζαν νὰ κτίζουν. Τὴν ἀσβεστον, ἡ ὅποια δὲν ἦτο καὶ τότε ἄγνωστος, μετεχειρίζοντο μόνον διὸ ἀλοιφὴν τῶν τούχων, ὅχι δύμως καὶ ὡς μέσον συνδετικὸν τῶν λίθων.

Πλησίον τοῦ ἀνακτόρου σώζονται τὰ λείφανα λιθίνης κλίμακος, ἡ ὅποια ἔφερε κάτω εἰς μικρὰν πύλην τοῦ τοίχους καὶ ἔχοντι σίμενε πρὸς εὐκολωτέραν συγκοινωνίαν τοῦ ἀνακτόρου μὲ τὰ ἔξω μέρη.

Άλλα θεμέλια τῆς αὐτῆς ἐποχῆς καὶ κατὰ τὸν ἕδιον τρόπον κατασκευασμένα ἐσώθησαν μεταξὺ τοῦ Ἐρεχθείου καὶ τῶν Προπυλαίων, πλησίον τῆς βορεινῆς πλευρᾶς τῆς Ἀκροπόλεως· εἶναι δὲ καὶ αὐτὰ βεβαίως τὰ λείφανα κατοικιῶν ἢ κτιρίων χρησίμων εἰς ἄλλας χρείας τῶν ἀνθρώπων.

Εἰς τὸν χρόνον τοῦ ἐκείνους οἱ Ἑλληνες δὲν συνείθιζαν νὰ κατασκευάζουν ναοὺς διὰ τοὺς θεούς των, ἀλλ᾽ ἐλάτοεν τοῦν αὐτοὺς εἰς τὰς οἰκίας των εἰς τὸ ὕπαιθρον, ὅπου ἔκτιζον βωμούς, ἐπ᾽ αὐτῶν δὲ προσέφερον θυσίας· τουλάχιστον ἀκόμη δὲν ἀνεκαλύφθη εἰς τὴν Ἐλλάδα ναὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Δὲν δυνάμεθα λοιπὸν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὑπῆρχαν τότε ναοὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἀλλὰ μόνον βωμοί, ἀναφέρομεν δὲ ἥδη τὸν βωμὸν τοῦ Ἐρεκίου Διός, ὃστις ἐκείτο εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀνακτόρου.

Πλησίον τοῦ βωμοῦ τούτου ὑπῆρχεν εἰς τὸν κατόπιν χρόνους ἔλατα πολὺ παλαιά, δλίγον δὲ ἀνατολικώτερον, εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἐρεχθείου, ἐδείκνυνον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸν βράχον τὸν τύπον τῆς τριαίνης τοῦ Ποσειδῶνος καὶ ἐν φρέᾳ, τοῦ διοίου τὸ δύωρο ἦτο ἀλισσόν. Τὸ φρέαρ τοῦτο, τὸν τύπον τῆς τριαίνης καὶ τὴν ἔλαιαν ἐθεώρουν οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν ὡς σημεῖα ἀγιότατα καὶ τὰ συνέδεαν μὲ τὴν λατρείαν τῆς Ἀθηνᾶς, ἥτις ἦτο ἡ προστάτις τῆς πόλεως των ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Άλλὰ εἰς τὴν ἐποχήν, εἰς τὴν διοίαν τώρα ενδισκόμεθα, οὕτε περὶ τῆς λατρείας τῆς Ἀθηνᾶς γνωρίζομέν τι οὕτε περὶ τῶν σημείων ἐκείνων.

Χρ. Τσούντας

ΠΩΣ ΕΝΑΥΤΗΓΗΘΗ Η ΑΡΓΩ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΩΛΚΟΝ

Οἱ κήρουκες περιερχόμενοι τὴν χώραν τῶν Μινυῶν καὶ τὴν λοιπὴν Ἐλλάδα ἐκήρυττον καὶ προσεκάλον τοὺς ἥρωας καὶ ἀνα-

κιας εἰς τὸ μέγα καὶ ἔνδοξον ἐπιχείρημα, τὸ ὅποῖον ἀνέλαβε νὰ ἐκτελέσῃ ὁ τρομερὸς Ἰάσων· ἡ δὲ θεὰ Ἡρα τὸν παρηκολούθει καὶ διήγειρε τὰς καφδίας τῶν ἡρώων· οὕτως ἥρχισαν νὰ ἔρχωνται μετὰ προθυμίας εἰς τὴν Ἰωλκόν.

Πρῶτος ἦλθεν ὁ μέγας Ἡρακλῆς, φορῶν πυκνόμαλλον δέρμα λέοντος ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ κρατῶν διὰ τῆς δεξιᾶς μέγα φόπαλον· εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἔνα νεαρὸν ὅπλοφόρον, ὁ ὅποῖος ὠνομάζετο Ὑλας. Λιτὸς παρηκολούθει πάντοτε τὸν Ἡρακλέα καὶ ἐσήκωντε τὰ βέλη καὶ τὸ τόξον του. Κατόπιν ἦλθον ὁ ἐπιδέξιος πηδαλιοῦχος Τίφυς καὶ ὁ περίφημος διὰ τὴν καλλονήν του Βούτης· ἀκολούθως οἱ δίδυμοι Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης· μετὰ τούτους ὁ Καινεύς, τοῦ ὅποίου τὸ σῶμα ἦτο ἀτρωτον· ἔπειτα ὁ Ζήτης καὶ ὁ Κάλαϊς, οἱ πτερωτοὶ παιδες τοῦ Βορρέου, καὶ μετὰ τούτους ὁ Πηλεύς, ὁ σύζυγος τῆς θαλασσίας νύφης Θέτιδος. Ἡλθον προσέπι τὸ Τελαμὸν καὶ ὁ Ὁϊλεύς, οἱ γονεῖς τῶν δύο Αἰάντων, οἱ ὅποιοι ἔγιναν μετὰ ταῦτα περίφημοι· μετὰ τούτους ἦλθεν ὁ Μόψιος, ὁ ὅποῖος εἶχε τὸ χάρισμα νὰ καταλαμβάνῃ τὴν γλώσσαν τῶν πτηνῶν καὶ εἶχε φήμην σοφοῦ μάντεως· ἔπειτα ἦλθεν ὁ Ἰδμων, εἰς τὸν ὅποῖον ὁ Ἀπόλλων ἔδωκε τὴν δύναμιν νὰ προβλέπῃ τὰ μέλλοντα· ἦλθε καὶ ὁ Ἀγκαῖος ὃστις ἐγνώριζε τοὺς κύκλους τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ μυστήρια τῶν ἀστέρων· τελεεταῖος ἦλθεν ὁ Ἀργός, ὁ περίφημος ναυπηγός, καὶ μετ' αὐτοῦ πολλοὶ τεχνῖται ἔμπειροι εἰς τὴν ναυπηγίαν.

Πάντες οὗτοι οἱ ἡρωες ἐφόρουν περικεφαλαίας χαλκᾶς μὲ λοφία μεγαλοπρεπῆ ἀπὸ τρίχας ἵππου· ἐφόρουν δὲ καὶ θώρακας ἐπιχρύσους καὶ χιτῶνας κεντητοὺς ἐκ λινοῦ· προσέπι δὲ κνημίδας ἀπὸ λευκότατον κασσίτερον. Ἐπὶ τῶν ὤμων των ἔφερον ἔκαστος μεγάλην ἀσπίδα σκεπασμένην μὲ σκληρὸν καὶ πολύπτυχον δέρμα βιός· εἰς τὸ ἀριστερὰ ἔκρεματο ἔσιφος κοπτερόν, τοῦ ὅποίου ὁ τελαμὸν ἦτο στολισμένος μὲ ἀργυρᾶ κοσμήματα· ἐκράτουν δὲ δῆλοι εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα δύο δόρατα ἀπὸ ἔνδον μελίας.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἰωλκοῦ ἐβλεπαν μὲ θαυματιμὸν τοὺς ἐκλεκτοὺς τούτους ἡρωας καὶ ἔλεγον ὅτι ποιὲ εἰς τὴν ζωὴν των δὲν εἴχον ἰδῇ τοιαύτην συνάθροισιν. Αἱ δὲ γυναικες ἐθόρηνσαν συλλογιζόμενοι ὅτι τὰ ἀνδρεῖα αὐτὰ τέκνα τῆς Ἐλλάδος Ἰσως ποτὲ πλέον δὲν θὰ δυνηθοῦν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν πατρίδα των. Οἱ Πελίας ἐδέχθη μὲ μεγάλην φιλοξενίαν τοὺς ἡρωας· ὅσον καιρὸν ἔμειναν εἰς τὴν Ἰωλκόν, ἐφιλοξενοῦντο εἰς τὰ ἀνάκτορά του.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Ἀργος παρέλαβε δενδροτόμους καὶ ἀνέβη εἰς τὸ ὅρος Πήλιον, διπουεῖκοψαν ὅσα ἔντα ἐχρειάζοντο διὰ τὴν ναυπηγησιν πλοίου, καὶ οἱ ναυπηγοὶ κατεσκεύασαν καὶ λόν καὶ στερεὸν σκάφος κατὰ τὸ σχέδιον, τὸ ὅποιον ἡ Ἀθηνᾶ ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀργον. Ἀφοῦ δὲ τὸ ἐπίσωσαν καὶ τὸ ἐχωμάτισαν ἐνέπηξεν πεντήκοντα σκαλμοὺς εἰς τὰ πλευρὰ του διὰ νὰ δένονται αἱ κῶπαι.

Ἐστησαν δὲ καὶ μέγα κατάρτιον, ἐπὶ τοῦ ὅποιου προσήρμωσαν ἵστιον ἀπὸ πυκνὸν λινὸν ὕφασμα· τὸ κατάρτιον κινητὸν καὶ εὐκόλως κατεβιβάζετο. Ἀφοῦ δὲ ἐτελείωσεν ἡ κατασκευὴ τοῦ πλοίου, πρὸς τιμὴν τοῦ ναυπηγοῦ του ὅλοι ἐκ συμφώνου τὸ ὄντομασαν Ἀργόν.

* * *

Ἐνῶ ἀκόμη κατεσκευάζετο τὸ πλοῖον, ὁ Ἰάσων μετέβη εἰς τὴν Θράκην διὰ νὰ προσκαλέσῃ εἰς τὴν ἐκστρατείαν καὶ τὸν Ὁρφέα τὸν μέγαν ποιητὴν καὶ τὸν μουσουργὸν τοῦ καιροῦ ἐκείνου· τὸν ηὗρε δὲ ἐντὸς τοῦ σπηλαίου του εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ροδόπης. Ὁ Ὁρφεὺς ἴδων τὸν ἀρχαῖον συμμαθητήν του ἐχάρη. Ὅταν δὲ ἔμαθε διὰ ποῖον λόγον ἥλθεν, εἶπε στενάζων:

— Ἀφ' ὅτου ἀνεκώρησα ἐκ τοῦ Πηλίου ἔπαθα πολλὰ δεινά, διότι ἀπέθανεν ἡ ἀγαπημένη μου σύζυγος Εὐδούδικη καὶ ἔκτοτε εἰς κανὲν μέρος τοῦ κόσμου δὲν ἥδυνήθην νὰ εῦρω ἀνάπαυσιν· Ἀπελπισμένος ἐπῆρα τὴν λύραν μου καὶ κατέβην εἰς τὸν Ἀδην· Ἐκεῖ ἔπαιξα τὴν λύραν καὶ συνεκίνησα εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τοὺς Θεούς, ὥστε ἐπέτρεψαν νὰ παραλάβω τὴν Εὐδούδικην μου καὶ νὰ ἀνεβῶ εἰς τὸν κόσμον· ἀλλ' ἐκ τῆς πολλῆς χαρᾶς ἐλησμόνησα τὴν παραγγελίαν τῆς θεᾶς Περσεφόνης. Μοῦ εἶπε νὰ μὴ στραφῶ διπίσω νὰ ἴδω τὴν σύζυγόν μου πρὸιν ἀναβῆ εἰς τὴν γῆν· ἀλλ' ἐγώ ὁ ἀνόητος ἐστράφην ἀκαίρως καὶ ἔχασα διὰ παντὸς τὴν Εὐδούδικην μου, Μετὰ τὴν δεινήν μου ἔκείνην συμφοράν, ἐδόθην εἰς περιπλανῆσεις καὶ ὑπέφερα πολλὰς ταλαιπωρίας· μὲ κατεδίωκε δὲ πανταχοῦ τὸ φοβερὸν ἔντο μον ὁ οἰστρος, ὁ ὅποιος ἡμέραν καὶ νύκτα μὲ ἐβασάνιζε. Μετέβην εἰς τὰς ψυχοὰς χώρας τοῦ βιωδοῦ καὶ εἰς τὰς ἀμμώδεις ἐρήμους τῆς Ἀφρικῆς, ἀλλ' εἰς κανὲν μέρος δὲν ἥμποροῦσα νὰ εῦρω ἀνάπαυσιν. Τί ὅφελος, ὅτι διὰ τῆς λύρας καὶ τῶν ὑμνῶν

μου καταθέλγω τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ θηρία, ἀκόμη δὲ καὶ τὰ ἄψυχα δένδρα καὶ τὸν λίθον; Προξενῶ εἰς ἄλλους τέρψιν καὶ χαράν, ἀλλ' ἐγὼ βασανίζομαι. Ὡς μήτηρ μου Καλλιόπη ἐπὶ τέλους μὲ νὴλευθέρωσεν ἀπὸ τὸν φοβερὸν οἴστρον καὶ μὲ ὡδῆγησεν ἐδῶ ὅπου εὑρίσκω παρηγορίαν διδάσκων καὶ ἡμερώνων τοὺς τραχεῖς καὶ ἀγρίους κατόικους τῆς χώρας. Ἐπεθύμουν νὰ τελειώσω τὴν ζωήν μου ἐν εἰρήνῃ ἀλλὰ σὺ μὲ προσκαλεῖς καὶ μὲ ἑκετεύεις ἐν ὀνόματι τοῦ Διὸς νὰ ἔλθω μαζί σου νὰ λάβω μέρος εἰς νέους ἀγῶνας. Ἀς γίνη λοιπὸν τὸ πεπρωμένον καὶ ἂς ὑπακούσω εἰς τὰς προσκλήσεις φίλου ἀγαπητοῦ.

Ἄφοῦ εἴπε τοὺς λόγους τούτους ὁ Ὁρφεὺς ἐσηκώθη καὶ λαβὼν τὴν λύραν του ἱκολούθησε τὸν Ἱάσωνα. Ἐπέρασαν τὸν Στρυμῶνα ποταμόν, ἐστράφησαν πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ καὶ ἐπορεύοντο παρὰ τὰς ὅχμας τοῦ Ἀλιάκμονος. Ἐπειτα ὑπερβάντες τὰς ἀποκορήμνους κορυφὰς τῆς Πίνδου ἥλθαν εἰς τὸ ἄρχαιοτερον μαντείον τῆς Δωδώνης, ὅπου εἶχον τὴν διαμονήν των οἱ προφῆται τοῦ Δωδωναίου Διὸς Σελλοί. Ἐκεῖ ὑπῆρχε μέγα δάσος ἀφιερωμένον εἰς τὸν Δία καὶ ἐκ τοῦ πυκνοῦ φυλλώματος ὑψηλοῦ δένδρου ἥκούντο κρότοι, ὡς νὰ συνεκρούοντο κάλκινα ἀγγεῖα ἐπὶ τῶν κλάδων τοῦ δένδρου ἐκάθητο μαύρη περιστερὰ καὶ ἔδιδε χρησμούς. Ὄταν οἱ δύο ἥρωες ἐφθασαν ὑπὸ τὸ ίερὸν δένδρον, ὁ Ὁρφεὺς ἔκρουσε τὴν λύραν μελῳδικῶς καὶ ἔψαλλεν ὕμνον εἰς τὸν Ηελιαγυκὸν Δία, τὸν ἄνακτα τῆς ιερᾶς Δωδώνης ὁ δὲ Ἱάσων ἐθυδίασεν εὐτραφές ἀρνίον ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, κτισμένου πλησίον τῆς ὁίζης τοῦ προφητικοῦ τούτου δένδρου. Μετὰ ταῦτα ἔκοψαν κλάδον, ὁ δοπιος εἶχε τὴν μαντικὴν δύναμιν νὰ λαλῇ καὶ νὰ προλέγῃ τὰ μέλλοντα, κατέβησαν ἐκ τῶν δρέων καὶ ἥλθαν εἰς τὴν Ἱωλκόν· καὶ τὸν κλάδον ἐκείνον προσήρμωσεν ὁ Ἱάσων, καὶ ἔμπνευσιν τῆς Ἀθηνᾶς, εἰς τὴν πρώταν τοῦ πλοίου.

Όταν τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα, ἥλθαν οἱ ἥρωες εἰς τὴν παραλίαν διὰ νὰ σύρουν τὸ πλοίον εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ μὲ ὅλας των τὰς προσπαθείας δὲν ἥδυναντο οὐδὲ νὰ τὸ σαλεύσουν, ἀπὸ τὴν θέσιν του ὅσον δὲ περισσότερον προσεπάθουν, τόσον περισσότερον ἐβυθίζετο εἰς τὴν ἄμμον ἢ τούπις τοῦ πλοίου. Ἀπέκαμαν καὶ ἔβλεπαν ὃ εἰς τὸν ἄλλον μὲ μεγάλην ἀπορίαν. Τότε ὁ Ἱάσων πλησιάσας πρὸς τὴν πρώταν τοῦ πλοίου ἥρωτησε τὸν μαντικὸν κλάδον καὶ, λαβὼν ἀπάντησιν, ἔκαμε νεῦμα εἰς τὸν Ὅρφεα νὰ κρούσῃ τὴν λύραν του, ἐκείνος δὲ τότε ἥρχισε νὰ ψάλλῃ

καὶ ἐφαίδουντες τὰς καρδίας τῶν ήρώων καὶ ἐνέπνευσεν εἰς αὐτοὺς νέας δυνάμεις, ἐστέκοντο δὲ ὅλοι ὅρθιοι ὀλόγυνα εἰς τὸ πλοῖον κρατοῦντες σχοινία, μοχλούς καὶ φάλαγγας ἐκ κορμῶν πεύκης καὶ ἥσαν ἔτοιμοι νῦν ἐπαναλάβουν τὴν ἐργασίαν, εὐθὺς ὡς θὰ ἐδίδετο τὸ πρόσταγμα.

ώς θά εδίδετο το προσωπαγμα.
‘Ο Ορφεὺς στραφεὶς πρὸς τὴν Ἀργὸν ἐψαλλει καὶ ἄλλο
ἄσμα:

— Πόσον ευχάριστον είναι νὰ πλέη κανεὶς ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ νὰ δομῇ ἀπὸ κύματος εἰς κῦμα, ἐνῶ ὁ ἄνεμος σφυρίζει ἐπὶ τῶν σκοινίων καὶ αἱ κῶπαι κινούμεναι μὲ δυνατόν, ἀστράπτουν ἀναβαίνουσαι ἐκ τῶν ἀφρῶν! Πόσον τερπνὸν είναι νὰ πειρέχεται κανεὶς τὰς θαλάσσας, νὰ βλέψῃ νέας χώρας καὶ μεγάλας πόλεις καὶ ἔπειτα νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὴν πατρίδα του φέρων θυσαρούς!

“Οταν ἐτελείωσε τὸ ἄσμα ἐδόθη πρόσταγμα καὶ ὅλοι οἱ ηρωες στηριζαντες τὸν ἕνα πόδα δύσιστον καὶ τὸν ἄλλον ἐμπρός ἔσπρωξαν τὸ πλοιον μὲ δῆλην των τὴν δύναμιν πρὸς τὴν θάλασσαν· ἡ δὲ Ἀργώ, ὡς νὰ ἐννόησε τοὺς λόγους τοῦ Ὁοφέως καὶ ὡς νὰ ἐπεθύμει αὐτὴ νὰ πλεύσῃ εἰς ξένας χώρας, ἤρχισε νὰ σαλεύῃ καὶ νὰ σηκώνεται πρὸς τὰ ἐπάνω ἐκ τῆς πρώτας καὶ ἐκ τῆς προύμνης καὶ τέλος σφαδάζουσα ὡς νεαρὸς ἵππος, ἐπήδησεν ἐκ τῆς ἀμμού ἐπάνω εἰς τὰς φάλαγγας καὶ κατέβαινε μὲ ὁρμήν, ἔως ὅτου εἰσῆλθεν ὑπερηφάνως εἰς τὴν θάλασσαν.

Τότε ἐκόμησαν ὑδωρ καὶ τροφὰς καὶ πάντα τὰ ἀπαιτουμένα διὰ μακρινὸν ταξίδιον, ἔλυσαν τὰ σχοινία, ἐκάθισαν εἰς τὰς θεσιες, καθεῖς πλησίον τῆς κώπης του, καὶ ἤρχισαν νὰ κωπηλατοῦν πάντες διμοῦ μὲ δυθμὸν καὶ τάξιν, ἐνῷ δὲ Ὁρφεὺς καθήμενος εἰς τὴν πρύμνην ἔκρουε τὴν λύραν. Ὅταν ἐξήρχοντο τοῦ κόλπου τοὺς ἀπεκαιρέτιζε μέγα πλῆθος ἀνδρῶν, ἐνῷ αἱ γυναῖκες καὶ τὰ κοράσια ἔχουν δάκρυα.

«'Αργοναῦται».

ΤΟ ΦΙΛΗΜΑ

Εἰς τὸ Μανιάκι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἐκ τῶν τριακοσίων μαχητῶν δὲν ἀπέμεινεν οὔτε ἔνας ζωντανός. Οἱ ἥλιοι προβάλλων ἀπὸ τὰς κιόνις τῶν βουνῶν, τοὺς ἐκ πιρέτισεν, δρόμιους Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα *Εἰρ.* Δημητρακοπούλου καὶ *Μαρίας Πολυμενάκου* ἔκδ. Δ'. 12

12

θλους, ἐφώτισε τὰς λευκάς των φουστανέλας, ἐχάιδευε τὸς μαύρας κόμας των, ἀπήστραψεν εἰς τοὺς φλογερούς των ὀφθαλμοὺς κατωπτρίσθη εἰς τὸν χάλυβα τῶν σπαθιῶν των, ἐχρύσωσε τῶν ἀρμάτων των τὰς λαβάς. Καὶ τώρα, δύων ἔκει κάτω, μέσα εἰς τὸ πέλαιγος, τοὺς ἀποχαιρετίζει λυπημένος, νεκρούς, σκορπισμένους, ἐπάνω στὸ χῶμα, καὶ χάνεται ἀργά-ἀργά, ὡς μέγα κλειόμενον ἐρυθρὸν ὅμα, ὅπερ σβύνον, θέλει ἀκόμη νὰ δίψῃ τελευταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς γενναίους. Ὁλην τὴν ἥμέραν ἄστοι καὶ ἀποτοι, ἐπάλαιον πρὸς τὴν θύελλαν τῶν σφαιρῶν, ἀντέστησαν εἰς τὴν χάλαζαν τῶν βουβῶν, κατήσχυνον τὴν βροχὴν τῶν μύδρων, ἐχλεύασαν τὴν ὁρμὴν τῆς δομφαίας καὶ τῆς λόγχης τὴν βίαν. Καὶ ἀφοῦ ἔφαγαν τὴν μπαρούτη μὲ τὴν χοῦφταν, ἀφοῦ καὶ τὸ ἔσχατον σπειρὶ τῆς ἐσώθη μέσα εἰς τὰς παλάσκας των, ἀφοῦ ἐρραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου των ὅπλου ἡ κάνη, ἀφοῦ καὶ τὸ ὑστατὸν γιαταγάνι ἔσπασε μέσα εἰς τὸ χέρι των, ἔτεσαν χαμαί· ἄψυχοι ναί, ἡττημένοι ὅχι. Κ^τ ἐν τῷ μέσῳ των ὁ Παπαφλέσσας, πρῶτος ἀρχίσας τὴν σφαγήν, καὶ τελευταῖος σταματήσας, πελιδνός, ξαπλωμένος, μὲ πλατεῖαν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους, κρατεῖ ἀκόμη τὸ θραυσμένον τμῆμα αἷμοστάζον, μὲ σφικτὰ τὰ δάκτυλα, ἐν σπασμῷ λύσσης. Καὶ ὁ Αἰγύπτιος ἀνέρχεται ἐν καλπασμῷ ἕππων καὶ κλαγγῇ ἔιφῶν, ἐν ἦχῳ τυμπάνων καὶ σαλπίγγων βοῆ, ἐνῷ τὰ μπαϊράκια του, ἀναπεπταμένα, φρίσσουν εἰς τὸν ἀνεμὸν τῆς ἐσπέρας, καὶ τὰ μισοφέγγαρα ὁ στράπτουν ἐπὶ τοῦ καθαροῦ ὅρίζοντος τῆς δύσεως. Μυρμήκια, ἀνὰ τὴν πεδιάδα καὶ τὰ πρανῆ, ὁ συρφετός, καὶ βαρὸν ἀκούεται τὸ βῆμα του. Ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς ἐκ τοῦ λύθρου γῆς, οἱ Ἀραβεῖς βαδίζουν ἐπιμόχθως, τῶν ἀλόγων τὰ πέταλα γλυστροῦν. Ἀλλ' ἡ χαρὰ ἐπὶ τῇ ἀνελπίστῳ νίκῃ εἶναι τόση, τόση εἶναι μετὰ τὸν φόβον ἡ ἥδονή, ὥστε φέρει αὐτοὺς ταχεῖς πρὸς τὸν ἀνήφορον, ταχεῖς φέρει αὐτοὺς ἐπὶ τὴν δάχην. Ἡδη ὁ ἀρκηγός των, ἐφθασεν εἰς τὴν δφρὸν τοῦ λόφου, ἀνέβη καὶ ἐπ' αὐτῆς, ἐστάθη, περιέφερε τὸ βλέμμα, ἐκύτταξε τὸ κοκκινίσαν ἔδαφος ὅπερ πίνει λαιμάργως τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, ἐπεσκόπησε τὸν ἀπερχόμενον στρατόν, εἰδε κύκλῳ τοὺς πεσόντας. Καὶ μὲ ἀνοικτὸν τὸ ὅμα, ἐκπληκτον, ἀναμετρῷ τοὺς ὑψηλοὺς κορμούς των, τὰ εὐρέα στέρνα των, καὶ τοὺς βραχίονάς των τοὺς νευρώδεις, τὰς ὠδαίας μορφάς των, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα. Καὶ ἐπὶ τὴν τραχείαν ὅψιν του, ὡς νέφος τι διέρχεται, τὸ βλέμμα του θολοῦται ἐλαφρῶς, ἀδιόρατος παλμὸς συσπῆ τὰ χείλη του.

— Κρῖμα νὰ χαθοῦν τέτοιοι λεβέντες !

Καὶ βλέπει, βλέπει γύρω, βλέπει θαυμάζων, βλέπει ἀπορῶν· ώσαν νὰ μὴ πιστεύῃ πῶς ἔχαθησαν τοιοῦτοι ἄνδρες, διὰ τοῦτο κοίτονται ἀναίσθητοι, καὶ, ἀν κοιμῶνται, μόνον διὰ νὰ ξυπνήσουν πάλιν φοβερώτεροι, πῶς καὶ ὁ Ἱδιος ὁ θάνατος ὑπῆρξεν λογοδότερος αὐτῶν.

— Ποιὸς εἶναι ὁ Παπαφλέσσας ;

Οἱ ὅδηγοι του ἐσπευσαν, προσέδροι μονον, ἔδειξαν τὸ πτῶμα, λάσιον, διάβροχον, περιφρεόμενον ἐκ τοῦ ἰδρῶτος τοῦ ἀγῶνος, κατερρακωμένον τὰ φροέματα, μαῦρον ἀπὸ τὸν καπνόν.

— Σηκῶστε τον, μωρέ· πάρτε τον ! . . . Πάρτε τον· πλύντε τον ! . . . Πλύντε τὸ παλληκάρι ! . . .

Δύο ἄνδρες ἔλαβυν αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασχαλῶν, τὸν ἡγειραν, τὸν ἐστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς πόδας του, καὶ ἐβάδισαν, διευθυνόμενοι πρὸς παραρρέουσαν πηγήν. Ἐκεῖ τοῦ ἐπλυναν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον, ἔξετριψαν τὸν πηλὸν καὶ τὸν ἰδρῶτα, τὸν ἐκαθάρισαν ἐκ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῆς ἀσβόλης, τοῦ καπνοῦ καὶ ἱχῶρος, τὸν ἐσπόγγισαν, διευθέτησαν τὰ ξεσχισμένα του ἐνδύματα καὶ ἐγύρισαν ὅπισθ, φέροντες των.

— Στῆστε τον ἐκεῖ ἀποκάτω !

Οἱ ἄνδρες κρατοῦντες ἔκατερον αὐτόν, ὥδευσαν πρὸς τὸ δειχθὲν δένδρον, τὸν ἀπέθηκαν παρὰ τὴν ὁζέαν του, τὸν ὑψωσαν καὶ τὸν ἀκούμβησαν, τὸν ἐστερέωσαν ἐπὶ τὸ στέλεχος αὐτοῦ, τὸν ἴσορροπτησαν, ὧσανει ζῶντα. Ἔπειτα, ἐτραβήκυθησαν, ἀπεμακρύνθησαν καὶ τὸν ἀφῆκαν μόνον, βασταζόμενον διὰ τῆς ἴδιας του δυνάμεως. Τὸ πτῶμα ἀναπέμεινεν ἀκίνητον, εὐθύνη, στηρίζον ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τὴν ὁάχιν, τὸν θώρακα προτεταμένον, καὶ κρεμαμένας τὰς χεῖρας, μὲν ἀναπόσπαστον τὸ τμῆμα τοῦ σπασμένου κατεξαιροῦ, τὰ σκέλη διεστῶτα, ὑψηλὰ τὴν κεφαλήν. Τότε ὁ Ἰμπραΐμης πλησάζει βραδέως πρὸς τὸ δένδρον, ἵσταται καὶ προσβλέπει σιγηλὸς ἐπὶ μακρὸν τὸ ἀπνούν πτῶμα τοῦ ἀντιπάλου, καὶ ὅπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ητις ἀνέτελλε τὴν ὥραν ἐκείνην αἵματόχοον, ὧσεὶ βαφεῖσα καὶ αὐτὴ ἐκ τοῦ λύθρου τοῦ χυμέντος κατὰ τὴν μάχην, ὅπὸ τοὺς σειομένους κλάδους, οὔτινες ἀνέφριστον πενθίμως, φιλεῖ παρατεταμένον φίλημα, τὸν ὅρθιον νεκρόν.

M. Μητσάκης

ΜΕ ΤΑ ΠΑΝΙΑ

Kαταπράσινη. Μὲ τὸ γλυκὸν σαπφείρινον, τοῦ πόντου χρῶμα
Νύμφῃ τοῦ γιαλοῦ, μὲ τὸ λαχανὶ φόρεμά της. Εἰς τὰς ἀπαλάς
της, τὰς ὁνειρώδεις στρογγυλότητας τῆς μάσκα της, εἰς τὰ λεῖα,
τὰ χυτὰ πλευρά της, εἰς τὴν κομψήν, τὴν εὔγραμμον, λαγόνα
της, Νηρηΐδος λαγόνα, παντοῦ, θαρρεῖς καὶ ἀντικατωποῦζετο τὸ
σαπφείρινον τοῦ πόντου χρῶμα.

Μακρά, στενή, φορτωμένη διὰ Κωνσταντινούπολιν ἡ σκοῦνα,
ἥτο ἀραγμένη εἰς τὸν εὐρύν, τὸν ἀκύμαντον λιμένα, μὲ τοὺς
ὑψηλοὺς δύο ἵστούς της, ἀκινήτους ὡς τρόπαια. Μὲ τὰ πανιὰ μα-
ζευμένα, δεμένα εἰς τὰς θέσεις των, εἰς τὰ σταυροειδῆ πενά,
ἔτοιμα θαρρεῖς εἰς μίαν πνοήν, πνοήν ἐλαφρὰν ν' ἀνοίξουν, νὰ
γλυστρίσουν μαλακὰ - μαλακά, ὡς νεφέλαι, λευκὸς πέπλος τοῦ
Γάμου.

Καμαρώνουσα, κούφη, ἐλαφρά, σειομένη, ὡς κρεμαστή, εἰς
τὸ γλυκὸ τῆς αὔρας φύσημα, μὲ τ' ἀναριθμητα, τὰ πολυώνυμα
ἔκεινα σχοινία τῶν ἴστων, δίκτυον γραμμῶν καὶ γωνιῶν πολύ-
πλοκον, ὡς ζωγραφιστή ἐφαίνετο ἐν αἰθερίῳ πίνακι, πανδαιδαλον
ἴνδαλμα τῶν θαλασσῶν, ὁνειρον θελκτικὸν τοῦ κοιμωμένου λι-
μένος.

Καθρέπτης ἀργυρόχρυσος ὁ λιμήν. Καὶ εἰς τὴν κρυσταλλώδη,
τὴν στήλουσαν αὐγήν του, ἔβλεπες ἐν δεμβασμῷ, μίαν καταπρά-
σινην, ἀραγμένην σκοῦναν.

Κάθε βράδυ μετὰ τὸν θαλασσινόν μου περίπατον, ἐπερνοῦσα
δίπλα της. 'Η μικρὰ φελούκα ἐσειάριζεν. 'Ανεκόπτετο δ δρόμος.
Καὶ ἴσταμενος ἐν θάμβει, τὴν ἐθεώρουν, τὴν ἐκαμάρωνα, μὲ
πόθου διψαλέα ὅμματα, λαμποκοποῦσαν εἰς τὴν ἐσπερινὴν φωτο-
βολίαν, μὲ μίαν κάτασπρην γραμμήν, μεταξωτὴν ἐκ βρόχου χιο-
νώδους ταινίαν, περιθέουσαν τὴν ἄκρην τοῦ ὑψηλοῦ της παραπέ-
του, μὲ τὸ σπιράγιο τῆς πρόμνης κατάλευκον, τετράγωνον βωμὸν
τοῦ θαλασσινοῦ θεοῦ, μὲ τὸν Ἡρακλέα ἔύλινον, ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς,
τῆς ἀρρενωπῆς πρώθας της, πολιὸν ἀργοναύτην, λευκανθέντα εἰς,
τῶν κυμάτων τὴν πυκνὴν βροχήν.

Νικήτρια ἐρρέμβαζε τὴν νίκην.

Ανεπαύετο.

— Ν^ο ἀριθμένης μαζί της !

Καὶ ὁ ὅραπης μπογαζιανὸς σκύλαρος, ὑλακτῶν, ἔδακνε μὲ τοὺς ἀγρίους δδόντας του τὴν κωπαστήν, καβαλαρωμένος ἐπάνω, φύλαξ ἄγρου πνος τῆς κοιμωμένης θαλασσονύμφης, καὶ ἔξέβαλεν ἐνίστε μετ' ὁρυγῶν, τὸ φοβερόν ωγύχος του, μὲ τὸ τραχύ, μαῦρον τρίχωμα πεταχτὸν ἄνω τῶν κροτάφων, ὑπὸ τὴν σκιὰ τοῦ ὅποίου ἀγρίως ἐγνάλιζαν δύο πύρινοι δφθαλμοὶ καὶ ἐφαίνοντο φοβεροὶ κυνόδοντες, ἀγρίως πειναλέοι.

* *

“Ηρεμος, ἀπαλή, πυκτὴ ἡ γαλανὴ θάλασσα, τὴν ἔφεραν ἔλαφοι εἰς τὰ δροσερά της νῶτα, κοῦκλαν μικρὰν εἰς τὴν καταπράσινην ἀγκαλιάν της, θαρρεῖς καὶ ἡ θάλασσα ἐπλάσθη δι' αὐτήν,

Κι ἔκεινη γλυκὰ γλυκὰ τὴν ἔψαυε, καταπράσινη, ἄρμονικῶς συνδυάζεις τὸ χρυσαυγές χρῶμα της μὲ τὸ γλυκὸν τῆς θαλάσσης χρῶμα, θαρρεῖς καὶ ἐπλάσθη διὰ τὴν θάλασσαν.

— Ν^ο ἀριθμένης μαζί της !

* *

Σκαμπαβία μολυβδόχρους, ἔλαφοι ὡς ἐκ ναστοχάρτου, μὲ τέσσερα κωπιά, μᾶς ἔφερε μετὰ τοῦ πλοιάρχου ἐπάνω εἰς τὴν ἀριθμένης θαλάσσαν, ἥτις μετὰ κομψῆς, χορευούσης παρθένου χάριτος ἀνακόψασα ὡς ἐν χαιρετισμῷ τὸν ἔλαφον της δρόμουν ὑπέκλινε θαρρεῖς καὶ μᾶς ἐδέχθη, πηδήσαντας εὐφροσύνως εἰς τὸς ἀγκάλας της, μητέρα τὰ παιδάκια της.

Καὶ ίδοι ἐγὼ τέλος ἐπὶ τῆς σκούνας, ἐν τῇ θαλάσσῃ.

Μὲ τὰ πανιά, ἐπὶ τοῦ καθαροῦ καταστρώματος τοῦ πλέοντος, τοῦ ἡδέως δλισθαίνοντος. Ἐν μέσῳ πολυπλόκων σχοινίων, τεταμένιων σχοινίων, χαλαρωμένων, κρεμασμένων, κουλουριασμένων, σχοινίων πιστωμένων, κατραμωμένων, βρεγμένων, ἀβρέκτων, χρωματισμένων σχοινίων, ἀχρωματίστων σχοινίων ἐν ἀτμοσφαίρᾳ δροσερῶς ὑγρῷ, ἀποπνεούσῃ εὐάρεστον, καρφίσιον ἀπόπνοιαν. “Υπὸ τὰ λιστία ὅλα ἀνοικτά, κολπωμένα ἔτοιμα νὰ μᾶς ἀναρπάσουν ὅλους θαρρεῖς μὲ τὴν σκούναν μαζύ, πρὸς τοὺς αἰθέρας

Κατευόδιον !

Εἰς τὰς δύο προκυμαίας, εἰς τὴν πλατεῖαν τὴν ὑψηλήν, εἰς τὰς θύρας τῶν μαγαζείων τῆς ἀγορᾶς, εἰς τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν, παντοῦ μᾶς καμαρώνουν.

— 'Η σκοῦνα !

— Σηκώθη ἡ σκοῦνα !

Καὶ διὰ πυροβολισμῶν μᾶς χαιρετίζουν. Καὶ ἡ σκοῦνα παρέρχεται πρὸ τῆς πόλεως σκιρτῶσα, χορεύουσα, εὔμορφη, μὲ τὰ πανιά κάτασπρα, μὲ τὰ σινιάλα φαρδιά· καὶ ἀποχαιρετίζει ἀπαντῶσα εἰς τοὺς χαιρετισμοὺς τῆς νήσου. Τρομπονισμὸς βοϊζει βαρύς ἀπ' αὐτῆς, οὐδὲν ὅτι πόκωφος τρόμπος ἐν τρόμῳ κυλίεται ἐπάνω εἰς τὴν γαλανὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ὃς νὰ μιλῇ ἡ εὔμορφος σκοῦνα :

— 'Εχετε γειά !

Δροσερὸς φυσῆ ὁ μπάτης πρωΐνος. Τὸ κῦμα παγνιωδῶν πιτσιλίζει τὴν πρόφραν, ὃς ποταμάκι ἀσημένιο. Καὶ τὴν ραντίζει εὐλαβῶς, ἐπιχαρίτως ἀνασειομένη, μὲ τὸν κάτασπρον Ἡρακλέα της, θαρρεῖς καὶ θωπεύει, θαρρεῖς καὶ τὴν λούει, μητέρα τὸ κῦμα καϊδεύοντα, τὸ παιδάκι της.

Μιὰ γρηγούλα, ὃς νὰ προσεύχηται, κάθηται συμμαζευμένη ἐπὶ τινος βράχου λευκοῦ, κατάμαυρη.

Τίνος ἀπερχομένου ναῦτου νὰ είναι ἡ ἀγαπημένη μητέρα ;

Τὸ δειλινὸν ἔχάσαμεν τὴν κώμην κρυφθεῖσαν ὅπισθεν μιᾶς ἄκρας στενῆς καὶ μακρᾶς. Κατευθυνόμεθα πρὸς βιορρᾶν, ἀνοικτά, πρὸς τὴν Σκόπελον. Ὁ φάρος τῆς Γλώσσης ἐπὶ τινος βράχου, ὃς πύργος γλάρων ἐπὶ ἀργιλλώδους, γυμνοῦ ἐδάφους. Μικρὸν κατὰ μικρὸν ἔξαφανίζοντο οἱ ἔρημοι ὅρμοι τῆς Σκιάθου εἰς εὐθεῖαν τευχόχρουν γραμμήν. Οἱ ναῦται ἐν τῇ πρώᾳ, ξαλλάξαντες, παρεκάθησαν εἰς τὸ λιτὸν πρόγευμά των, τὸ ἀνοιχτόκαρδον κολατσιό, συνομιλοῦντες ὃς ἀδελφοί, καὶ μὲ πόνου δακρυσμένα βλέμματα παρατηροῦντες ἀδιακόπως τὴν ἔξαφανίζομένην πατοίδα. Οἱ ναῦται τὴν ἀγαποῦν τὴν θάλασσαν, πολὺ τὴν ἀγαποῦν, ἀλλὰ μόνον τὴν στερεὰν ὀνειροπωλοῦν. Τὸ σῶμα των εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ὃ νοῦς των εἰς τὴν στεργιά.

Ο πλοιάρχος κοντός, χονδρός, δρομιγώνιον τμῆμα στερεοποιηθέντος σώματος, μὲ πρόσωπον πλατύ, μὲ τὸν μύστακα ἔνθεν καὶ ἔνθεν εἰς τὰ δύο τοῦ ἀλφαβήτου πνεύματα, εὐχαριστημένος,

διότι τὰ πανιὰ ἔδουλευαν, ἀνοίξας τὰ δευτέρια του, ἔξετάζει τοὺς λογαριασμούς του.

Καὶ μόνος πηδαλιοῦχος, ὅρθιος, ἐπὶ τῆς πρύμνης, ἐλαφρὸς στιριζόμενος ἐπὶ τοῦ τροχοῦ τοῦ πηδαλίου, δὲ περιστρέφει διευθύνει τὸ πλοῖον βλέπων ἀτενῶς πρὸς ἓν καὶ κατέμπροσθέν μας γαλανὸν σημεῖον, μίαν μουτζοῦσαν τοῦ δρίζοντος,

Ἄνοιχτά, κατὰ τὴν Κυρὰ· Παναγιά.

.....

Στηρίζων τὸ σιηθός μου ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ δρυφάκτου τῆς πρύμνης, ὡς ἐπὶ τῶν χειλέων ἔξοχικοῦ ἀνδήρου, μὲ κρυφὴν καρὰν εἰσπνέω τὴν δρόσον, τὴν ἀμύθητον τοῦ πελάγους δρόσον, τὴν ἀχώνευτον, τὴν ἀλησμόνητον ζωὴν.

Δύο - τρία κοποδάκια, σκιρτῶντα μικρὰ ψαράκια, μικρούτσικες ἀθερίνες τῆς Σκιάθου, μᾶς παρηκολούθησαν ἀπὸ τοῦ λιμένος. Καὶ σπεύδουν τὰ καημένα, καὶ σείρουν τὶς οὐρίτσες των, ὡς νὰ τρέμουν μὴ μᾶς κάσουν. Ἄραιώνουν, πυκνοῦνται ἀλαργεύουν, σιμώνουν, παρατάσσονται, ἀνακατώνονται. Χάνονται ὑπὸ τὸ καταπράσινον κῦμα, καὶ πάλιν ἵδον ἀναφαίνονται παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς σκούνας, ἥ δοιά ὡς διὰ μαγγήτου τὰ πρωσελκύει κοντά της, τὰ σύρει μαζύ της. Τώρα εἶναι πίσω. Τώρα ήλθαν εἰς τὴν μέσην. Ἐνα κοπαδάκι, δύο κοπαδάκια, τρία κοπαδάκια. Μικρὰ - μικρά. Μὲ κοιλίαν ἀσπρην, μὲ ματάκια μαῦρα, ὡς γιαλιστερὲς χανδρίτσες. Ψίχουλα ποὺ τὰ τίναξαν, θαρρεῖς, οἵ ναῦται ἀπὸ τὸ δεῖπνο των καὶ ἔζωντάνεψαν μέσα εἰς τὸ κῦμα. Καὶ νὰ, τιμποῦν τὴν κοιλίαν τῆς σκούνας, ἀναίσθητον μπακιδωμένην. Τώρα ἔκαμαν κύκλον. Τώρα χορεύουν τὸν συρτόν. Τώρα κολυμβοῦν ἔνα - ἔνα. Πλέουν καὶ παίζουν. Παίζουν καὶ πλέουν. Ἐξαγούν τὰ κεφαλάκια των νὰ μᾶς ἵδον καὶ σχηματίσουν φυσαλίδας ὡς νὰ ἐπιπλέῃ ἐκεῖ τρυπημένον κόσκινον. Στρέφουν ἔξι-φνης πρὸς τὸ πέλαγος ὡς νὰ κυνηγοῦν ψυχίον καταπεσόν, καὶ αἴφρης μετανοοῦν τάχα καὶ ἀφίνονται καὶ πάλιν ἔαναμετανοοῦν καὶ παρακολουθοῦν πάλιν δλα μαζύ, ἔνας σωρός, τὴν σκούναν τῆς δοιάς τὰ λευκὰ ἴστιά κεντῶσιν ἥδη μὲ χρυσάφι πολύτικο αἱ χρυσαὶ τῆς δύσεως ἀκτῖνες.

.....

A. Μωραϊτίδης

ΤΟ ΠΟΔΑΡΙΚΟ

Η θεία μου, καλή της ὥρα, τώρα θὰ πτερνίζεται ἡ καη μένη ὅπου τὴν ἔθυμοῦμαι, ἵτο γεροντοκόρη πρώτης τάξεως. Τώρα δὲν είναι πλέον ἀφ' ὅχου ὑπανδρεύθη ἀπώλεσε τὴν κεντρική της ταύτην ἴδιοτητα, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν γάμον διεφύλαξε, τὰς ἄλλας της ἴδιοτροπίας. ἂς ὅμως κορύπτει ἡδη ἀπὸ τῶν ὅμματων τοῦ κόσμου ἡ μανία, ἦν ἔχει ὁ καλός της σύζυγος, νὰ μὴ τὴν ἀφίνη νὰ φαίνεται οὐδαμοῦ, μανία εἰς τὴν δοπίαν ἐκείνη ἐναβρυνομένη καὶ κομπάζουσα ἔδωκε τὸ ὄνομα τῆς ζηλοτυπίας.

Αἱ ἐπισημότεραι τῶν ἴδιοτροπῶν της ἦσαν, πρῶτον ἡ καθαριότης, δεύτερον ἡ πρὸς τὰ ζῆτα ἀγάπη, ἦν κατώρθωσε βραδύτερον νὰ συγκεντρώσῃ εἰς ἑαυτὸν ὁ σύζυγος, καὶ τρίτον αἱ προλήψεις

Διὰ τὴν πρώτην κατηγόριαν τόσον σάπωνα, ὅπον θὰ ἥρκει διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πολυμελοῦς οἰκογενείας ἔχούσης καὶ μωρᾶ. Ἀλλοίμονον νὰ ἥγγιζε ἡ χείρ της τὴν μύτην . . . ἔστω καὶ μιᾶς βελόνης⁴ ἀμέσως ἔτρεπε νὰ νυφθῇ. Σταφυλὰς δὲν θὰ ἔτρωγε ποτέ, ἀν δὲν ἀνεκάλυπτε μέθιδον νὰ τὰς καθαρίζῃ καὶ αὐτὰς καὶ ν⁵ ἀπορρίπτῃ τὸν φλοιόν των, τὸ κρέας δέ, ὡς διηγοῦντο τὰ χρονικὰ τῆς γειτονιᾶς, τὸ ἔσαπώνιζε τακτικῶς, πρὸν τὸ θέση ίδιας χερσὸν ἐν τῇ χύτᾳ.

‘Ο πρὸς τὰ ζῆτα ἔρως της τῇ ἔστοιχίζεν ἐπίσης οὐκ δλίγον, Ἡ γάια της ἡ Ἀσπασία ἡ Σισή, μεγαλοπρεπῆς καὶ κολοθρεμένη, ὅπως π ἐπει νὰ είναι πᾶσα γάτα καλῆς οἰκογενείας, μεθ' ὅλας τὰς ζημιάς, ἂς προνηξένει εἰς τὸ μαγειθεῖν της καὶ εἰς τὰ μαγειρεῖα τοῦ πλησίου, ἵτο δι⁶ αὐτὴν τὸ πᾶν ἡ μᾶλλον τὸ ήμισυ τοῦ παντός, διότι τὸ ἄλλο ήμισυ ἥτο δ Ποσειδῶν ἡ Σισῆς, σκύλος τοῦ δρόμου, περισυλλεχθεὶς τὴν ἐπαύριον τοῦ θανάτου τοῦ μακαρίτου Ἀζόρ, καὶ ἐνθρονισθεὶς αὐθιμηρὸν ἐν τῇ καρδίᾳ της,

Καὶ ὅτε ἔστρεφε τοὺς ὁφθαλμούς της ἐπὶ τοῦ καναπέ, καὶ ἔβλεπε τὴν εὔσωμον Σισῆν κοιμωμένην εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ Σισῆ, διότι ἄλλο νὰ σᾶς εἴπω καὶ ἄλλο νὰ ἔβλέπατε, πῶς ἥγαπῶντο τὰ δύο ταῦτα ζῆτα, ἐβυθίζετο καὶ αὕτη εἰς θεμβασμούς.

‘Αλλὰ καὶ τῶν δύο τούτων ἴδιοτροπῶν της ἰσχυροτέρα ἥτο ἡ πρὸς τὰς προλήψεις πεποίθησις καὶ πίστις. Εἶχεν ίκανάς πρω-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοτύπους ιδικάς της καὶ συμμερίζετο καὶ ὅλας τὰς ἄλλας, ἀξέσημείωσαν διὰ διαφόρους περιστάσεις οἵ λαοί. Ἀδιάφορον ἀνή δεῖνα πρόληψις ἵσχε μόνον ἐν Γαλλίᾳ. Ἡρκει νὰ τὴν μάθη, διὰ νὰ τὴν πολιτογραφήσῃ ἀμέσως καὶ νὰ τὴν προσέχῃ τοῦ λοιποῦ. Ποῦ νὰ τολμήσῃ ὑπηρέτης, ν' ἀνάψῃ τρίτον κηρίον ἐν τῷ αἰθούσῃ ἢ ποῦ νὰ τολμήσῃ ἀρτος νὰ τεθῇ ὑπτιος ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἢ Θεέ μου, τί χαλασμὸς κόσμου ἔγένετο ἀν ἔχυνετο ὀλίγον ἀλας ἐπὶ τῆς τραπέζης ἢ τῇ ἔφερον τὸ μικρόν της εἰσόδημα κατὰ τὴν 13 τοῦ μηνός.

Ἡ το πρωΐα τῆς 1ης Ἰανουαρίου. Ἡ θεία μου ἐκάθητο δπισθεν τοῦ παραθύρου τοῦ ἐπάνω πατώματος καὶ μὲ ἀνέμενε, διότι οὐδεὶς ἀλλος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ εἰσέλθῃ πρῶτος ἐν τῷ οἰκίᾳ της κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην ἡμέραν, οὐδεὶς ἀλλος ἐκτὸς ἐμοῦ, τοῦ δποίου ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἔθεώρει τυχηρὸν τὸ ποδαρικό.

Γνωρίζετε βεβαίως ποία πρόληψις κρύπτεται ὑπὸ τὸ ἥκιστα ἔρασμιον τοῦτο ὄνομα. Ἡ ὑγεία, ἡ νεότης, ὁ πλοῦτος ἐκείνου, ὅστις θὰ διέλθῃ πρῶτος τὴν φλιάν τοῦ οἴκου σας, θὰ ἔχωσι μεγάλην σχέσιν, θὰ ἐπιδράσωσιν ἐπὶ τῆς καταστάσεώς σας καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Τὸ ποδαρικὸ εἶναι ὁ οἰωνὸς τῶν νεωτέρων καὶ οὐδεὶς ὁ μὴ ἀφεσκόμενος εἰς τοὺς ἀγαθοὺς οἰωνούς. Ἡ θεία μου μάλιστα τοὺς ἐπεδίωκε, τοὺς ἔχηνάγκαζες νὰ ἔλθωσι πρὸς αὐτήν, ἔγῳ δὲ ἡμουν τὸ πτωχὸν θῦμα τῆς προλήψεώς της ταύτης. Ἀδιάφορον ἀν δὲν εἶχον κλείσει τοὺς ὀφθαλμοὺς καθ' ὅλην τὴν πολυτάραχον νύκτα τῆς παραμονῆς. Ἔπρεπε νὰ ξυπνήσω πρωῒ καὶ νὰ σπεύσω ὅπου ἡ πρόληψις τῆς θείας μου μὲ ἔκάλει. Ἐὰν ἔβραδυνον ὀλίγον, θὰ ἐγινόμην αἴτιος τακτικῆς πσλιορκίας τοῦ οἴκου της ὑπὸ τοῦ κρεωπόλου, καὶ τῶν διανομέων, οἵτινες, ἀναμένουσι τὴν ἡμέραν ταύτην, ἵνα συνδέσωσι προσωπικὰς γνωριμίας μετά τῶν συνδρομητῶν καὶ ἐφημερίδων. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ἡ θεία μου ἡμύνετο διὰ σιωπῆς καὶ ὅτι ἡ θύρα της μέχρι τῆς ἀφίξεώς μου ἦτο «τοῦ κουφοῦ ἢ πόρτα», ἀλλ' ἔπρεπε νὰ σπεύσω, διότι ἀλλως ἡ πολιορκία θὰ εἶχεν ἐπιφόρους συνεπίας δι' ἔλλειψιν ζωτικοφιῶν.

Μίαν πρωτοχρονιάν μόνον παρέλιπον τὸ ἱερὸν τοῦτο καθῆκον ἀσθενείας ἔνεκα ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἀκριβῶς ἀπεβίωσε ὁ Ἀζόρ καὶ πείσατε σεῖς τὴν θείαν μου, ὅτι ἔγῳ δὲν ἡμην ὁ ἡθικὸς αὐτουργὸς τοῦ πολυδακρύτου θανάτου του.

“ Ήτο είπον, ή πρωΐα τῆς πρωτοχρονιάς. ‘Η θεία μου ἐκάθητο συλλογισμένη καὶ μὲ ἀνέμενεν, ὅτο δὲ συλλογισμένη διότι διάφοροι σημεῖα καὶ τέρατα τῆς προανήγγελλον . . . ὅχι τόσον εὐτυχεῖς τὸ νέον ἔτος.

Προῶτον καὶ κύριον δὲν εὔχεται αὐτὴ ἐντὸς τῆς βασιλόπητας τὸ ἀργυροῦν νόμισμα. Τί ἄραγε νὰ ἔσημαίνε τοῦτο;

Γνωρίζετε, ὅτι ἡ εὔρεσις τούτου θεωρεῖται καλὸς οἰωνός. “ Η θεία μου διὰ νὰ μὴν τὸν ἀπωλέσῃ ἐσημείουν διὰ φύλλου δάφνης ἐπὶ τῆς ξύμης τὸ μέρος, ἐφ’ οὐ ἔκειτο ἐνδόξως ἡ ἀργυρὰ δοραχή, ὅτε δὲ ἴδιοχείρως ἔκοπτε τὴν βασιλόπηταν ἐφρόντιζε νὰ κρατῇ δι’ ἔχυτὴν τὸ δαφνηφόρον τεμάχιον. Ἄλλὰ τίς οἰδεν, δικακοῦργος φούρναρης μετέθεσε, φαίνεται, τὸ φύλλον, καὶ ἔμεινεν εἰς αὐτὴν μὲν ἡ δάφνη ἀλλ’ εἰς ἄλλον τὸ ἀργυροῦν γέρας!

Ἐντεῦθεν ἡ ἴστορία ἀρχεται λαμβάνουσα θλιβερώτεραν χροιάν. Τὸ παράθυρον τῆς θείας μου ἔβλεπε ἐπὶ μιᾶς δύο, καὶ ἡ θύρα της ἦνοιγεν ἐπὶ τῆς ἑτέρας. Εἰς τὴν γωνίαν ἀκριβῶς συνήντησα φίλον τινά, δοτις μὲ παρέσυρεν ἐπὶ μακρόν.

“ Οτε ἐπέστρεψα ἡ θύρα ἥτο ἀνοικτή.

“ Ω Θεέ μου, τί νὰ συμβαίνῃ ἀρά γες, ἐσκέφθην. Ἀνῆλθον ἐσπευσμένως τὴν κλίμακαν διπηρέτης ἥτο ὠχρὸς ὡς δι τοῖχος, δι δοποῖς ὅμως ἥτο ὠχρὸς ἔνεκα τοῦ χρώματός του... οὐχὶ ἔνεκα συγκινήσεως ἡ πηρότερια καταπόρφυρος καὶ δακρυσμένη.

“ Ανιὶ νὰ μοὶ χαμογελάσωσιν, ἀν οὐχὶ ἔνεκα τῆς ήμέρας τούλαχιστον χάριν τῶν φίλοδωρημάτων, τὰ δόποια ἀνέμενον, ἐτήρησαν κατηφῆ σιγήν.

Προσαισθανθεὶς δυστύχημά τι, ἐσπευσα τρέχων εἰς τὴν αἴθουσαν.

“ Α! τί κακὸ ἔκαμες. Ἀπὸ τὸ Θεὸν νὰ τώβῃς! Καὶ ἡ θεία πεσοῦσα εἰς τὰς ἀγκάλας μου ἀνελύθη εἰς δάκρυα.

“ Εγὼ μὲ δόλον ὅτι ἐφόρουν τὸ καλόν, τὸ πρωτόβαλτον ἔνδυμά μου, σᾶς βεβαιῶ οὕτε κἄν ἐσυλλογίσθην τότε, ὅτι τὰ δάκρυα της θὰ μοῦ ἀφιναν ἐπ’ αὐτοῦ βαθέα λγνη νερολαδιῶν, ὅπως καὶ συνέβη. Τόση ἥτο ἡ ταραχή μου.

“ Άλλὰ τί τρέχει λοιπόν; Εἰπέτε μου τί τρέχει; Δὲν καταλαμβάνω τίποτε.

Καὶ μὲ κλαυθμυρίζουσαν φωνὴν ἡ θεία μου μοὶ διηγήθη:

— Εἰδες ὅπου ἔκούνησα τὸ χέρι ἀπὸ τὸ παράθυρο. Μόλις

πέρασες ἥκουσα τὴν πόρτα· ἔτρεξα μονάχη μου νὰ τραβήξω τὸ σπάγγο ἀπὸ τὴ σκάλα γιὰ νὰ σοῦ ἀνοίξω,

—Αἴ! καὶ!

—Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἥκουσα τὴν φωνήν σου κατέβηκα δλίγα σκαλιά νὰ ἰδῶ . . . ὅταν . . . τί βλέπω . . . Θεέ μου, καὶ νὰ τὸ συλλογισθῆ κανείς . . . Δηλαδὴ θὰ ἔχωμε μιὰ χρονιὰ ποὺ ἔννοια σου . . .

—Ἄλλα . . .

—Νά, μέσα εἰς τὴν σκάλα, μέσα εἰς τὸ σπίτι μου. καλέ, ἥταν ἕνας γέρος φρικτὸς, ἄρρωστος, λερωμένος καὶ ἐζητοῦσε Ἑλεημοσύνη, “Ο Σισῆς κούτσα - κούτσα κατέβηκε, τὸν ἔγαγύσε καὶ ἐρρίχθηκε ἐπάνω του . . . καὶ αὐτὸς ἐσήκωσε τὴν μαγκοῦρά του καὶ ἐκτύπησε τὸ παιδί. Καλὲ πρωτοχρονιὰ ποὺ μοῦ τὴν ἔφύλαγε ὁ Θεός! Καλὲ νὰ χτυπήσουν τὸ Σισή: “Αμα εἶδα τὸν ἀνθρώπο μέσα τὸν λυπήθηκα, τί νὰ κάνω πλειὰ; καὶ κατέβηκα νὰ τοῦ δώσω κάτι. Τί ἔπταιεν ὁ ἀνθρώπος; τοῦ ἀνοίξαν, καὶ ἐμπῆκε. Λέν μοῦ ἐζητοῦσεν ὁ Χριστιανὸς ἀπὸ τὸ παράθυρο νὰ τοῦ δώσω τὰ διπλᾶ, τὰ τρίδιπλα; ”Αχ! τί κακὸ μοῦ ἔκαμες, παιδί μου! Νά παρατηρήσῃς τώρα ποῦ θὰ κατεβαίνῃς νὰ ἰδῆς πῶς ἔκαμε τὴ σκάλα ὅλο λάσπες. ”Επειτα ἐκτύπησε τὸ σκυλί. Καὶ τὸ χειρότερο, τὸ φοβερότερο, ὃπου δὲν ἔχει θεραπεία . . . Καλὲ νὰ μοῦ κάμη γέρος, ἄρρωστος, ζητιάνος τὸ παδαρικό; . . . Καλὴ χρονιὰ θὰ ἔχω . . . Θαρρῶ πῶς μαζὲν μὲ αὐτὸν ἐμπῆκε μέσα εἰς τὸ σπίτι μου ἡ γρίνια, ἡ ἀρρώστεια, ἡ κακομοιοιά . . .

Καὶ τώρα νὰ σᾶς εἴπω τὸ τέλος.

Καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἥμην κατειλημμένος ὑπὸ φρικτῆς ἀνησυχίας. Πάντοτε ἐφοβούμην, διτι κάτι κακὸν θὰ τῆς συνέβαινε Τουλάχιστον νὰ πεθάνῃ ὁ Σισῆς ἢ ἡ Σισὴ καὶ ἀλλοίμονον τότε εἰς ἐμέ.

Καὶ ὅμως κατ' ἔκεινο ἀκριβῶς τὸ ἔτος ἡ θεία μου ἐπέτυχε τὸ μεγαλύτερον ἀγαθόν, τὸ ὅποιον . . . ἐπὶ ἥμισυ καὶ πλέον αἰῶνα ὠνειροπόλει.

“Ενα . . . γαμβρόν,

I. Δαμβέργης

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

A

Αγιεστη (τὸ) = μπαρούτι ποὺ μπαίνει κάτω ἀπὸ τὸ καψούλι, στὰ παλιά, ἐμπροσθόγεμῇ ὅπλα γιὰ νὰ μεταδίδῃ τὴν φωτιά.

Αντερὶ (τὸ) = ἀνδρικὸς ἐπενδύτης.

Απαγγιασμένος (δ) = προφυλαγμένος ἀπὸ τὸν ἀέρα.

Αραχνος (δ) = δυστυχισμένος.

Αργάτης (δ) = μηχάνημα ποὺ σηκώνει βάρη.

Αρμιδιά (ῆ) = πετονιά.

Αστραχάς (δ) = τὸ μέρος τῆς στέγης.

Αφέντης (δ) = κύριος, ἄρχοντας, δεσπότης, ἀκόμη καὶ πατέρας.

Αφεντα = πρὶν νὰ ἔχῃ φέξει.

Αχημεύγεται = βάζει ἀφόρετα οοῦχα.

Αχήμευτο (τὸ) = καινούργιο, ἀφόρετο ὁοῦχο.

B

Βαῖστρες (οἱ) = τὰ κορίτσια ποὺ γυρίζουν καὶ τραγουδοῦν τὸ εὐχετικὸ τραγούδι τοῦ Λαζάρου τὴν παραμονὴν τῶν Βαΐων.

Βαλμᾶς (δ) = αὐτὸς ποὺ βόσκει ἡμιόνους καὶ ὅδηγει τὰ ἄλογα στὸ ἄλωνι.

Βλάμης (δ) = ἀδελφοποιός.

Βλαμιὰ (ῆ) = ἡ σχέση τῶν βλάμηδων.

F

Γάμπια (ῆ) = τὸ δεύτερο τετράγωνο πανὶ σὲ κάθε κατάρτι καραβιοῦ μὲ ἀντένες.

Γεμιτζῆς (δ) = ναυτικός.

Γουρμάζω = ὥριμάζω.

Γούρα (ή) = ἡ πηγὴ τοῦ νεροῦ. Ἐδῶ λάκκος μὲν νερός.

Γράβα (ή) = σχίσιμο γῆς ἢ βράχου.

Γρῦ - γρῦ (τὸ) = ἔνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς τρόπους ποὺ ψαρεύουν-

Συνεκδοχικά, οἱ βάρκες ποὺ ἐργάζονται τὴν νύχτα τέσσερες καὶ πέντε μαζύ, μὲ ζωηρὰ φῶτα, γιὰ νὰ τραβοῦν ψάρια.

Δ

Δοθλέτι (τὸ) = ἡ τουρκικὴ κυβέρνηση.

Δοκιμιν (τὸ) = δοκιμή, δοκιμαστικὸ ἀγώνισμα, ἄθλος.

Δραμπαλλίζομαι = κουνιέμαι ἐπάνω κάτω σὲ ξύλο ποὺ εἶναι στηριγμένο.

Δρόλαπας (δ) = ἀνεμοζάλη, καναιγίδα, πολλὲς φορὲς μὲ κρῆση καὶ μὲ χιόνι.

Ε

"**Εγριππος** (δ) = Εὔριπος

Ζ

Ζωξούλικὸ (τὸ) = ἄγριο ζῷο.

Κ

Καλιαστοῦν = τακτοποιηθοῦν.

Καμιναδόρος (δ) = ἐργάτης τῶν καμινιῶν.

Κάσαρο (τὸ) = μικρὸ δωμάτιο στὴ πρύμνη τοῦ πλοίου.

Κλαμπανόδυχτο (τὸ) = δίχτυ γιὰ ψάρεμα μὲ τὴν βοήθεια τοῦ κλαμπάνου (εἰδικοῦ ξύλου ποὺ χτυποῦν τὴν θάλασσα καὶ σπρώχνουν τὰ ψάρια).

Κλαρίζω = κλαδεύω. Ἐδῶ οἶκνω στὰ ζῆα τροφὴ κλαριά.

Κληδών (ή) προμάντεμα.

Κλίκι = (τὸ) = πρόσφορο.

Κοντόσι (τὸ) = κοντὸ ἐπανωκόδυμι μὲ μανίκια.

Κορξέτο (τὸ) ὑδροορρόν τοῦ καταστρόματος τοῦ πλοίου.

Κουρνέλλα (ή) ὑδροορρόη.

Δ

Δάξο (τὸ) = μεγάλο φονικό μαχαίρι.

Δαυριὰ (τὰ) = ἀσκιὰ ποὺ βάζομε λάδι, ἔλιές, τυρί.

Δογιάζω = βλέπω.

Δουρδώνω = γίνομαι σκληρός.

Μ

Μακαράς (ὅ) = τὸ καρούνι.

Μαντάρα (τὰ ἔχαμε) = τὰ ἐθαλασσοποίησε.

Μάσκα (ἥ) = τὸ πλάγιο μέρος τῆς μάσκας τοῦ πλοίου.

Μαυλίζω (τὰ ζῶα) = τὰ κάνω νὰ προχωρήσουν.

Μετερζίζει (τὸ) = τὸ πρόχωμα ποὺ κρύβεται κανεὶς γιὰ νὰ πολεμήσῃ.

Μιδιά (ἥ) = σκουλίκι γιὰ δόλωμα.

Μιναδόρος (δῖ) = μεταλλευτής.

Μονοσυνάγονται = μαζεύονται στὸ ἔδιο μέρος.

Μονοχεριάρι = πιάνονται μὲ τὸ ἔνα χέρι.

Μπάζα (ἥ) = τὸ κέρδος ποὺ ἔχει κανεὶς ἀπὸ μιὰ καλὴ δουλειά.

Μπαρούμα (ἥ) = τὸ σχοινὶ ποὺ δένει τὴ βάρκα στὴ ξηρά.

Μπαλαλάϊκα (ἥ) = Ρωσσικὴ κιθάρα.

Μπάρκο (τὸ) = φόρτωμα καὶ ξεφόρτωμα τοῦ πλοίου.

Μπερικέτι (τὸ) = ἡ ἀφθονία, τὸ γούρι.

Μπινιάς (δῖ) = χωριάτικο σπίτι.

Μπονγιουνριτὶ (τὸ) = προσταγή, διαταγή,

Μπονζουνάρα (ἥ) = μεγάλη τσέπη ποὺ μπαίνει στὶς γυναικεῖες μακεδονικὲς φορεσιὲς κάτω ἀπὸ τὴ ζώνη.

Μπουχαρίδες (οἵ) = τρύπες ποὺ ἀνοίγουν πίσω ἀπὸ τὸ τζάκι.

Μπρατίμια (τὰ) = οἱ παράγαμπροι. Στενοί, ἄγαμοι φίλοι τοῦ γαμπροῦ, ποὺ παρακολουθοῦν τὴν τελετὴν τοῦ γάμου.

Μπρουμάνικα (τὰ) = ἐπιμανίκια, τὰ πρόσθετα μανίκια.

Ν

Ναστοχάρτης (ὅ) = τὸ χοντρὸ χαρτὶ ποὺ φτιάνουν κουτιά.

Νταμαρώνω = πήζω σὰν τσιμέντο. Γίνομαι μιὰ μᾶζα.

Νταραβερζίζομαι = κάνω μὲ ἄλλους ἐμπορικὲς δουλειές.

Ντράφτσα (ἥ) = ἡ εἰδηση.

Νεσελλήνιε Ἀναγνώσματα Εἰρ. Δημητρακοπούλου καὶ

Μαρίας Πολυμενάκου ἑκδ. 4^η.

Ντραφτσαραῖοι (οἱ)=οἱ συγγενεῖς ποὺ κάνουν χρέη ἀγγελιοφόρου στὸ γάμο.

◎

'Ομφὴ (ἡ)=φωνὴ τοῦ Θεοῦ.

Π

Παιόνω (**δάχτυλο**)=μετακινῶ κάτι μόλις ἔνα δάχτυλο ἀπὸ τὴν θέση του,

Παλιούρια (τὰ)=φυτὰ μὲν ἀγκάθια ποῦ χρησιμοποιοῦν γιὰ φράγτες.

Πάνω=πηγαίνω.

Πάνα (ἡ)=μεγάλο πανὶ ποῦ καθαρίζουν τὸ φοῦρο πρὸς βάλουν τὰ ψωμιά.

Παπαφίγκος (δ)=ἔνα ἀπὸ τὰ ὑψηλότερα τετράγωνα πανιὰ σὲ πλοῖο ποὺ ἔχει κατάρτια μὲν ἀντένες.

Παραπέτο (τὸ)=τὸ μέρος τοῦ τούχου ποὺ εἶναι ἀπάνω ἀπὸ τὸ κατάστρωμα τοῦ πλοίου.

Πατουλιά (ἡ)=θάμνος ἀπὸ βάτα.

Περογλιά (ἡ)=κληματαριά.

Πέλα (ἡ)=λίθινο δοχεῖο ποὺ βάζουν τὸ λάδι στὰ ἐλαιοτριβεῖα.

Πουμώνω=γεμίζω καπνό.

Ρ

Ρόβη (ἡ)=τὸ χρότο ὅροβος ποὺ τὸ δίνουν τροφὴ στὰ γαλακτοφόρα ζῶα.

Ρουμλούκι (τὸ)=χωριὸ τῆς Μακεδονίας.

Σ

Σαγιάς (δ)=μακρὺς γυναικεῖος ἐπενδύτης.

Σάντουλος (δ)=νονός.

Σέλας (τὸ)=ἡ φεγγοβολὴ ποὺ σκορπίζουν τὰ οὐράνια σώματα ἢ μετέωρα.

Σιάδι (τὸ)=ἰσάδι, ἵσιο. Ὁμαλὸ μέρος σὲ κάμπο ἢ σὲ βουνό.

Σιοβολᾶ=σπάζω τοὺς βώλους γιὰ ἴσιώσω τὸ χωράφι.

Σκαμπαβία (ἡ)=βάρκα τοῦ πλοίου.

Σκότια (ή) = σκοινὶ δεμένο σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς κάτω ἀκρεῖς τοῦ πανιοῦ πρὸς τὴν πρύμνην.

Σκουλὶ (τὸ) = λαναρισμένο δεμάτι λίνου. Ὁδῶ σπάρτου.

Σκούντα (ή) = ἵστιοφόρο μὲ δυὸ κατάρτια ποὺ ἔχει στὸ πλευρὸν ἐλαφρές ἀντένες.

Στίγγα (μάϊνα) = πρόσταγμα γιὰ νὰ τραβήξουν ώρισμένα σκοινιὰ (τοὺς στίγγους), ὅστε νὰ μαζευτῇ τὸ πανὶ καὶ μάϊνα, ἄλλο πρόσταγμα γιὰ νὰ κατεβῇ.

Στιλέττο (τὸ) = μαχαίρι ἔγχειρίδιο.

T

Ταρσανάς (δ) = ναυπηγεῖο.

Ταχταρίζω = χορεύω τὸ παιδὶ στὴν ἀγκαλιά μου.

Τοκάδα (ή) = πρωτόγεννη προβατίνα.

Τουρβαδάκια (τὰ) = ταγάρια μὲ δυὸ αὐτιά.

Τρέγο (τὰ) = τὰ κάτω μεγάλα πανιὰ τοῦ καραβιοῦ.

Τρομπονισμὸς (δ) ὥχος ποὺ κάνει τὸ τρομπόνι.

Τσαμπράξια (τὰ) = οἱ πολεμικὲς ἀρματωλικὲς στολές.

Τσοῦχμο (τὸ) = πλήρωμα πλοίου.

Φ

Φελούντα (ή) = βάρκα, ἰδίως τῶν πλοίων.

Φερρέρο (δ) = ἵταλὸς φιλέλλην ποὺ ἔλαβε μέρος στὴν Ἐπανάσταση τοῦ 21.

Φλόκος (δ) = τὸ τρίγωνο πανὶ τῆς πλώρης τοῦ καραβιοῦ.

X

Χάλαρα (τὰ) = μέρη βραχώδη καὶ δύσβατα.

Χαρμπὶ (τὸ) = ἔγχειρίδιο τρίπλευρο.

Χλάμπουρο (τὸ) = φλάμπουρο. Ἡ σημαία ἡ ἄλλο ὑφασμα ποὺ κρέμεται καὶ ἀνεμίζει γιὰ διακοσμητικὸ σκοπό.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Βλαχογιάννης Γιάννης (Γιάννης Ἐπαχτίτης)—Λογοτέχνης, λαιογράφος καὶ ἴστοριοδίφης ποὺ κατέχει ἔξαιρετική θέση στὰ σύγχρονα γράμματα. Γεννήθηκε στὴ Ναύπακτο (1868). Παρακολούθησε φιλοσοφία στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Διευθύνει τὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Ἐχει σπουδαία συλλογὴ ἀπὸ ἔγγραφα σχετικὰ μὲ τὴν ἐπανάσταση. **Ἐργα** : «Ἴστορίες τοῦ Γιάννη Ἐπαχτίτη», (1893). «Ἐρμος κόσμος» (1923). «Τοῦ χάρου ὁ χαλασμὸς» (1923). «Ο γῦρος τῆς Ἀνέμης» (1930). Καὶ πολλὲς ἴστορικὲς μελέτες καὶ ἔρευνες ποὺ δημοσιεύτηκαν στὰ «Ἀρχεῖα τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ἴστορίας» καὶ σὲ διάφορα περιοδικά.

Γεννηματᾶς Νικόλαος Καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς Θεωρητικῆς μηχανικῆς στὸ Πολυτεχνεῖο ποὺ καταγινόταν καὶ μὲ τὴν ποίηση. **Ἐργα** . «Ταγούδια».

Δαμβέργης Ἰωάννης Λόγιος καὶ δημοσιογράφος ἀπὸ τὴν Κορήτη. Γεννήθηκε στὸ 1862. Τὴ λογοτεχνικὴ του ἐργασία, ποιήματα καὶ διηγήματα τὴν χαρακτηρίζει κάποια εύθυμη, εἰρωνικὴ, διάθεση. **Ἐργα** : «Τὸ ἀσύλον τῶν θεῶν». «Οἱ Κρῆτες μού» «Ἐπεισόδια τῆς ζωῆς». «Μικρὰ τραγούδια». «Ἡ διπλωματία μας». «Τὰ Πάτρια». Τὰ «Τραγούδια τῆς φυλακῆς». Τὰ «Τραγούδια τῆς ἀγάπης».

Δασκαλάκη Ἐλληνηγματογράφος ποὺ ἀποδίδει μὲ δύναμη, κάροι καὶ ἀπλότητα τὴν ψυχολογία τοῦ παιδιοῦ. Γεννήθηκε στὸ Ἡράκλειο τῆς Κρήτης. Τελείωσε τὸ διδασκαλεῖο τῆς πατρίδας της καὶ τῇ γαλλικῇ ἀκαδημίᾳ Ἀθηνῶν. Εἶναι καθηγήτρια σὲ γυμνάσιο. **Ἐργα** : «Σκληροὶ ἀγῶνες γιὰ μικρὴ ζωὴ».

Δασκαλάκης Βασίλης Διηγηματογράφος. Γεννήθηκε στὸν Κάβαλλο τῆς Μάνης στὰ 1897. Ἐσπούδασε ἐμπορικά. Εἶναι

τημηματάρχης τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας. Ἐχει μεταφράσει ἀπὸ τὰ σουηδικὰ ὅλα σχεδὸν τὰ μυθιστορήματα τοῦ Κνούτ Χάμ-σουν ποὺ κυκλοφοροῦν στὴν Ἑλλάδα. Στὸ ἔργο του «οἱ ἔριζωμέ-νοι, (ἱστορία ἐνὸς χωριάτη) δίνει ἀξιοθαύμαστα τὴν σκέση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν γῆ.

Δροσίνης Γεώργιος Λυρικὸς ποιητὴς καὶ πεζογράφος ἀπὸ τοὺς πιὸ παραγωγικοὺς καὶ διδακτικοὺς τῆς ἐποχῆς του. Γεννή-θηκε στὰς Ἀθήνας τὸ 1859. Ἐσπούδασε φιλογογία καὶ νομικά. Εἶναι Ἀκαδημαϊκός. Ἀπὸ χρόνια διευθύνει τὸν «Σύλλογο» πρὸς «ἔκδοσιν ὀφελήμων βιβλίων». **Ἐργα:** «Ἴστοι Ἀράχνης», «Στα-λακτεῖται», «Γαλήνη», «Φωτερὰ σκοτίδια», «Εἰδύλλια», «Κλει-τσὰ βλέφαρα», «Θὰ βραδυάζῃ», «Ἀγροτικὴ ἐπιστολαί», «Διη-γήματα τῶν ἀγρῶν καὶ τῆς πόλεως», «Ἀμαρυλλίς», «Ἐρση», «Ἑίπε». Ἐχει γοράψει καὶ πολλὲς πραγματείες ποὺ μερικὲς βγῆκαν στὴ σειρὰ τοῦ «Συλλόγου Ὡφελήμων βιβλίων».

Θεοτόκης Κωνσταντίνος Διηγηματογράφος καὶ μυθιστο-ριογράφος. Γεννήθηκε στὴν Κέρκυρα τὸ 1872. Ἐσπούδασε φυ-σικές ἐπιστήμες καὶ μαθηματικὰ στὸ Παρίσι. Ἡξερε πέντε νεκρὲς γλῶσσες καὶ ὅλες τὶς εὐρωπαϊκές. Τὸ πρῶτο του ἔργο δημοσιεύ-θηκε γαλλικά. Τὸ διήγημά του μὲ ἔκταση, ἀνάλυση καὶ περιγραφὲς ποὺ τὸ φέρονται πλησιέστερο στὸ μυθιστόρημα, εἶναι λαμπρὸ καθρέφτισμα τῆς ξεπεσμένης ἀρχοντικῆς κερκυραϊκῆς κοινωνίας καθὼς καὶ τῆς λαϊκῆς. Πέθανε στὰ 1923. **Ἐργα:** «Ἡ τιμὴ καὶ τὸ χρῆμα», «Οἱ σκλάβοι στὰ δεσμά τους», «Ο κατάδικος», «Ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τοῦ Καραβέλα», **Μεταφράσεις:** «Μάκβεθ» τοῦ Σαίκσπηρ, «Τὰ Γεωργικὰ» τοῦ Βιργιλίου.

Ἴμβριώτη Ρόζα Καθηγήτρια τοῦ Γυμνασίου. Ἐσπούδασε φιλοσοφία καὶ παιδαγωγικὴ στὸ Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν καὶ στὴ Γερμανία, «Ως μέλος τοῦ «Ἐκπαιδευτικοῦ Ὄμιλου», είχε λάβει ἐνεργὸ μέρος στὸ γλωσσικὸ ζήτημα γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς Δημοτικῆς. Εἶναι ἀπὸ τὶς ἱδρύτριες τοῦ φεμινιστικοῦ ἀγῶνα στὴν Ἑλλάδα. **Ἐργα:** «Ἡ Ἀθηναία στὸν 5ο καὶ 4ο αἰῶνα» (1921). «Ἡ γυναῖκα στὸ Βυζάντιο» (1922). «Ἡ ἱστο-ρικὴ ἐπιστήμη στὸ σχολεῖο» (Περιοδικὸ Ἀναγέννηση). «Ἡ ἐκ-παιδευτικὴ μεταρρύθμιση στὴ Γερμανία (Δελτίον λειτουργῶν

μέσης έκπαιδεύσων 1931-1932). «Η ἀξιολόγηση στὴν ἱστορία» κριτική μελέτη (1932). «Ἀνάλυση καὶ κριτικὴ τῆς λογικῆς τοῦ Χέγγελ» (1932).

Καζαντζάκη Γαλάτεια Συγγραφεὺς ἀπὸ τὸ Ἡράκλειο τῆς Κρήτης. Γεννήθηκε στὰ 1886. Ἀσχολήθηκε σὲ πολλὰ εἰδή του λόγου μὲ ἔξαιρετικὴ ἐπιτυχία. Τὸ διήγημα, ποὺ εἶναι ἡ εἰδικότητά της, ἀπεικονίζοντας παραστατικὰ τὴν ζωὴν τῆς μικροαστικῆς τάξης, εἶναι ἀπὸ τὰ λίγα γυναικεῖα ποὺ ἀντέχουν σὲ σοβαρὰ κριτική. *Ἐργα*: «Ἐγώ», «Ολοὶ ἐσεῖς». «Ἡ Φωτεινὴ τὸ Ἀναγνώστη». «Πληγωμένα ποντιά». «Ἀρρωστη πολιτεία». «Ἡ νύχτα τὸ Ἀν Γιάννη». «Κόκκινες Κλωστές». «11 π. μ.—1 μ. μ.» 1930. «Ἐνῷ τὸ πλοῖο ταξιδεύει» δράμα (1932).

Καρκαβίτσας Ἀντρέας Διηγηματογράφος. Γεννήθηκε στὴν Λεχαινὰ τῆς Ἡλείας τὸ 1886. Ἐσπούδασε γιατρός. Ὑπηρέτησε σὲ ἐμπορικὰ βαπτόδια καὶ ἀργότερα στὸν δγειονομικὸν ἀλάδο τοῦ στρατοῦ, ὅπου ἔφτασε τὸ βαθμὸν τοῦ ἀρχιάτρου. Ἀπὸ τὰ ταξιδιά του σὲ θάλασσα καὶ σὲ στεριά ἐσύναξε τὸ περισσότερο υλικὸν γιὰ τὰ διηγήματά του, ποὺ εἶναι ἀπὸ τὰ ὄραιότερα καὶ τεχνικώτερα Ἑλληνικά. Πέθανε στὰ 1922. *Ἐργα*: «Διηγήματα» (1892). «Ἡ Λυγερὴ» (1896). «Ο Ζητιάνος» (1897). «Τὰ λόγια τῆς Πλώρης» (τόμοις α' 1899, β' 1912). «Παλιὲς Ἀγάπες» (1900). «Διηγήματα γιὰ τὰ παλληκάρια μας». «Ο Ἀρχαιολόγος» (1904).

Κρυστάλλης Κώστας Ποιητὴς βουκολικὸς ποὺ ἔδεινοπάθησε γιὰ τὸν πατριωτισμό του. Ἡ ποίησή του συνεχίζει τὸ δημοτικὸν τραγούδι. Γεννήθηκε στὸ Συροάκο τῆς Ἡπείρου τὸ 1868 καὶ πέθανε στὴν Ἀρτα τὸ 1894. *Ἐργα*: «Ἄι Σκιαὶ τοῦ Ἄδου» (1886). «Ο καλόγηρος τοῦ μοναστηρίου τοῦ Μεσολογίου» (1891). «Τὰ ἀγροτικὰ» (1891). «Ο τραγουδιστὴς τοῦ Χωριοῦ καὶ τῆς Στάνης» (1893). «Πεζογραφήματα» (1894).

Μαβίλης Λορέντζος Ποιητὴς λυρικὸς-φιλοσοφικὸς, μεγάλος τεχνίτης τοῦ σονέτου. Γεννήθηκε στὴν Ἰθάκη τὸ 1860. Ἐσπούδασε στὴν Ἀθήνα καὶ στὴ Γερμανία. Ἀξιωματικὸς τοῦ ἑθελοντικοῦ σώματος τῶν Γαϊβαλδινῶν σκοτώθηκε στὴ μάχη Δρίσκου (1912). *Ἐργα*: «Σονέττα».

Μαλάμου · Δίπλα Κλεαρέτη Ποιήτρια και δηγηματογράφος—ήθωργάφος. Γεννήθηκε στην Γρέβεζα και μεγάλωσε στη Λευκάδα. Τα διηγήματά της «Για λίγη ἀγάπη» (1930) ἐπαινέθηκαν ἀπό δικούς μας και ξένους κριτικούς και ἐβραβεύθηκαν ἀπό τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἀθηνῶν.

Μαμέλης Ἀπόστολος Γιατρὸς και ποιητής. Γεννήθηκε στὴ Σιγὴ τῆς Προύσσας τὸ 1876. Ἐως τὸ 1922 ἔζησε στὴ Κωνσταντινούπολη και ὑστερα ἐγκαταστάθηκε στὴν Ἀθήνα. Τὸ 1929, γιὰ τὰ ἔθνικὰ ποιήματά του «Σκοποί», πῆρε βραβεῖο ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία. *Ἐργα* : «Πέραν τῆς Ζωῆς» (1904). «Ἀπ' τὰ Σκότη στὸ Φῦς» (1924), «Θαλασσινὰ» (1925), «Σταθμοὶ» (1928), «Σκοποὶ» (1928).

Μαρίνης Κώστας Καθηγητὴς σὲ γυμνάσιο ποὺ καταγίνεται στὴ λαογραφία και στὴν λογοτεχνία. *Ἐργα* : «Ἀντίλακοι ἀπὸ τὸ χωριό μας» (1922).

Μελᾶς Σπύρος Δραματογράφος, δημοσιογράφος και βιογράφος. Γεννήθηκε στὰς Ἀθήνας τὸ 1883. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς σταδιοδρομίας του ἐπεβλήθη γιὰ τὴ γονιμότητα, τὴ τολμηρότητα και τὴν πρωτοτυπία τῶν ἰδεῶν του. Συνετέλεσε, ὥστε νὰ ἔξελιχθῇ ἡ θεατρικὴ τέχνη, τόσο μὲ τὰ ἔργα του ὅσο και μὲ τὶς διδασκαλίες του και εἶναι ἀπὸ τὸν λίγους ποὺ ἔγιναν ἀφορμὴ νὰ ἴδρυθῃ τὸ Βασιλικὸ Θέατρο. *Ἐργα*: «Οἱ Μαῦροι "Ανθρωποι», «Πολεμικὲς Σελίδες», «Τὰ Ταξίδιά μου», «Σφραγίματα», «Ο Γυιὸς τοῦ "Ισκιού", «Τὸ Κόκκινο Πουκάμισο», «Τὸ Χαλασμένο σπίτι», «Τὸ "Ασπρό και τὸ Μαῦρο», «Μιὰ Νύχτα μιὰ ζωή», «Ο Κολοκοτρώνης», «ὅ Μιαούλης» κλπ.

Μηλιάδης Γιάννης Ἀρχαιολόγος ποὺ γεννήθηκε στὰς Ἀθήνας τὸ 1895. Είναι ἔφορος ἀρχαιοτήτων. *Ἐργα* : «Περὶ τοῦ Δημοτικοῦ Μεσαιωνικοῦ Μυθιστορήματος», «Δελφοί». Και πολλὰ ἄρθρα σὲ περιοδικά.

Μητσάκης Μιχαὴλ Λογοτέχνης και δημοσιογράφος ἀπὸ τὰ Μέγαρα. Γεννήθηκε τὸ 1868. Ἐσπούδασε νομικά. Τὰ διηγήματά του διακρίνονται γιὰ τὴν ἴδιορρυθμία τους και τὸ πρωτότυπο

ῦφος τους, Πέθανε τὸ 1916. *"Εργα* : « Ἀθηναῖκαι Σελίδες ». « Εἰς Ἀθηναῖος Χρυσοθήρας ». « Κριτικά », « Παραλειπόμενα » καὶ « Διηγήματα ».

Μπαστιᾶς Κώστας. Δημοσιογράφος καὶ θεατρικὸς συγγραφέας. Γεννήθηκε στὴ Σύρο τὸ 1901. *"Ιδρυσε τὰ περιοδικὰ Ἀναγνῶνηση*» (1917). « Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα » (1917-1930) καὶ « Τὰ Νέα ». Εἶναι γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου, *"Εργα* : « Κόκκινα σημάδια » (1920), *"Τὸ Μοντέλο* » (1921), *« Πέτρα Σκανδάλου »* (1923), *« Τὸ Πουλὶ τῆς Νύχτας »* (1924), *« Η Α. Μ. τὸ Ταλέντο »* (1925). Στεφίες καὶ θάλασσες » (1933).

Μυριβήλης Στρατῆς Διηγηματογράφος, μυθιστοριογράφος καὶ δημοσιογράφος. Γεννήθηκε στὰ Σκαμνιὰ τῆς Μυτιλήνης τὸ 1892. Ἐσπούδασε στὴν πατρίδα του, στὶς Κυδωνίες καὶ παρηκολούθησε νομικὰ καὶ φιλολογία στὸ πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Εἶναι δὲ συγγραφεὺς ποὺ ἀπέδοσε τὸ δράμα τοῦ πολέμου ἀνάλογα μὲ τοὺς μεγάλους εὐρωπαίους συγγραφεῖς. *"Εργα* : « Κόκκινες Ἰστορίες » (1914), *« Η Ζωὴ ἐν Τάφῳ »* (1925). *« Διηγήματα »* (1928) *« Η Ζωὴ ἐν Τάφῳ »* (1931), (τελειωτικὴ μορφή). Τὸ ἔδιο ἔργο μεταφράσθηκε γαλλικὰ ἀπὸ τὸν οἶκο *« Flammarion »* μὲ τὸν τίτλο *« De Profundis »*.

Μωραϊτίδης Ἀλέξανδρος. Ἀπὸ τοὺς πιὸ γόνιμους καὶ γλαφυροὺς πεζογράφους τῆς ἐποχῆς του. Γεννήθηκε στὴ Σκιάθο τὸ 1850. Ἐσπούδασε φιλολογία. Ἐταν δημοσιογράφος, ἀργότερα ἐκπαιδευτικὸς ὑπάλληλος. Στὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἔγινε καλόγερος *"Εργα* : « Η Καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν », « Βάρδας Καλέργης », « Δημήτριος ὁ Πολιορκητής », *« Διηγήματα »* (τόμοι 6), *« Μὲ τοῦ Βοριᾶ τὰ Κύματα »* (τόμοι 6).

Οἰκονομόπουλος Ἰωάννης (Φιλύρας Ράμος). Ποιητὴς μὲ ἔξαιρετικὸ τάλαντο. Γεννήθηκε στὰ 1898. *"Εργα* : « Ρόδα στὸν Ἀφρό » (1911). *« Ο. Θεατρῖνος τῆς Ζωῆς »* (1916). *« Γυρισμὸς »* (1918). *« Κλεψύδρα »* (1921). *« Θυσία »* (1923).

Οὐέλης Ἐρβέρτος. Σημαντικὸς Ἀγγλος μυθιστοριογράφος κοινωνιολόγος καὶ ιστορικός. Γεννήθηκε τὸ 1866. Τὸ πρῶτο του

διήγημα «*Η Μηχανὴ τοῦ Χρόνου*» ἔχει μεταφραστῇ καὶ Ἑλληνικά, *Ἐργα* : «Παγκόσμιος Ἰστορία» κλπ.

Παλαιμᾶς Κωστῆς. Ὁ μεγάλος σύγχρονος ποιητὴς ποὺ ἐδίδαξε καὶ ἐπιφέρεσε περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον τὴν ἐποχὴν *Ἐργα* *Εμμετρα* : «Τραγούδια τῆς Πατρίδος μου» (1886). «*Υμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶ*» (1889). «Τὰ μάτια τῆς Ψυχῆς μου» (1892). «*Ιαμβοὶ καὶ Ἀνάπαιστοι*» (1887). «*Ο Τάφος*» (1898). «*Οἱ Χαιρετισμοὶ τῆς Ἡλιογέννητης*» (1900). «*Η Ἀσάλευτη Ζωὴ*» (1904). «*Ο Δωδεκάλιγος τοῦ Γύψτου*» (1907). «*Η φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ*» (1910). «*Η Πολιτεία καὶ ἡ Μοναξιά*» (1912) «*Οἱ καῦμοὶ τῆς Λιμνοθάλασσας*» (1912). «*Βομοὶ*» (1915) «*Τὰ παράκαια*» (1919). «*Τὰ Δεκατετράστιχα*» (1919). «*Οἱ Πεντασύλλαβοι καὶ τὰ παθητικὰ κρυφομιλήματα*» (1925). «*Δειλοὶ καὶ σκληροὶ στίχοι*» (1928). «*Ο Κύκλος τῶν τετραστίχων*» (1929). «*Η Ξανατονισμένη Μουσικὴ*» (1930). «*Περίσματα καὶ Χαιρετισμοί*» (1931). *Ἐργα Πεζά* : «Τὸ *Ἐργο τοῦ Κρυστάλλη*», «*Σολωμός*», «*Γράμματα*» (2 τόμοι). «*Ηρωϊκὰ Πρόσωπα καὶ Κείμενα*». «*Τὰ πρῶτα κριτικά*». «*Αριστοτέλης Βαλαωρίτης*». «*Βυζιηνὸς καὶ Κρυστάλλης*», «*Ιούλιος Τυπάλδος*», «*Πῶς τραγουδοῦμε τὸ Θάνατο τῆς Κόρης*». Πεζοὶ *Δρόμοι*» (2 τόμοι). «*Θάνατος τοῦ Παλληκαριοῦ*», «*Διηγήματα*», «*Τρισεύγενη*», «*Η Ελένη τῆς Σπάρτης*» τοῦ Βεράρεν (μετάφραση) κλπ.

Παπᾶς Κατίνας Καθηγήτρια σὲ γυμνάσιο. *Ἐκαμε σπουδὲς καὶ στὴν Εὐρώπη*. Γεννήθηκε στὴ Βόρειο *Ηπειρο* τὸ 1900. Εσπούδασε φιλολογία. Γράφει παραστατικὰ σὲ πλούσια δημοτική. Τὸ ἔργο τῆς είναι σκορπισμένο στὰ περιοδικὰ τῆς τελευταίας δεκαετίας.

Παπαγεωργίου Νικόλαος *Ἡθοποιὸς καὶ λόγιος*. Γεννήθηκε στὰς *Ἀθήνας* τὸ 1878. Είναι καθηγητὴς τῆς δραματικῆς στὴν ἑπαγγελματικὴ σχολὴ τοῦ *Ἐθνικοῦ Θεάτρου*. *Ἐργα* : «*Αἰσωπικὸι Μύθοι*».

Παπαντωνίου Ζαχ. Ποιητής, διηγηματογράφος καὶ τεχνοκριτικός. Γεννήθηκε στὸ *Καρπενήσι* τὸ 1877. Εσπούδασε στὰς *Ἀθήνας* καὶ στὸ *Παρίσι*: τὰ συγγράμματά του είναι υποδειγμα-

τικὰ γιὰ τὴν μορφὴ καὶ τὸ ὑψος τους. "Ιδούσε τὴν παιδικὴ Βιβλιοθήκη στὴν "Ελλάδα (1900). Διευθύνει τὴν "Ἐθνικὴ Πινακοθήκη." *Ἐργα* : «Πολεμικὰ Τραγούδια» (1897), «Τὰ Χελιδόνια» (1920), «Πεζοὶ Ρυθμοί» (1922). «Ο "Ορχος τοῦ πεθαμένου" (Δράμα), Διηγήματα» (1927), «Τὸ Θεῖα Δῶρα» (1930) κλπ.

Παπαρρηγόπουλος Κωνσταντίνος (1805 - 1891). Ο σπουδαῖος συγγραφεὺς τῆς Ἰστορίας τοῦ "Ἐλληνικοῦ" Ἐθνους. Γεννήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἐσπούδασε στὴν "Οδησσό, κατόπιν στὰ Πανεπιστήμια Γαλλίας καὶ Γερμανίας. Ἀρχικὰ ἦταν ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου Δικαιοσύνης. Τὸ 1851 διορίστηκε ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς Ἰστορίας τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τὸ 1855 τακτικός. *Ἐργα* : «Τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς Ἐλληνικῆς ἐλευθερίας» (1849). Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς διαμορφώσεως τῶν φυλῶν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ ἔθνους» (1855), «Ἴστορία τοῦ "Ἐλληνικοῦ" Ἐθνους» 5 τόμοι (1860—1872), «Ἐπίλογον τῆς Ἰστορίας» (1897) ποὺ ἔξεδόθη καὶ Γαλλικά.

Πολίτης Νικόλαος. Καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας καὶ μυθολογίας στὸ Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν ποὺ ἀσχολήθηκε συστηματικὰ στὴ λαογραφία. Γεννήθηκε στὰς Καλάμας τὸ 1852. Ἐσπούδασε φιλοσοφία καὶ νομικὰ στὰς Ἀθήνας καὶ στὴ Γερμανία. Εἶναι ὁ πρῶτος ποὺ εἰσήγαγε τὰ νέα Ἑλληνικὰ στὰ δημοτικὰ σχολεῖα. Ἐκαμε τὴν κατάταξη τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς. Ιδούσε τὴν Ἑλληνικὴ λαογραφικὴ ἔταιρία Κατάρτισε τὴν Ἑλληνικὴ λαογραφία καὶ διετέλεσε πρόδεδρος τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ «Λαογραφικοῦ Ἀρχείου». Πέθανε τὸ 1921. *Ἐργα* : «Περὶ Λυκοκανθάρων» (1866), «Μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ "Ἐλληνικοῦ Λαοῦ", «Παροιμίαι» 4 τόμοι καὶ «Παραδόσεις», «Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ» (1899), «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ» κλπ.

Σύψωμος Δημήτριος (Πορφύρας Λάμπρος) Λυρικὸς ποιητὴς ποὺ γεννήθηκε στὴ Χίο τὸ 1879. Τὰ ποιήματά του διακρίνονται γιὰ τὴν εὐγένεια καὶ τὴν ζωγραφικότητά τους. *Ἐργα* : «Σκιές».

Τσιριμώκος Μάρκος (Στέφανος Ραμᾶς) Ποιητής και πεζογράφος. Γεννήθηκε στή Λαμία τὸ 1872. Ἀξιωματικός τοῦ ναυτικοῦ στήν ἀρχήν, νομάρχης, γενικὸς Διοικητὴς Χίου και ἀπὸ τὸ 1924 διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Εἶναι ἀπὸ τοὺς δημοτικιστὲς ποὺ στὰ 1910 ἔδρυσαν τὸν Ἐκπαιδευτικὸν "Ομιλον". **Ἐργα:** «Τὰ παλιὰ καὶ τὰ νέα» (1905), «Λοξοὶ στρατοπόδοι» (1709), «Ἐκ Βαθέων» (1737). «Ωρες Δειλινοῦ» (1930). «Βιλανέλες» (1733) καλπ.

Τσούντας Χρῆστος Ἀρχαιολόγος ἀπὸ τοὺς πιὸ σημαντικοὺς ποὺ ἔχει ὁ τόπος μας. Γεννήθηκε στή Στενήμαχο τὸ 1857 Ἐσπούδασε στήν πατρίδα του, στή Φιλιππούπολι, στὰς Ἀθήνας και στή Γερμανία. Διετέλεσε ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων και καθηγητὴς τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν και Θεσσαλονίκης. Εἶναι Ἀκαδημαϊκός. Οἱ διατριβές του εἶναι γνωστὲς και στήν Εὐρώπη. **Ἐργα:** «Μυκῆναι και Μυκηναϊκὸς Πολιτισμὸς» (1893), «Ἄι Προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις, τοῦ Διμινύου και Σέσκλου» (1928). «Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Διθηνῶν» (1900). Ἰστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Τέχνης (1920).

Φιλήντας Μένος Γλωσσολόγος και λόγιος. Γεννήθηκε στήν Αρτάκη τῆς Μ. Ἀσίας. Εἶναι ὁ πρῶτος ποὺ ἔγραψε γραμματικὲς τῆς Δημοτικῆς. **Ἐργα:** Γλωσσικὲς και ἀλλες ἐπιστημονικὲς μελέτες. Γραμματικὴ τῆς Δημοτικῆς. «Ὀχτάβες», «Ἀνατολίτικες Ἰστορίες» καλπ.

Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ Καλλιτέχνις και συγγραφεύς. Γεννήθηκε στὰς Ἀθήνας τὸ 1895. Ἀφοῦ ἀσχολήθηκε μὲ τὴν ἐλεύθερην ζωγραφικὴν και τὴν διακοσμιτικὴν, εἰδικεύθηκε στή λαϊκὴ τέχνη ὅπου μὲ ἀδιάκοπες προσπάθειες και μελέτες κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ γύρῳ ἀπ' αὐτὴν μεγάλη κίνηση. Οἱ μελέτες της, λογοτεχνικές, φανερώνουν συγγραφικὸν τάλαντο. **Ἐργα:** «Ἐλληνικὴ Λαϊκὴ Τέχνη» (Σκῦδος 1925). «Οἱ Σαρακαΐσαναῖοι» (1927). «Ἐλληνικὴ Λαϊκὴ Τέχνη» (Σάμος 1928). «Ὑποδείγματα Ἑλληνικῆς Διακοσμητικῆς» (1929). «Ἐλληνικὴ Λαϊκὴ Τέχνη» (Ρουμλούκι, Τρίκερι Ικαρία. (1931).

Χριστοβασίλης Χρῆστος Διηγηματογράφος καὶ δραματογράφος ποὺ κατέγινε καὶ σὲ ίστορικὲς καὶ γεωγραφικὲς μελέτες. Τὰ διηγήματά του ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ ὑπαίθρου εἰναι ἀπὸ τὰ δραιότερα ἡθογραφικά. **Ἐργα**: «Τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ Κάμπου», «Τῆς Ξενιτιᾶς», «Ηπειρωτικὰ Παραμύθια», «Θεσσαλικά», «Ἡρωϊκά», «Τοῦ χωριοῦ μας», «Ἡ Κυρὰ Φροσύνη», «Οἱ Ἀγῶνες τοῦ Σουλίου», «Γιὰ τὴν τιμήν», κλπ.

Ψυχάρης Ἰωάννης Φιλόλογος καὶ λογογράφος ποὺ ἀγωνίσθηκε γιὰ τὴν συστηματοποίηση τῆς Δημοτικῆς γλώσσας καὶ τὴν ἐπικράτησή της. Γεννήθηκε στὴν Ὁδυσσό τὸ 1854. Ἐσπούδασε στὴ Γαλλία καὶ τὸ 1904 διωρίστηκε καθηγητὴς τῶν νέων Ἑλληνικῶν γραμμάτων στὴ Σχολὴ τῶν Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν. Πέθανε στὸ Παρίσι τὸ 1929. **Ἐργα**: «Τὸ Ταξίδι μου» (1883) «Τὸ ὄνειρο τοῦ Γιαννίδη» (1897). «Γιὰ τὸ Ρωμαϊκὸ Θέατρο» (1901). «Τὰ Ρόδα καὶ Μῆλα» (6 τόμοι 1002 - 1909). «Ζωὴ καὶ ἀγάπη στὴ Μοναξιά» (1904). «Ἀρρωστη Δοῦλα» (1907) «Τὰ δύο Ἀδέρφια» (1910). «Στὸν ἵσκιο τοῦ Πλατάνου» (1911). «Ἀγνή» (1913) κλπ.

ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Α'. ΔΗΜΟΤΙΚΗ

Ο ΠΡΩΤΟΓΟΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

ΑΠΟ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΚΛΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ

ΖΩΗ ΤΟΥ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

ΑΣΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Β'. ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ

ΕΙΡΗΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
(ΕΙΡΗΝΗΣ ΑΘΗΝΑΙΑΣ)

ΜΑΡΙΑΣ ΠΟΛΥΜΕΝΑΚΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΡ. ΓΥΜΝ. ΘΗΛΕΩΝ ΡΕΘΥΜΝΗΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΕΜΑΘΗΤΑΣ

της Α' τάξεως των Γυμνασίων και 'Ημιγυμνασίων

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

'Αριθμὸς ἀδείας χυκλοφορίας	76350
	15-10-36
Τιμὴ ἀνευ βιβλιοσήμου . . . Δραχ.	26.—
'Αξία βιβλιοσήμου " "	10.40
Πρόσθετος φόρος 'Αναγκ. δανείου " "	3.10
Συνολικὴ ἀξία Δρ.	39.50

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
ΑΘΗΝΑΙ - ΣΤΑΔΙΟΥ 52
1936

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Αθήναι τῇ 26 Αύγούστου 1933

• Αριθ. { Πρωτ. 41719
 Διεκπ.

ΕΠΙ ΑΠΟΔΕΙΞΕΙ

Πρὸς τὰς
κ. κ. Ειρήνην Δημητρακοπούλου καὶ Μαρίαν Πολυμενάκου

Ανακοινοῦμευ ὅμιν ὅτι διὰ ταῦταρθμου ὑπουργικῆς ἀποφάσεως ἐκδοθείσης τὴν 1 Αύγούστου 1933 καὶ δημοσιεύθείσης τὴν 9 Αύγούστου 1933 εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 78 φύλλον τῆς Ἐφημ. τῆς Κυβερνήσεως, στηριζόμενης δὲ εἰς τὸ ἀρθρον 3 τοῦ νόμου 5045 καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς οἰκείας κριτικῆς ἐπιτροπῆς, τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 80 πρακτικὸν ταύτης ἐνεκρίθη ὡς διδακτικὸν βιβλίον πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Α' τάξεως τῶν Γυμνασίων τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα» βιβλίον σας ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς περιλαμβανομένας εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν εἰσηγητῶν ὑποδείξεις,

Ἐντολὴ τοῦ Ὅμπουργον
Ο Τμηματάρχης
Ν. Σμυρνῆς

”Αρθρον 6 τοῦ ἀπὸ 21ης Σεπτεμβρίου 1932
Προεδρ. Διατάγματος.

Περὶ τοῦ τρόπου τῆς διατιμήσεως τῶν ἐγκεκριμένων διδακτ. βιβλίων.

Τὰ διδακτικὰ βιβλία τὰ πωλούμενα μαχρᾶν τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεώς των ἐπιτρέπεται νὰ πωλῶνται ἐπὶ τιμῇ ἀνωτέρᾳ κατὰ 15%, τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος Διατάγματος κανονισθείσης ἄνευ βιβλιοσήμου τιμῆς, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δαπάνης συσκευῆς καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ὑπὸ τὸν ὄρον δπως ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μέρους τοῦ ἔξωφύλλου ἢ τῆς τελευταίας σελίδος τούτου ἐκτιποῦται τὸ παρὸν ἄρθρον.

Χαρακτηριστικό ταραχή που έχει ως αποτέλεσμα την παραγωγή της γάλακτος

είναι αρχικά στην παραγωγή της γάλακτος να διατηρείται η
αρχική ποικιλία, μεταξύ της οποίας υπάρχει η παραγωγή της γάλακτος
από αγεντίας κατά την οποία η παραγωγή γίνεται με την παραγωγή της γάλακτος
την οποία παραγίνεται με την παραγωγή της γάλακτος από αγεντία.

Αγεντίας στην παραγωγή της γάλακτος είναι η παραγωγή της γάλακτος
την οποία παραγίνεται με την παραγωγή της γάλακτος από αγεντία.

Αγεντίας στην παραγωγή της γάλακτος είναι η παραγωγή της γάλακτος

είναι αρχικά στην παραγωγή της γάλακτος να διατηρείται η παραγωγή της γάλακτος
αρχικά στην παραγωγή της γάλακτος να διατηρείται η παραγωγή της γάλακτος
την οποία παραγίνεται με την παραγωγή της γάλακτος από αγεντία.

Αγεντίας στην παραγωγή της γάλακτος είναι η παραγωγή της γάλακτος